

SUÇUN MADDİ KONUSU

Doktora Tezi

UĞUR ORHAN

Hukuk Bölümü

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

Ankara

Eylül 2023

UĞUR ORHAN

SUÇUN MADDİ KONUSU

Bilkent Üniversitesi 2023

SUÇUN MADDİ KONUSU

İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü

UĞUR ORHAN

Kamu Hukuku Disiplininde Doktora Derecesi Kazanma Yükümlülüklerinin Bir Parçasıdır.

Hukuk Bölümü
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Ankara

Eylül 2023

SUÇUN MADDİ KONUSU
MATERIAL OBJECT OF CRIME

Uğur Orhan

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Doktora derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

Haluk Toroslu
Tez Danışmanı

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Doktora derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

Tuğrul Bayazıt Katoğlu
Tez Jüri Üyesi

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Doktora derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

Devrim Güngör
Tez Jüri Üyesi

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Doktora derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

Güneş Okuyucu Ergün
Tez Jüri Üyesi

Bu tezi okuduğumu, kapsam ve nitelik bakımından Hukuk Doktora derecesi için yeterli bulduğumu beyan ederim.

Arif Barış Özbilen
Tez Jüri Üyesi

Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü'nün Onayı

Refet S. Gürkaynak
Enstitü Müdürü

ABSTRACT

MATERIAL OBJECT OF CRIME

Orhan, Uğur

Ph.D., Department of Law

Supervisor: Assistant Professor Haluk Toroslu

September, 2023

“Material object of crime”, the person (*i.e., real person*) or thing on which the criminal action is performed on, has a great importance in terms of general and special provisions of criminal law. Material object of crime is taken into consideration in terms of reasons that serve to distinguish similar offences from each other, aggravate or mitigate the punishment, and to determine cases of impossible crime or attempt. It can also be used as an ancillary criterion for the classification of crimes in the penal code. For this reason, material object of crime must be identified fully and accurately. When identifying the material object of crime, it is necessary to examine the norm that constitutes the crime, and the person or thing on which the criminal action has been performed must be the specific person or thing stipulated in this norm. Material object of some crimes is qualified, and must be of a certain legal or de facto nature. When the concept of the material object of crime is handled with a naturalistic point of view, material object must be something corporeal and existing in nature. Intangible things such as legal entities, or groups of persons, cannot be the material object of crime. In addition to this, not every crime has a material object, while some crimes may have more than one material object. Since material object of crime helps to distinguish the

similar crimes from each other, it has a distinctive function in this respect. The concept of material object of crime should not be confused with similar concepts, especially criminal action, or the victim of crime. As a matter of fact, although material object of crime and the victim of crime may coincide in some instances, these are different concepts altogether.

Keywords: Material Object of Crime, Material Object, Object of Crime, Person, Thing

ÖZET

SUÇUN MADDİ KONUSU

Orhan, Uğur

Doktora, Hukuk Bölümü

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Haluk Toroslu

Eylül, 2023

Üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştirildiği insan (gerçek kişi) veya şey olan “suçun maddi konusu”, ceza hukukunun genel ve özel hükümleri bakımından büyük önem arz etmektedir. Benzer suçları birbirinden ayırmaya yarayan, cezayı ağırlaştıran veya hafifleten nedenler bakımından nazara alınan, işlenemez suç veya teşebbüs durumlarında tespiti gereken suçun maddi konusu; ceza kanununda suçların sınıflandırılması bakımından da yardımcı bir ölçüt olarak kullanılabilmektedir. Bu nedenlerle, suçun maddi konusunun tam ve doğru belirlenmesi gerekir. Suçun maddi konusu belirlenirken, suç tanımı öngören ceza normu incelenmeli ve üzerinde davranışın gerçekleştirilmesi gereken insan veya şeyin, bu normda öngörülmüş insan veya şey olduğu tespit edilmelidir. Bazı suçların maddi konusu niteliklidir ve maddi konunun belirli bir hukuki veya fiili özellikte olması gerekir. Suçun maddi konusu kavramı, tabiatçı bakış açısıyla ele alındığında, maddi konu doğada bulunan, cismani bir şey olmalıdır. Tüzel kişi, kişi toplulukları gibi soyut varlıklar suçun maddi konusu olamazlar. Buna ek olarak, her suçta bir maddi konu bulunmaz. Bazı suçların da birden fazla maddi konusu olabilir. Suçun maddi konusu, benzer suçları birbirinden ayırmaya yardım ettiğinden, bu yönüyle ayırt edici bir işleve sahiptir. Suçun maddi konusu kavramını, özellikle davranış veya mağdur gibi benzer kavramlarla karıştırmamak

gerekir. Nitekim suçun maddi konusu ve mağduru bazı suçlarda örtüşse de bunlar birbirinden farklı kavramlardır.

Anahtar Kelimeler: Suçun Maddi Konusu, Maddi Konu, Suçun Konusu, İnsan, Şey

Special Thanks

I would like to express my sincere thanks towards Prof. Dr. Nevzat Toroslu, Prof. Dr. Sami Selçuk, Prof. Dr. Tuğrul B. Katoğlu, Prof. Dr. Devrim Güngör, Prof. Dr. Güneş Okuyucu Ergün, Associate Professor Dr. Arif Barış Özbilen, and Associate Professor Dr. Haluk Toroslu for their great contributions and invaluable support in shaping this study.

Additionally, I would like to thank Prof. Dr. Erdal Onar who has supported and inspired me ever since the first months of my legal education from my undergraduate degree. I would like to express my gratitude to the Bilkent Law School faculty members, especially Prof. Dr. Ece Göztepe and Associate Professor Dr. Hüseyin Can Aksoy; as well as the Bilkent Library staff.

I owe Associate Prof. Dr. Sergey Vasiliev and Amsterdam Law School and their Library staff a debt of gratitude for supporting my research abroad. Likewise, I wish to thank TÜBİTAK for supporting my research, which allowed me to continue my studies abroad.

Finally, I would like to thank my friends M. Emir Göka, Furkan Ulugün, and Bedirhan Erdem for their support and valuable contributions to this study, as well as in all my academic studies.

Uğur Orhan

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	i
ÖZET	iii
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR CETVELİ	ix
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

MADDİ KONU KAVRAMI

I. ADLANDIRMA SORUNU	4
A. Genel Olarak	4
B. Kavramın Ortaya Çıkışı	6
C. Suçun Maddi Konusu Terimi	8
D. Suçun Konusu (Mevzusu)	10
E. Hareketin Konusu	13
F. Diğer Adlandırmalar	16
II. TANIM	22
A. Yapılan Tanımlar	22
B. Tercih Edilen Tanım	24
III. “MADDİ” KAVRAMI NEDİR? NASIL ANLAŞILMALIDIR?	28
A. Maddi Kavramı	28
B. Kavramın Doğacı (Tabii) Anlamda Ele Alınması	29
IV. MADDİ KONU OLARAK “İNSAN”	31
A. İnsan ve Kişi Kavramları	31
B. Fiziksel Yönüyle İnsan	33
1. Genel Olarak	33
2. Embriyo, Cenin, Çocuk Kavramları	35
C. Manevi Yönüyle İnsan	38
D. Nitelikli (Mevsuf) İnsan	42
E. İnsan Vücudundan Ayrılan Parçaların Durumu	45
F. Ceset	54
V. İNSAN DIŞINDAKİ CANLILAR	56
A. Hayvanlar	56
B. Bitkiler	59
VI. MADDİ KONU OLARAK “ŞEY”	61
A. “Şey” Kavramı	61

B. “Mal” Kavramı	63
C. “Eşya” Kavramı	66
1. Genel olarak	66
2. Cismanilik Koşulu	68
3. Ekonomik Değer	71
4. Enerji ve Doğal Güçlerin Durumu	72
5. Mikroorganizmaların Durumu	76
D. Diğer Bazı Şeylerin Durumu	76
1. Sermaye Piyasası Araçları veya Piyasa	76
2. Senetler	78
3. Kripto Varlıklar	80
4. Düşünce, Bilgi, Sır, İçerik, Haber	82
5. Kişisel Veri	87
6. İhale	92
7. Soybağı	95
E. Nitelikli (Mevsuf) Şey	96
VII. MADDİ KONUNUN BELİRLENMESİ	104
A. Kanuni Tipin Ele Alınması	104
B. Kanuni Tipin Maddi Konu Bakımından Yorumlanması	111
VIII. HER SUÇTA MADDİ KONU OLUP OLMADIĞI SORUNU	118
A. Genel Olarak	118
B. Maddi Konusu Olmayan Suçlar	123
C. Tek Maddi Konusu Olan Suçlar	125
D. Birden Fazla Maddi Konusu Olan Suçlar	126

BÖLÜM II

MADDİ KONUNUN SUÇ GENEL TEORİSİNDEKİ YERİ, İŞLEVİ VE BENZER KAVRAMLARDAN FARKLARI

GENEL OLARAK	131
I. SUÇ GENEL TEORİSİNDE MADDİ KONUNUN YERİ	132
A. Suçun Kurucu Unsuru	132
B. Suçun Ayırt Edici Unsuru	134
C. Suça Etki Eden Neden	136
D. Suçun Ön Koşulu (Şartı)	141
E. Değerlendirme	143
II. SUÇLARIN SINIFLANDIRILMASINDA MADDİ KONU	143
III. TEŞEBBÜS AÇISINDAN MADDİ KONU	146

IV. İŞLENEMEZ SUÇ AÇISINDAN MADDİ KONU	149
V. SUÇA ETKİ EDEN NEDENLERDE MADDİ KONU	152
VI. SUÇUN MADDİ KONUSU VE MADDİ UNSURU	153
VII. SUÇUN MADDİ KONUSU VE HUKUKİ KONUSU	154
A. Maddi Konu ve Hukuki Konu Arasındaki İlişki	154
B. Maddi Konu ve Hukuki Konu Arasındaki Benzerlikler ve Farklar	159
VIII. SUÇUN MADDİ KONUSU VE MAĞDURU	163
IX. SUÇUN MADDİ KONUSU VE FAİLİ	175
X. SUÇUN MADDİ KONUSU VE İŞLENDİĞİ YER (LOCUS COMMISSİ DELICTİ)	179
XI. SUÇUN MADDİ KONUSU VE SUÇUN İŞLENMESİNDE KULLANILAN ARAÇ (VASITA)	187
SONUÇ	195
KAYNAKÇA	203

KISALTMALAR CETVELİ

AHBVÜHFD : Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Akt. : aktaran

Art. : articolo/article

AsCK : 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu

AÜHFD : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

AÜHFY : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları

AÜSBFD : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

BGB : Alman Medeni Kanunu (*Bürgerliches Gesetzbuch*)

bkz. : bakınız

BTHD : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

BÜHFD : Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

C. : cilt

CGK : Ceza Genel Kurulu

CHD : Ceza Hukuku Dergisi

CK : Ceza Kanunu

Çev. : çeviren

DEÜ : Dokuz Eylül Üniversitesi

DEÜHFD : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

dn. : dipnot

E. : esas

E.T. : erişim tarihi

Ed. : edizione/edition

GÜHFD : Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

İBGK	: İctihadı Birleştirme Genel Kurulu
İMÜHFD	: İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
İnÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
İtCK	: İtalyan Ceza Kanunu
İÜHFY	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Yayınları
K.	: Karar
KHASHFD	: Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
KTVKK	: 2863 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KVKD	: Kişisel Verileri Koruma Dergisi
KVKK	: 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
m./md.	: madde
MK.	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
No.	: Numara
PEKSBD	: Politik Ekonomik Kuram Sosyal Bilimler Dergisi
s.	: sayfa
S.	: sayı
SDÜHFD	: Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
SerPK	: 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
SÜHFY	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Yayınları
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği

TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
USA	: United States of America
v.	: versus
V.	: volume
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
vs.	: vesaire

GİRİŞ

İster bir bilim ister disiplin olarak kabul edilsin¹, hukuk bilimsel metotlardan faydalanır. Ceza hukukunda suçun unsurlarına ayrılarak incelenmesi bir metot sorunu olduğu kadar aynı zamanda bir zorunluluktur da. Suçun ortaya konulması, onun unsurlarının incelenmesini gerekli kılar. Benimsenen ceza hukuku anlayışına bağlı olarak suçun unsurları farklı ayrımlara tabi kılınabilmektedir. Ancak bu görüşlerin özünde büyük farklar olduğunu veya bu farkların değişik amaçlara hizmet ettiğini söylemek zordur. Nitekim tüm bu farklı görüşlerin amacı suçu ortaya koymak olup, bu doğrultuda çoğunlukla benzer şeyleri incelemektedirler. Bir diğer anlatımla, suçu bir bütün olarak kabul edersek, bu bütün kaç parçaya ayrılırsa ayrılsın, parçaların incelenmesinin sebebi bütünün oluşup olmadığını ortaya koymak, bütünü anlamaya çalışmaktır.

Suç (ve bu bağlamda suç teşkil eden davranış) maddi veya manevi varlıklar üzerinde işlenebilmektedir. Ceza hukuku, kaçınılmaz olarak, üzerinde suçun işlendiği varlığı dikkate almaktadır. Üzerinde suçun işlendiği varlığın niteliğine göre suçun türü, verilecek cezanın ağırlığı değişebilmektedir. Bununla birlikte, işlenemez (imkânsız) suç (*reato impossibile, impossible crime*) hipotezinin kabul edildiği ceza hukuku sistemlerinde, üzerinde suçun işlendiği şeyin yokluğu (*inesistenza*) hâlinde, suçun oluşmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu açılardan bakıldığında, hukuk sistemleri

¹ Bkz. Keyman, S.: *Hukukun Bilimselliği Üzerine*, Prof. Dr. Turan Tufan Yüce'ye Armağan DEÜ, s. 421 vd.; Hukuk biliminin mahiyeti hakkında bkz. Toroslu, N.: *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, Ankara 2019 (Tıpkı Bası), s. 3 vd.

farklılıklar içerse de üzerinde suçun işlendiği maddi veya manevi varlığın önem arz ettiği ortadadır.

Suçun ne tür varlıklar üzerinde işlenebileceği, her suçun muhakkak bir varlık üzerinde işlenip işlenmediği veya bu varlıkların nasıl adlandırılacağı konularında farklı anlayışlar ortaya konulabilmektedir. Buna karşılık hangi anlayış benimsenirse benimsensin, suç denilen bütünü ortaya koyabilmek için üzerinde suçun işlendiği varlığın belirlenmesi gerektiğinde kuşku yoktur.

Suçun maddi konusu kavramı çoğunlukla ayrı çalışmaların konusu olmayıp; suçun hukuki konusu, suçun mağduru gibi benzer kavramlarla ve sınırlı ölçüde ele alınmaktadır. Ceza hukukunun özel kısmında da suçun maddi konusu bahsine ihtiyaç duyulduğu kadarıyla ve kısa tespitlerle değinilmektedir. Yine, maddi konuya yakın kavramlar olan “maddi unsur” veya “tipiklik” bakımından maddi konuya ilişkin derinlemesine açıklamalar yapılmadığı görülmektedir.

Özetle bu çerçevede çalışmanın amacı, suçun maddi konusu (*suçun konusu*) kavramını ortaya koymaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde maddi konu kavramı ele alınacaktır. Öncelikle adlandırma sorununa değinilecektir. Öğretide yapılan adlandırmalar ele alındıktan sonra tercih edilen adlandırma belirtilecektir. Ardından, suçun maddi konusuna ilişkin öğretide yapılan tanımlara yer verilecek ve maddi konunun özelliklerini ortaya koyan bir tanım yapılmaya çalışılacaktır. Daha sonra maddi konu bakımından büyük önem taşıyan “maddi” kavramı ve bu kavramın nasıl anlaşılması gerektiği ele alınacaktır. Çoğu suçun maddi konusunu oluşturabilen “insan” ve insanın maddi veya manevi yönleriyle ya da niteliği nedeniyle maddi konu olup olamayacağı belirtilecektir.

Bundan sonra maddi konu olarak “şey” kavramı ve şeyin özellikleri ele alınacaktır. Ardından, maddi konuyu belirleme sorunu ortaya konulacak ve bu doğrultuda “kanuni tipin ele alınması ve yorumlanması” açıklanmaya çalışılacaktır. Devamında, her suçta bir maddi konu bulunup bulunmadığı sorununa değinilecek; bir veya daha fazla maddi konusu olan suçlar ele alınacaktır. Birinci bölümün sonunda ise maddi konu kavramının suç genel teorisindeki yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci ve son bölümünde ise maddi konunun işlevi ve benzer kavramlardan farkları ortaya konulacaktır. Bu noktada özellikle, maddi konu kavramının suçların kanunda sınıflandırılmasındaki (*tasnifindeki*) önemi ve başlı başına bir sınıflandırma ölçütü olarak kullanılıp kullanılamayacağı belirtilecektir. Yine bu son bölümde, işlenemez suç, teşebbüs ve suça etki eden nedenler bakımından maddi konu kavramının önemi ve işlevi ele alınacaktır. Bundan sonra ise maddi konu kavramının, suçun maddi unsuru, mağduru, hukuki konusu, suçun işlendiği yer gibi benzer kavramlardan farkları ve benzer yönleri ortaya konulacaktır.

BÖLÜM I

MADDİ KONU KAVRAMI

I. ADLANDIRMA SORUNU

A. Genel Olarak

Türk hukukunun gelişmesini önleyen nedenlerden belki de en önemlisi kavramları “adlandırma” sorununun çözülemediği olmasıdır². Özellikle, hukukun bir kavramlar dizgesi (*manzumesi*) olduğu düşünüldüğünde, bu kavramların farklı adlandırılması ve/veya bunlardan farklı şeylerin anlaşılması büyük bir sorun oluşturmaktadır.

Hukukun temelinde kavramlar yer almaktadır; bu açıdan hukuk kavramlar dilidir. Gerçekten hem öğreti hem de uygulayıcılar, bütün çalışmalarını kavramlarla yaparlar; karşılaştıkları sorulara kavramlarla cevap verir, sorunlara da bu kavramlardan hareketle çözüm ararlar. Kavramların doğru ve eksiksiz anlaşılabilmesi için öncelikle adlandırmaların doğru yapılması gerekmektedir. Adlandırma faaliyeti yapılırken özenli olunması zorunludur. Çünkü yapılan adlandırma, ses bilgisi (*fonetik*) olarak sürekli duyulacak, her duyulduğunda belirli çağrışımlar yapacaktır³. Kavrama verilecek ad, kavramın temel özelliklerini ortaya koymalı ve onu benzerlerinden ayırt etmeyi kolaylaştırmalıdır. Nesnenin yapılan adlandırmaya değil, yapılan

² Selçuk, S.: *Kavramlar, Adlandırmalar ve Kararlar*, Yargıtay Dergisi 1993, C. 19, S. 4, s. 404.

³ Kavramlara ad verilirken içerik bakımından olduğu kadar Türkçe ve dil bilgisi kuralları bakımından da dikkatli olunması gerekir. Tercih edilen adlandırma kapsayıcı ve Türkçe olmalıdır. Örneğin, “*istikra*” denildiği zaman, kelimenin anlamı okur tarafından ezberlenmiş olsa bile bir çağrışım yapmamaktadır. İstikra kelimesi yerine hem içeriği anlatan hem de doğru bir Türkçe karşılık olan “tümevarım” kelimesi kullanıldığında, okurlar bu kavramın içeriğini bilmeseler bile tüme/bütüne varmak, ulaşmak gibi çıkarımlarla hem kavramı hem de içeriği anlayabilecektir. Dilin, kavramların ve doğru adlandırmanın gücünün her zaman önemsinmesi gerekmektedir. Bkz. Selçuk, S.: *Önce Dil*, İstanbul 2009, s. 17.

adlandırmanın nesneye uygun olması gerekmektedir. Ancak bu sayede nesne adlandırmaya göre zorlanmayacaktır.

Hukukta, aynı kavram veya kurumlara farklı adlandırmaların yapılabildiği görülmektedir. Özellikle kavram, yabancı bir hukuka ait ise adlandırmaya ilişkin ilk zorluk çeviri (*tercüme*) aşamasında ortaya çıkmaktadır. Hele ki kelimesi kelimesine/birebir (*motamot*) çevirinin mümkün olmadığı durumlarda veya çevirilecek kelimenin dilde uygun karşılığı bulunamadığında adlandırma başlı başına ve büyük bir sorun teşkil etmektedir. Birden çok anlamı olan kelimeleri, hukuk dilinden çıkartmak neredeyse imkansızdır⁴. Buna karşılık, aynı kavramdan farklı anlamların çıkarılması yahut aynı şeyin farklı adlandırılması, her şeyden önce sağlıklı bir bilimsel tartışma ortamının oluşmasını engellemektedir. Bu durumun dolaylı da olsa, ceza hukukunun temel ilkelerinden olan kanunilik ilkesini zedeleyeceğine kuşku yoktur. Nitekim, kanunilik ilkesinin alt ilkesi olarak kabul edilen “açıklık” ilkesi, kanunların (ve doğal olarak ceza hukuku kavramlarının, terimlerinin) kaleme alınışını ilgilendirmektedir. Açıklık ilkesi, ceza hukukunun bütünü bakımından geçerli bir ilkedir⁵. Kavramların berrak olmadığı bir ceza hukuku düzeninde, açıklık ilkesinin sağlanabilmesi oldukça zordur. Aynı kavramın farklı kimseler tarafından farklı anlaşılması, hukukun çokluğuna ve kavram kargaşasına yol açar⁶.

Çalışmada ele alınacak olan suçun maddi konusu (*l’oggetto materiale del reato*) kavramının temelini İtalyan ceza hukukunda atıldığını söylemek mümkündür⁷. Bu

⁴ Canelutti, F.: *Lezioni di Diritto Penale - Il Reato*, V. I, Milano 1943, s. 52.

⁵ Toroslu, N./Toroslu, H.: *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2019, s. 59.

⁶ Selçuk, S., *Kavramlar...*, s. 404.

⁷ Bkz. Gianniti, F.: *L’oggetto Materiale del Reato*, Milano 1966.

nedenle de hem adlandırmayı yapmak hem de kavramı ortaya koymak için öncelikle kavramın temeli incelenmelidir.

B. Kavramın Ortaya Çıkışı

Tarihsel süreçte maddi konu kavramıyla suçun mağduru⁸ kavramlarının karıştırıldığı, birinin diğeri yerine kullanıldığı görülmektedir. İtalyan hukukçulardan Carrara⁹, bir başka hukukçu Carmignani'nin etkisi altında kalarak¹⁰, suçun mağduru kavramını, suçun maddi konusu olarak açıklamaktaydı. Bu doğrultuda, 19. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar suçun maddi konusunun “mağdur” olarak adlandırıldığını görmek mümkündür. Nitekim Carrara'nın etkisiyle dönemin İtalyan hukukçuları Lanza¹¹, Mecacci¹², Impallomeni¹³ ve Florian¹⁴ da suçun maddi konusunu “mağdur” olarak nitelendirmişlerdir. Bu iki kavram birbiriyle bağlantılı olduğundan birinin hatalı nitelendirilmesi diğeri de etkilemiş; böylece, terminolojik karışıklık diğerkavramlara bulaşmış; maddi konu, mağdur, suçtan zarar gören kavramları birbirine karışmıştır. Karışıklığın sonucunda örneğin, malı çalınan bir kimsenin suçtan zarar

⁸ Öğretide mağdur kavramı yerine “pasif süje” (*soggetto passivo*) kavramı da kullanılmaktadır. Bu çalışmada dar ve teknik anlamda “mağdur” kavramı kullanılacaktır. Maddi konu ve mağdur kavramları arasındaki ilişki ve benzerlikler çalışmanın ikinci bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

⁹ Carrara, F.: *Programma Del Corso Di Diritto Criminale Parte Generale*, V. 1, Lucca 1877, s. 60, §40. “... *L'uomo che delinque e il soggetto attivo primario del delitto. Gli strumenti dei quali si serve ne sono un soggetto attivo secondario. L'uomo o la cosa su cui cadono gli atti materiali dal colpevole al pravo fine indirizzati, sono il soggetto passivo del delitto. Il diritto astratto che si viola e l'unico e vero oggetto del delitto ...*”

¹⁰ Carmignani, J.: *Juris Criminalis Elementa*, V.1, Pisa 1833, s. 64, §228.

¹¹ “...*Soggetto passivo del delitto è la persona o la cosa sulla quale cade l'azione criminosa ...*” Lanza, P.: *Trattato Teorico Pratico di Diritto Penale con Estesio Commento del Vigente Codice: Parte 1. Filosofia del Diritto Penale*, Pisa 1895, s. 163 vd. §270.

¹² “...*Soggetto passivo, poi, e la persona o la cosa su cui cade il reato, e costituisce l'elemento materiale di esso... l'oggetto sta tutto a sè, non è materiale, ma tutto giuridico*” Mecacci, F.: *Trattato di Diritto Penale*, V. 1, Torino 1901, s. 226.

¹³ Impallomeni, G. B.: *Istituzioni Di Diritto Penale*, Torino 1921, s. 72.

¹⁴ Florian, E.: *Parte Generale del Diritto Penale*, V. 1, Milano 1934, n. 301, s. 391.

gören olduğu, çalınan malın ise mağdur olduğu ileri sürölmüştür¹⁵. Oysa bilindiğı gibi üzerinde suçun işlendiğı şey olarak çalınan taşınır mal suçun maddi konusunu¹⁶; çalınan malın zilyedi olan insan ise korunan hukuki varlık ya da menfaatin hamili (taşıyanı) olarak suçun mağdurunu oluşturmaktadır.

İtalyan hukukçulardan Lucchini ve Ortolan, Carrara'nın görüşünün aksine ve Fransız ceza hukuku öğretisine uygun olarak, suçun mağduru kavramını üzerinde suçun işlendiğı insan ya da şey olarak değil, ihlal edilen hakkın sahibi olarak ele almışlardır. Daha sonra, bugünkü anlamıyla suçun maddi konusu kavramını ortaya koyan ve bunu “*üzerinde suçun işlendiğı kişi ya da şey*” olarak tanımlayan, İtalyan hukukçu Alimena olmuştur¹⁷.

Tuozi¹⁸ ve Rocco¹⁹ da bu görüşü takip etmişlerdir. Tuozi, Carrara'yı tekrarlayan hukukçuların, mağdur ve maddi konu kavramlarını karıştırdıklarını; bu sayede cansız nesnelerin suçun mağduru konumuna getirildiğini, ancak bu sıfatın hak öznesi olmayan nesnelere verilmesinin doğru olmadığını ileri sürerek bu görüşü eleştirmiştir²⁰. Yine, Rocco da hukukta *-ve bu bağlamda ceza hukukunda-* öznenin ancak insan olabileceğı, şeylerin özne olamayacağı gerekçesiyle, tıpkı Tuozi gibi bu görüşü eleştirmiştir²¹. Gerçekten de suçun maddi nitelikte bir fiil olarak kabul edilmesi durumunda, bunun üzerinde gerçekleştirildiğı insan veya şeyin mağdur olarak

¹⁵ Bkz. Gianniti, F., s. 3, dn. 7.

¹⁶ Marinucci, G./Dolcini, E./Gatta, L.G.: Manuale di Diritto Penale Parte Generale, Milano 2019, s. 245.

¹⁷ Alimena, B.: Del Consorso Di Reati e Di Pene, Enciclopedia del Diritto Penale Italiano, C. V, s. 399-400; Alimena, B.: Principii di Diritto Penale, V. I, Napoli 1910, s. 289 vd.; Gianniti, F., s. 4-5.

¹⁸ Tuozi, P.: Corso di Diritto Penale Secondo il Vigente Codice d'Italia, V. 1, Napoli, s. 153.

¹⁹ Rocco, A.: L'oggetto del Reato e Della Tutela Giuridica Penale, Torino 1913, s. 10.

²⁰ Tuozi, P., s. 153.

²¹ Rocco, A., *L'oggetto...*, s. 8-9.

belirlenmesi isabetli olmaz. Mağdur daima bir hakkın veya menfaatin süjesine, bir diğer anlatımla kişi veya kişi topluluklarına atfedilebilir; bir nesneye, şeye atfedilemez. Şey, bir hakkın veya menfaatin objesi, nesnesi olabilirse de asla süjesi olamaz. Suçun hukuka aykırı bir fiil veya bir hak ya da menfaatin ihlali olarak anlaşılması durumunda da sadece insan ihlal edilen hak ya da menfaatin, hukuki varlık ya da menfaatin süjesi olabilir. Sonuç olarak, üzerinde suçun işlendiği şey asla ve hiçbir anlamda suçun süjesi olamaz; ancak suçun maddi konusu olabilir²².

Görüldüğü üzere tarihsel süreçte maddi konu kavramı özellikle suçun mağduru, suçtan zarar gören gibi benzer kavramlarla karıştırılmıştır. Daha sonra, 20. yüzyılın başlarında maddi konu özerk (otonom) bir kavram olarak ortaya konulmuştur.

Buna uygun olarak, çalışmada öncelikle kullanılan adlandırmalara yer verilerek tercih edilen adlandırma belirtilecek daha sonra ise suçun maddi konusunun özellikleri ortaya konulacaktır.

C. Suçun Maddi Konusu Terimi

İtalyan ceza hukukunda yer alan ve öğreti tarafından yaygın olarak kullanılan²³ “*l’oggetto materiale del reato*” kavramının Türkçe’de yerleşmiş karşılığı “suçun maddi konusu”dur. *Materiale* sıfatı, madde ile ilgili olan, maddeye özgü ve madde

²² Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 174.

²³ Gianniti, F., s. 2; Antolisei, F.: *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*, Milano 2003, s. 188; Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P.: *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*, Milano 2020, s. 205; Grispigni, F.: *Diritto Penale Italiano*, V. 2, Milano 1950, s. 271; Delpino, L./Pezzano, R.: *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*, Napoli 2021, s. 68; Marinucci, G./Dolcini, E./Gatta, L.G., s. 244; Romano, B.: *Diritto Penale Parte Generale*, Milano 2016, s. 393; Canestrari, S./Cornacchia, L./De Simone, G.: *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*, Bologna 2007, s. 313; Manzini, V.: *Trattato di Diritto Penale Italiano*, V. 1, Torino 1964, s. 585; Petrocelli, B.: *Principi di Diritto Penale*, V. 1, Padova 1943, s. 231; Santoro, A.: *Manuale di Diritto Penale*, V. 1, Torino 1958, s. 299.

özelliği taşıyan; yani fiziki bir yapısı, hacmi, ağırlığı olan anlamındadır²⁴. *Oggetto* ise konu, nesne, şey anlamlarında kullanılmaktadır²⁵. Görüldüğü üzere kavramı oluşturan kelimelerin Türkçe'ye birebir çevrilmesi sonucunda “suçun maddi konusu” adlandırması ortaya çıkmaktadır.

Konu, hukuki adlandırmalarda sıklıkla kullanılan bir kelimedir. Örneğin, usul hukukunda “dava konusu”, “uyuşmazlık konusu” veya ceza hukukunda “suçun hukuki konusu”, “suçun maddi konusu” kavramlarında konu kelimesi yer almaktadır. Konu²⁶ kelimesi başlı başına bir anlam taşısa da hukuk dilinde tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Bu nedenle kelimenin, mutlaka bir başka sıfat ile nitelendirildiği, anlamlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Aslında bu nitelendirme bir zorunluluktan ileri gelmektedir.

Maddi konu terimindeki maddi sıfatı ve bununla vurgulanan maddilik özelliği önemlidir. Nitekim bu vurgu, kavramın suçun dışında var olduğunu, dışsal bir maddi gerçekliği belirttiğini açıkça ortaya koymaktadır. Buna karşılık maddi konu terimi, özellikle maddi nitelemesi nedeniyle eleştirilmiş; maddilik üzerine farklı görüşler ve kabuller ortaya çıkmıştır. Maddi konuyu üzerinde suçun işlendiği kişi ya da şey olarak tanımlayan hukukçular, buradaki kişi kavramını sadece fiziki varlık olarak anlamamaktadırlar. Bu görüşteki hukukçulara göre kişi, daha doğru bir anlatımla “insan”, manevi (psşik) yönüyle de suçun maddi konusunu oluşturabilmektedir²⁷.

²⁴ Öncel, S.: İtalyanca-Türkçe Sözlük (Dizionario Italiano – Turco) C. 2, Ankara 2017, s. 1035; Demiryar, R.: Dizionario Italiano-Turco, İstanbul 1995, s. 331.

²⁵ Öncel, S., s. 1173; Demiryar, R., s. 379; Ayrıca bkz. Enciclopedia Del Diritto, C. XXIX, Varese 1958, s. 808 vd.

²⁶ “1. Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje; 2. Üzerinde konuşulan şey, bahis.” Akalın, Ş.H. ve Diğerleri: Türkçe Sözlük, Ankara 2011, s. 1476.

²⁷ Gianniti, F., s. 7.

Örneğin bir kimseye hakaret edildiği zaman, hakaret bu kimsenin fiziki varlığı üzerinde değil manevi varlığı üzerinde gerçekleştirilmekte ve hakaret edilen kimse manevi yönüyle suçun maddi konusu olmaktadır.

İnsanın manevi yönüyle suçun maddi konusunu oluşturup oluşturamayacağı daha sonra açıklanacağından²⁸, şu aşamada sadece insanın manevi varlığı ile de maddi konu olabileceğini belirtilmekle yetinilecektir. Ancak bu sayede kavramı doğacı bakış açısıyla ve kendi içinde tutarlı olarak ele alabilmek mümkün olacaktır. Bu nedenle kavramda yer alan maddi nitelendirmesinin yerinde ve vazgeçilmez olduğunu bir kere daha vurgulamak gerekmektedir.

Nihayet, suçun maddi konusu kavramının yüzyılı aşkın süredir kullanılan geleneksel bir ifade olduğunu; suçun hukuki konusu ve suçun mağduru kavramlarından da ayrım yapılmasını kolaylaştırdığını söylemek mümkündür²⁹.

D. Suçun Konusu (*Mevzusu*)

Türk ceza hukuku öğretisinde ve uygulamada, çoğunlukla suçun maddi konusu ve suçun konusu kavramları kullanılmasına rağmen bunlardan farklı kavramların da tercih edildiğini görmek mümkündür.

Kavramın Türk ceza hukukunda ilk kez ele alındığı 20. yüzyıl ceza hukuku çalışmalarına bakıldığında “suçun konusu” adlandırmasının yapıldığı görülmektedir³⁰.

²⁸ Bkz. “IV. C. Manevi Yönüyle İnsan” başlığı altındaki açıklamalar.

²⁹ Gianniti, F., s. 11-12.

³⁰ Taner, M. T.: Ceza Hukuku Umumî Kısım, İstanbul 1949, s. 287; Kunter, N.: Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi, İstanbul 1954, s. 118; Dönmezer, S./Ermann, S.: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, C. 1, İstanbul 1973, s. 353; Yüce, T. T.: Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985, s. 81; Türk Hukuk Lûgatı, Ankara 1998, s. 303.

Bugün de öğretide suçun konusu kavramı sıklıkla kullanılmaktadır³¹. Bununla birlikte, zamanla hem öğretide hem yargı kararlarında suçun maddi konusu adlandırmasının yapıldığını görmek mümkündür³². Ayrıca, çalışmalarında suçun konusu ve suçun maddi konusu kavramlarını birlikte kullanan hukukçular da mevcuttur³³.

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda temel cezanın belirlenmesi 29. maddede düzenlenmekte ve Kanun'un anılan maddesinde “suç konusu” kavramı tercih edilmekteydi³⁴. Yine Mülga Kanun'un mal veya hizmet satımından kaçınmayı düzenleyen 401. maddesinde³⁵ ve kamu hizmeti görülen daire veya kurumlar başta

³¹ Özgenç, İ.: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022, s. 219; Akbulut, B.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2021, s. 432; Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 315; Hakeri, H.: Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Ankara 2020, s. 120; Töngür, A.R./Çetintürk, E.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020, s. 126; Birttek, F.: Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler, Ankara 2018, s. 204; Dülger, M. V.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2021, s. 382; Tulay, M.E.: Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata (*error in persona vel obiecto*), Adalet, Ankara 2022, s. 48 vd.

³² Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 60 vd.; Selçuk, S.: Dolandırıcılık, Ankara 1982, s. 56; Hafizoğulları, Z./Özen, M.: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2015, s. 208; Centel, N./Zafer, H./Çakmut, Ö.: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Ankara 2017, s. 232; Soyaslan, D.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 249; Ersoy, Y.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002, s. 71; Demirbaş, T.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2021, s. 590; Katoğlu, T.: *Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları*, AÜHFD 2012, C. 61, S. 2, s. 659; Güngör, D.: Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata, Ankara 2007, s. 124; Değirmenci, O.: *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları*, TBB Dergisi 2008, S. 77, s. 36; Yalçın, T./Köprülü, T.: Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları, Ankara 2016, s. 135; Ceylan, M.: Ceza Hukukunda Netice, İstanbul 2022, s. 223.

³³ Erem, F.: Türk Ceza Hukuku C. 1, Ankara 1954, s. 403; Erem, F.: *Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin*, AÜHFD 1968, C. 25, S. 1, s. 12 vd.; Alacakaptan, U.: İşlenemez Suç, Ankara 1968, s. 113; Alacakaptan, U.: Suçun Unsurları, Ankara 1970, s. 31; Özen, M.: Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, Ankara 2019, s. 296-297; Koç, C.: *Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu*, TBB Dergisi, S. 147, Ankara 2020, s. 49, 52.

³⁴ Mülga 765 sayılı TCK md. 29/VIII: “Hâkim, iki sınır arasında temel cezayı, suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araç, suç konusunun önem ve değeri, suçun işlendiği zaman ve yer, fiilin diğer özellikleri, zararın veya tehlikenin ağırlığı, kastın veya taksirin yoğunluğu, suç sebepleri ve saikleri, failin amacı, geçmişi, şahsi ve sosyal durumu, fiilden sonraki davranışı gibi hususları gözönünde bulundurmak suretiyle takdirini kullanarak belirler. Cezanın asgari hadden tayini halinde dahi takdirin sebepleri kararda mutlaka gösterilir.”

³⁵ Mülga TCK md. 401: “...(2) İmali, satımı, dağıtımı, depolanması veya her ne şekilde olursa olsun ticaretiyle uğraşan veya herhangi bir suretle kazanç amacı güden bir faaliyette bulunan kimse, bu erzak, madde, eşya veya malların satışından kaçınır, bunları saklar, kaçırır, satılmadığı halde satılmış gibi gösterir veya bunlardan satış fiyatları Bakanlar Kurulu, ilgili bakanlıklar veya yetkili mercilerce tespit edilenleri fazla fiyatla satar veya satışa arz ederse iki yıldan on yıla kadar hapis ve yetmişbeşbin liradan ikiyüzbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ayrıca suç konusu mal veya eşyanın müsaderesine de karar verilir...”

olmak üzere kanunda sayılan yerlere izinsiz kâğıt, pano, pankart, bant ya da benzeri şeylerin asılmasını düzenleyen 537. maddesinde³⁶ suç konusu kavramı kullanılmaktaydı.

5237 sayılı yürürlükteki Türk Ceza Kanunu kazanç müsaderesini düzenleyen 55. maddede³⁷, cezanın belirlenmesini düzenleyen 61. maddede³⁸, organ veya doku ticareti suçunu düzenleyen 91. maddede³⁹, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak verilmesi veya ele geçirilmesi suçunu düzenleyen 136. maddede⁴⁰, kişisel verileri yok etmeme suçunu düzenleyen 138. maddede⁴¹, ulaşım araçlarının kaçırılması veya

(5) Suç konusu erzak, madde, mal veya eşyanın değeri az ise yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarısına, çok az ise üçte birine indirilir. Mükerrer olanlar hakkında bu fıkra hükmü uygulanmaz...

(6) Soruşturmanın her safhasında bu maddede belirtilen ve suç konusu erzak, madde, mal veya eşyanın gerektiğinde satışına ve satışın en yakın belediye veya kamu kuruluşunca yapılmasına yetkili hâkim veya mahkemece karar verilir. Satış bedeli mahkûmiyet halinde müsaderesine karar verilmek üzere dava sonuna kadar muhafaza edilir.”

³⁶ Mülga TCK md. 537: “...(2) Kamu hizmetine tahsis edilmiş binaların veya mabetlerin veya anıt, büst ve heykellerin veya 10 sayılı Eski Eserler Kanununda sayılı eski eser niteliğindeki taşınır veya taşınmazların, her türlü eğitim ve öğretim kurumlarının veya öğrencilerin toplu halde oturdukları yurt ve benzeri yerlerin veya bunların eklentilerinin herhangi bir yerine basılı olan veya olmayan, elle yapılmış veya yazılmış her türlü yazı, resim ve işaretleri veya bunları içeren kâğıt, pano, pankart, bant ya da benzerlerini yetkili memur ve mercilerin önceden verilmiş yazılı müsaadesi olmaksızın asanlar veya koyanlar yahut bunlardan suç konusu teşkil edenlerin asılmasına veya konulmasına müsaade edenler, eylem başka bir suçu oluştursa bile ayrıca bir yıldan iki yıla kadar hafif hapis ve beşbin liradan az olmamak üzere hafif para cezasına mahkûm edilir...”

³⁷ TCK md. 55: “(1) Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsaderesine karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir.”

³⁸ TCK md. 61: “(1) Hakim, somut olayda .. a) suçun konusunun önem ve değerini ... göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler.”

³⁹ TCK md. 91: “(1) Hukuken geçerli rızaya dayalı olmaksızın, kişiden organ alan kimse, beş yıldan dokuz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun konusunun doku olması halinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

⁴⁰ TCK md. 136: “...(2)(Ek: 17/10/2019-7188/17 md.) Suçun konusunun, Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları uyarınca kayda alınan beyan ve görüntüler olması durumunda verilecek ceza bir kat artırılır.”

⁴¹ TCK md. 138: “...(2) Suçun konusunun Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre ortadan kaldırılması veya yok edilmesi gereken veri olması hâlinde verilecek ceza bir kat artırılır.”

alıkonulması suçunu düzenleyen 223. maddede⁴², suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunu düzenleyen 282. maddede⁴³, muhafaza görevini kötüye kullanma suçunu düzenleyen 289. maddede⁴⁴, infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak suçunu düzenleyen 297. maddede⁴⁵ istikrarlı olarak “suçun konusu” kavramını tercih etmiştir.

Çalışmanın devamında suçun maddi konusu kavramı ele alındıktan sonra anlaşılaçağı üzere aslında bu düzenlemelerdeki ve her iki kanunda da kullanılan suçun konusu kavramını “suçun maddi konusu” olarak anlamak ve bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

E. Hareketin Konusu

Suçun maddi konusu yerine kullanılan bir başka kavram “hareketin konusu” (*oggetto dell’azione*) kavramıdır⁴⁶. Buna benzer şekilde, hareketin maddi konusu (*oggetto materiale dell’azione*) kavramını kullanan hukukçular da vardır⁴⁷. İtalyan Ceza

⁴² TCK md. 223: “... (2) Suçun konusunun deniz veya demiryolu ulaşım aracı olması halinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

⁴³ TCK md. 282: “... (2) (Ek: 26/6/2009 – 5918/5 md.) Birinci fıkradaki suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁴⁴ TCK md.289: “... (2) Birinci fıkra da tanımlanan suçun konusunu oluşturan eşyayı kovuşturma başlamadan önce geri veren veya bunun mümkün olmaması halinde bedelini ödeyen kişi hakkında verilecek cezaların beşte dördü indirilir.”

⁴⁵ TCK md. 297: “(1) İnfaz kurumuna veya tutukevine silah, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun konusunu oluşturan eşyanın, temin edilmesi veya bulundurulması ayrı bir suç oluşturduğu takdirde; fikri içtima hükümlerine göre belirlenecek ceza yarı oranında artırılır.”

⁴⁶ Bu kavramı özellikle, Alman hukukçulardan Mittermaier ve İtalyan hukukçulardan Carrara, Rocco ve Lanza kullanmışlardır. Fakat daha sonra bu yazarların maddi konu ve hukuki konu kavramlarını birbirine karışacak şekilde yakınlaştırdıkları görülmüştür bkz. Gianniti, F., s. 9

⁴⁷ Fiandaca, G./Musco, E.: *Diritto Penale Parte Generale*, Bologna 2007, s. 216; Fiore, C./Fiore, S.: *Diritto Penale Parte Generale*, Milano 2020, s. 191.

Kanunu'nda⁴⁸ hareketin konusu kavramı kullanılmasına karşın; öğretide çoğunlukla suçun maddi konusu kavramının tercih edildiği görülmektedir. Yapılan farklı adlandırmaların tereddütlere yol açabileceğini söylemek mümkündür.

Hareketin konusu (*Handlungsobjekt, Angriffsobjekt*) kavramı Alman ceza hukuku çalışmalarında da kullanılmakta⁴⁹; Türk hukukunda ise hareketin (suçun) konusu kavramını tercih eden hukukçular bu kavramı “*hareketin yönelik olduğu konu*⁵⁰”, “*suç kalıbına uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği maddi şey*⁵¹”, “*suç failinin hareketinin yöneldiği kişi ya da şey*⁵²”, “*tipe uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği maddi şey*⁵³”, “*hareket veya hareketlerin yönelik olduğu eşya veya kişinin fiziki varlığı*⁵⁴”, “*tipik hareketin üzerinde icra edildiği kişi veya şey*⁵⁵”, “*filin nesnesini oluşturan ve tipik davranışın üzerinde gerçekleştiği ve maddi varlığı olan şey*⁵⁶”, “*kanuni tanımdaki hareketin yöneldiği, suçun üzerinde icra edildiği kişinin fiziki, maddi yapısı veya şey*⁵⁷” olarak tanımlanmaktadırlar. Yapılan bu tanımlarda, daha sonra değinileceği

⁴⁸ İtalyan Ceza Kanunu'nun maddi konu bakımından önem arz eden işlenemez suçu düzenlediği 49. maddenin ikinci fıkrası şu şekildedir:

“*Art. 49 – Reato Supposto Erroneamente e Reato Impossibile*

... (2) *La punibilità è altresì esclusa quando, per la inidoneità dell'azione o per la inesistenza dell'oggetto di essa, e impossibile l'evento dannoso o pericoloso...*” (Codice Penale – Edizione 2021, <https://www.studiocataldi.it/codicepenale/codicepenale.pdf>, E.T. 26.10.2021)

⁴⁹ Bkz. Sieber, U./Jescheck, H.: Alman Ceza Hukukuna Giriş – Ceza Hukukunun Sınırları (Çev. Feridun Yenisey), İstanbul 2007, s. 80.

⁵⁰ Önder, A.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, İstanbul 1992, s. 45.

⁵¹ Yüce, T.T., s. 244.

⁵² Ersoy, Y., *Genel Hükümler...*, s. 71; Benzer şekilde Hakeri, H., s. 120.

⁵³ Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P.: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022, s. 214.

⁵⁴ Akbulut, B., s. 432.

⁵⁵ Koca, M./Üzülmez, İ.: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022, s. 118.

⁵⁶ Öztürk, B./Erdem, M.R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2021, s. 201.

⁵⁷ Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Genel...*, s. 316.

üzere, özellikle “failin hareketi” ve/veya “hareket” kavramlarının vurgulandığı görülmektedir.

Türk ceza hukuku öğretisine bakıldığında bazı hukukçular, suçun maddi konusu yerine hareketin konusu kavramını tercih etmektedirler⁵⁸. Bu görüşteki hukukçular, suçun konusundan tipik hareketin üzerinde icra edildiği kişi veya şeyin anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedirler. Belirtmek gerekir ki hareketin konusu kavramını tercih eden hukukçular bu kavramla birlikte suçun konusu kavramını da kullanmaktadırlar⁵⁹.

Hareketin konusu adlandırması, teknik olarak “hareket” kavramının “ihmal”i içermiyor oluşu nedeniyle eleştiriye açıktır. Bu noktada, davranış (*condotta*), hareket (*azione*)⁶⁰, ihmal (*omissione*), fiil (*fatto*) kavramlarının nasıl anlaşıldığının ve bu çalışmada ne anlamda kullanılacaklarının açıklanmasında fayda vardır. “Davranış” kavramı⁶¹, yapma (*fare*) biçiminde olumlu davranış olan ve dış dünyada kendinden önceki mevcut şartları değiştirerek bir hukuki varlık ya da menfaati ihlal eden (zarar, tehlike)⁶² “hareket”i ve bunun tersi olarak yapmama, davranmama (*non fare*) biçimindeki olumsuz davranış olan “ihmal”i kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmaktadır⁶³. Fiil kavramıyla kastedilen ise davranış, sonuç ve bu ikisi arasındaki

⁵⁸ Koca, M./Üzülmez, İ., *Genel...*, s. 118; Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P., *Genel...*, s. 214.

⁵⁹ Koca, M./Üzülmez, İ., *Genel...*, s. 118.

⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz. Keyman, S.: *Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket*, AÜHFD, C. 40, S. 1, Ankara 1988.

⁶¹ Ceza hukukunda davranış konusunda detaylı bilgi için bkz. Öntan, Y.: *Ceza Hukukunda Davranış ve Netice*, Ankara 2021; Kavramların İngilizce karşılıkları olarak “conduct” (*condotta*), “action” (*azione*) ve “omission” (*omissione*) kullanılmaktadır. Bkz. Di Amato, A./Fucito, F.: *Criminal Law in Italy*, Netherlands 2020, s. 71-72, §139-140.

⁶² Keyman, S., *Hareket...*, s. 154; Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Keyman, S., *Hareket...*, s. 121 vd.

⁶³ Antolisei, F.: *L’azione e L’evento nel Reato*, Milano 1928, s. 16; Fiore, C./Fiore, S., s. 193; Aynı yönde Pulitano, D.: *Diritto Penale*, Torino 2021, 152-153; Fiandaca, G.: *Omissione “Diritto Penale”*,

nedensellik bağıdır. Hemen bu noktada belirtmek gerekir ki öğretide⁶⁴ suç fiiline dördüncü ayak olarak suçun maddi konusunu da ekleyen ve böylece “*davranış, maddi konu, sonuç ve nedensellik bağı*”nı birlikte ele alan görüşler de mevcuttur. Maddi konuyu bu bağlamda ele almak, onu fiilin bir parçası gibi değerlendirme sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle yukarıdaki görüşe katılmak mümkün gözükmemektedir.

Sonuç olarak, her ne kadar hareket kavramının geniş anlamda kullanıldığı ileri sürülebilirse de hareketin konusu kavramı yerine davranışın konusu ifadesinin kullanılması, her şeyden önce terim olarak ve dil bilgisel açıdan daha isabetli olacaktır. Nitekim öğretide davranışın maddi konusu (*l'oggetto materiale della condotta*) kavramı da kullanılmaktadır⁶⁵.

F. Diğer Adlandırmalar

Maddi konu, suçun konusu ve hareketin konusu kavramları yaygın olarak kullanılmasına rağmen bunların dışında da bazı adlandırmalar yapılmaktadır.

Alman ceza hukuku öğretisinde “koruma objesi⁶⁶”, “fiilin konusu”, “hareketin objesi”, “saldırı objesi”, “davranışın objesi”, “fiilin objesi”, “hukuksal değer objesi”, “etki objesi” gibi kavramlar kullanılmaktadır⁶⁷.

Digesto della Discipline Penalistiche, V. 8, Torino 1994, s. 546; Delitala, G.: Il “Fatto” Nella Teoria Generale Del Reato, Padova 1930, s. 131; Dall’Ora, A.: Condotta Omissiva e Condotta Permanente Nella Teoria Generale del Reato, Milano 1950, s. 8-9; Bellavista, G.: I Reati Senza Azione, Napoli 1937, s. 58 vd.

⁶⁴ Gianniti, F., s. 210-211.

⁶⁵ Mantovani, F.: Diritto Penale Parte Generale, Milano 2020, s. 145; Fiandaca, G./Musco, E., *Generale...*, s. 216-217; Bkz. Grispigni, F., s. 271.

⁶⁶ Koruma objesi kavramının, Alman hukukunda genellikle “hukuksal değer” ile eş anlamda kullanıldığı belirtilmiştir. Bkz. Ünver, Y.: Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003, s. 128.

⁶⁷ Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 125.

“Hukuksal değerin objesi” kavramının somut bir olayda maddi bir obje üzerinden “hukuki değere” uygun davranılması talebiyle doğduğu belirtilmiş⁶⁸, maddi konunun ise somut hareketin yöneldiği, hareketin üzerinde gerçekleştiği bir insan veya şey olduğu ileri sürülmüştür. Buna göre örneğin, görev sırasında saldırıya uğrayan bir kamu görevlisi suçun maddi konusunu oluştururken; kamu görevlisine yönelik saldırı, görevini yerine getirmesini engellemek için yapılmışsa, kamu görevlisi esasen hukuki değerin objesi olmaktadır. Hukuki değerin objesi, hukuki değeri temsil eden, değerin üzerinde somutlaştığı bir objeyken; fiil objesi (*Tatobjekt/Handlungsobjekt*) üzerinde icra edilen konudan ibarettir⁶⁹.

Benzer şekilde İtalyan ceza hukuku öğretisinde, suç ile ihlal olunan ve norm ile korunan hukuki varlık ya da menfaatin daima bir maddi konu ile somutlaştığını kabul eden görüş mevcuttur⁷⁰. Bu görüş, davranışı ve suçun işlenmesinde kullanılan araçları da maddi konu kavramının içine dahil edecek kadar kavramı geniş ele almakta; örneğin, hakaret suçu bakımından hakaret içerikli metni, kelimeleri, çizimleri de maddi konu kapsamında değerlendirmektedir⁷¹. Maddi konunun bu derece geniş anlaşılması, verilen örnekte görüldüğü üzere suçun maddi konusu ile suç işlenmesinde kullanılan araç, davranış gibi kavramların birbirine karıştırılmasına, bunlar arasında bir ayırım yapılamamasına neden olacaktır. Nitekim, hakaret edilen insanın maddi

⁶⁸ Keçelioğlu, E.: *Sırf Hareket Suçu Soyut Tehlike Suçu Mudur?*, AHBVÜHFD, C. XXV, S. 2, Ankara 2021, s. 452.

⁶⁹ Keçelioğlu, E., s. 453.

⁷⁰ Bkz. Ferri, E.: *Principii di Diritto Criminale*, Torino 1928, s. 414.

⁷¹ Bkz. Gianniti, F., s. 53.

konu olabileceğini kabul eden görüşe göre hakaret içerikli yazılar, simgeler vs. bu suçun işlenmesindeki davranışı oluşturmaktadırlar⁷².

“Maddi fiilin konusu” kavramını kullanan hukukçular da vardır⁷³. Bu kavrama yer veren görüşlerin, suçun konusunu “maddi anlamda” ve “hukuki anlamda” olarak ikiye ayırdığını belirtmek gerekir⁷⁴. Türk ceza hukuku öğretisinde, maddi fiilin konusu ifadesinin suçun maddi konusu ifadesinden daha açık olduğu; fakat, maddi fiil ifadesiyle ihmalin dışlanabileceği belirtilmiştir⁷⁵. Bu eleştiriye ek olarak “maddi fiil” kavramının bizatihi bir özel hukuk terimi olduğunu da hatırlamak gerekir. Bilindiği üzere, doğrudan dış dünyada fiili bir değişikliğe yönelmiş olan ve hukukun doğrudan bu fiili değişikliğe sonuç bağladığı, irade açıklamasına yönelik olmayan fiil, maddi fiildir⁷⁶. Örneğin “İşleme” (MK md. 775) sonucu kazanma durumunda olduğu gibi⁷⁷. Medeni hukuka ait teknik bir kavramın, ceza hukukunda aynı ifadeyle ama bambaşka bir anlamda kullanılması karışıklığa yol açabilecektir.

Alman hukukunda yapılan bu adlandırmalar, hem hukukçuların hukuki konudan ne anladıklarına hem de bu hukukçuların hukuki konu ile hareketin konusu arasındaki ayrıma ilişkin görüşlerine göre değişmektedir. Bir diğer anlatımla, adlandırmalardaki farklılığın temel sebebi aynı kavramla kastedilenin yazardan yazara değişiyor olmasıdır⁷⁸.

⁷² Gianniti, F., s. 53.

⁷³ Carrara, F., *Programma...*, s. 71, §36.

⁷⁴ Gianniti, F., s. 10.

⁷⁵ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 12.

⁷⁶ Kocayusufpaşaoğlu, N.: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, İstanbul 2010, s. 85.

⁷⁷ Kanun’a göre “Bir kimse başkasına ait bir şeyi işler veya başka bir şekle sokarsa, emeğin değerinin o şeyin değerinden fazla olması hâlinde, yeni şey işleyenin, aksi hâlde malikin olur.” (MK md. 775/I).

⁷⁸ Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 125.

Bu doğrultuda⁷⁹ Jescheck’e göre “hareketin objesi” kavramı hukuki konunun somutlaştırılması olup; hareketin objesi ve hukuki konu kavramları arasındaki ilişki tıpkı düşünce ve görüntü arasındaki ilişki gibidir. Jakobs ise hareketin objesinin, bir değerın aksi olabileceğini kabul etmektedir. Baumann-Weber’e göre hukuki konu kendisine ilişkin hareketin düşünsel hâle getirilmesi değildir. Bu nedenle yazar, hakaret suçundaki hareketin objesini, failin ürettiği yanlış bilgi olarak tespit etmekte; Jescheck ise bu hukuki konunun neye hitaben somutlaştırıldığını sorarak “kamusal kanı”yı hareketin objesi olarak tespit etmektedir.

Türk ceza hukuku öğretisinde bir görüş, Alman hukukundaki kavram karmaşasına yol açan nedenleri şu şekilde sıralamıştır⁸⁰:

- i. Hareketin objesinin tanımını birçok yazar, hukuki konunun sınırlanmasından farklı şekilde bağımsızlaştırmıştır.
- ii. Hareketin (saldırının) objesi, öğretide yapılan zarar suçu – tehlike suçu ayrımıyla ilişkilendirilmiştir⁸¹.
- iii. Hareketin objesi, öğretide bir grup tarafından netice suçları – durum suçları olarak adlandırılan ve neticesi harekete bitişik suçların ayrımı bakımından da önemli kabul edilmiş, buna göre şekillendirilmiştir.

Buna mukabil, Türk hukukundaki suçun maddi konusu kavramının tam karşılığı olarak Alman ceza hukukunda “fiilin objesi”, “hareketin objesi”, “saldırı objesi”

⁷⁹ Akt. Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 125.

⁸⁰ Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 125.

⁸¹ Bkz. Keçelioğlu, E., s. 448.

terimlerinin kullanıldığı belirtilmiştir⁸². Vurgulamak gerekir ki bu tercihler hem İtalyan ceza hukuku öğretisinde hem de Türk ceza hukuku öğretisinde benimsenen “hareketin konusu” kavramına paralel bir adlandırmadır.

G. Tercih Edilen Adlandırma: “Suçun Maddi Konusu”

Öğretide yapılan adlandırmalardan sonra suçun maddi konusunun Türk Ceza Kanunu’nun gerekçesinde ve yargı kararlarında nasıl ifade edildiğini ve bu çalışmada kavramın nasıl adlandırılacağını belirtmek gerekir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun gerekçesinde⁸³ istikrarlı olarak “suçun konusu” kavramı kullanılmıştır. Kanun gerekçesinde adlandırma bakımından yapılan bu tercih, tek başına suçun konusu ifadesinin “suçun maddi konusu” anlamına gelmeyeceği gerekçesiyle eleştirilmiştir⁸⁴. Gerçekten de suçun konusu kavramının kullanılması, özellikle hukuki konu ve maddi konunun birbirine karıştırılması riskini taşımaktadır. Nitekim, “*Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama*” (md. 301) suçunun gerekçesinde aşağılamanın “... **suçun konusunu oluşturan değerlere duyulan saygınlığı azaltmaya yönelik davranışlardan ibaret**” olduğuna yer verilmiştir. Burada “suçun konusu” kavramıyla birlikte “değer” ifadesinin kullanılması kavramsal netliğin kaybolmasına sebep olmaktadır.

Yargı kararlarında da kavram ile ilgili bir birlik olduğu söylenemez. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu bazı kararlarda “suçun maddi konusu” terimini kullanmış⁸⁵; diğer

⁸² Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 125-126.

⁸³ Bkz. Türk Ceza Kanunu Gerekçesi md. 35, 97, 98, 116, 121, 124, 135, 141, 148, 151, 155, 165, 185, 186, 187, 188, 194, 197, 200, 204, 205, 207, 208, 223, 235, 244, 258, 267, 281, 282, 283, 289, 301, 320, 327, 329.

⁸⁴ Aydın, D.: *Suçta Teşebbüs*, AÜHFD, C. 55, S. 1, Ankara 2006, s. 101.

⁸⁵ Yargıtay CGK, E. 2009/11-193, K. 2009/268, T. 17.11.2009 (Lexpera).

bazı kararlarda ise “suçun konusu” terimini tercih etmiştir⁸⁶. Bazen de aynı karar metninde her iki terimi birden kullanmıştır⁸⁷.

Bu çalışmada kavram, İtalyan ceza hukukunda gelişip yerleştiği şekliyle ve ismiyle, “*suçun maddi konusu*” olarak ele anılacaktır. Tercih edilen kavramın, adlandırılan kurumu bütün temel özellikleriyle ortaya koyması ve onu benzerlerinden ayırmayı kolaylaştırıyor olması gerektiği için bu seçim yapılmıştır. Nitekim, suçun maddi konusu ifadesi kavramın merkezini oluşturduğu düşünülen doğacı anlamda “maddilik” özelliğini vurgulamakta; suçun hukuki konusu kavramıyla hem dil bilgisel hem de içerik olarak ayırım yapılmasını kolaylaştırmaktadır.

⁸⁶ Yargıtay CGK, E. 2013/817, K. 2015/14, T. 24.02.2015 (Lexpera).

⁸⁷ Yargıtay CGK, E. 2009/11-193, K. 2009/268, T. 17.11.2009 (Lexpera).

II. TANIM

A. Yapılan Tanımlar

Suçun maddi konusu bakımından hangi adlandırma kabul edilirse edilsin, yapılan tanımlar arasında adlandırmalardaki gibi büyük farkların olmadığı dikkat çekmektedir. Öyle ki farklı gözüken bu tanımları, yapılan vurgulara göre sınıflandırmak mümkündür.

Bazı hukukçular suçun maddi konusunu “*suçun cismini teşkil eden insan veya şey⁸⁸*”, “*failin nesnesini oluşturan ve tipik davranışın üzerinde gerçekleştiği ve maddi varlığı olan şey⁸⁹*”, “*eşya veya şahsın fiziki, maddi yapısı, bünyesi⁹⁰*” olarak tanımlayarak **maddiliği (cismaniliği)** vurgulamaktadırlar.

Diğer bazı hukukçular ise “*failin yaptığı hareketin, üzerinde tesirini icra ettiği kişi veya şey⁹¹*”, “*suçun maddeten etkilerini üzerinde gösterdiği varlık⁹²*” şeklindeki tanımlarla maddi konuda **suçun doğurduğu etkileri** ön plana almaktadırlar.

Öğretide büyük bir çoğunluk maddi konuyu tanımlarken hareket kavramını merkeze yerleştirmektedir. Bunları da kendi içerisinde sınıflandırmak mümkündür. Bu doğrultuda, “*failin fizik hareketine maruz kalan şahıs veya şey⁹³*”, “*failin fiziki hareketine maruz kalan, eylem üzerinde icra edilen kişi veya eşya⁹⁴*” şeklinde

⁸⁸ Dönmezer, S./Erman, S.: Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım, C. 1, İstanbul 1997, s. 333.

⁸⁹ Öztürk, B./Erdem, M.R., s. 201.

⁹⁰ Özgenç, İ., *Genel...*, s. 219.

⁹¹ Alacakaptan, U., *İşlenemez...*, s. 113; Güngör, D., *Fiil...*, s. 124.

⁹² Hafizoğulları, Z./Özen, M., *Genel...*, s. 209.

⁹³ Pisapia, G.D.: İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri, Çev. Atıf Akgüç, Ankara 1971, s. 41.

⁹⁴ Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 145.

hareketin fiziksel oluşu; “hareketin yönelik olduğu konu⁹⁵”, “suç failinin hareketinin yöneldiği kişi ya da şey⁹⁶”, “hareket veya hareketlerin yönelik olduğu eşya veya kişinin fiziki varlığı⁹⁷”, “hareketin yöneldiği kişi ya da şey⁹⁸” gibi tanımlarda **hareketle birlikte onun yöneldiği kişi veya şeyi;** “tipe uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği maddi şey⁹⁹”, “kanuni tanımdaki hareketin yöneldiği, suçun üzerinde icra edildiği kişinin fiziki, maddi yapısı veya şey¹⁰⁰”, “tipik hareketin üzerinde icra edildiği kişi veya şey¹⁰¹”, “suç teşkil eden hareketin yöneldiği kişi veya nesne¹⁰²”, “tipik fiilin (davranışın) üzerinde gerçekleştirilmesi zorunlu olan şahıs veya şey¹⁰³”, “suça vücut veren davranışın üzerinde işlendiği kişi ya da şey¹⁰⁴”, “kanuni tipte tanımlanan hareketin üzerinde gerçekleştirildiği kişiveya şey¹⁰⁵” tanımlarında ise **hareket ve hareketin tipikliğinin;** yahut “suç kalıbına uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği maddi şey¹⁰⁶” şeklindeki tanımla **hareket ve üzerinde gerçekleştiği şeyin maddiliğinin** birlikte vurgulandığını görmek mümkündür.

Bunların dışında, suçun maddi konusunu insancıl (hümanist) öğretisi açısından ele alan farklı bir görüşe göre¹⁰⁷ suçun maddi konusu tıpkı suçun hukuki konusu kavramı gibi

⁹⁵ Önder, A., s. 45.

⁹⁶ Ersoy, Y., *Genel Hükümler...*, s. 71.

⁹⁷ Akbulut, B., s. 432.

⁹⁸ Hakeri, H., s. 120.

⁹⁹ Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P., *Genel...*, s. 214.

¹⁰⁰ Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Genel...*, s. 316.

¹⁰¹ Koca, M./Üzülmez, İ., *Genel...*, s. 118.

¹⁰² Özen, M., s. 298.

¹⁰³ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 110.

¹⁰⁴ Katoğlu, T.: *Ceza Hukuku ve Kültür Varlıkları*, Ankara 2022, s. 244.

¹⁰⁵ Tulay, M. E., s. 48.

¹⁰⁶ Yüce, T.T., s. 244.

¹⁰⁷ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 30 vd.

suçun lafzi konusu olup, esasen suçun maddi konusu “*insanların değer hükümleri*”nden ibarettir. Bu bağlamda, insanın idrak edebileceği her şeyin suçun konusu olabileceğini kabul etmek gerekir. Maddi konunun cismani olması gerekmez. Hümanist görüş maddi konu kavramını açıklarken **insanı ve onun değer hükümlerini** merkeze almaktadır.

Azınlıkta olan bir başka görüşe göre¹⁰⁸ suçun maddi konusunu ancak şeyler oluşturabilir, insanlar oluşturamaz. Bu görüş insanın sadece suçun mağduru olabileceğini kabul etmektedir.

Nihayet, öğretide “*üzerinde suç işlenen şey veya şahıs¹⁰⁹*”, “*üzerinde suçun meydana geldiği insan veya şey¹¹⁰*”, “*suçun üzerinde işlendiği insan veya obje¹¹¹*”, “*failin üzerinde suçu icra ettiği insan veya şey¹¹²*”, “*suçun üzerinde işlenen kişi (şahıs) veya şey¹¹³*” tanımları da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu görüşteki hukukçuların birçoğu tüzel kişileri dışlamak için sadece gerçek kişilerin suçun maddi konusu olabileceğini vurgulamaktadırlar¹¹⁴.

B. Tercih Edilen Tanım

Bir davranışın sonucunda dış dünyada hiçbir şey etkilenmiyorsa suç yoktur¹¹⁵. Ceza hukuku dış dünyaya yansımayan davranışlarla ilgilenmez. Bu çerçevede suç,

¹⁰⁸ Bu görüşler için bkz. Gianniti, F., s. 91, dn 1.

¹⁰⁹ Kunter, N., *Maddi...*, s. 118.

¹¹⁰ Erem, F./Danışman, A./Artuk, M.E.: Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, AÜHFY, Ankara 1997, s. 236.

¹¹¹ Centel, N./Zafer, H./Çakmut, Ö. Y., s. 315.

¹¹² Demirbaş, T., s. 590.

¹¹³ Kunter, N., *Maddi...*, s. 118; Dönmezer, S./Erman, S., *Nazarî...*, s. 353.

¹¹⁴ Kunter, N., *Maddi...*, s. 118; Benzer şekilde bkz. Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 189.

¹¹⁵ Keyman, S., *Hareket...*, s. 122.

dışsallaşmış bir insan davranışı olduğundan ancak dış dünyanın iki olası nesnesi üzerinde gerçekleşebilir: İnsan veya şey¹¹⁶.

Bu doğrultuda, suçun maddi konusu tanımlanırken “kişi” kavramının kullanılması isabetli olmayacaktır. Kişi (*persona*), teknik bir hukuki, kurmaca kavram olarak hem gerçek kişileri hem tüzel kişileri kapsamaktadır. Maddi konu kavramı doğacı anlamda ele alınmaktadır. Önceki başlıkta belirtildiği üzere kavramın tanımında kişi ifadesini kullanan hukukçuların da çoğu tüzel kişilerin suçun maddi konusu olamayacağını kabul etmektedirler¹¹⁷.

Tüzel kişiler¹¹⁸, tüzel kişiliğe sahip olmayan yani hukuken kişilik atfedilmemiş aile, toplum gibi insan toplulukları, Tanrı gibi ilahi varlıklar¹¹⁹, düşünce vs. gibi maddi (cismani, somut) varlığı haiz olmayan şeyler, insan davranışları¹²⁰ suçun maddi konusunu oluşturmazlar¹²¹. Aile, toplum gibi varlıkların bir gerçeklik olduğu kabul edilebilir. Fakat bunların tabiatın bir parçasını oluşturmadıklarını; bir diğer anlatımla

¹¹⁶ Gianniti, F., s. 91; Tıpkı kıta Avrupası hukuk sistemlerin olduğu gibi Anglo-Sakson ceza hukuku öğretisinde de suçun oluşması için dışsallaşmış bir insan davranışına vurgu yapılmakta, bu bağlamda düşüncenin suç olamayacağı vurgulanmaktadır. Ormerod, D./Laird, K.: Smith, Hogan, & Ormerod's Criminal Law, Oxford 2021, s. 26.

¹¹⁷ Kunter, N., *Maddi...*, s. 118

¹¹⁸ Öğretide tüzel kişilerin de maddi konu olabileceğini savunan hukukçular vardır. Alimena, B., *Principii...*, s. 292; Rene Garraud'un “*Traite Theorique et Pratique du Droit Penal Français*” kitabından akt. Gianniti, F., s. 94; Eugenio Cuello Calón'un “*Derecho Penal Parte General*” kitabından akt. Gianniti, F., s. 94.

¹¹⁹ Tanrı gibi ilahi varlıkların da maddi konu olabileceğini kabul eden görüşler vardır. Bkz. Ranieri, S., *Manuale di Diritto Penale*, V. III, Padova 1952, s. 595.

¹²⁰ Gerçekten de hareket veya ihmal şeklindeki insan davranışlarının da suçun maddi konusu olabileceğini savunmak güçtür. Failin davranışı, bir başkasının davranışı üzerinde değil, o insanın şahsı ile ilgili olarak doğal bir varlık üzerinde gerçekleşir. Gianniti, F., s. 95.

¹²¹ Gianniti, F., s. 94-95; Yalçın, T./Köprülü, T., s. 135; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 189-190.

maddi varlıkları olmadığını belirtmek gerekir. Bunlar, hukuki korumanın konusunu oluşturabilseler de suçun maddi konusu olamazlar¹²².

Tüzel kişiler maddilik koşulunu sağlamadıkları için yapılacak tanımda tüzel kişilerin dışlanması gerekmektedir. Nitekim tüzel kişiler ve tüzel kişiliği olmayan kişi toplulukları doğal bir gerçeklik olmayıp, sosyal gerçekliklerdir. Bu sosyal gerçekliğin bizatihi kendisi maddi konu olamaz; ancak böyle bir topluluğu oluşturan insanlar veya tüzel kişiliğe ait mallar maddi konu olabilirler¹²³.

Bu nedenlerle ve sonuç olarak, kişi kavramı yerine doğrudan gerçek kişileri işaret eden ve tüzel kişileri dışlayan “*insan*” kavramının tercih edilmesi gerekir¹²⁴.

Verilen tanımlarda ikinci olarak şey, obje, nesne, eşya¹²⁵ gibi farklı kavramların da kullanıldığı görülmektedir. Şey kavramı geniş olarak ele alındığında bütün nesneleri kapsamaktadır. Çalışmanın devamında detaylı inceleneceğinden burada sadece “şey” kavramının kullanılmasının uygun olduğunu ve bu kavramın da maddi varlığı olan şeyler şeklinde anlaşılacağını belirtmekle yetinilecektir. Nitekim, maddi konu kavramına doğacı bakış açısından yaklaşıldığında bu şeyin bedensel, cismani (*corporale, corporal*) varlıklar olarak kabul edilmesi gerekmektedir¹²⁶.

¹²² Gianniti, F., s. 142.

¹²³ Grisignani, F., s. 273; Gianniti, F., s. 94; Öğretide tüzel kişiliğe sahip olmayan kişi topluluklarının da maddi konu olabilecekleri savunulmuştur. Alimena, B., *Principii...*, s. 292.

¹²⁴ Bazı çalışmalarda insan yerine “birey” kavramının da kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Koç, C., s. 52. “Birey” kavramını tercih etmenin özel bir anlamı olmadığı, bununla kastedilenin de “insan” olduğu anlaşılmaktadır.

¹²⁵ Suçun maddi konusunu suçun üzerinde gerçekleştiği insan veya “eşya” olarak tanımlayan görüş için Ceylan, M., s. 223.

¹²⁶ Gianniti, F., s. 91.

Sonuç olarak suçun maddi konusu, **üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştirildiği insan veya şeydir**¹²⁷. Her ne kadar bu tanım basit ve anlaşılır gözükse de derinlemesine bir incelemeyle tanımın tam ve kesin olmadığı ortaya çıkmaktadır¹²⁸. Bu nedenle kavramın sınırlarının çizilmesi, içinin doldurulması gerekmektedir.

¹²⁷ Gianniti, F., s. 23; Battaglini, G.: Diritto Penale Parte Generale, Bologna 1940, s. 100; Bettiol, G.: Diritto Penale Parte Generale, Padova 1978, s. 183-184; Manzini, V., s. 585; Petrocelli, B., (1943) s. 231; Rocco, A.: L'oggetto del Reato e Della Tutela Giuridica Penale, Roma 1932, n. 2-4; Katoğlu, T., *Kültür*..., s. 244; Dönmezer, S./Erman, S., *Nazari*..., s. 353; Delpino, L./Pezzano, R., *Generale*..., s. 68; Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P., s. 205.

¹²⁸ Toroslu, N., *Cürümlerin*..., s. 183-184.

III. “MADDİ” KAVRAMI NEDİR? NASIL ANLAŞILMALIDIR?

A. Maddi Kavramı

Dünyayı oluşturan şeylerle, bir diğer anlatımla, dünya hakkındaki bilginin oluşturunlarıyla ilgili kafamızda belli bir resim vardır. Bu resmin kavranması ve anlaşılması kolay olsa da betimlenmesi oldukça zordur. Dünyayı oluşturan resim, kaba olgulardan (*brute facts*) oluşmakta, bu kaba olguların bilgisi ise gerçek bilgi (*really knowledge of brute facts*) olarak kabul edilmektedir¹²⁹.

Buradan hareketle olguları: (i) kaba olgular (*brute facts*) ve (ii) kurumsal olgular (*institutional facts*) olarak ikiye ayırmak mümkündür¹³⁰. Kaba olgular, kısaca, dış dünyada görebildiğimiz, deneyimleyebildiğimiz şeylerdir. Örneğin, yeşil ile gri renklere boyanmış, üzerinde yazıların, çizimlerin olduğu kâğıt parçası bir kaba olgudur. Kurumsal olgular ise tabanında her zaman bir kaba olgunun bulunduğu, belirli bağlamlarda var olan ve arkasında birtakım insanla ilgili (beşerî) kurumların var olduğu olgulardır¹³¹. Verilen örnekteki kâğıt parçasının, beş Amerikan doları olarak ekonomik bir değeri temsil etmesi gibi. Bütün kurumsal olgular “*B bağlamında X, Y sayılır*” (*X counts as Y in context C*) şeklinde bir kuralla temellendirilir.

Dış dünyaya ait bir realite olan suçun maddi konusu bakımından her zaman bir kaba olguya dayanılmaktadır. Ancak çoğunlukla tek başına bu kaba olgu yetmemekte; kaba olgunun “kurumsal” bir olgu olması aranmaktadır. Örneğin, TCK md. 205’te düzenlenen resmî belgeyi bozmak, yok etmek ve gizlemek suçunun maddi konusu

¹²⁹ Searle, J. R.: *Speech Acts: An Essay in Philosophy of Language*, Cambridge 1969, s. 50.

¹³⁰ Searle, J. R., s. 50 vd.

¹³¹ Searle, J. R., s. 51.

gerçek bir “resmî belge”dir¹³². Genel olarak “belge” (*olayları nakleden veya irade beyanlarını içeren, bir kimse tarafından oluşturulmuş her türlü yazılı belge*¹³³) ve “resmî belge” (*kamu görevlisi tarafından, görevi nedeniyle ve usulüne uygun biçimde düzenlenen belge*¹³⁴) kavramları kurumsal olgu olarak ele alınmaktadır.

Maddi kavramı “madde”den gelmektedir. Bu bağlamda, maddi: “*madde ile ilgili, maddesel, manevi karşısı, maddeden oluşan*” olarak tanımlanmaktadır¹³⁵. Bu yönüyle maddi konu kavramı tabii özellikleriyle anlaşılmalıdır. Sadece elle tutulabilir şeyler maddi konuyu oluşturabilirler. Cismani varlığı olmayan, manevi, soyut şeyler ancak düşünce ile algılabılır ve bu nedenle de maddi konu olamazlar¹³⁶.

B. Kavramın Doğacı (Tabii) Anlamda Ele Alınması

Suç doğada yani dış dünyada gerçekleşen bir olgudur. Suçun maddi konusunun da doğacı anlamda ele alınması gerekmektedir. Nitekim, maddi konunun doğacı bir yapısı bulunduğu ve bu nedenle dış dünyaya ait bir gerçeklik olduğu kabul edilmektedir¹³⁷. Doğacı anlamda maddi olarak nitelendirilebilecek bir şeyin doğada var olması, elle tutulabilmesi gerekmektedir.

Maddi konu kavramının doğacı anlamda ele alınmasının önemli bir sonucu da maddi konu olarak nitelendirilebilecek şeyin fiili egemenlik altına alınabilecek bir şey

¹³² Güngör, D.: Resmî Belgelerde Sahtecilik Suçu, Ankara 2010, s. 106; Aynı yönde Fiandaca, G./Musco, E., *Generale...*, s. 216

¹³³ Toroslu, N./Toroslu, H.: Ceza Hukuku Özel Kısım, Ankara 2021, s. 233.

¹³⁴ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 238.

¹³⁵ Akalın Ş.H. ve Diğerleri, s. 1600.

¹³⁶ Gianniti, F., s. 28-29; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 196; Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 17; Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 244.

¹³⁷ Gianniti, F., s. 23; Fizikte de şey kavramı dış dünyada yer işgal eden, duyularla algılanabilen varlıklar için kullanılmaktadır bkz. De Marsico, A.: *Delitti Contro il Patrimonio*, Napoli 1951, s. 8, §7; Grispigni, F., s. 277; Demirbaş, T., s. 591.

olmasıdır. Nitekim, fiili olarak egemenlik kurulması mümkün olmayan, maddi varlığı olmayan değerler veya haklar (hayat, onur, saygınlık gibi şahsi varlıklar, fikrî eserler, marka patent gibi değerler) suçun maddi konusu olamazlar¹³⁸. Bir diğer anlatımla, doğal varlığı olmayan, dış dünyada gözlemlenemeyen, maddi olmayan şeyler suçun maddi konusunu oluşturamazlar¹³⁹.

Suçun maddi konusu kavramı doğacı anlamda ele alınsa da davranışla, maddi konuya fiziksel olarak temas edilmesi zorunlu değildir¹⁴⁰. Bu fiziksel temas, örneğin zarar suçlarında çoğunlukla ortaya çıkmasına karşılık, bazı suçlar ve suçun işleniş biçimleri bakımından ortaya çıkmayabilir. Örneğin, öldürme suçu bakımından failin davranışının bir hareketten ileri gelmesi durumunda (*bıçaklayarak öldürme gibi*) davranış fiziksel olarak maddi konuya temas etmektedir. Buna karşılık, failin davranışı bir ihmalden ileri geliyorsa (*annenin yenidoğan bebeğini emzirmeyerek öldürmesi durumunda olduğu gibi*) fiziksel olarak maddi konu üzerinde bir davranış gerçekleştirilmemektedir. Ancak, her iki durumda da suçun doğacı anlamda ve cismani olarak maddi konusu (*her iki örnekte de öldürülen insan maddi konudur*) vardır. Netice itibariyle, maddi konusu olan bazı suçlarda ve özellikle de ihmali suçlarda, suç teşkil eden davranış ile suçun maddi konusu arasında fiziksel bir temas gerekmez¹⁴¹.

¹³⁸ Negri, F./Piscitello, A./Riva, B.: Il Peculato, Padova 2006, s. 74; Benussi, C.: Trattato di Diritto Penale, Parte Speciale, V. 1, I Delitti Contro la Pubblica Amministrazione, I Delitti dei Pubblici Ufficiali, Padova 2001, s. 212; Onur, özgürlük gibi kişilik haklarının zimmet suçu bakımından maddi konu oluşturamayacağını; buna karşılık, markalar, patentler, buluşlar, entelektüel haklar gibi maddi varlığı bulunmayan ancak malvarlığı ilişkilerinin konusunu oluşturabilen malvarlığı değerlerinin, zimmet suçunun maddi konusunu oluşturabileceğini savunulmaktadır. Okuyucu Ergün, G.: Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu, Ankara 2008, s. 77.

¹³⁹ Bkz. Baş, E.: Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur, Ankara 2021, s. 690.

¹⁴⁰ Gianniti, F., s. 39-40.

¹⁴¹ Leone, G.: Il Reato Aberrante, Napoli 1940, s. 15; Gianniti, F., s. 42.

IV. MADDİ KONU OLARAK “İNSAN”

A. İnsan ve Kişi Kavramları

Hukukun öznesi insandır. Ceza hukukunda korunan bireysel varlıkların başında “cismani hayat” gelir¹⁴². Çünkü insanın yararlandığı bütün varlıkların, diğer hakların kaynağını bu insani varlık oluşturmaktadır. Bir diğer anlatımla, bireysel varlıklar hiyerarşisinde ilk sırada hayat yer alır¹⁴³. Öncelikli olarak hayat varlığı korunmadıkça diğer varlıkların tam olarak korunması mümkün değildir.

İnsan ve kişi kavramlarının farklı olduğunu, suçun maddi konusunda benimsenen görüşlere göre bu iki kavram arasında bilinçli bir tercih yapılması gerektiğini vurgulamak gerekir.

Hukuki anlamda kişi (*persona*), haklara ve borçlara ehil olabilen varlıkları karşılamak üzere kullanılan teknik bir kavramdır. Bir diğer anlatımla hukuk dilinde kişi, hak sahibi, hak süjesi anlamına gelir. Şu hâlde hukuk düzeninin haklara ve borçlara sahip olma, ehil olma iktidarı tanıdığı varlıkların tamamı birer kişidir¹⁴⁴. Çağdaş hukuk sistemlerinde kişi kavramının, hak ehliyetiyle eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bilindiği gibi hukukta “kişi” ve “kişilik” (*persona*, *personalita*) kavramları bir kurmaca (*fiksiyon*, *fiction*, *finzione*) olup esasen hem gerçek kişiyi hem de tüzel

¹⁴² Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 23.

¹⁴³ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 23-24.

¹⁴⁴ Akipek, J./Akıntürk, T.: Türk Medenî Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, C. 1, 6. Baskı, İstanbul 2007, s. 229.

kişiyi¹⁴⁵ kapsamaktadır. Bu açıdan kişi kavramı doğal olmayan tamamen “hukuki” bir kavramdır¹⁴⁶. Kimlerin kişi sayılacağı hukuk düzenine ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir. Kişi kavramını belirleme işi hukuka bırakılmıştır. Romalıların haklara ehil olabilen kişiyi göstermek üzere kullandıkları terim de bu gerçeği ortaya koymaktadır; zira, Roma hukukunda hak süjesini belirtmek üzere “*persona*” kavramı kullanılmaktadır. “*Persona*”, Roma’da artistlerin sahneye çıkarken taktıkları bir maskedir¹⁴⁷. Buradan da görüleceği üzere bir kurgu, *fiksiyon* olarak “kişilik”, belirli varlıklara hukuk tarafından giydirilmiş bir maskeden ibarettir¹⁴⁸. Sonuç olarak, hukuki kişilik doğada olmayan hukuk düzeninin yarattığı bir kavramdır.

Hak sahibi olma iktidarını hukuk düzeni tanır. Geçmişten beri hukuk düzenleri: (i) *gerçek kişiler (hakikî şahıslar)* ve (ii) *tüzel kişiler (hükmî şahıslar)* olmak üzere iki kategori varlığı “kişi” olarak kabul etmişlerdir¹⁴⁹. Türk Medeni Kanunu da kişiler hukuku başlıklı birinci kitabında gerçek kişi ve tüzel kişi ayrımını benimsemiştir¹⁵⁰.

Tüzel kişilerin bizatihi maddi bir varlığı yoktur. Maddi varlıkları olmadığı için tüzel kişilerin maddi konuyu oluşturamayacaklarının kabul edilmesi gerekir. Gerçek kişi insan ise bizatihi bir maddi varlığa sahiptir. Bu nedenle insan suçun maddi konusunu oluşturabilir. “*Tercih edilen tanım*” başlığı altında da belirtildiği üzere çalışmada

¹⁴⁵ Tüzel kişilerin niteliğine ilişkin olarak ileri sürülen görüşler hakkında bkz. Öztan, B.: Tüzel Kişiler, Ankara 1994, s. 6 vd.; Tüzel kişilerle ilgili bkz. Messinetti, D.: *Personalita* in. Enciclopedia Del Diritto, C. XXXIII, 1983, s. 355-405.

¹⁴⁶ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 229.

¹⁴⁷ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 230.

¹⁴⁸ Tüzel kişilere ilişkin varsayım (fiksiyon) ve gerçeklik teorileri hakkında bkz. bkz. Serozan, R.: Tüzel Kişiler Özellikle: Dernekler ve Vakıflar, İstanbul 1994, s. 13-14.

¹⁴⁹ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 231.

¹⁵⁰ Bkz. Antalya, G./Topuz, M.: Medeni Hukuk – Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, C. 1, Ankara 2021, s. 89-90.

“kişi” kavramı bilinçli bir tercihin sonucu olarak kullanılmayacaktır. İnsan kavramının tercih edilmesiyle, tüzel kişilerin dışlanması, maddi varlığı olan insanın yani gerçek kişinin vurgulanması amaçlanmaktadır.

B. Fiziksel Yönüyle İnsan

1. Genel Olarak

Suçun maddi konusunu oluşturabilen ilk grup insandır. Henüz doğmamış bir kimse, hatta gebe kalınmış canlı varlık, cenin, “gerçek kişi” sayılamaz¹⁵¹. İnsanların hukuken kişi olma nitelikleri doğa kanunlarına uygun biçimde yani geçici bir süreyle (ömürleri boyunca) sınırlandırılmıştır¹⁵².

Türk Medeni Kanunu’nun “*Doğum ve Ölüm*” kenar başlıklı 28. maddesinde, kişiliğin, çocuğun sağ olarak ve tamamıyla doğduğu anda başladığı ve ölümle sona erdiği düzenlenmiştir. Tam doğumdan anlaşılması gereken ananın vücudundan tam olarak ayrılarak bağımsız bir varlık hâline gelinmiş olmasıdır; göbek bağının henüz kesilmemiş olması tam doğumun gerçekleşmiş sayılmasına engel değildir¹⁵³.

Türk Medeni Kanunu’na göre kişiliğin kazanılabilmesi için tam doğum yeterli olmayıp, “sağ doğum” koşulunun da gerçekleşmesi gerekir. Bir diğer anlatımla, gerçek kişilik çocuğun sağ olarak anasının vücudundan tamamen ayrılmış olmasıyla

¹⁵¹ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 237; Öldürme suçu bakımından da ayrıca bkz. Antolisei, F.: *Manuale di Diritto Penale – Parte Speciale*, Milano 2016, s. 11; Anglo-Sakson ceza hukuku öğretisinde de “öldürme suçu” bağlamında kimin “insan” sayılacağı bahsinde durum farklı değildir Herring, J.: *Criminal Law Text, Cases, and Materials*, Oxford 2020, s. 231 vd.

¹⁵² Akipek, J./Akıntürk, T., s. 238.

¹⁵³ Erdoğan, İ./ Keskin, A.D.: *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, Ankara 2019, s. 216; Kıta avrupası hukuk sistemlerinde olduğu gibi Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde de tam doğumla kastedilen çocuğun anne vücudundan ayrılmasıdır. Bu bağlamda yine göbek bağının kesilmiş olması gerekmemektedir. Herring, J., s. 232; İngiliz hukukunda öldürme suçunun cenin üzerinde işlenemeyeceği, bu suçun ancak hukuken “doğmuş” sayılabilen insan üzerinde işlenebileceği konusundaki önemli bir karar için bkz. *Rex v Poulton* (1832) 5 C & P 329 (Central Criminal Court).

başlar. Bunun dışında çocuğun insan şeklinde, herhangi bir sakatlığı olmadan, yaşama şans ve yeteneğine sahip olması gibi herhangi bir şart yoktur¹⁵⁴. İnsanın canlı olması gerekli ve yeterlidir. Canlılık, nefes alma ile gerçekleşir. Bir çocuğun canlı olarak doğup doğmadığı, ananın vücudundan ayrıldıktan sonra bir kere bile olsa nefes alıp almadığına göre belirlenir¹⁵⁵. Sağ doğumun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti, tıp bilimine göre belirlenmesi gereken ve uzmanlık içeren teknik bir sorundur.

Sağ doğan çocuğun ayrıca yaşama kabiliyetine sahip olması gerekmez¹⁵⁶. Yine, “*bir kadından doğan acayip yaratıkların*” insan olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği; örneğin, öldürme suçu gibi belirli suçların maddi konusunu veya mağdurunu oluşturup oluşturamayacakları tartışılmış¹⁵⁷; bu bağlamda insandaki acıma ve merhamet duygularına, sosyal elverişlilik düşüncelerine dayanan bir görüşe göre bu “*yaratıkların*” ortadan kaldırılması ileri sürülmüştür. Ancak hem yürürlükteki Ceza Kanunu hem de çağdaş hukuk sistemleri bakımından bu görüş kabul edilmemektedir¹⁵⁸.

İnsanın fizik yönünden anlaşılması gereken insan vücududur. İnsan, maddi bir gerçekliği, fizik yapıyı haiz olmakla birlikte hakların nesnesini değil öznesini oluşturur¹⁵⁹. Bu nedenle hukuk düzeni, insanı “şey” veya “nesne” olarak

¹⁵⁴ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 242.

¹⁵⁵ Çocuğun sağ doğup doğmadığını anlamak için çocuğun akciğerinin su dolu bir kaba konulduğu, akciğer suyun üzerinde kalıyorsa çocuğun sağ doğmuş olduğu; yok eğer akciğer suyun dibine iniyorsa çocuğun ölü doğduğunun anlaşıldığı hakkında bkz. Akipek, J./Akıntürk, T., s. 242.

¹⁵⁶ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 25; Keyman, S.: Hukuka Giriş, Ankara 2000, s. 158-159; Aksi yöndeki görüş için bkz. Vannini, O.: *Il Delitto di Omicidio*, Milano 1935, s. 7.

¹⁵⁷ Mantovani, F.: *Diritto Penale Parte Speciale I – Delitti Contro la Persona*, Milano 2019, s. 103.

¹⁵⁸ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 26; Fiandaca, G./Musco, E.: *Diritto Penale Parte Speciale, V. II*, Torino 2020, s. 6.

¹⁵⁹ Bianca, M.: *Diritto Civile – La Proprieta*, V. 6, Milano 2017, s. 37.

değerlendirmez. Nitekim, Türk hukukunda da insan vücudu hukuken eşya sayılmamakta¹⁶⁰, insan vücuduna “şey” gözüyle bakılmamaktadır.

Örneğin, bazı hukukçulara göre¹⁶¹ yaralama suçunun maddi konusu “*kişinin vücudu*”dur. Maddi konunun “insan” veya “şey” olabileceği kabul edildiğinde, maddi konu tespit edilirken yapılan “*kişinin vücudu*” nitelendirmesi isabetli görünmemektedir. Bunun yerine, maddi konunun sadece yaralanan “insan” olduğunu belirtmek yeterli olacaktır.

İnsan vücudundan alınan organ, doku veya kesilen saç, takma diş vb. vücuttan ayrılabilen parçalar¹⁶² “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilirler de “insan” olarak maddi konu olamazlar. Bunlara ilişkin açıklamalar “şey” ile ilgili bir sonraki kısımda yapılacağından; bu başlık altında vücuttan ayrılabilen parçaların, sadece “insan” olarak maddi konuyu oluşturamayacaklarına değinmekle yetinilmiştir.

2. Embriyo, Cenin, Çocuk Kavramları

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda, embriyo¹⁶³ ve cenin¹⁶⁴ kavramlarına yer verilmemiş; bazı durumlarda bunları nitelendirmek için “çocuk” kavramı kullanılmıştır. Kanun’un “*Tanımlar*” kenar başlıklı 6. maddesinde henüz on sekiz

¹⁶⁰ Oğuzman, M. K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S.: Eşya Hukuku, İstanbul 2018, s. 5, §19; Ergüne, M. S.: Taşınır Mülkiyeti, İstanbul 2017, s. 8, §13.

¹⁶¹ Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K.: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018, s. 210.

¹⁶² Aynı yönde bkz. Sirmen, A.L.: Eşya Hukuku, Ankara 2022, s. 8.

¹⁶³ Embriyo/oğulcuk “*dölllenmiş yumurtacığın gelişmeye başladığı andan dölüt olmasına kadar geçen süredeki adı, rüşeym*” olarak tanımlanmaktadır. Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 1790.

¹⁶⁴ Cenin/dölüt/fetüs ise “*oğulcuğun gelişimini büyük ölçüde tamamladığı, bütün organ taslaklarının olduğu üçüncü aydan doğuma kadarki durumu*” olarak tanımlanmaktadır. Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 712.

yaşını doldurmamış insanın çocuk olduğu belirtilmiştir. Buna karşılık, embriyo, cenin ve çocuk kavramları birer teknik kavram olup, bunlar arasında önemli farklar vardır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki ceza hukuku anne karnındaki semerenin her aşamasına “cenin” adını vermekte ve cenin deyimini gebeliğin başlangıcından doğuma kadar geçen sürecin tümü bakımından kapsayıcı olarak kullanılmaktadır¹⁶⁵. Türk Ceza Kanunu’nda çocuk düşürtme¹⁶⁶ (md. 99) ve düşürme¹⁶⁷ (md. 100) suçları bakımından yer verilen “çocuk” ifadesinin “cenin” kavramı karşılığında kullanıldığını söylemek mümkündür.

İtalyan Ceza Kanunu’nun ise bu kavramlar arasında bir ayrım yaptığı görülmektedir. İtalyan kanun koyucu, çocuk ve cenin kavramlarını ayrı anlamlarda kullanmıştır (İtCK md. 578). Bu çerçevede, doğumdan hemen sonra “çocuk”, doğum sırasında ise “cenin” kavramı kullanılmış; cenin, ancak ana karnından tamamen ayrıldıktan sonra çocuk

¹⁶⁵ Katoğlu, T.: *Ceza Hukuku ve Etik*, Toplum ve Hekim Dergisi, C. 19, S. 4, s. 302-303.

¹⁶⁶ “Çocuk düşürtme

Madde 99- (1) Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde, rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftadan fazla olan bir kadının çocuğunu düşürten kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu durumda, çocuğunun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Birinci fıkrada yazılı fiil kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İkinci fıkrada yazılı fiil kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(5) Rızaya dayalı olsa bile, gebelik süresi on haftayı doldurmamış olan bir kadının çocuğunun yetkili olmayan bir kişi tarafından düşürtülmesi halinde; iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan diğer fiiller yetkili olmayan bir kişi tarafından işlendiği takdirde, bu fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılarak hükmolunur.

(6) Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak, bunun için gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir.”

¹⁶⁷ “Çocuk düşürme

Madde 100- (1) Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.”

olarak değerlendirilmiştir¹⁶⁸. Kavramlar arasında fark gözetilmesine rağmen ceninin öldürülmesi de çocuğun öldürülmesi gibi Ceza Kanunu tarafından cezalandırılmıştır. Benzer şekilde Türk hukukunda da cenin yani gebe kalınan canlı varlık, birtakım hukuki korumalara tabi tutuluyor olsa bile hukuken kişilik kazanmış değildir¹⁶⁹.

Şu hâlde, maddi varlığa sahip olan cenin suçun maddi konusu olabilmektedir. Nitekim, çocuk düşürtme suçlarının (TCK md. 99, 100) maddi konusu cenindir¹⁷⁰.

İtalyan hukukunda da annenin vücuduna yerleşmiş “embriyo”nun maddi bir varlık olarak değerlendirilemeyeceği, insan yaşamının başlangıcı olarak korunması gerektiği kabul edilmektedir¹⁷¹.

Embriyo¹⁷², doğal yoldan gebe kalan kadının vücudunun bir parçasıdır ve bu yönüyle gebe kadının kişilik hakları kapsamında ele alınır. Yine, embriyo tüpten anneye nakledilmişse, nakledildiği annenin vücudunun bir parçası olarak onun kişilik hakları arasında yer alır¹⁷³. Embriyonun nakil tamamlanıncaya kadar ara evredeki statüsü tartışmalı olsa da “şey” olarak cismani bir varlığı haiz olduğu ve suçun maddi konusunu oluşturabileceği açıktır. Nitekim, embriyonun “eşya”ya ait sınırları belirli olma, cismani olma, üzerinde egemenlik kurmaya elverişli olma unsurlarını taşıdığı

¹⁶⁸ Benzer doğrultuda, ceninin, ana bedeninden ayrılmadan evvel bağımsız bir varlık olarak değerlendirilemeyeceği hakkında Keyman, S., *Giriş...*, s. 158; Hafızoğulları, Z./Özen, M.: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar*, Ankara 2015, s. 34; Anglo-Sakson hukuk düzeninde de aynı kabul için bkz. Herring, J., s. 231-232.

¹⁶⁹ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 243; Hukuk düzenleri, cenini “gerçek kişi” olarak değerlendirmese de onu ceza hukuku korumasından mahrum bırakmamaktadır Herring, J., s. 232.

¹⁷⁰ Katoğlu, T.: *Ceza Hukuku Bakımından Çoğul Gebeliklerin Kısmi Sonlandırılması*, GÜHFD Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, S. 2, s. 282-283.

¹⁷¹ Bianca, M., s. 37.

¹⁷² Embriyonun hukuki niteliği ve tartışmalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Aksoy Dursun, S.: *Eşya Kavramı*, İstanbul 2012, s. 148 vd.

¹⁷³ Aksoy Dursun, S., s. 150.

ortadadır. Buna karşılık, embriyonun eşya sayılıp sayılmayacağı tartışılmaktadır¹⁷⁴. Embriyonun hukuki niteliğini tespitin hiç de kolay olmadığını söylemek gerekir. Nitekim, henüz tam ve sağ doğum gerçekleşmediği için embriyoya kişilik atfedilememekte; buna karşılık, insan yaşamının başlangıcı olan bu varlığı “eşya” olarak nitelendirmek de ahlaki kaygıları bünyesinde taşımakta; “gerçek kişi adayı” varlık olan embriyonun hukuken yeterince korunamayacağı kaygısını doğurmaktadır¹⁷⁵. Öğretide yerleşik olan görüş de üzerinde hukuki hâkimiyet kurulamadığı ileri sürülen embriyo gibi şeylerin eşya olarak nitelendirilemeyeceğini kabul edilmektedir¹⁷⁶.

Sonuç olarak embriyo, “eşya” olarak nitelendirilmese de bu durum onun fiziki özelliklerinden kaynaklanmamaktadır. Doğada maddi varlığı haiz bir “şey” olarak nitelendirilmesi mümkün olan embriyo, ceza hukuku bakımından suçun maddi konusunu oluşturmaya elverişlidir.

C. Manevi Yönüyle İnsan

Maddi ve manevi yönüyle bir bütün teşkil eden insanın, kişiliğinin de maddi ve manevi değerlerden oluştuğu, bu nedenle insanın maddi varlığı kadar manevi varlığının da hukuken korunması gerektiği kabul edilmektedir¹⁷⁷. Kişiliğin manevi yönüne zarar veren davranışların cezalandırılmadığı takdirde kişiliğin tam olarak korunmuş sayılamayacağı ileri sürülmüştür¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Detaylı bilgi için bkz. Aksoy Dursun, S., s. 150 vd.

¹⁷⁵ Aksoy Dursun, S., s. 155.

¹⁷⁶ Sirmen, A.L., s. 11.

¹⁷⁷ Erman, S.: Hakaret ve Sövme Suçları, İstanbul 1989, s. 2.

¹⁷⁸ Florian, E.: Ingiuria e diffamazione, Milano 1939, s. 43.

Öğretide insanın maddi olmayan varlığının, yani psişik yönünün de (örneğin şeref varlığının, saygınlığının) suçun maddi konusunu oluşturabileceğini kabul eden hukukçular vardır¹⁷⁹. Buna göre insan, fiziki yönü yerine manevi yönüyle de dikkate alındığında doğal bir varlık olmaya devam eder¹⁸⁰. Yine bu bağlamda, örneğin ihmal suçlarında olduğu gibi davranışın fiziksel olarak maddi konu üzerinde gerçekleşmesi gerekmediğinden, insanın manevi yönü üzerinde de suç işlenebileceği ileri sürülmüştür¹⁸¹.

İnsanın manevi yönüyle suçun maddi konusu olabileceğini kabul eden görüşler, esasında maddi varlık ile manevi varlığı bir bütün olarak ele almaktadırlar. Buna dayanarak, insanın manevi yönüyle ele alındığında da doğal bir varlık olmaya devam ettiği kabul edilmektedir¹⁸². Bu görüşteki yazarlar, pozitif hukuk düzenlemelerine de gönderme yapmaktadırlar. Nitekim, bu görüşün savunucularına göre ceza kanunları buna uygun olarak düzenlemeler getirmiş; örneğin, yaralama suçunda mağdurun algılama yeteneğinin bozulmasını bedensel zarara eşit tutmuş¹⁸³; tehditi veya hileyi

¹⁷⁹ Gianniti, F., s. 43; Grispigni, F., s. 271; Santoro, A., *Manuale...*, s. 300; Erem, F., *Suçun Konusu ...*, s. 16; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 185; Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Genel...*, s. 316; Selçuk, S., *Dolandırıcılık...*, s. 77, hatta yazara göre dolandırıcılık suçunda, bir kimse hileyle aldatıldığı ve hile de insanın psişik varlığını etkilediği için bu suçta dolandırılan insan sürgit, devamlı maddi konuyu oluşturmaktadır bkz. s. 77-78.

¹⁸⁰ Gianniti, F., s. 44.

¹⁸¹ Bkz. Grispigni, F., p. 273; İtalyan hukukçulardan Rocco ve Battaglini ise bu görüşe katılmamaktadırlar. Yine Alman öğretisinde hareketin konusunun tamamen maddi anlamda düşünülmesi gerektiğini ve bu bağlamda maddi konuyu “bedensel” nesnelerin oluşturabileceğini savunan yazarlar hakkında bkz. Gianniti, F., s. 43.

¹⁸² Gianniti, F., s. 44.

¹⁸³ Belirtmek gerekir ki algılama yeteneğinin bedensel zarara eşit tutulması isabetlidir. Nitekim, örneğin bir kimseye manevi cebir uygulanması durumunda da yaralamanın varlığından söz edebilmek için insanın algılama yeteneğine zarar verilmesi gerekmektedir. Esasında bu da bedensel bir sonuç olmaktadır. Aynı yönde Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 45.

bazı suçların unsuru ya da ağırlaştırıcı nedeni olarak düzenlemiş, hürriyete karşı ve şerefe karşı suçları ayrıca ele almıştır¹⁸⁴.

Her suçta bir maddi konu bulunup bulunmadığı tartışmalı olmakla birlikte, iki farklı görüşteki hukukçuların büyük bir kısmı insanın manevi yönüyle de maddi konu olabileceğini kabul etmektedirler.

Bütün suçların maddi konusu olduğunu, suçun üzerinde gerçekleştiği her varlığın suçun maddi konusu olabileceğini kabul eden görüşe göre hedef alınan şeyin insanın şerefi, saygınlığı gibi soyut bir olgu olması durumunda, bu durum suçun maddi konusu bulunmadığı anlamına gelmemekte; yalnızca o suçun konusunun fiziki bir varlığının olmadığını göstermektedir¹⁸⁵. Bu görüşe göre *şeref* gibi duygular da insanın fiziki varlığından bağımsız olmayıp aslında her şey insanın beyninde gerçekleşen karmaşık biyolojik aktivitelerden ibarettir¹⁸⁶.

İnsanın manevi yönüyle suçun maddi konusunu oluşturabileceği, bu bağlamda örneğin, bir kimseye sövülmesi suretiyle hakaret suçunun (TCK md. 125)¹⁸⁷ işlenmesi

¹⁸⁴ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 16; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 185.

¹⁸⁵ Dülger, M.V., *Genel...*, s. 382.

¹⁸⁶ Dülger, M.V., *Genel...*, s. 382, dn. 735.

¹⁸⁷ “*Hakaret*

*Madde 125- (1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...)*¹⁸⁷ *veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir.*

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkırdaki belirtilen cezaya hükmolunur.

(3) Hakaret suçunun;

a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı,

b) Dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı,

c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle,

İşlenmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

durumunda, hakaret edilen ve şeref varlığı saldırıya uğrayan insanın suçun maddi konusu olacağı kabul edilmektedir¹⁸⁸.

Yoklukta (gıyapta) hakaret suçu bakımından önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Ceza Kanunu, mağdura yokluğunda hakaret edilmesinin de belirli şartlar altında cezalandırılabilceğini (md. 125/I) düzenlemiştir. Hakaret edilen insanın aynı zamanda maddi konu olduğunun kabul edilmesi hâlinde burada maddi konunun yokluğunda suç işlenmesi gibi bir durum söz konusu olmaktadır. Bu hipotezde maddi konu olan insanın fizik varlığının yokluğu nedeniyle “işlenemez suç” olduğu düşünülebilirse de hakaret suçuyla insanın manevi varlığının korunduğunu, bu nedenle yoklukta hakaret suçunun işlenebileceğini belirtmek gerekir.

İkinci bir görüşe göre insan maddi bir varlığa sahip olsa bile insana ait özelliklerin bir bütünü olan şeref, saygınlık gibi soyut kavramların suçun maddi konusu olamayacağını kabul edilmesi gerekir. İnsanın sadece maddi varlığı, yani cismi maddi konu olabilir¹⁸⁹. Bu görüşteki hukukçulara göre örneğin yaralama suçu ele alındığında ancak fiziksel olarak yaralanan insan maddi konu olabilmekte; buna karşılık, manevi anlamda zarar gören, yaralanan (*fiziksel bir temas olmaksızın algılama yeteneği bozulan*) insanlar suçun maddi konu olamamaktadırlar¹⁹⁰. Belirtmek

(4) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altında biri oranında artırılır.

(5) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelerle karşı işlenmiş sayılır. Ancak, bu durumda zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanır.”

¹⁸⁸ Benzer şekilde, hakaret suçunun maddi konusunun yaşayan bir kimsenin onuru, şerefi ve saygınlığı olduğu konusunda bkz. Koca, M./Üzülmez, İ.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018, s. 474.

¹⁸⁹ Rocco, A., *L’oggetto...*, s. 10; Leone, G., s. 12-13.

¹⁹⁰ İtalyan hukukçu Rocco’nun görüşlerini takip eden yazarlar için bkz. Gianniti, F., s. 45.

gerekir ki, algılama yeteneğinin bozulması da esasında bedensel bir sonuç olduğundan, burada yaralama örneği bakımından yapılan tespite katılmak mümkün değildir.

Bu ikinci görüşün kabul edilmesi durumunda, örneğin, bir kimsenin sözlü olarak tehdit edildiği hipotezde bu kimsenin manevi yönüyle maddi konu olamayacağı kabul edilecek ve dolayısıyla bu hipotezde tehdit suçunun maddi konusunun olmadığı kabul edilmesi gerekecektir. Buna karşılık, aynı suçun, mağdurun bir yakının kafasına tabanca dayanması suretiyle işlendiği hipotezde, tehdit etme davranışı bir kimsenin üzerinde fiziksel olarak gerçekleştirildiğinden, kafasına tabanca dayanan insanın suçun maddi konusu olduğundan bahsedilebilecektir.

Sonuç olarak, insanın maddi ve manevi yönleriyle bir bütün olduğunu, pozitif hukukun da bu bütünlüğü gözettiğini görmek mümkündür. İnsan, manevi yönüyle korunduğunda da “insan” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilir. Bir diğer anlatımla, insanın şerefi gibi manevi varlıklarının korunduğu suçlarda, “insan” suçun maddi konusu olabilir. Buna karşılık, şeref, haysiyet gibi soyut varlıklar hiçbir zaman suçun maddi konusu olamazlar.

D. Nitelikli (*Mevsuf*) İnsan

Maddi konusu “insan” olan suçlarda, maddi konu bakımından yapılabilecek alt ayrımlardan biri de “*maddi konusu kanuni tipte yer alan herhangi bir (basit) insan olan suçlar*” ve “*maddi konusu kanuni tipte yer alan belirli (nitelikli) insan olan suçlar*” ayrımıdır. İlk grup suçlarda, suçun maddi konusu herhangi bir insan olabilirken ikinci grubun maddi konuları ancak belirli nitelikteki insan olabilmektedir. Nitelikli maddi konunun, suçun yapısında bir kurucu unsur olarak yer aldığı kabul

edilmektedir¹⁹¹. Kanun bu ikinci hâllerde suçun maddi konusunu oluşturan insanın belirli hukuki veya fiziki niteliklere sahip olmasını aramakta ve normda bu nitelikleri göstermektedir.

Maddi konu bakımından doğal bir nitelik aranıyor olabilir. Örneğin, çocuk düşürme gibi bazı suçların maddi konusunu, doğal olarak, yalnızca kadınlar¹⁹² oluşturabilmektedir. Yine, bazı suçların sadece küçükler üzerinde işlenebildiği görülmektedir. Söz gelimi, yeni doğanlara karşı işlenen suçlar, çocukların cinsel istismarı vs. gibi suçların maddi konusunu sadece çocuklar oluşturabilmektedir. Birtakım suçların nitelikli hâlleri bakımında da maddi konuyu oluşturan insanın çeşitli sebeplerden dolayı isnat edilebilir olmayan, akıl hastası yahut bedensel veya zihinsel engeli olan kimseler olması aranabilmektedir.

Bazı durumlarda da kanuni tipte öngörülen nitelik “hukuki”dir. Bu hâllerde suçun maddi konusu, belirli hukuki nitelikte olan, bir diğer anlatımla belirli bir yasal statüye veya konuma sahip insan olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁹³. Bu nitelikler, kamu hukukundan yahut özel hukuktan kaynaklanıyor olabilir. Kamu hukukundan kaynaklanan niteliklere, devlet başkanı veya cumhurbaşkanı gibi siyasi sıfatı haiz kimseler, diplomatlar veyahut kamu görevlileri gibi insanlar üzerinde suç işlenmesi durumu örnek olarak gösterilebilir.

Bazı durumlarda da kanunun aradığı nitelik, özel hukuktan kaynaklanmaktadır. Örneğin, kasten yaralama suçunun maddi konusunun failin üstsoyundan veya

¹⁹¹ Gianniti, F., s. 98.

¹⁹² Grispigni, F., s. 275.

¹⁹³ Gianniti, F., s. 102; Marinucci, G./Dolcini, E./Gatta, L.G., s. 244-245; Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 17.

altsoyundan birisi yahut eşi veya boşandığı eşi olması durumlarında (TCK md. 86/III-a), suçun maddi konusu nitelikli bir insan olmakta ve bu nitelik de aile hukukundan kaynaklanan “hukuki” bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda özel hukuk ilişkisi ile tespit edilebilen maddi konu, çoğunlukla ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmektedir¹⁹⁴.

Suçun faili ile suçun maddi konusunu oluşturan insan arasındaki ilişki de kanunun aradığı bir nitelik olabilmektedir¹⁹⁵. Örneğin, bazı suçlar bakımından (TCK md. 103/III-d¹⁹⁶, md. 234/I¹⁹⁷ suçlarında olduğu gibi) failin, suçun maddi konusunu oluşturan insanın vasisi, eğitici, öğretici, bakıcısı, koruyucu ailesi olması yahut bu insana karşı sağlık hizmeti vermek, korumak, bakmak veya gözetmekle yükümlü bulunması hâlinde nitelikli suç oluşmaktadır. Bu hipotezlerde kanun koyucunun, fail ile maddi konu insan arasındaki ilişkileri dikkate aldığı görülmektedir.

Bilindiği üzere, öldürme suçunun maddi konusu “yaşayan bir başka insan”dır¹⁹⁸ ve bu suçta maddi konu ile mağdur kavramları örtüşmektedir¹⁹⁹. Öldürülen insanın “cumhurbaşkanı” olması hâlinde suç artık öldürme suçunu oluşturmamakta, devlete

¹⁹⁴ Grispigni, F., s. 276.

¹⁹⁵ Gianniti, F., s. 103 vd.

¹⁹⁶ “Çocukların cinsel istismarı

Madde 103- ... (3) Suçun; ... d) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından, ... işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

¹⁹⁷ “Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması

Madde 234- (1) Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hışmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

¹⁹⁸ Marinucci, G./Dolcini, E./Gatta, L.G., s. 244; Öğretide, öldürme suçunun maddi konusunun “somut mağdurun hayatı” olduğu ileri sürülmüştür. Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 131.

¹⁹⁹ Fiandaca, G./Musco, E., *Speciale...*, s. 5; Delpino, L./Pezzano, R., *Generale...*, s. 68.

karşı işlenen bir suç hâline gelmekte²⁰⁰; TCK md. 81 yerine TCK md. 310²⁰¹ uygulanmaktadır²⁰². Hakaret suçunda hakaret edilen insanın maddi konu olduğu kabul edilirse, genel hakaret suçu ve cumhurbaşkanına hakaret suçu ayırımında da benzer durum oluşmakta²⁰³; maddi konuyu oluşturan insanın “cumhurbaşkanı” olması yani belirli bir hukuki niteliğinin bulunması gerekmektedir.

Sonuç olarak, kanuna göre suçun maddi konusunun nitelikli bir insan olması gerektiği durumlarda, davranışın bu niteliklere sahip olmayan bir insan üzerinde işlenmesi hâlinde iki farklı sonuç doğabilecektir. Davranışın, nitelikli insan üzerinde gerçekleştirilmemesi durumunda ya suç oluşmayacaktır ya da farklı bir suç söz konusu olacaktır²⁰⁴.

E. İnsan Vücudundan Ayrılan Parçaların Durumu

Organ, doku, hücre gibi insan vücudundan ayrılabilen parçaların hukuki durumu tartışmalıdır²⁰⁵. Öncelikle belirtmek gerekir ki bu çalışmada “*İnsan Vücudundan Ayrılan Parçaların Durumu*” başlığının “*IV. Maddi Konu Olarak İnsan*” bölümü

²⁰⁰ Hafizoğulları, Z./Özen, M., *Kişilere...*, s. 35-36.

²⁰¹ “Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı

Madde 310- (1) Cumhurbaşkanına suikastte bulunan kişi, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiile teşebbüs edilmesi halinde de suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.

(2) Cumhurbaşkanına karşı diğer fiili saldırılarda bulunan kimse hakkında, ilgili suça ilişkin ceza yarı oranında artırılarak hükmolunur. Ancak, bu suretle verilecek ceza beş yıldan az olamaz.”

²⁰² Öğretide, suçun mağdurunun cumhurbaşkanı olduğu; bu sıfatı nedeniyle de farklı bir suçun olduğu ileri sürülmüştür. Sokullu Akıncı, F./Dursun, S.: *Viktimoloji (Mağdurbilim)*, İstanbul 2016, s. 26-27. Mağdur kavramı, hukuki konu kavramından hareketle belirlendiğinden bu görüşe katılmak mümkün değildir.

²⁰³ Yalçın, T./Köprülü, T., s. 135.

²⁰⁴ Gianniti, F., s. 98 vd.; Erem, F., *Suçun Konusu ...*, s. 16-17.

²⁰⁵ Özellikle eşya hukuku bakımından yapılan, bu konudaki tartışmalar ve görüşmeler hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Aksoy Dursun, S., s. 123 vd.; İnsan kökenli biyolojik maddelerin hukuki niteliğine ilişkin bkz. Özbilen, A. B.: *İnsan Kökenli Biyolojik Maddelere İlişkin Hukuki İşlemler*, İstanbul 2011, s. 7 vd.

altında incelenmesinin sebebi bunların insan ile olan sıkı bağlantısıdır. Şu hâlde, insan vücudundan ayrılan parçaların bizatihi “insan” olarak değil “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabileceklerini peşinen söylemekte yarar vardır.

Organ, doku, hücre, kök hücre gibi kavramlara çoğunlukla aşina olursa da bunlardan daha kapsayıcı ve hukuken kullanılması daha yeni tarihli olan “insan kökenli biyolojik madde” kavramına değinilmesi gerekir. “İnsan kökenli biyolojik madde” kavramı 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 23. maddesine 1990 senesinde eklenen²⁰⁶ üçüncü fıkra ile ilk kez Türk hukukunda yer almıştır²⁰⁷.

İnsan kökenli biyolojik maddeden kasıt, insan vücudu içindeki organ, doku veya hücre gibi maddelerle; insan vücudundan, cerrahi müdahale ya da dış bir etkene bağlı olmaksızın kendiliğinden ayrılan biyolojik maddelerdir²⁰⁸. Buna karşılık, protez organlar (takma uzuvlar) insan bedeni içinde veya bu bedene bağlı olarak varlık gösterebilirler dahi insan kökenli olmadıkları için “insan kökenli biyolojik madde” sayılmazlar²⁰⁹.

Organ, “*vücudun belirli bir görevi yapan ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bölümü, örgen, uzuv*” olarak tanımlanmıştır²¹⁰. Böbrek, karaciğer, kalp, mide gibi parçalar organdır. Doku ise “*bir vücudun veya bir organın yapı öğelerinden birini oluşturan*

²⁰⁶ 23 Kasım 1990 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan, 3678 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle Türk Medeni Kanunu’nun 23. maddesine anılan üçüncü fıkra eklenmiştir.

²⁰⁷ “B. Kişiliğin korunması

I. Vazgeçme ve aşırı sınırlamaya karşı

Madde 23 - ... (III) Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz.”

²⁰⁸ Özbilen, A.B., s. 7.

²⁰⁹ Özbilen, A.B., s. 8.

²¹⁰ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 1810.

hücreler bütünü”dür²¹¹. Örneğin, kemik iliği, kas dokuları gibi. Hücre ise “ince bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımından en küçük biri, göze” olarak ifade edilmektedir²¹².

Organ ve dokulara ek olarak, yine biyolojik maddeler kapsamında ele alınması mümkün olan hücre, kök hücre, genetik materyal gibi insan kökenli biyolojik birçok madde mevcuttur²¹³. Biyolojik maddelerin neler olduğu bu çalışmanın kapsamı dışında olmakla birlikte; insan kökenli biyolojik maddeler cismani olduklarından suçun maddi konusunu oluşturabilirler. Nitekim, suçun maddi konusunu oluşturabilmek için dış dünyada maddi bir varlığı haiz olmak gerekli ve yeterlidir.

Kesilen saç telleri, çekilen dişler gibi insan vücudundan ayrılan parçaların, vücuttan ayrıldıktan sonra eşya kabul edilebileceği ve kural olarak, ayrıldıkları insanların mülkiyetinde sayılacakları kabul edilmektedir²¹⁴.

Vücudun yapay parçaları, sağlık veya bir başka sebeple, vücudun doğal bir parçasının yerine geçmek üzere takılan yapay kısımlardır²¹⁵. Yapay uzuvlar ve protezler bakımından genel olarak şöyle bir ayrım yapıldığı görülmektedir²¹⁶: Çürük dişle yapılan dolgu, protez göz, kalbe takılan kalp pili, stent gibi vücuttan ayrılamaz şekilde birleştirilen yapay uzuvlar kişiliğin bir parçası olduklarından eşya niteliği taşımazlar.

²¹¹ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 694.

²¹² Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 1118.

²¹³ Bu biyolojik maddeler hakkında detaylı bilgi için bkz. Özbilen, A.B., s. 8 vd.

²¹⁴ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 5, §19; Antalya, G.: Marmara Hukuk Yorumu Eşya Hukuku C. IV/1, Ankara 2021, s. 58, §51; Ayrılış amacı her ne olursa olsun, vücuttan ayrılan parçaların eşya sayılamayacağı ve ayrıldıkları insanın kişilik hakkı kapsamında yer alacakları hakkında bkz. Ergüne, M.S., s. 9, §14; İnsandan ayrılan doğal vücut parçalarının hukuki niteliği hakkında ileri sürülen görüşler hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Aksoy Dursun, S., s. 2.

²¹⁵ Aksoy Dursun, S., s. 146.

²¹⁶ Ergüne, M.S., s. 9, §15; Aksoy Dursun, S., s. 146 vd.

Buna karşılık, peruk, takma diş, protez bacak gibi vücuttan ayrılabilen yapay uzuvlar eşya niteliğindedirler²¹⁷. Vücuttan ayrılabilen bu yapay parçaların durumunun, yine vücuttan ayrılan organ gibi doğal parçaların durumuyla aynı olmadığı; yapay uzuvların vücuttan ayrılınca “eşya” olarak nitelendirilebilecekleri, ancak vücudun doğal parçaları için aynı şeyin söylenemeyeceği ileri sürülmüştür²¹⁸.

İlk hipotezdeki vücuttan ayrılamayan yapay uzuvlar suçun maddi konusu olamazlar. Fakat vücuttan ayrılabilen yapay uzuvlar, vücuttan ayrılmış hâlde iken “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilirler. Örneğin, vücuttan ayrılabilen ve değerli bir maden olan altından yapılmış takma dişin çalınması durumunda, çalınan takma dişin üzerinde suçun işlendiği şey olarak hırsızlık suçunun maddi konusunu oluşturacağını söylemek mümkündür.

Organ ve dokulara ilişkin olarak Türk hukukundaki temel düzenleme 2238 sayılı “*Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun*”dur²¹⁹.

Bu Kanun’a göre: “*Organ ve doku deyiminden, insan organizmasını oluşturan her türlü organ ve doku ile bunların parçaları anlaşılır*” (md. 2).

İnsan vücudundaki parçaların nakil amacıyla ayrılması da hukuken tereddütlerin yaşanmasına neden olmuştur. Özel hukuk bakımından nakil amaçlı alınan organın hukuki niteliği, özellikle bunların eşya sayılıp sayılamayacağı tartışmalıdır²²⁰. Nakil amaçlı alınan organın, başka bir insanın vücut bütünlüğüne dahil olacağından bahisle,

²¹⁷ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 6, §22.

²¹⁸ Aksoy Dursun, S., s. 147.

²¹⁹ 03.06.1979 tarihli 16655 sayılı Resmî Gazete.

²²⁰ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 5, §20; Serozan, R.: Eşya Hukuku I, İstanbul 2014, s. 73, §276.

başkasına nakledilene kadar bu organ üzerinde organı verenin kişilik hakkının devam edeceği; bu nedenle de nakile kadar olan ara süreçte eşya hukuku kurallarının değil, kişilik haklarına ilişkin kuralların uygulanacağı ileri sürülmüştür²²¹. Söz gelimi, vücuttan alınan bir organın, örneğin saçın başkasına ekilmesi yahut karaciğer nakli şeklinde organ transplantasyonunun diğer insana nakliyle birlikte, bunların nakledilen insanın kişiliğine dahil olacağı kabul edilmektedir²²².

Benzer şekilde, vücuttan ayrılan parçaların hangi amaçla ayrıldığını dikkate alan bir başka görüşe göre: Vücuttan ayrılan bir parçanın daha sonra aynı veya başka bir insana nakledilerek kullanılacağı durumda, bu ayrılan parçanın hukuken eşya niteliğinde olmayacağı; vücuttan ayrılan parçanın herhangi birinin vücuduna nakledilmeyeceği durumda ise artık tam anlamıyla bir kopuşun, ayrılmanın gerçekleştiği ve bu nedenle o parçanın hukuken eşya sayılabileceği ileri sürülmüştür²²³.

Aksi yöndeki görüşe göre ise nakil amaçlı alınan uzuv ve organların, vücuttan ayrıldıktan sonra eşya olarak nitelendirilebileceği, bir başkasına nakledildikten sonra ise eşya niteliğini kaybederek, nakledilen kişinin kişilik hakkının söz konusu olacağı kabul edilmiştir²²⁴.

Bu nesnelere kişilik hakkına ilişkin kuralların uygulanıp uygulanmayacağı konusunda hangi görüş kabul edilirse edilsin, insan vücudundan ayrılmış ve tabii anlamda var olan nesneler, ceza hukuku açısından “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilirler.

²²¹ Bkz. Eren, F.: Mülkiyet Hukuku, Ankara 2011, s. 53; Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 5, §20;

²²² Antalya, G., s. 59, §52.

²²³ Aksoy Dursun, S., s. 140.

²²⁴ Sirmen, A.L., s. 9-10.

Nitekim, insan vücudundan ayrılan organ veya dokuların özel hukukta mal kabul edilmesi, insan onuru ve insanın araçsallaştırılmaması (vasıta kılınmaması) düşünceleriyle bağdaşmasa da²²⁵ ceza hukuku bakımından malvarlığı kavramı daha geniş olduğundan, insan vücudundan ayrılmış organlar malvarlığı kapsamında ele alınabilirler; dolayısıyla, malvarlığına karşı suçlar bakımından suçun maddi konusunu teşkil edebilirler²²⁶. Örneğin, görevi gereği zilyetliği kendisine devredilen bir organ üzerinde zilyetliğin devir amacına aykırı olarak işlem yapan, bu organı satan ya da menfaat karşılığı başka bir hastaya nakleden kamu görevlisi zimmet suçunu işlemiş olacak²²⁷, nakledilen organ da suçun maddi konusunu oluşturacaktır.

Yine koşulların varlığı hâlinde, organ veya doku satın alan, satan yahut satılmasına aracılık eden fail, TCK md. 91 uyarınca²²⁸ “*Organ veya doku ticareti*” suçunu işlemiş

²²⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Katoğlu, T.: *Türk Hukukunun Bir Parçası Olarak Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi*, AÜHFD, C. 55, S. 1, s. 158 vd.

²²⁶ Aynı zamanda, ancak bu şekilde etkin bir koruma sağlanabileceği haklı olarak ileri sürülmüştür. Okuyucu Ergün, G., *Zimmet...*, s. 80.

²²⁷ Okuyucu Ergün, G., *Zimmet...*, s. 80.

²²⁸ “*Organ veya doku ticareti*

Madde 91- (1) Hukukten geçerli rızaya dayalı olmaksızın, kişiden organ alan kimse, beş yıldan dokuz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Suçun konusunun doku olması halinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Hukuka aykırı olarak, ölüden organ veya doku alan kimse, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Organ veya doku satın alan, satan, satılmasına aracılık eden kişi hakkında, birinci fıkrada belirtilen cezalara hükmolunur.

(4) Bir ve üçüncü fıkralarda tanımlanan suçların bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(5) Hukuka aykırı yollarla elde edilmiş olan organ veya dokuyu saklayan, nakleden veya aşıl原因an kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(6) Belli bir çıkar karşılığında organ veya doku teminine yönelik olarak ilan veya reklam veren veya yayınlayan kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(7) Bu maddede tanımlanan suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(8) Birinci fıkrada tanımlanan suçun işlenmesi sonucunda mağdurun ölmesi halinde, kasten öldürme suçuna ilişkin hükümler uygulanır.”

kabul edilecek ve satın alınan, satılan veya satılmasına aracılık edilen organ veya doku bu suçun maddi konusunu oluşturacaktır.

Yeri gelmişken, organ veya doku ticareti suçu bakımından ortaya çıkan bir soruna değinmekte fayda vardır. Bu suç, Kanun'un "*Kişilere Karşı Suçlar*" kısmında "*Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar*" başlıklı ikinci bölümde düzenlenmektedir. Buradan hareketle, Kanun'un insana ait varlık ya da menfaatlere öncelik vererek temelde bunları koruduğu; hukuken geçerli rızası olmaksızın organı veya dokusu alınan insanın da bu suçun mağdurunu oluşturduğu ortadadır. Buna karşılık 91. maddenin 3. fıkrasında organını veya dokusunu satan insanın da cezalandırılacağı düzenlenmiş; 92. maddede²²⁹ ise organını veya dokusunu satan fail bakımından bir zorunluluk durumuna (*zaruret hâline*) yer verilmiştir. Kanun, mevcut düzenleme ile bu suçun mağdurunu aynı zamanda suçun faili hâline getirmektedir. Bir kimse aynı suçun hem faili hem de mağduru olamayacağından, düzenlemenin yeniden kaleme alınması gerekmektedir. Organ veya doku ticareti suçu ile genel sağlığa ilişkin menfaatin korunması amaçlanmaktaysa bu suçun "*Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar*" başlığı altında düzenlenmesi gerekir²³⁰. Daha isabetli olacak bir başka seçenek ise bu suçun konuya ilişkin temel düzenleme olan 2238 sayılı "*Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun*"un düzenlemeleri de göz önünde bulundurularak ve bunlarla uyumlu hâle getirilerek, suçun 2238 sayılı Kanun'da düzenlenmesidir.

²²⁹ "*Zorunluluk hali*

Madde 92- (1) Organ veya dokularını satan kişinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar göz önünde bulundurularak, hakkında verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir."

²³⁰ Bkz. Katoğlu, T., *Mağdur...*, s. 663-664.

Nihayet, yukarıda değinilen ve öğretilerde savunulan nakil amaçlı alınan uzuv ve organların, vücuttan ayrıldıktan sonra eşya olarak nitelendirilebileceği görüşünün kabul edilmesi hâlinde; suçun maddi konusunun hukuken “eşya” sayılacağından bahisle bunun üzerinde işlenebilecek suçların malvarlığına karşı bir suç oluşturup oluşturmayacağı sorusu akla gelebilir. Örneğin, vücuttan ayrılmış bir organın “eşya” sayıldığı varsayımında bunun satılması hâlinde malvarlığına karşı bir suç işlenip işlenmediği konularında tereddüt yaşanabilir. Her şeyden önce Türk Ceza Kanunu “*Kişilere Karşı Suçlar*” başlıklı İkinci Kısım’da, Onuncu Bölüm’ün altında “*Malvarlığına Karşı Suçlar*”ı düzenlemektedir. Her ne kadar suç tipini belirlerken maddi konu dikkate alınıyorsa da maddi konu ve onun hukuki niteliği tek ve kesin gösterge değildir. Dolayısıyla, maddi konunun “eşya” yahut “mal” olmasından hareketle, bunlar üzerinde işlenen suçların peşinen malvarlığına karşı suçlar olduğunu ileri sürmek metodolojik açıdan isabetli olmaz. Benzer şekilde, teknik anlamda eşya veya mal olarak nitelendirilemeyecek şeylerin de alınıp satılması mümkündür.

Kanun koyucu, organın hukuki niteliği tartışmalarından ve alınıp satılmasından bağımsız olarak “*organ veya doku ticareti*” suçunu İkinci Bölüm’de “*Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar*” başlığı altında (md. 91) düzenlemiştir. Buna karşılık, ceza hukukunda malvarlığı kavramı daha geniş bir çerçevede kabul edildiğinden²³¹, hukuki nitelendirme tartışmalarından bağımsız olarak bir organın hırsızlık suçunun maddi konusu olabileceğini kabul etmek gerekir. Gerçekten de Türk Ceza Kanunu, yukarıda değinildiği üzere, organın “ticaret” konusu olabileceği, alınıp satılabileceği durumları düzenlemekte (TCK md. 91) ve hatta bu bağlamda bir zorunluluk durumuna

²³¹ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 130-131.

(zaruret hâline) yer vermektedir (TCK md. 92). Kanun'un bu düzenlemelerinden hareketle, her ne kadar malvarlığına karşı suçlar altında düzenlenmemişse de organın, korunması gereken, ekonomik değeri haiz bir taşınır olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Yeri gelmişken, “*organ ticareti*” ve “*doku ticareti*” ifadelerinin kötü ifadeler olduğunu belirtmek gerekir. Kanun'daki bu düzenlemelerin amacı insanın araçsallaştırılmasını, insan veya organ, doku gibi insan kökenli maddelerin ticarete konu olmasını engellemektir. Bu doğrultuda, Ceza Kanunu'nun 91. maddesinin kenar başlığında “ticaret” yakıştırması yapılarak “*Organ veya doku ticareti*” tamlamasının kullanılması eleştiriye açıktır. Nitekim, ceza hukukunun, suçluları cezalandırma işlevinin dışında aynı zamanda sosyal hayatı etkilemek, onu değiştirmek ve geliştirmek için başvurulabilen etkili bir araç olduğu kabul edildiğinde; “*organ ticareti*” veya örneğin “*düşünce suçu*” gibi hukuken yan yana olmasının kabul edilemeyeceği ifadelerin öncelikle hukuk dilinden dışlanması gerekir. Böylece, bunların yan yana gelebileceğinin normalleştirilmesi de engellenebilir. Bu çerçevede, “ticaret” kavramı yerine, madde metninde kullanıldığı üzere organın veya dokunun “alınıp satılması” ifadelerine yer verilmesi daha isabetli olabilecektir.

Sonuç olarak, ceza hukukunda suçun maddi konusunu ele alan bu çalışma bakımından, insan vücudundan ayrılan parçaların suçun maddi konusu olup olamayacakları meselesine normatif ve doğacı bakış açısıyla yaklaşmak gerektiği unutulmamalıdır. Hukuken korunan varlık ya da menfaatleri normatif olarak, bir diğer anlatımla kanunda düzenlendiği yere ve şekle göre ele almak gerekir. Bu aşamadan sonra bir şeyin suçun maddi konusu olup olamayacağını tespit ederken, onun dış dünyada var olan doğal bir şey olup olmadığını ve suçun bunun üzerinde işlenip işlenemeyeceğini

incelemek gerekir. Bu bakımdan, yapay ya da doğal nitelikte organ veya doku olsun, insan dışında cismani bir varlığı olan ve hukuken “insan” sayılamayan varlıklar, “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilirler.

F. Ceset

Yaşayan gerçek kişiler “insan” olarak maddi konuyu oluşturabilirler. Şu hâlde cesedin²³², insan olarak suçun maddi konusunu oluşturması mümkün değildir. Beden, yalnızca ölümle nesneye, cesede dönüşür²³³. Ceset, tabii anlamda maddi bir nesne olduğu için ancak “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilir²³⁴.

Gerçek kişi olan insanın kişiliği, hukuki bakımdan ölümle sona erer. Bu bağlamda hukuk, biyolojik ölüm ve beyin ölümü ayrımı yapmaktadır. Biyolojik ölümden kasıt, kalp atışlarının, solunumun durması olup; beyin ölümünden kasıt ise beynin bir bütün olarak fonksiyonlarını yerine getiremez hâle gelmesidir²³⁵. Tıp bilimi biyolojik ölümü gerçekleşmiş bir kimseyi yapay (*sunî*) yoldan yaşatabilmekteyse de beyin ölümü gerçekleşmiş kimselerin artık hayata geri dönüşünün mümkün olmadığını kabul etmektedir²³⁶.

İnsan beyin ölümüyle, bir diğer anlatımla beyin işlevlerini tamamen ve geri döndürülemez biçimde yitirmeye hukuken ölmüş sayılır²³⁷. Beyin ölümünde hastanın

²³² “Ölü beden, naaş” Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 456.

²³³ Mantovani, F., *Speciale...*, s. 45.

²³⁴ Carrara, F., *Programma...*, s. 77; Gianniti, F., s. 97; Erem, F., *Suçun Konusu*, s. 16.

²³⁵ Bkz. Marcovitch, H.: Black’s Medical Dictionary, 42nd Ed., London 2010, s. 91.

²³⁶ Aksoy Dursun, S., s. 160-161; Ölümünün tespitiyle ilgili detaylı bilgi için bkz. Toroslu, N.: *Organ Aktarma ve Cezai Sorumluluk*, AÜHFD, C. 35, S. 1, s. 104 vd.

²³⁷ Serozan, R./Engin, B. İ.: Miras Hukuku, Ankara 2018, s. 111, §128; Mantovani, F., *Speciale...*, s. 35, 103; Beyin ölümünün esas alınmasının özellikle kalp, akciğer ve böbrek nakilleri yönünden de pratik önemi hakkında bkz. Toroslu, N., *Organ...*, s. 105; Hafizoğulları, Z./Özen, M., *Kişilere...*, s. 35; Herring, J., s. 232.

bazı organları işlevlerini yerine getirebiliyorsa da hasta mutlak olarak ölüme doğru gitmektedir²³⁸. 1969 senesinde Sağlık Şûrası²³⁹ “...bugünkü telâkkilerin en kuvvetlisi ve hâkim durumda olan beyin fonksiyonunun tamamen durması tesbiti şeklinde kabul olunmuştur...” kararıyla beyin ölümünü esas almıştır.

Türk hukukunda ölüm bakımından önem taşıyan 1979 tarihli ve 2238 sayılı “*Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun*”un “*Ölüm halinin saptanması*” kenar başlıklı 11. maddesine göre tıbbi ölüme “...biri nörolog veya nöroşirürjiyen, biri de anesteziyoloji ve reanimasyon veya yoğun bakım uzmanından oluşan iki hekim tarafından, kanıta dayalı tıp kurallarına uygun olarak, oybirliği ile karar verilir.”

Ölü insan bedenine yani cesede, hukuki anlamda insan gözüyle bakmak mümkün değildir²⁴⁰. Buna karşılık, cesedin hukuki korumadan bütünüyle yoksun olduğu da söylenemez. Nitekim, hukuk düzeni, insani duygular nedeniyle ölümlere veya cesede karşı yapılan bazı fiilleri suç olarak düzenlemektedir. Öldükten sonra bir kimsenin hatırasına hakaret edilmesi (TCK md. 130)²⁴¹ veya mezarlıklara zarar verilmesi (TCK md. 153)²⁴² bu suçların ilk akla gelen örnekleridir. Bütün bu korumalar, yukarıda

²³⁸ Keyman, S., *Giriş...*, s. 161.

²³⁹ Dönemin Sağlık Şûrası’nın 24.12.1969 tarihli kararı.

²⁴⁰ Akipek, J./Akıntürk, T., s. 231.

²⁴¹ “*Kişinin hatırasına hakaret*

Madde 130- (1) Bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilat ederek hakaret eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altıda biri oranında artırılır.

(2) Bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

²⁴² “*İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme*

Madde 153- (1) İbadethanelere, bunların eklentilerine, buralardaki eşyaya, mezarlara, bunların üzerindeki yapılara, mezarlıklardaki tesislere, mezarlıkların korunmasına yönelik olarak yapılan yapılara yıkmak, bozmak veya kırmak suretiyle zarar veren kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası

değinildiği üzere hukuki olarak ölümün gerçekleştiği kabul edilen insanlar için getirilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki Kanun'un 130. maddesinin kenar başlığının "*Kişinin hatırasına hakaret*" olması isabetli değildir. Nitekim, ölümler "kişi" olarak nitelendirilemezler. Bu nedenle, 130. maddenin kenar başlığının, madde metnine de uygun olarak "*Ölünün hatırasına hakaret*" şeklinde değiştirilmesi yerinde olacaktır.

Maddi varlığa sahip olan cesetin suçun maddi konusunu oluşturabileceği kuşkusuzdur. Cesedin hukuki anlamda eşya olarak nitelendirilememesi onun "şey" olarak suçun maddi konusu olmasına engel değildir. Buna karşılık, öğretide bu suç bakımından savunulduğu üzere "*ölmüş kimsenin hatırası*"²⁴³ gibi soyut bir betimlemenin maddi konu olması mümkün değildir. Son olarak, ceset üzerinde aynî hak tesis edilemeyeceğinden, hırsızlık suçunun maddi konusunu oluşturamayacağını da vurgulamak gerekir²⁴⁴.

V. İNSAN DIŞINDAKİ CANLILAR

A. Hayvanlar

Öğretide bazı hukukçuların, suçun maddi konusunu ele alırken veya tanımlarken, insan veya şeyin dışında, özellikle üçüncü bir tür olarak hayvanı da belirttikleri ve

ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkrada belirtilen yerleri ve yapıları kirleten kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) Birinci ve ikinci fıkralardaki fiillerin, ilgili dini inancı benimseyen toplum kesimini tahkir maksadıyla işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır."

²⁴³ Cankurt, E.: *Kişinin Hatırasına Hakaret Suçu (TCK m.130)*, BÜHFD, C. 1, S. 1, Haziran 2015, s. 159.

²⁴⁴ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 137.

böylece maddi konuyu üzerinde suçun işlendiği *insan, hayvan veya şey* olarak ifade ettikleri görülmektedir²⁴⁵.

Hayvanların eşya sayılıp sayılamayacağı hususunun Türk hukukunda tartışmalı olduğunu, Türk Medeni Kanunu’nda ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nda da konuyla ilgili bir hüküm bulunmadığını ve bu konuda öğretide farklı görüşlerin olduğunu söylemek mümkündür²⁴⁶. Öğretide hayvanların eşya olmadığını²⁴⁷; benzer şekilde hayvanların ne eşya ne de insan olduğunu, bu iki grup arasında kalan hisli canlılar olarak sayılmalarını gerektiğini kabul eden görüşler gibi²⁴⁸; Türk hukukuna göre hayvanların eşya olduğunu savunan görüşler de mevcuttur²⁴⁹.

Belirtmek gerekir ki hayvanlara bir kişilik atfedilmesi mümkün gözükmemektedir²⁵⁰. Türk hukukunda hayvanların rehnedilebiliyor olması da hayvanları eşya sayan görüşler bakımından önemli bir dayanak oluşturmaktadır. Daha da önemlisi, hayvanlara istenen ve beklenen korumanın sağlanması için hayvanların hukuki niteliğinin değiştirilmesine, onların kişi olarak kabul edilmesine gerek yoktur.

Tartışmalı hukuki niteliğine rağmen bu çalışma bakımından hayvanların üzerinde suçun işlendiği “şey” olabilecekleri hususunda herhangi bir tereddüt

²⁴⁵ Fiore, C./Fiore, S., s. 191; Zafer, H.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2021, s. 194.

²⁴⁶ Ergüne, M. S., s. 10, §17.

²⁴⁷ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 10, §38; Ayrıca bkz. Koçhisarlıoğlu, C./Söğütlü Erişgin, Ö.: *Hayvanın Hukukî Konumu*, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, C. 2, İzmir 2013, s. 1691 vd.

²⁴⁸ Ergüne, M. S., s. 10, §17.

²⁴⁹ Koçhisarlıoğlu, C./Söğütlü Erişgin, Ö., s. 1710; Aksoy Dursun, S., s. 187.

²⁵⁰ İnsanın da hukuk öznesi sayılmasının nedeni kanun koyucunun bu şekilde düzenlemiş olmasıdır. Eğer hayvanların da hukuk öznesi olmaları isteniyorsa, bu yönde bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Fakat bu durumda da hukuk öznesi olan hayvanın, haklarını nasıl kullanacağı, borçlarını nasıl ödeyeceği gibi sorunların çözülmesi gerekmektedir. Koçhisarlıoğlu, C./Söğütlü Erişgin, Ö., s. 1713-1716.

bulunmamaktadır. Nitekim hayvanlar, dış dünyada somutlaşmış, maddi, cismani varlıklardır. Tıpkı bitkiler gibi canlı varlıklar olan hayvanları da geniş anlamda “şey” kavramının içinde değerlendirmek gerekir²⁵¹.

Hayvanın hukuki niteliğine ilişkin tartışmaların önemli bir sonucu, malvarlığına karşı suçlar bakımından doğmaktadır. Hayvan eşya, mal olarak kabul edilirse mala zarar verme suçunun maddi konusu olabilir. Ancak hayvanın eşya, mal olmadığı kabul edilecek olursa, hayvanın mala zarar verme suçunun maddi konusu olamayacağı sonucu doğacaktır. Yukarıda değinildiği üzere mevcut düzenlemeler uyarınca hayvanlar eşya olarak nitelendirilebileceğinden, malvarlığına karşı suçların maddi konusunu oluşturabilirler. Örneğin, bir hayvanın çalınması hâlinde bu hayvan hırsızlık suçunun maddi konusu olacaktır. Hatta Türk Ceza Kanunu, hırsızlık suçunun büyük veya küçük baş hayvan üzerinde işlenmesini “*Nitelikli hırsızlık*” (md. 142/II-g) olarak düzenlemiştir.

Bu noktada, 2021 yılında 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nda yapılan önemli bir değişikliğe değinmek gerekmektedir. Kanun, hayvanlara cinsel saldırıda bulunan veya tecavüz eden kişinin hapis ve adli para cezası ile cezalandırılacağını düzenlemiştir (md. 28/A-III)²⁵². Bu düzenlemeden önce hayvanlara yönelik cinsel

²⁵¹ Gianniti, F., s. 111.

²⁵² “Adli cezalar

Madde 28/A – (Ek:9/7/2021-7332/12 Md.)

Nesli yok olma tehlikesi altında olan bir hayvanı öldüren kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası; bir hayvan neslini yok eden kişi beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

12 nci madde kapsamındaki hayvan kesimleri ile 13 üncü maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususlar dışında bir ev hayvanını veya evcil hayvanı kasten öldüren kişi altı aydan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hayvanlara cinsel saldırıda bulunan veya tecavüz eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve yüz günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

saldırı veya tecavüzlerin, Türk Ceza Kanunu uyarınca “cinsel saldırı” veya “tecavüz” olarak nitelendirilip bu bağlamda cezalandırılması mümkün değildi. Ancak sahipli hayvanlar bakımından diğer bazı suçların oluşup oluşmadığının (mala zarar verme suçu gibi) incelemek gerekmektedir. Hayvan hukuken kişi olmasa da bu düzenleme ile adeta bir kişi gibi korunduğunu söylemek mümkündür. Şu hâlde, 5199 sayılı Kanun uyarınca, hayvanlara yönelik cinsel saldırı veya tecavüz suçunun işlenmesi hâlinde hayvanlar 28. maddede düzenlenen suçun maddi konusu olabileceklerdir. Hayvanların korunması için bu düzenleme isabetli olmuştur. Bunun dışındaki diğer suçlar bakımından da hayvanlar “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabilirler.

B. Bitkiler

“Bulunduğu yere kök vb. organlarıyla tutunan, çoğunlukla fotosentez sonucu yaşam için gerekli bileşenleri oluşturan, birçoğu spor veya tohum aracılığıyla döl vererek

14 üncü maddenin birinci fıkrasının (m) bendinde düzenlenen yasağa aykırı davranmak suretiyle bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişi altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

11 inci maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi saklı kalmak üzere, hayvanları dövüştüren kişi üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

Maddede düzenlenen suçların birden fazla hayvana karşı aynı anda işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Maddede düzenlenen suçların veteriner hekim, veteriner sağlık teknisyeni, hayvan koruma gönüllüsü, hayvan koruma derneği üyeleri, hayvan koruma vakfı üyeleri veya hayvanlara bakmak yahut onları korumakla görevlendirilen kişiler tarafından işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Sahibi tarafından işlenen suçlar da dahil olmak üzere bu maddede belirtilen suçların işlenmesi halinde soruşturma yapılması Tarım ve Orman Bakanlığının il veya ilçe müdürlükleri tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Suçüstü halinde ise soruşturma genel hükümlere göre yapılır. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda belirtilen suçların başka bir kişi tarafından sahipli hayvana karşı işlenmesi halinde hayvan sahibinin şikâyeti üzerine de soruşturma yapılır.

Maddede düzenlenen suçlara konu olan ve 24 üncü madde uyarınca el konulan kedi ve köpekler ile Bakanlıkça uygun görülen diğer hayvanlar koruma altına alınarak bakımevi bulunan en yakın belediye tarafından hayvan bakımevine götürülür.”

çoğalan bir veya çok yıllık, otsu, odunsu” canlılar bitki olarak adlandırılır²⁵³. Bu canlı varlıkların da ne şekilde maddi konu olup olamayacağına değinmekte yarar vardır.

Türk Medeni Kanunu’nda bitkilerin hukuki niteliği bakımından herhangi bir özel düzenleme yoktur²⁵⁴. Buna karşılık bitkilerin hem cismani olması hem de eşyanın diğer niteliklerini taşıması nedeniyle, teknik anlamda eşya olduğu konusunda bir şüphe yoktur.

Bitkiler canlı varlıklar olsalar da insan olmadıkları için ancak şey olarak suçun maddi konusunu oluşturabilirler²⁵⁵. Örneğin, başkasına ait değerli bir bitkinin çalınması durumunda, hırsızlık suçunun maddi konusu çalınan bu bitkidir. Yahut bitkiye zarar verilmesi durumunda mala zarar verme suçunun maddi konusunu bitki oluşturabilecektir.

²⁵³ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 364.

²⁵⁴ Konuya ilişkin 5996 sayılı “*Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu*” uyarınca “*canlı bitkiler ile bunların derin dondurulmamış meyve ve sebzeleri, yumrular, soğansılar, soğanlar ve rizomlar, kesme çiçekler, yapraklı dallar, budama artığı yapraklar, yapraklar, bitki doku kültürleri, canlı polen, göz, kalem ve çelik gibi canlılığını koruyan belirli parçaları ile dikim amaçlı olan botanik tohumlar*” bitki olarak nitelendirilirler (md. 3/1-7).

²⁵⁵ Gianniti, F., s. 112.

VI. MADDİ KONU OLARAK “ŞEY”

A. “Şey” Kavramı

Maddi konu tanımlanırken üzerinde suçun işlendiği şey ifadesine yer verilmektedir. Bazı çalışmalarda ve Türk Medeni Kanunu’nda²⁵⁶ “şey”, “mal”, “eşya” gibi kavramların birbiri yerine ve özensizce kullanıldığını görmek mümkün²⁵⁷. Hem maddi konu belirlenirken şey kavramından ne anlaşılması gerektiğini ortaya koyabilmek hem de mevcut kargaşaları giderebilmek için bu kavramların kısaca açıklanması gerekmektedir. Nitekim Türk Ceza Kanunu ve Türk Medeni Kanunu’nda da bu kavramlar sıklıkla kullanılmaktadır.

Hukuk düzeninin bütünlüğünün ve birbiriyle çelişmezliğinin gereği olarak şey kavramını özel hukuktan ve bu bağlamda eşya hukukundan bağımsız veya eşya hukuku esaslarına aykırı belirlemek mümkün değildir. Hem Türk hukukunda hem de İtalyan hukukunda²⁵⁸ kanunlarda yer alan, yasal bir “şey” (*cosa*) tanımı yoktur. Buna karşılık, şeyin cismaniliği (*cosa corporale*) her zaman vurgulanmaktadır. Yine, Anglo-Sakson hukuk düzeninde, özellikle hırsızlık suçunun maddi konusu olan eşya (*proprietà, property*) kavramının da kanunlar ve içtihatlar ile değişikliklere uğradığını görmek mümkündür²⁵⁹.

²⁵⁶ Aksoy Dursun, S., s. 1, 6.

²⁵⁷ Bkz. Sirmen, A.L., s. 4, dn. 9.

²⁵⁸ Bianca, M., s. 36.

²⁵⁹ Weaver, R.L./Burkoff, J.M./Hancock, C.: Criminal Law – A Contemporary Approach, 4th Ed., USA 2021, s. 478.

Türk Dil Kurumu şeyi “1) *madde, eşya, söz, olay, iş, durum vb.nin yerine kullanılan, belirsiz anlamda bir söz*; 2) *nesne, madde*” şeklinde tanımlarken²⁶⁰; eşya kavramını ise “*türlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesneler*” şeklinde tanımlamaktadır²⁶¹. Bunların her ikisi de Arapça kökenli kelimelerdir. Eşya, şey kelimesinin çoğuludur²⁶². Çoğu kez birbirlerinin yerine kullanılsalar da *şey, mal, eşya* kavramları hukuken eş anlamlı değildirler²⁶³.

En geniş anlamda kullanılan kavram “şey”dir. Bu bağlamda şey kavramı hem somut hem soyut bir nitelik taşımaktadır. Hukukta çoğunlukla şey kavramı ortak dildeki geniş anlamıyla, yani öznen ayırt edilebilen herhangi bir gerçek nesne olarak anlaşılır. Daha yaygın olarak, şey kavramı fiziksel boyutu olan maddi bir varlık olarak kullanılmaktadır²⁶⁴. Şeyden sonra “mal” kavramı, ondan sonra da en dar ve teknik anlamda “eşya” kavramının yer aldığını söylemek yanlış olmaz²⁶⁵. Bu kapsam ilişkisini anlamak için “*eşya niteliği olan şeyler*” ve “*eşya niteliği olmayan şeyler*” şeklinde yapılan ayrımı hatırlamak yeterli olacaktır.

Bu açıklamalardan sonra belirtmek gerekir ki suçun maddi konusu bakımından kullanılan şey kavramı eşyanın tekili olarak değil, eşya ve mal kavramlarından daha geniş, onları da kapsayacak bir anlamda kabul edilmelidir. Suçun maddi konusunu oluşturan şeyler, maddi (somut) varlığa sahip her şey olup; buna karşılık, soyut şeyler maddi konuyu oluşturmamaktadır. Bir diğer anlatımla, maddi konu bakımından şey

²⁶⁰ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 2219.

²⁶¹ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 827.

²⁶² Aybay, A./Hatemi, H.: Eşya Hukuku, İstanbul 2014, s. 4, §3.

²⁶³ Ergüne, M.S., s. 6, §5; Aksoy Dursun, S., s. 7.

²⁶⁴ Bianca, M., s. 36.

²⁶⁵ Akipek, J./Akıntürk, T./Ateş, D.: Eşya Hukuku, İstanbul 2018, s. 29; Ergüne, M.S., s. 6-7, §5.

kavramının da doğacı anlamda anlaşılması gerekir²⁶⁶. Öğretide, her şeyin maddi konu olabileceğini savunan görüşler olsa da²⁶⁷ maddi konu kabul edilebilecek şeyin cismani bir yapıyı haiz ve elle tutulabilir (dokunulabilir) olması gerekir²⁶⁸. Cismani yapısı olmayan şeyler maddi konu olamazlar.

Öğretide bazı yazarlarca²⁶⁹, cismani veya dokunulabilir olma yerine “*duyularla algılanabilir olma*” ölçütünün de kabul edildiği görülmektedir. Duyularla algılama ifadesi, soyut bazı şeylerin duyularla algılanabileceği ve dolayısıyla bunların da maddi konu olabileceği anlamına geleceğinden, bilinçli olarak tercih edilmeyecektir. Örneğin, bazı suçların maddi konusu olduğu ileri sürülen sır, bilgi gibi şeyler elle tutulabilir, dokunulabilir şeyler değildirler. Fakat bunların “iştirilmesi” dolayısıyla “duyularla algılanabilir” olması mümkündür. Görüldüğü üzere bir şeyin duyularla algılanabilmesi, onun cismani bir varlığa sahip olduğunu göstermez.

Buna paralel olarak şey kavramının, eşya hukuku çalışmalarında da mal ve eşya kavramlarının üstünde bir çatı kavram olarak kullanıldığı görülmektedir²⁷⁰.

B. “Mal” Kavramı

Eşya kavramına geçmeden önce “mal” kavramına da değinilmesi yerinde olacaktır.

Türk Dil Kurumu mal kavramını “*1) bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında*

²⁶⁶ Gianniti, F., s. 107.

²⁶⁷ Alimena, B., *Principii...*, s. 292; Gianniti, F., s. 110; Ayrıca kamu idaresine karşı suçlar bakımından gizli bilgiler üzerinde suçun işlenmesi hakkında bkz. Santoro, A., *Manuale di Diritto Penale*, V. II, Torino 1962, s. 299.

²⁶⁸ Bettiol, G.: *Diritto Penale Parte Generale*, Palermo 1962, s. 78; Gianniti, F., s. 108-109.

²⁶⁹ Dokunulabilir olma yerine “duyularla algılanabilir olma” ölçütünün kabulüyle, örneğin gazların da bu kapsamda değerlendirilebileceği konusunda bkz. Gianniti, F., s. 108.

²⁷⁰ Aksoy Dursun, S., s. 8.

*bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü, 2) büyükbaş hayvan, 3) alınıp satılabilen her türlü ticaret eşyası, emtia ...” olarak tanımlamaktadır*²⁷¹.

2013 tarihli 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un (TKHK) 3. maddesinin 1. fıkrasının (h) bendinde “mal” tanımına yer verilmiştir. Buna göre mal kavramı “*alışverişe konu olan, taşınır eşya, konut veya tatil amaçlı taşınmaz mallar ile elektronik ortamda kullanılmak üzere hazırlanan yazılım, ses, görüntü ve benzeri her türlü gayri maddi mallar*”ı ifade eder.

Öğretide mal kavramı mülkiyete konu olabilen, üzerinde fiili hâkimiyetin kurulabildiği ve bu hâkimiyetin de devredilebildiği eşyayı kapsayan bir terimdir²⁷². Mal kavramının öncelikle ekonomik bir terim olduğunu ve değişim (*mübadele*) değerini temel aldığı söylemek yanlış olmayacaktır²⁷³.

Bilindiği üzere insanların birtakım ihtiyaçlarını karşılayan yararlı şeylere mal denir²⁷⁴. Hukuken de mal, haklara konu olabilen bütün şeyleri ifade eder²⁷⁵. TKHK’de yapılan tanımdan da anlaşılacağı gibi malları maddi ve maddi olmayan (*gayrimaddi*) olarak ikili bir ayrıma tabi tutmak mümkündür²⁷⁶. Maddi mallar, fiziki varlığı haiz olan hissedilen, mekânda sınırlı yer kaplayan şeyler olup; maddi olmayan (*gayrimaddi*) mallar ise fiziki varlığı haiz olmayan, elle tutulup gözle görülemeyen, hissedilemeyen,

²⁷¹ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 1614.

²⁷² Aksoy Dursun, S., s. 6.

²⁷³ Selçuk, S., *Dolandırıcılık...*, s. 57.

²⁷⁴ Ergüne, M.S., s. 7, §6.

²⁷⁵ Akipek, J./Akıntürk, T./Ateş, D., s. 29.

²⁷⁶ Ayrıca bkz. Aksoy Dursun, S., s. 32-33; Anglo-Sakson ceza hukuku öğretisinde bazı yazarların malvarlığına karşı suçlar bağlamında i. maddi (*tangible*), ii. gayrimaddi (*intangible*) ve iii. yarı maddi (*semi-tangible*) mallar şeklinde üçlü bir sınıflandırma yaptığı; elektrik, doğal gaz ve wifi gibi şeyleri “yarı maddi şeyler” olarak nitelendirdiği görülmektedir. Green, S.P.: *Property Offenses*, in the Oxford Handbook of Criminal Law, Oxford 2014, s. 779-781.

mekânda yer kaplamayan (örneğin fikri ürünler, malvarlığı hakları, işletme adı gibi) şeylerdir²⁷⁷.

Her ne kadar mal ve şey kavramları arasında bir ayrım yapılmış olsa da Türk Ceza Kanunu hırsızlık, yağma, zimmet gibi suçlar bakımından başkasına ait “mal” kavramını kullanmaktadır. Bu malın, taşınır (*menkul, mobiliare*) bir mal olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşılık birçok yabancı ülke kanununun (İtalyan, İsviçre, Alman, Fransız, Yunan, Macar kanunları gibi) hırsızlık ve yağma suçlarını düzenlerken taşınabilir mal kavramı yerine “taşınabilir şey” kavramını kullandığı görülmektedir. Türk Ceza Kanunu’nun bu tercihten hareketle, mal ve şey kavramları arasında kanun bakımından temelde bir fark olmadığını söylemek mümkündür. Bir diğer anlatımla, her iki kavramın da kapsamı aynı olup birisi diğerinden daha geniş kabul edilmemektedir. Sonuç olarak, Türk Ceza Kanunu “mal” kavramını “şey”in karşılığında kullanmaktadır²⁷⁸.

Nihayet, ceza hukukundaki malvarlığı kavramının özel hukuktaki malvarlığı kavramına kıyasla daha geniş ele alındığını vurgulamak gerekir. Özel hukukta kabul edilen malvarlığı kavramının, ceza hukuku bakımından da geçerli olduğunda şüphe yoktur. Ancak, özel hukuktaki malvarlığı anlayışına ek olarak, ceza hukukunda malvarlığı sadece mübadele değeri olan malları değil aynı zamanda manevi ya da duygusal değeri olan malları da kapsar. Bu bağlamda, sevilen bir insana ait bir tutam

²⁷⁷ Ergüne, M.S., s. 7, §7; Aybay, A./Hatemi, H., s. 1, §1.

²⁷⁸ Koca, M.: Yağma Cürümleri, Ankara 2003, s. 91; Özgenç, İ.: Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara 2002, s. 72.

saç ya da mektup, uğurlu olduğuna inanılan bir eşya, dini bir resim gibi mübadele değeri olmayan şeyler de malvarlığı kapsamında kabul edilebilir²⁷⁹.

C. “Eşya” Kavramı

1. Genel olarak

Şey kelimesinin çoğulu olan eşya, dar ve teknik anlamda, mal ve şey kavramlarının aksine hukuki bir kavramdır. Hukuk bir bütün olduğu için “eşya” kavramı ancak eşya hukuku esaslarından hareketle ortaya konulabilir. Buna karşılık, bu çalışma bir eşya hukuku çalışması olmadığı için sadece gerekli ve yeterli olduğu ölçüde eşya kavramı ele alınacak, derinlemesine bir eşya incelemesi yapılmayacaktır.

Bilindiği üzere eşya, üzerinde fiili ve hukuki hâkimiyet kurulabilen, sınırlandırılmış, cismani ve ekonomik bir değeri olan şeylerdir²⁸⁰. Eşya hukuku öğretisinde de savunulduğu üzere aynı hakkın konusunu (nesnesini, objesini) oluşturan eşya, gözle görülebilmeli, elle tutulabilmelidir²⁸¹. Eşya hukukuna hâkim olan “belirlilik ve özellik (tahsis)” ilkelerinin sonucu olarak: Uzamda (mekânda) yer kaplayan, başı sonu belli, sınırlanmış, bağımsız, egemenlik (hâkimiyet) altına alınabilen, maddi, cismani varlık anlamında eşya (*res corporales*) kavramını karşılar²⁸². Buna göre kitap, kalem, bir şişe su eşya sayılsa da hava boşluğu, akan su, elektrik enerjisi, telif, marka hakları, hayvan sürüsü ve ticari işletme eşya sayılmazlar²⁸³.

²⁷⁹ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 130-131.

²⁸⁰ Eşyanın tanımları için bkz. Sirmen, A.L., s. 4 vd.; Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 8, §30; Eşyanın unsurları hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Aksoy Dursun, S., s. 24 vd.

²⁸¹ Serozan, R., *Eşya...*, s. 72, §273.

²⁸² Serozan, R., *Eşya...*, s. 72, §273.

²⁸³ Sirmen, A.L., s. 7; Serozan, R., *Eşya...*, s. 72-73, §274.

Örneklerden görüleceği üzere suçun maddi konusu kabul edilebilen her şey, bu anlamda “eşya” sayılmayabilir. Buna karşın bütün cismani, maddî varlıkların da eşya olduğu söylenemez. Nitekim insan, yaşamı boyunca takma ve yapay uzuvlarıyla birlikte; doğumdan önce embriyo, ölümden sonra da ceset olarak aynı hakka değil, kişilik hakkına konu olurlar ve bu anlamda eşyanın “gayrişahsiliğinden” söz edilir²⁸⁴.

Kaynağını Roma hukukundan alan, bazı hukuk düzenlerinde “*maddi olmayan eşya*” da denilen fikir ve sanat eserleri, buluşlar (icatlar), Türk hukuku bakımından eşya kavramının dışında kalırlar²⁸⁵. Buna karşılık örneğin, sanatçının fikri, bir tablo, heykel vs. ile somutlaşmışsa, somutlaşan nesneler eşya niteliğine sahip olacaktır²⁸⁶. Bir diğer anlatımla, somutlaşmamış fikir ve sanat eserleri suçun maddi konusunu oluşturamazken; dış dünyada cisimleşmiş, somutlaşmış eserler “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabileceklerdir.

Sadece kişiler tarafından üzerinde egemenlik kurulabilen maddi şeyler “eşya” sayılırlar. Bu bağlamda, üzerinde egemenlik kurulamayan, hava, güneş, nehir gibi şeyler eşya olarak nitelendirilemezler²⁸⁷. Ancak bunlar, ceza hukuku açısından suçun maddi konusu olabilirler. Örneğin, akarsu veya hava, hukuki anlamda eşya olmasa da çevrenin kasten kirletilmesi (TCK md. 181) suçunun maddi konusunu oluşturabilir.

²⁸⁴ Serozan, R., *Eşya...*, s. 73, §276.

²⁸⁵ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 8, §30; Ergüne, M.S., s. 12, §21.

²⁸⁶ Sirmen, A.L., s. 6; Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 8, §30; Ergüne, M.S., s. 12, §21.

²⁸⁷ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 7, §24-25; Ergüne, M.S., s. 11, §18; Aksoy Dursun, S., s. 26.

2. Cismanilik Koşulu

Hem bir koşul hem de bir özellik olarak “cismanilik”, eşya bakımından olduğu kadar suçun maddi konusu açısından da oldukça önemlidir. Cismanilik bir şeyin eşya sayılması için gereken koşullardan sadece biri olsa da suçun maddi konusu bakımından şeyin temel özelliğidir. Bu bağlamda, üzerinde suçun işlendiği şeyin cismani (bedensel) olması gerekmektedir²⁸⁸. Bu nedenle, temelde eşya hukukunda ele alınan cismanilik koşuluna kısaca değinmek ve suçun maddi konusu ile paralellik kurmak gerekmektedir.

Türk hukuk düzeninde olduğu kadar yabancı hukuk düzenlerinde de hatta bazı ülkelerin kanunlarında “cismanilik” özelliğinin eşya hukuku bakımından açıkça vurgulandığı görülmektedir. Örneğin, eşya kavramına yer veren Alman Medeni Kanun’u (BGB), 90. maddesinde yer alan eşya tanımında, kanuni anlamda eşyanın cismani (maddi) nesneler olduğunu düzenleyerek eşyanın cismanilik özelliği vurgulamıştır. Türk ve İsviçre Medeni Kanunlarının sistematüğinde de eşya kavramının tıpkı Alman Medeni Kanun’unda olduğu gibi dar anlamıyla ele alındığını (örneğin TMK md. 704, 762) görmek mümkündür²⁸⁹. Hollanda hukuku da benzer şekilde, eşya kavramını dar anlamda ele almıştır²⁹⁰.

²⁸⁸ Grispigni, F., s. 278.

²⁸⁹ Ergüne, M.S., s. 8, §11.

²⁹⁰ “Mal tanımı” kenar başlıklı Hollanda Medeni Kanun’u md. 3:1’e göre mal kavramı, her türlü eşyayı ve mülkiyet hakkını kapsamaktadır. Bir diğer anlatımla, Hollanda Medeni Kanun’u da “mal” terimini bir üst kavram olarak kabul etmektedir. Md. 3:2’de ise “eşya”, insanların ellerinde tutabildikleri maddi varlıklar olarak tanımlanmıştır. (“Dutch Civil Code” <http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook033.htm>, E.T. 24.07.2023)

Eşya kavramı dönemden döneme ve ülkeden ülkeye farklılaşabilmekte, kavramın içeriği toplumsal veya dönemsel ihtiyaçlara göre doldurulabilmektedir²⁹¹. Örneğin, geçmişte insanın köle olarak eşya sayıldığı; yine günümüzde hayvanların bazı hukuk düzenlerinde eşya sayıldığı, bazılarında ise eşya sayılmadığı görülmektedir.

Benzer şekilde tarihsel süreçte doğacı anlamda “maddi” (*eşya hukuku açısından cismani*) nesnelerin günlük hayatta kapladığı yerin daraldığını söylemek mümkündür. Örneğin, 15. yüzyılda özellikle Anglo-Sakson hukuk sistemi havzasında, malvarlığına karşı suçlarda somut bir maddilik aranmakta ve nesnenin bulunduğu yerden fiziken alınıp, taşınması gerekmektedir. Hırsızlık suçunun da o gün için maddi konusunu, çoğunlukla günlük hayatta önemli bir yer tutan çiftlik hayvanları, hasat edilen ürünler, silahlar oluşturmaktaydı²⁹². Zamanla gündelik hayattaki nesnelerin ve hırsızlığa konu olabilecek şeylerin türlerinin arttığı görülmektedir.

Bilgisayar ile internetin icadı ve bunların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte günlük hayatta yer alan bazı nesnelerin sanallaşması, dijitalleşmesi de hızlanmıştır. Örneğin, elektronik postalar, bilgisayarda yapılan çizimler gibi. Daha önceleri kağıtlar hâlinde tedavül eden hisse senedi gibi sermaye piyasası araçları da dijital ortamlara taşınmış, kaydileştirilmiş, yakın zamanlardaki finansal teknoloji gelişmeleriyle birlikte dijital para girişimleri de artmıştır. Son olarak, sanal gerçeklik çalışmaları hız kazanmış, “metaverse” taşınmazlar, *nft* resimler vs. satışa çıkarılmıştır.

²⁹¹ Aksoy Dursun, S., s. 36; Ergüne, M.S., s. 6, §4.

²⁹² Weaver, R.L./Burkoff, J.M./Hancock, C., s. 481.

Özetle, günlük hayatın dijitalleşmesi hızla devam etmektedir. Bunun önemli bir sonucu da maddi olarak duyumsanabilen şeylerin zamanla soyutlaşmaya başlaması olmuştur.

Bir şeyin ceza hukukunda suçun maddi konusu olarak nitelendirilebilmesi için bunun her şeyden önce maddi olması ve bu doğrultuda cismani olarak nitelendirilebilmesi gerekir. Cismanilik, dar ve teknik anlamda eşyanın başat özelliklerinden birisidir. Bu çerçevede, örneğin dijital veriler, çizimler gibi sanal ortamda bulunan şeyler cismani olmadıkları için hem hukuken eşya sayılamazlar²⁹³ hem de suçun maddi konusunu oluşturamazlar.

Taşınır eşyaların şey olarak suçun maddi konusunu oluşturabileceklerinde tereddüt olmasa da taşınmazların suçun maddi konusunu oluşturup oluşturamayacakları konusu tereddütlere yol açabilir. Örneğin bir konut (taşınmaz), mala zarar verme suçunun maddi konusu olabilir mi? Zarar verilen konutun dış dünyada somut bir varlığı olduğu için suçun maddi konusunu oluşturabileceği kabul edilmektedir²⁹⁴. Bu doğrultuda, “*Mala zarar verme*” suçu bakımından (TCK md. 151)²⁹⁵ Türk Ceza Kanunu da açıkça taşınmazların bu suçun maddi konusunu oluşturabileceğini düzenlemiştir.

Alman ceza hukuku öğretisinde, hırsızlık suçunun maddi konusu olarak kabul edilen eşyadan kastın, sadece maddi varlığı haiz şeyler olduğu; bu nedenle de alacakların, hakların, insan enerjisinin, fikrinin, düşüncesinin ya da ışık, ısı gibi maddi olmayan

²⁹³ Sirmen, A.L., s. 6.

²⁹⁴ Marinucci, G./Dolcini, E./Gatta, L.G., s. 245; Santoro, A., *Manuale...*, s. 300.

²⁹⁵ “*Mala zarar verme*

Madde 151- (1) Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hale getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

şeylerin hırsızlık suçunda maddi konuyu oluşturamayacağı kabul edilmiştir²⁹⁶. Malın mutlaka katı bir cisim olmasının şart olmadığı, örneğin başkasına ait gaz, sıvı hâldeki şeylerin de (su, buhar, benzin gibi) hırsızlık suçunun maddi konusunu oluşturabileceği belirtilmiştir²⁹⁷.

Yağma suçu bakımından ise bir kimsenin bilgisayarındaki verilerin, cebir veya tehdit ile alınması yağma suçunu oluşturmazken, bir harici belleğin, CD'nin veya taşınabilir belleğin (*flash diskin*) alınması yağma suçuna vücut verir²⁹⁸.

3. Ekonomik Değer

Bilindiği üzere eşyanın ayrıca bir ekonomik değer taşıması, yani maddi veya manevi bir ihtiyacı giderebiliyor olması gerekir²⁹⁹. Özel hukukta çerçevesi çizilen malvarlığı kavramının, ceza hukuku bakımından da geçerli olduğu kuşkusuzdur; fakat, ekonomik değer taşıma ölçütünün, özel hukukta olduğu gibi dar anlamda kabul edilmesi bazı hatalı sonuçlara neden olabilecektir³⁰⁰. Bu nedenle, ceza hukukundaki malvarlığı kavramının mübadele değeri olmasa bile duygusal ya da manevi değeri olan şeyleri de kapsadığını anımsamak gerekir.

Hem eşya hukuku³⁰¹ hem de ceza hukuku öğretisinde³⁰² kabul edildiği üzere özellikle mektup gibi manevi değeri olan şeyler eşya olarak nitelendirilir. Cismani oldukları

²⁹⁶ Dolandırıcılık suçunda da alacak haklarının cismani olmadığı gerekçesiyle maddi konu olamayacağı hakkında bkz. Selçuk, S., *Dolandırıcılık...*, s. 78.

²⁹⁷ Koca, M., *Yağma...*, s. 94.

²⁹⁸ Aynı yönde Koca, M., *Yağma...*, s. 93.

²⁹⁹ Aksoy Dursun, S., s. 30 vd.

³⁰⁰ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 130.

³⁰¹ Ergüne, M.S., s. 12, §20.

³⁰² Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 130-131.

sürece, manevi değeri haiz bu nesnelerin de üzerinde suçun işlendiği şey olarak suçun maddi konusunu oluşturabilecekleri kabul edilmelidir.

4. Enerji ve Doğal Güçlerin Durumu

Enerji ve doğal güçlerin, özellikle üzerinde hâkimiyet kurulabilme, sınırlandırılabilme ve cismanilik koşulları bakımından eşya sayılıp sayılamayacağı tartışılmıştır. Türk Medeni Kanunu'na göre “*taşınır mülkiyetinin konusu, nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir*” (md. 762). Kanun'da kullanılan “doğal güç” kavramı, enerji ile aynı anlamdadır³⁰³. Bu düzenlemeden anlaşılabileceği üzere medeni hukuka göre doğal güçlerin (yani enerjinin) taşınır mülkiyetine girebilmesi için iki koşul aranmıştır: (i) edinmeye elverişli olması ve (ii) taşınmaz mülkiyeti kapsamına girmemesi.

Buna ek olarak doğal güçlerin taşınır mülkiyeti kapsamında ele alınmasının doğal güçlerin eşya olarak nitelendirmeye yeterli olup olmadığı da tartışılmıştır. Eşyanın dar anlamına sıkı sıkıya bağlı kalan hukukçulara göre cismanilik unsuru gerçekleşmediğinden bunlar eşya olarak değerlendirilemezler³⁰⁴. Buna karşılık başka bazı hukukçular, cismaniliğin kısmen sağlandığını ve bunların da eşya niteliğini haiz olduğunu savunmaktadırlar³⁰⁵. Ceza hukukunda suçun maddi konusu tespit edilirken, doğal güçlerin, enerjinin eşya sayılıp sayılmadığının pek bir önemi olmayıp; doğal güçlerin dış dünyada cismani bir varlığı haiz olup olmadığının, bir diğer anlatımla maddi bir varlıkları olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

³⁰³ Aksoy Dursun, S., s. 111, dn. 105.

³⁰⁴ Serozan, R.: Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2002, s. 67.

³⁰⁵ Bu görüşlerle ilgili detaylı açıklamalar için bkz. Aksoy Dursun, S., s. 112 vd.

Önceleri, özellikle eşyanın cismaniliği ve üzerinde hâkimiyet kurmaya elverişli olması bakımından, elektrik enerjisi hırsızlık, yağma gibi suçlar kapsamında ele alınmış; elektrik enerjisinin taşınabilir bir mal olup olmadığı³⁰⁶ ve dolayısıyla elektrik enerjisinin haksız olarak kullanılması sonucunda hırsızlık suçunun oluşup oluşmadığını konusunda tartışmalar yapılmıştır.

Enerjilerin ve özellikle elektrik enerjisinin hırsızlık suçu bakımından mal sayılıp sayılamayacağı öğretide uzunca bir süre tartışılmıştır. Türk Ceza Kanunu ise hırsızlık suçu bağlamında ekonomik değer taşıyan her türlü enerjiyi, taşınır mal olarak kabul etmişti (md. 141/II). Ancak Yargıtay bu düzenlemeden önceki dönemde telefon hatlarına saplama yapmak suretiyle konuşmak ve böylece başkasına ait hizmet bedelini karşı tarafa ödeterek kullanmak hâlini hırsızlık olarak değerlendirmekteydi. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı'nda³⁰⁷, genişletici yorum ile bu sonuca varıldığı belirtilmiştir³⁰⁸. Buna karşılık tartışmaların yapıldığı dönemdeki

³⁰⁶ Bu konudaki tartışmalar ve farklı hukuklardaki düzenlemeler için bkz. için Şensoy, N.: Basit Hırsızlık ve Çeşitli Mevsuf Hırsızlıklar, İstanbul 1956, s. 30 vd.

³⁰⁷ Yargıtay İBGK, E. 1989/2, K. 1990/3, T. 6.4.1990 (Lexpera).

³⁰⁸ “... İçtihadı birleştirmeye esas tutulan kararlarda sözü edilen olayların ortak özelliği herhangi bir kişiye ait telefon hattından saplama yapmak suretiyle hat alıp sanığın kendisine ait telefon makinası ile rıza olmaksızın konuşma sağlaması keyfiyetidir. Ceza Genel Kurulu'na intikal eden diğer bir olayda ise sanıkların kendi evlerinde kurdukları özel telefon santralleri ile Tarabya santrallerini kullanarak kaçak milletlerarası konuşmalar yapılmasını sağlamaları söz konusu edilmiştir. Bu olayların Türk toplumunun değer yargılarına tamamen ters düştüğü, ahlaka ve hukuka aykırı sonuçlar doğurduğu tartışmasızdır. Türk Ceza Kanununun 491. maddesinin ilk fıkrasındaki unsurlar genişletici yoruma tabi tutulduğunda yukarıda özetlenen eylemleri kapsamına aldığı kabulü gerekli görülmüştür. Zira yorumda toplumun değer yargıları ve teknolojinin gerisinde kalamaz. Görüşmeler sırasında Ceza Hukukunda kıyasen caiz olmadığı, toplumun değer yargılarına göre, yasada açıklık olmadığı halde bir eylemin suç sayılamayacağı ileri sürülmüşse de çoğunluk olayda kıyas yoluna başvurulmadığı, yukarıda da açıklandığı üzere genişletici yorum yapıldığı; buna da cezada cevaz bulunduğu; genişletici yorum yoluna başvurulurken toplumun değer yargılarından yararlanılabileceği gerekçeleriyle bu görüşlere katılmamıştır. Buradaki genişletici yorum TCK.nun 491. maddesinin kapsamı dışında kalan bir eylemi madde kapsamına dahil etmek anlamında değil; esasen maddenin içinde mündemiç bulunan ve zamanın teknolojik gelişmeleri ile ekonomik değeri olan her türlü şeyin sahibinin rızası dışında kullanılması eylemlerinin de TCK.nun 491. maddesinin kapsamında olduğunu açıklığa kavuşturmadan ibarettir. Yukarıda açıklanan nedenlerle telefon hizmetinden çeşitli usul ve yöntemlerle saplama yapmak suretiyle bedelsiz ve kaçak yararlanmanın, Türk Ceza Kanunu açısından hırsızlık fiilini oluşturacağına...” Yargıtay İBGK, E. 1989/2, K. 1990/3, T. 6.4.1990 (Lexpera).

düzenlemeler uyarınca elektrik enerjisi taşınır mal olarak değerlendirilemez. Bu nedenle, hırsızlık suçu bakımından yapılanın aslında kıyas olduğu, fiilin ve bu bağlamda taşınır mal olmayan enerjinin de taşınır mal olarak ele alınarak, hırsızlık suçunun oluştuğuna hükmedildiğini söylemek mümkündür.

Birçok yabancı hukuk düzeninde de rastlanılan bu tartışmalar neticesinde kanun koyucuların iki farklı yol izlediği görülmektedir³⁰⁹. Bunlardan ilki, kanun koyucunun bu durumu açıkça düzenlemesidir. Örneğin, 1930 tarihli İtCK md. 624/2, 1994 tarihli Fransız CK md. 311/2 ve TCK'nın 491. maddesine 1991 yılında 3756 sayılı Kanun ile eklenen 2. fıkrasında olduğu gibi “*ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerji de taşınabilir mal sayılır*” şeklinde bir hüküm getirilmiştir³¹⁰. İkinci yöntemse İsviçre, Almanya ve Avusturya kanunlarında olduğu gibi elektrik enerjisinin çalınmasının ayrıca bir suç olarak düzenlenmesi olmuştur³¹¹.

Türk Ceza Kanunu'nun “*Hırsızlık*” suçu düzenleyen 141. maddesinin 2. fıkrasındaki “*Ekonomik bir değer taşıyan her türlü enerji de taşınır mal sayılır*” hükmü, Medeni Kanun'un 762. maddesindeki düzenleme ile paralel olarak enerjiyi taşınır mal olarak kabul etmekteydi. 6352 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik neticesinde bu hüküm yürürlükten kaldırılmıştır.

Bununla birlikte Türk Ceza Kanunu'nun “*Karşılıksız yararlanma*” suçu düzenleyen 163. maddesine 3. fıkra eklenerek, “*Abonelik esasına göre yararlanılabilen elektrik enerjisinin, suyun veya doğal gazın sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarının*

³⁰⁹ Bkz. Grispigni, F., s. 277-278.

³¹⁰ Koca, M., *Yağma*..., s. 94.

³¹¹ Koca, M., *Yağma*..., s. 95.

belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketilmesi...” suç olarak düzenlenmiştir. Yine, “*Nitelikli hırsızlık*” hâllerini düzenleyen 142. maddenin 3. fıkrasında da “*Suçun, sıvı veya gaz hâlindeki enerji hakkında ve bunların nakline, işlenmesine veya depolanmasına ait tesislerde işlenmesi...*” nitelikli hâl olarak düzenlenmiştir.

Yapılan değişiklikler sonucunda, kanun koyucunun bilinçli olarak enerjiyi taşınır mal olmaktan çıkardığı düşünülebilirse de³¹² TCK md. 142/III ve bu maddede daha ağır bir cezanın tayin edilmesi kanun koyucunun böyle bir amaç taşımadığını göstermektedir. Buna ek olarak enerjinin mal kavramına dahil olduğu³¹³ ve bu bağlamda elektrik, atom enerjisi gibi enerji türlerinin suçun maddi konusunu oluşturabilecekleri kabul edilmektedir³¹⁴.

Nihayet, Medeni Kanun’a göre elektrik ile sıvı veya gaz hâlindeki enerjinin hepsi doğal güç olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık Türk Ceza Kanunu, hırsızlık suçunun maddi konusu bakımından elektrik ile sıvı veya gaz hâldeki enerji arasında bir ayrım yapmıştır. Böyle bir ayrımın yapılma nedeni bilinmemekte ve bu ayrım öğretide eleştirilmektedir³¹⁵.

Sonuç olarak, herhangi bir doğal gücün, sıvı veya gaz hâldeki enerjinin ceza hukukunda suçun maddi konusunu oluşturabilmesi için dış dünyada cismanileşmiş, sınırlandırılmış olması yeterlidir. Özel hukuk bakımından sıvıların ve gazların sınırını, içinde yer aldıkları cisimler belirler. Örneğin bir varil petrol, bir tüp oksijen gibi. Şu

³¹² Bkz. Aksoy Dursun, S., s. 115.

³¹³ Pagliaro, A.: Parte Speciale I, I, Delitti Contro la Pubblica Amministrazione, 9a Ed. Milano 2000, s. 55.

³¹⁴ Okuyucu Ergün, G., *Zimmet...*, s. 76.

³¹⁵ Aksoy Dursun, S., s. 115-116.

hâlde bir başkasına ait olan varil petrol, pek âlâ bir suçun maddi konusunu oluşturabilecektir.

5. Mikroorganizmaların Durumu

Mikroskopla görülebilen organizmaların (*mikroorganizmaların*) eşya niteliği taşıyıp taşımadıkları öğretide tartışmalıdır³¹⁶. Mikroorganizmalar hava, su, toprak ile insanlara veya hayvanlara yayılıp taşınabilmektedirler. Eşya hukukunun ilkeleri ve eşyanın unsurları dikkate alınarak yapılacak bir değerlendirmeye, hâkimiyet altına alınabilen, sınırlandırılmış ve cismanilik unsurunu sağlayabilen mikroorganizmalar (örneğin cam bir tüpe konulmuş mikroorganizmalar gibi) eşya niteliğini haiz olabilirler³¹⁷. Fakat bu mikroorganizmalar serbest olduklarında yani hâkimiyet altına alınamadıklarında eşya olarak nitelendirilemezler³¹⁸.

Ceza hukuku ve suçun maddi konusu sorunu bakımından mikroorganizmaların suçun maddi konusunu oluşturabileceği ortadadır. Bununla birlikte, canlı varlıklar olan mikroorganizmaların üzerinde suçun işlendiği insan olarak değil “şey” olarak suçun maddi konusunu oluşturabileceğini söylemek gerekir.

D. Diğer Bazı Şeylerin Durumu

1. Sermaye Piyasası Araçları veya Piyasa

SerPK’de “*menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçları*” olarak

³¹⁶ Aksoy Dursun, S., s. 26.

³¹⁷ Aksoy Dursun, S., s. 27; Sirmen, A.L., s. 6.

³¹⁸ Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S., s. 7, §26.

tanımlanan (md. 3/I-ş) sermaye piyasası araçlarının³¹⁹; veya bizzatı piyasanın, malvarlığına karşı suçların ya da SerPK’de düzenlenen “*Bilgi Suistimali*” (md. 106)³²⁰ veya “*Piyasa Dolandırıcılığı*” (Manipölasyon, md. 107)³²¹ suçlarının maddi konusu olup olamayacağının tespit edilmesi gerekir.

³¹⁹ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Aytaç, Z.: Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara 1988, s. 39 vd.

³²⁰ “*Bilgi suistimali*

MADDE 106 – (1) Doğrudan ya da dolaylı olarak sermaye piyasası araçları ya da ihraççılar hakkında, ilgili sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkileyebilecek nitelikteki ve henüz kamuya duyurulmamış bilgilere dayalı olarak ilgili sermaye piyasası araçları için alım ya da satım emri veren veya verdiği emri değiştiren veya iptal eden ve bu suretle kendisine veya bir başkasına menfaat temin eden;

- a) İhraççıların veya bunların bağlı veya hâkim ortaklıklarının yöneticileri,*
- b) İhraççıların veya bunların bağlı veya hâkim ortaklıklarında pay sahibi olmaları nedeniyle bu bilgilere sahip olan kişiler,*
- c) İş, meslek ve görevlerinin icrası nedeniyle bu bilgilere sahip olan kişiler,*
- ç) Bu bilgileri suç işlemek suretiyle elde eden kişiler,*
- d) Sahip oldukları bilginin bu fıkrafta belirtilen nitelikte bulunduğunu bilen veya ispat edilmesi hâlinde bilmesi gereken kişiler,*

üç yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılırlar. Ancak, bu suçtan dolayı adli para cezasına hükmedilmesi hâlinde verilecek ceza elde edilen menfaatin iki katından az olamaz.”

³²¹ “*Piyasa dolandırıcılığı*

MADDE 107 – (1) Sermaye piyasası araçlarının fiyatlarına, fiyat değişimlerine, arz ve taleplerine ilişkin olarak yanlış veya yanıltıcı izlenim uyandırmak amacıyla alım veya satım yapanlar, emir verenler, emir iptal edenler, emir değiştirenler veya hesap hareketleri gerçekleştirenler üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin günden on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar. Ancak, bu suçtan dolayı verilecek olan adli para cezasının miktarı, suçun işlenmesi ile elde edilen menfaatten az olamaz.

(2) (Değişik: 27/3/2015-6637/11 md.) Sermaye piyasası araçlarının fiyatlarını, değerlerini veya yatırımcıların kararlarını etkilemek amacıyla yalan, yanlış veya yanıltıcı bilgi veren, söylenti çıkaran, haber veren, yorum yapan veya rapor hazırlayan ya da bunları yayan ve bu suretle menfaat sağlayanlar üç yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılırlar.

(3) Birinci fıkrafta tanımlanan suçu işleyen kişi pişmanlık göstererek, beş yüz bin Türk Lirasından az olmamak üzere, elde ettiği veya elde edilmesine sebep olduğu menfaatin iki katı miktarı kadar parayı, Hazineye;

- a) Henüz soruşturma başlamadan önce ödediği takdirde, hakkında cezaya hükmolunmaz.*
- b) Soruşturma evresinde ödediği takdirde, verilecek ceza yarısı oranında indirilir.*
- c) Kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar ödediği takdirde, verilecek ceza üçte biri oranında indirilir.”*

Esasen sorunun çözümü karmaşık değildir. Sermaye piyasası araçlarının veya piyasanın “insan” olarak bir suçun maddi konusunu oluşturamayacağı açıktır. Üzerinde suçun işlendiği “şey” bakımından ise sermaye piyasası araçlarının veya piyasanın, suçun maddi konusu olabilmesi için tabii anlamda somutlaşmış bir varlık olması gerekmektedir³²². Örneğin, somut bir varlığa sahip hisse senedinin bulunduğu yerden alınması sonucunda, bu hisse senedi hırsızlık suçunun maddi konusunu oluşturabilir. Ancak, dijital ortamda saklanan, tabii anlamda bir varlığı bulunmayan hisse senedinin ele geçirilmesi, transferi gibi durumlarda bu dijital varlık, söz konusu suçun “maddi konusu” olamayacaktır.

Ekonomilerde, arz ve talebin karşılaştığı veya karşılaştırıldığı her yerde bir “piyasa” vardır. Bu bağlamda, orta ve uzun dönemli kredi veya fon arz ve talebinin yer aldığı piyasa teknik olarak “sermaye piyasası”nı oluşturmaktadır³²³. Kavramdan ilk bakışta anlaşılabilceği üzere teknik anlamda piyasayı doğada bulunan maddi bir varlık olarak nitelendirmek mümkün değildir. Bu nedenle aksi savunulsa da³²⁴ “piyasa” herhangi bir suçun maddi konusunu oluşturamaz.

2. Senetler

Hukuki bir muamele ya da olayı belgeleyen, resmî makamlar yahut borç altına giren kişiler tarafından düzenlenen ve onaylanan belgeye “senet” denir³²⁵. Kıymetli evrakın içerdiği hak, senetle beraber maddi bir varlık kazanarak dış dünyada görünür hâle

³²² Orhan, U.: *Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu*, DEÜHFD, C. 23, S. 2, 2021, s. 1648.

³²³ Aytaç, Z., s. 1.

³²⁴ Baysal, İ.O.: *Sermaye Piyasasında Manipülasyon Suçu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara 2011, s. 44.

³²⁵ Coşkun, M.: *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara 2022, s. 27.

gelir, cisimleşir³²⁶. Resmî makamlar tarafından düzenlenen ve onaylanan belgeye “resmî senet”, resmî makamların dışındaki kişilerce düzenlenen ve/veya imzalanan belgeye “adi/özel senet” denir. Özellikle ticari hayatta önemli yer tutan senetlerin bazı suçların maddi konusunu oluşturdukları söylenebilir.

Türk hukukunda senetler, kâğıt yahut belge olarak cismanilik unsuru taşıdıkları için eşya niteliğinde kabul edilmektedirler³²⁷. Cismani olmayan dijital senetler veya elektronik belgeler, maddi konuyu oluşturamazlar³²⁸. Kıymetli evrak, dış dünyada maddi bir varlığı haiz olmakla birlikte; örneğin bir kâğıtla cismanileşmesine rağmen, bu evrakın verdiği “hak” bakımından cismanilik unsurundan bahsedilemeyeceği için söz konusu “hak” eşya kavramı dışındadır³²⁹.

Türk ceza hukuku ve Ceza Kanunu bakımından, senedin yağması, sahtecilik gibi suçlarda senet, suçun maddi konusunu oluşturabilmektedir. Yargıtay uygulaması da aynı yöndedir³³⁰. Nitekim bu suçlarda, maddi varlığı bulunan senet üzerinde davranış gerçekleştirilmektedir. Örneğin, sahte bir senet düzenlenmesi, senet sayılan bir kâğıdın yırtılması, yakılması vs. gibi durumlarda davranış, cismani bir varlık üzerinde gerçekleştirilmektedir.

³²⁶ Kendigelen, A./Kırca, İ.: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2020, s. 5.

³²⁷ Aksoy Dursun, S., s. 92.

³²⁸ Elektronik verilerin üzerinde belgede sahtecilik suçunun işlenemeyeceği hakkında bkz. **Taner, F.G.:** *Özel Belgelerde Sahtecilik Suçları Bağlamında Maddi Hasarlı Trafik Kazası Tespit Tutanakları (Kağıt ve Elektronik) ve Ortaya Çıkan Sorunlar*, CHD, C. 12, S. 35, Ankara 2017, s. 124; **Köksal, A.:** *Yargıtay Kararları Işığında Elektronik Belgede Sahteciliğe İlişkin Bazı Değerlendirmeler*, AÜHFD, C. 72, S. 2, Ankara 2023, s. 704.

³²⁹ Aksoy Dursun, S., s. 93.

³³⁰ Yargıtay CGK, E. 2004/191, K. 2004/220, T. 21.12.2004; Yargıtay 11. CD., E. 2013/10009, K. 2015/25819, T. 29.04.2015 (Lexpera).

3. Kripto Varlıklar

Kripto varlıkların evrensel olarak kabul görmüş bir tanımı bulunmasa da bunları kısaca, blokzincirde (*blockchain*) üretilen, dijital verilerin şifreli kaydedilmesiyle ortaya çıkan dijital varlıklar olarak tanımlamak mümkündür³³¹. Bu varlıklar, kayıtların dağınık ve merkeziyetsiz olarak tutulmasını sağlayan defter teknolojisinin uygulamalarından bir tanesidir³³².

Para olarak nitelendirilmeseler de³³³ piyasa hacmi trilyonlarca Amerikan dolarına ulaşan³³⁴ kripto varlıklar hukuken önemli bir mesele hâline gelmiştir. Her ne kadar 2023 tarihi itibarıyla kripto varlıkları düzenleyen herhangi bir yasal düzenleme yoksa da bu varlıklar üzerinden işlenen suçların artış göstermesiyle birlikte konu ceza hukuku açısından da ayrıca değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Özellikle hırsızlık, dolandırıcılık gibi malvarlığına karşı suçlar ve suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu bakımından kripto varlıkların suçun maddi konusu olup olamayacağının tartışıldığı; kripto varlıkların suçun maddi konusu olabileceğinin kabul edildiği görülmektedir³³⁵.

³³¹ Yüksel, S./Güçlütürk, O. G.: *Kripto Varlıkların İlk Arzı (ICO) ve Türk Hukukunda İlgili Düzenlemelerin Tespiti* (Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir içinde), İstanbul 2020, s. 183; Tevetoğlu, M.: Hukuki Yönleriyle Kripto Varlıklar ve Kripto Varlıkların İlk Arzı, İstanbul 2021, s. 9.

³³² Bkz. “UK Cryptoassets Taskforce: Final Report - October 2018” UK 2018, (https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/752070/cryptoassets_taskforce_final_report_final_web.pdf, E.T. 27.10.2022).

³³³ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. 10 Ocak 2022 tarihinde Ankara Barosu tarafından düzenlenen “Kripto Varlık Piyasasında Yasal Düzenleme: Fırsatlar, Riskler, Öneriler” konulu panelde Prof. Dr. Refet Gürkaynak’ın yapmış olduğu konuşma; Yabancı hukuk düzenlerindeki ve Türkiye’deki yaklaşımlar için bkz. Dayanç Kuzeyli, N.N./Töremiş, E.H.: *Kripto Varlıkların Hukuki Niteliği*, Vergi Dünyası, Y. 42, S. 494, Ekim 2022, s. 68 vd.

³³⁴ Morris, C.: *Crypto Market Cap is Once Again Above \$2 Trillion*, Fortune 2022; Maheshwari, R.: *Why is the Crypto Market Rising Today?*, Forbes 2023.

³³⁵ Mutluoğlu, D.: Kripto Para Birimleri ve Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu, Ankara 2020, s. 132. Yazara göre “kripto para birimlerinin de aklama suçunun maddi konusunu

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (TCMB) 16 Nisan 2021 tarihli ve 31456 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan “Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik”in 3. maddesinde, yönetmeliğin uygulanması bakımından kripto varlıktan “dağınık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydî para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıkların” anlaşılağı düzenlenmiştir.

Öncelikle T.C. Merkez Bankası'nın sanal varlıklar olan kripto varlıkları para olarak nitelendirmediğini vurgulamak gerekir. Bunun önemi şuradadır: Kâğıt yahut madeni paranın fiziki bir bünyesi vardır ve bu nedenle sahtecilik gibi bazı suçların maddi konusunu oluşturabilir. Dijital ortamda bulunan sanal para, *coin*, *token* gibi varlıklar ise tabii anlamda, fiziki bünyeyi haiz olmadıkları için suçun maddi konusunu oluşturamazlar.

Kripto varlıkların hırsızlık suçunun maddi konusu olup olamayacağını tartışan bir görüşe göre³³⁶ öncelikle bu varlıkların taşınır mal olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğı belirlenmelidir. Buna göre, kripto varlıklar fiziki anlamda var olmadıkları için taşınır mal olarak nitelendirilemezler³³⁷. Benzer şekilde, cismanilik unsuru bulunmayan kripto varlıkların eşya niteliğinde olmadığı da açıktır³³⁸. Bu

oluşturabileceğı düşünülmektedir.” Belirtmek gerekir ki kripto varlık veya herhangi bir “para birimi” maddi varlık olmadığı için suçun maddi konusunu oluşturamaz.

³³⁶ Dursun Özdemir, G.: *Ceza Hukuku Perspektifinden Kripto Varlıklara İlişkin Bir Değerlendirme*, CHD 2022, C. 17, S. 48, s. 61 vd.

³³⁷ Dursun Özdemir, G., s. 62.

³³⁸ Dayanç Kuzeyli, N.N./Töremiş, E.H., s. 67; Detaylı açıklamalar için bkz. Özdemir, G.: *Kripto Paraların Eşya Niteliğı*, SDÜHFD, C. 11, S. 1, 2021, s. 303; Yazar ayrıca, kanun koyucunun kripto varlıkları düzenleyerek onlara “eşya” niteliğı verilmesi gerektiğini savunmaktadır, s. 304.

nedenle, tabii anlamda dış dünyada mevcut olmayan, dijital ortamda alınıp satılan sanal varlıklar olarak kripto varlıklar “taşınır mal” olarak kabul edilemezler. Dolayısıyla, hırsızlık suçu başta olmak üzere maddi konusu “başkasına ait taşınır mal” olan suçların maddi konusu olamazlar.

Kripto varlıkların taşınır mal olup olmadıkları tartışmasından önce, bu varlıkların gayrimaddi olmaları nedeniyle bir diğer anlatımla cismani yapıları bulunmadığından bahisle suçun maddi konusunu oluşturamayacaklarını belirtmek gerekir.

4. Düşünce, Bilgi, Sır, İçerik, Haber

Düşünce, bilgi, sır, içerik, haber gibi şeyler ceza hukuku bakımından sıklıkla gündeme gelen; bazı suçların maddi konusu oldukları ileri sürülen kavramlardır. Hatta bazı suçların veya suçluların, “*düşünce suçu veya suçlusu*” olarak nitelendirildiği de görülmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki “düşünce” ve “suç” kavramlarını yan yana ele almak isabetli olmayacaktır. Nitekim düşünce ne olursa olsun, “dışsallaşmadığı”, bir diğer anlatımla dış dünyaya yansımış bir davranış ve bir fiil olmadığı sürece herhangi bir suça vücut veremez³³⁹. Bu prensip, çağdaş ceza hukukunun, bir diğer anlatımla fail ceza hukuku anlayışının tersi olan “fiil ceza hukukunun” temel kazanımlarından birisidir. “Düşünce suçu” veya “düşünce suçlusu” gibi kavramlara ceza hukukunda yer verilmemesi, bunların hukuk dilinden dışlanması gerekir. Bu doğrultuda, çalışma bakımından kavramların detayına girilmeyecek sadece bunların suçun maddi konusu olup olamayacakları incelenecektir.

³³⁹ Benzer şekilde bkz. Maiwald, M.: *İcraî ve İhmalî Davranış – Bir Başkası İçin Hareket Etmek* (Çev. Cumhur Şahin), Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler, SÜHFY, Konya 1988, s. 162.

Her şeyden önce düşünce³⁴⁰, duygu³⁴¹, fikir³⁴² kavramları insanın iç dünyasına ait olan gerçekliklerdir. Bunlar en azından cismani bir şeye dönüşmedikleri, somutlaşmadıkları sürece suçun maddi konusunu oluşturmazlar³⁴³. Bir fikrin robotla, kitapla veya bir duygunun heykel ile somutlaşması gibi durumlarda cismani varlıkları olan robot, kitap, heykel suçun maddi konusu olabileceklerdir³⁴⁴.

Bilgi ve sır kavramlarının birlikte ele alınması gerekir. İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, *malumat* olarak tanımlanabilen “bilgi”³⁴⁵; herkes tarafından bilinmeyen ve açıklanması sır sahibinin şeref ve menfaatine zarar verme tehlikesi gösteren hususlar içermektedirse “sır” olarak tanımlanır³⁴⁶. Bir diğer ifadeyle sır, hukuken belirli kimselerce bilinebilir olan ve bu kimselerin dışındakilerin ulaşamayacakları, gizli tutulması gereken bir bilgidir³⁴⁷. Sır, bilginin bir niteliğidir. Bilgi ve sır kavramlarının da bir nesne ile somutlaşmadıkları sürece, soyut oldukları konusunda bir tereddüt yoktur.

İçerik ve haber kavramları da tıpkı bilgi ve sır kavramlarında olduğu gibi yakın ve birbiriyle ilişkilidir. İçerik hem sözlü hem de yazılı anlatımlarda karşı tarafa verilmek

³⁴⁰ “1. Uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik, mütalaa, fikir, ide, idea; 2. Dış dünyanın insan zihnine yansımaları; 3. Niyet, tasarı; 4. Tasa, kaygı ...” Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 742.

³⁴¹ “1. Duyularla algılama, his; 2. Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim; 3. Önsezi ...” Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 729.

³⁴² Dil bilimsel olarak *düşünce*, *düşün*, *kuruntu* anlamlarını taşıyan “fikir” kavramının maddi konuyu oluşturamayacağına “VI. C. Eşya Kavramı” başlığı altında değinildiği için burada tekrardan kaçınmak amacıyla anılan kısma gönderme yapılmakla yetinilmektedir.

³⁴³ Gianniti, F., s. 95.

³⁴⁴ Grispigni, F., s. 278.

³⁴⁵ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 338.

³⁴⁶ “Sır” kavramı konusunda detaylı bilgi için bkz. Donay, S.: Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul 1978, s. 4 vd.

³⁴⁷ Katoğlu, T.: *Sır Kavramının Adil Yargılanmaya Etkileri*, (Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı içinde), Ankara 2014, s. 263.

istenen öz, düşünce, duygu ve imgelerin tamamı olarak tanımlanabilir³⁴⁸. Haber ise bir olay veya olgudan hareketle edinilen bilgi, salık; iletişim ya da yayın organları tarafından verilen bilgidir³⁴⁹. İçeriği olmayan bir haber düşünülemez. Yine, içerik ve haber kavramlarının da dış dünyada somutlaşmadıkları sürece soyut kavramlar oldukları ortadadır.

18.10.2022 tarihli ve 31987 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7418 sayılı “*Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un 29. maddesiyle Türk Ceza Kanunu’na eklenen 217/A maddesine göre halk arasında endişe, korku veya panik yaratmak amacıyla, iç veya dış güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığı ile ilgili gerçeğe aykırı *bilgiyi*, kamu barışını bozmaya elverişli şekilde yayan kimse cezalandırılacaktır. Yayılan gerçeğe aykırı “bilgi” soyut bir kavram olduğundan, suçun maddi konusunu oluşturamaz. Bu suçun bir sosyal medya paylaşımıyla gerçekleştirilmesi durumunda da davranışın üzerinde gerçekleştirildiği somut bir şey, bir diğer anlatımla suçun maddi konusu yoktur.

Benzer şekilde, Sermaye Piyasası Kanunu’nun 106. maddesinde düzenlenen bilgi suistimali suçu bakımından bu suçun maddi konusunun “bilgi” olduğu düşünülebilirse de maddi bir varlığı olmayan bilginin herhangi bir suçun maddi konusu olması mümkün değildir³⁵⁰.

³⁴⁸ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 1144.

³⁴⁹ Akalın, Ş.H. ve Diğerleri, s. 1019.

³⁵⁰ Okuyucu Ergün, G.: *Bilgi Suistimali Yasağının Muhatabı*, BTHD, C. XXXVII, S. 1, Ankara 2021, s. 22, dn. 57.

Öğretide, bankacılık sırrının açıklanması suçu (Bankacılık Kanunu md. 159) bakımından sırrın maddi konu olabileceği ileri sürülmektedir³⁵¹. Sır niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçunda da (TCK md. 239)³⁵² sır kavramının maddi konu olabileceğini ileri süren hukukçular vardır³⁵³. “Göreve ilişkin sırrın açıklanması” suçu (TCK md. 258)³⁵⁴ bakımından da öğretide sırrın maddi konu olduğu kabul edilmektedir³⁵⁵. Yine benzer şekilde maddi konunun, fail tarafından başkasına verilen yahut ifşa edilen sır niteliğindeki “bilgi” veya belge olduğunu kabul eden görüşler de mevcuttur³⁵⁶. Yargıtay’a göre bu suçların maddi konusu “niteliği bakımından gizli kalması gerekli bilgiler”dir³⁵⁷.

³⁵¹ Aytekin İnceoğlu, A.: *Bankacılık Sırrının Açıklanması Suçu (Bankacılık Kanunu m. 159)*, (5. Türk-Kore Ceza Hukuku Günleri, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler – C: I içinde), Ankara 2020 s. 767.

³⁵² “Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması

Madde 239- (1) Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikâyet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu bilgi veya belgelerin, hukuka aykırı yolla elde eden kişiler tarafından yetkisiz kişilere verilmesi veya ifşa edilmesi halinde de bu fıkra göre cezaya hükmolunur.

(2) Birinci fıkra hükümleri, fenni keşif ve buluşları veya sınai uygulamaya ilişkin bilgiler hakkında da uygulanır.

(3) Bu sırlar, Türkiye’de oturmayan bir yabancıya veya onun memurlarına açıklandığı takdirde, faile verilecek ceza üçte biri oranında artırılır. Bu halde şikâyet koşulu aranmaz.

(4) Cebir veya tehdit kullanarak bir kimseyi bu madde kapsamına giren bilgi veya belgeleri açıklamaya mecbur kalan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.”

³⁵³ Akbulut, B., s. 432; Benzer yönde bkz. Mantovani, F., *Speciale...*, s. 711.

³⁵⁴ “Göreve ilişkin sırrın açıklanması

Madde 258- (1) Görevi nedeniyle kendisine verilen veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararları ve emirleri ve diğer tebligatı açıklayan veya yayınlayan veya ne suretle olursa olsun başkalarının bilgi edinmesini kolaylaştıran kamu görevlisine, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kamu görevlisi sıfatı sona erdikten sonra, birinci fıkra yazılı fiilleri işleyen kimseye de aynı ceza verilir.”

³⁵⁵ Özen, M./Köksal, A.: *Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu*, AÜHFD, C. 69, S. 1, Ankara 2020, s. 199 vd.

³⁵⁶ Hafizoğulları, Z./Özen, M.: *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar*, Ankara 2012, s. 430.

³⁵⁷ Yargıtay 16. CD., E. 2018/2088, K. 2018/2728, T. 20.09.2018 (Lexpera).

Bu bağlamda örneğin, devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama suçunda (TCK md. 329)³⁵⁸, “devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgiler”in yani “özünde devlet sırları”nın suçun maddi konusu olduğu ileri sürülmektedir³⁵⁹.

Sır kavramı da tıpkı “bilgi” gibi herhangi bir yazı vs. ile somutlaşmadığı sürece soyut bir kavramdır. Bir sırrın veya bilginin açıklanması durumunda suç teşkil eden davranış cismani bir varlık, şey üzerinde gerçekleştirilmediğinden suçun maddi konusunun olmadığı kabul edilmesi gerekir. İfşa edilen bir sır, maddi varlığı haiz olmadığından suçun maddi konusunu oluşturamaz.

Bazı hukukçular, “haberleşmenin gizliliğini ihlal” suçunun (TCK md. 132)³⁶⁰ maddi konusunun “haberleşmenin içeriği” olduğunu ileri sürmektedirler³⁶¹. Bu görüşteki hukukçuların, suçun maddi konusundan üzerinde suç fiilinin icra edildiği eşya ya da

³⁵⁸ “Devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama

Madde 329- (1) Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibarıyla gizli kalması gereken bilgileri açıklayan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askeri hareketlerini tehlikeye koymuşsa, faile on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Fiil, failin taksiri sonucu meydana gelmiş ise birinci fıkrafta yazılı olan halde, faile altı aydan iki yıla, ikinci fıkrafta yazılı hallerden birinin varlığı halinde ise üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.”

³⁵⁹ Yayla, M.: Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, Ankara 2012, s. 130.

³⁶⁰ “Haberleşmenin gizliliğini ihlal

Madde 132- (1) Kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu gizlilik ihlali haberleşme içeriklerinin kaydı suretiyle gerçekleşirse, verilecek ceza bir kat artırılır.

(2) Kişiler arasındaki haberleşme içeriklerini hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Kendisiyle yapılan haberleşmelerin içeriğini diğer tarafın rızası olmaksızın hukuka aykırı olarak alenen ifşa eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 2/7/2012-6352/79 md.) İfşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.”

³⁶¹ Koca, M./Üzülmez, İ., Özel..., s. 516.

şahsın maddi yapısının anlaşılması gerektiğini belirtmelerine rağmen, maddi bir varlığı olmayan “içerik” kavramını maddi konu olarak nitelendirmeleri kabul edilemez. Haberleşmenin içeriği ve genel olarak “içerik” soyut kavramlar olup, bu suçun maddi konusunu oluşturmazlar.

5. Kişisel Veri

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’na (KVKK) göre “*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi*” kişisel veridir³⁶² (md. 3/I-d).

Günümüzde kişisel verinin önem kazanmasıyla birlikte bunlar üzerinde işlenen suçların sayısı ve çeşitlerinde de artış yaşanmaktadır. Bu nedenle kişisel verinin maddi konu olup olamayacağının incelenmesi gerekir.

Öğretide, kişisel verilerle ilgili işlenen suçların maddi konusunu kişisel verilerin oluşturduğu kabul edilmektedir³⁶³. Yargıtay’a göre de kişisel veriler üzerinde işlenen suçların suçun maddi konusu kişisel veridir³⁶⁴. Türk Ceza Kanunu da suçun maddi

³⁶² Kişisel veri kavramının hukuki niteliği ile bu konudaki görüş ve tartışmalar için bkz. Aksoy, H.C.: Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2010, s. 37 vd.

³⁶³ Sınar, H.: *Kişisel Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme, Yayma veya Ele Geçirme Suçu (TCK md. 136)*, KVKKD, C. 2, S. 1, Ankara 2020, s. 37; Veri gibi cismanî varlığı olmayan şeylerin de maddi konu olabileceği hakkında bkz. Akbulut, B., s. 432.

³⁶⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu “*Kişisel verileri hukuka aykırı olarak ele geçirme*” suçunu (TCK md. 136) değerlendirdiği bir kararında, öncelikle bu suçun maddi konusunu “kişisel veri”nin oluşturduğunu belirtmiş; daha sonra somut olay bakımından ele geçirilen “doğum belgesini” suçun maddi konusu olarak nitelendirmiştir. Yargıtay CGK, E. 2012/1514, K. 2014/312, T. 10.06.2014 (Lexpera); Benzer şekilde, suçun maddi konusunu “kişisel veri” olarak nitelendirdikten sonra, bir kimseye ait fotoğrafın maddi konu olup olmayacağı tartışmasını ele alan karar için bkz. Yargıtay CGK, E. 2012/1510, K. 2014/331, T. 17.06.2014 (Lexpera); “... *Kişisel verilerin kaydedilmesi ve verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçunun maddi konusunu oluşturan ‘kişisel veri’ kavramından ...*” Yargıtay 12. CD., E. 2019/973, K. 2020/218, T. 08.01.2020 (Lexpera); Yargıtay 12. CD., E. 2014/2517, K. 2014/7901, T. 31.03.2014 (Lexpera); Yargıtay 12. CD., E. 2013/24278, K. 2014/4421, T. 24.02.2014. (Lexpera).

konusunu “veri” olarak kabul etmiş (md. 136/II³⁶⁵, md. 138/II³⁶⁶); Kanun’un gerekçesinde (md. 135/II³⁶⁷) suçun maddi konusu “*kişisel veri*” olarak açıkça belirtilmiştir.

Buna karşılık, kural olarak kişisel verilerin cismani bir varlığı yoktur. Bizatihi “*kişisel veri*” soyut bir kavramdır. Bazı durumlarda kişisel veri niteliğindeki bir bilginin, bir nesne ile somutlaşması söz konusu olabilir. Örneğin, bir insanın ad soyad, kimlik numarası, doğum tarihi vb. bir “bilgi” olup, kişisel veri niteliğindedir. Bu bilgiler, “kimlik kartı” nesnesinin üzerinde yer aldığı somutlaşmaktadır. Buna ek olarak, söz konusu somutlaşma durumu kişisel verinin maddi konu olarak nitelendirilebilmesi için yeterli olmamakta; hangi suç bakımından maddi konu olabileceğinin de ayrıca belirlenmesi gerekmektedir.

Türk Ceza Kanunu’nda kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi (md. 135), hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi veya yayılması (md. 136), verileri yok etmekle yükümlü kimselerin görevlerini yerine getirmemesi yani verileri yok etmemesi (md. 138) gibi davranışlar suç olarak düzenlenmiştir. Örneğin, bir kimseye ait kişisel veri

³⁶⁵ “*Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme*

Madde 136- (1) Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Ek: 17/10/2019-7188/17 md.) Suçun konusunun, Ceza Muhakemesi Kanununun 236 ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları uyarınca kayda alınan beyan ve görüntüler olması durumunda verilecek ceza bir kat artırılır.”

³⁶⁶ “*Verileri yok etmeme*

Madde 138- (1) Kanunların belirlediği sürelerin geçmiş olmasına karşın verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü olanlara görevlerini yerine getirmediklerinde bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) (Ek: 21/2/2014-6526/5 md.) Suçun konusunun Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre ortadan kaldırılması veya yok edilmesi gereken veri olması hâlinde verilecek ceza bir kat artırılır.”

³⁶⁷ “... (2) Suçun konusu, kişisel verilerdir. Gerçek kişiyle ilgili her türlü bilgi, kişisel veri olarak kabul edilmelidir.”

niteliğindeki bilgilerin hukuka aykırı olarak bir kimseden duyularak elde edilmesi hâlinde, duyulan veri somut olmadığı için kişisel veri “*Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme*” (md. 136) suçunun maddi konusunu oluşturmaz. Buna karşılık, başkasına ait bir kimlik kartının hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi hipotezinde “*Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme*” suçunun maddi konusu somut niteliği haiz olan “kimlik kartı” olmaktadır. Bu ikinci durumda da soyut bir kavram olan verinin suçun maddi konusunu oluşturduğunu söylemek isabetli olmayacaktır.

“*Kişisel verilerin kaydedilmesi*” suçu (md. 135)³⁶⁸ bakımından da durum farklı değildir. Öğretide kişisel verinin bu suçun maddi konusu olduğu baskın görüş olsa da³⁶⁹ “*hukuka aykırı olarak kişisel veriyi kaydetme*” davranışı herhangi bir somut varlık üzerinde gerçekleştirilmemektedir. Bu nedenle kişisel verilerin kaydedilmesi suçunun maddi konusu yoktur.

Benzer şekilde kişisel veriyi maddi konu olarak kabul eden görüş, bilişim sistemleri kullanılarak hırsızlık suçunun işlenemeyeceğini, çünkü hırsızlık suçunun maddi konusunun taşınır mal olduğunu; bu hipotezde ise suçun maddi konusunun “veri”

³⁶⁸ “*Kişisel verilerin kaydedilmesi*”

Madde 135- (1) Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kaydeden kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişisel verinin, kişilerin siyasi, felsefi veya dini görüşlerine, ırkı kökenlerine; hukuka aykırı olarak ahlaki eğilimlerine, cinsel yaşamlarına, sağlık durumlarına veya sendikal bağlantılarına ilişkin olması durumunda birinci fıkra uyarınca verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

³⁶⁹ Koca, M./Üzülmez, İ.: *Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (TCK m. 135)*, DEÜHFD Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, İzmir 2019, s. 76; Yine bazı yazarların, maddi konuyu “*tipe uygun hareketin üzerinde gerçekleştiği, eşya veya şahsın fiziki yapısı, maddi varlığı*” olarak açıkça doğacı anlamda kabul ettikten hemen sonra bu suçun maddi konusunu “*kişisel veri*” olarak tespit ettikleri görülmektedir. Köse Aysun, M.: *Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (TCK m. 135)*, Ankara 2021, s. 121. Kişisel veri ne “*eşya*” ne de “*şahsın fiziki yapısı, varlığı*”dır. Bu nedenle yazarın tespitine katılmak mümkün değildir.

olduğunu ileri sürmektedir³⁷⁰. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da verinin taşınır bir mal olmadığını vurgulayarak, veri sahibinin rızası olmadan, bilişim sisteminden başka bir yere gönderilmesinde hırsızlık suçunun oluşmayacağına hükmetmiştir³⁷¹. Kişisel verinin maddi konu olabileceği görüşüne yönelik olarak yukarıda getirilen eleştirileri burada da tekrarlamak mümkündür.

Gerçekten de 5651 sayılı “*İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*”un tanımlar kenar başlıklı 2. maddesinin I. fıkrasının (k) bendinde “veri”, ‘*bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılabilen her türlü değer*’ olarak ifade edilmekte; Yargıtay da³⁷² Siber Suç Sözleşmesi’ne paralel olarak veriyi “*bir bilgisayar sisteminin belli bir işlevi yerine getirmesini sağlayan yazılımlar da dahil olmak üzere, bir bilgisayar sisteminde işlenmeye uygun nitelikteki her türlü bilgi*” olarak kabul etmektedir. Tüm bunlardan hareketle, bizatihi veri kavramının soyut bir kavram olduğu tartışmadan uzaktır.

Bilgisayarda yer alan verilerin ele geçirilmesi bakımından sistemde mevcut olan program veya verilerin suçun maddi konusu olabileceği ileri sürülmüştür³⁷³. Buna karşılık, bilgisayar sisteminde bulunan verinin cismani bir varlığı olmadığından bunların suçun maddi konusu olamayacağını kabul etmek gerekir. Bir bilgisayar üzerinde suç işlenmesi veya bilgisayarda bulunan verinin çıktı alınarak ele geçirilmesi hâllerinde, sırasıyla somut varlıkları olan “bilgisayar”ın veya verinin yer aldığı “kâğıt

³⁷⁰ Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2021, s. 612; Tezcan, D./Erdem, M.R./Önok, M.: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara 2021, s. 770.

³⁷¹ Yargıtay CGK, E. 2009/11-193, K. 2009/268, T. 17.11.2009 (Lexpera).

³⁷² Yargıtay CGK, E. 2009/11-193, K. 2009/268, T. 17.11.2009 (Lexpera).

³⁷³ Ersoy, Y.: *Genel Hukuki Koruma Çerçevesinde Bilişim Suçları*, AÜSBFD, C. 49, S. 3, s. 168; Aynı yönde bkz. Koca, M./Üzülmez, İ., *Özel...*, s. 868; Soyaslan, D.: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018, s. 662.

parçası”nın üzerinde ele geçirme davranışının gerçekleştiği, bu nedenle bilgisayar ve kâğıt gibi cismani şeylerin suçun maddi konusu olabileceği söylenebilir.

Türk Ceza Kanunu’nun 245. maddesinde³⁷⁴ “*Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması*” suç olarak düzenlenmiştir³⁷⁵. Tıpkı veri bakımından olduğu gibi bu suçta da maddi konuyu “*kredi kartına bağlı kart numaraları*”³⁷⁶, “*kredi kartı bilgileri*”³⁷⁷, “*yarar, bir diğer anlatımla para ya da menkul kıymet*”³⁷⁸ gibi soyut şeylerin oluşturduğunu ileri süren yazarlar vardır. Her şeyden önce soyut varlıkların maddi konu olamayacağı gerekçesiyle bu görüşlere katılmak mümkün değildir.

Birinci fıkrada başkasına ait bir banka veya kredi kartının ele geçirilmesi veya kart sahibinin ya da kartın kendisine verilmesi gereken insanın rızası dışında bunu kullanması, kullandırması davranışları yasaklanmıştır. Bu bağlamda davranışın üzerinde gerçekleştirildiği maddi konu banka veya kredi kartıdır. Esasen suçun hukuki

³⁷⁴ “Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması
Madde 245 – (Değişik: 29/6/2005 – 5377/27 md.)
(1) Başkasına ait bir banka veya kredi kartını, her ne suretle olursa olsun ele geçiren veya elinde bulunduran kimse, kart sahibinin veya kartın kendisine verilmesi gereken kişinin rızası olmaksızın bunu kullanarak veya kullandırarak kendisine veya başkasına yarar sağlarsa, üç yıldan altı yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.
(2) Başkalarına ait banka hesaplarıyla ilişkilendirilerek sahte banka veya kredi kartı üreten, satan, devreden, satın alan veya kabul eden kişi üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.
(3) Sahte oluşturulan veya üzerinde sahtecilik yapılan bir banka veya kredi kartını kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlayan kişi, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, dört yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. ...”

³⁷⁵ Her ne kadar kanunun sistematüğinde bu suç “Bilişim Alanında Suçlar” olarak düzenlenmiş ve bu bağlamda suçun hukuki konusu bilişim sistemlerinin düzgün işlemesindeki topluma ait menfaat olarak belirlenmişse de bu suçun aslında bir bilişim suçu olup olmadığı tartışmaya açıktır. Bu suçun hukuki konusu hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Okuyucu Ergün, G.: *Banka ve Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması*, MÜHFHAD Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 1067 vd.

³⁷⁶ Tufanoğlu, İ.: *Banka veya Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması Suçları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2014, s. 29.

³⁷⁷ Bilgen, T.: *Türk Ceza Kanununda Banka veya Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması Suçları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2010, s. 46.

³⁷⁸ Dülger, M.V.: *Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku*, Ankara 2022, s. 391-392.

konusu ve maddi konusu dikkate alındığında, bunun malvarlığına karşı bir suç olarak düzenlenmesinin daha isabetli olacağı söylenebilir. Ancak kanun koyucu bu suçı bir bilişim suçu olarak düzenlemeyi tercih etmiştir.

İkinci fıkrada ise başkasına ait banka hesabıyla ilişkilendirilerek, sahte banka kartı ya da kredi kartı üretilmesi, satılması, devredilmesi, satın alınması veya kabul edilmesi davranışları suç olarak düzenlenmiştir. Bu suçlar bakımından banka kartı veya kredi kartları, suçun maddi konusunu oluşturmaktadırlar³⁷⁹. Cismani varlığı olmayan kredi kartı numaraları, bilgileri, yarar gibi şeyler suçun maddi konusunu oluşturmaz.

Belirtmek gerekir ki soyut nitelikteki kişisel verilerin suçun maddi konusunu oluşturmaması teknik bir ceza hukuku sorunu olup, kişisel verilerin korunmadığı ya da bu verilerin korunmasında bir zafiyet yaratıldığı anlamına gelmemektedir³⁸⁰.

6. İhale

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na göre ihale, belirli usul ve şartlarla mal ya da hizmet alımlarıyla, yapım işlerinin, ihaleye katılan istekliler arasından seçilecek bir kişi üzerine bırakılması olarak tanımlanmaktadır (md. 4). Esasında bir süreci ifade eden ihalenin, tabii anlamda maddi varlığı haiz olmadığı tartışmadan uzaktır.

³⁷⁹ Öğretide banka veya kredi kartlarının “suçun hukuki konusu” oldukları ifade edilmişse de bununla aslında suçun maddi konusunun kastedildiği anlaşılmaktadır. Bkz. Özbek, V.Ö.: Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap Özel Hükümler, Ankara 2021, s. 962, 983, 990.

³⁸⁰ Kişisel verilere ilişkin ceza hukukunun sağladığı korumayla ilgili olarak bkz. Orhan, U.: *Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Türk Ceza Hukuku Düzenlemeleri Üzerine Değerlendirmeler*, AÜHFD, S. 70, C. 4, Ankara 2021, s. 1359 vd.

İhaleye fesat karıştırma suçu Türk Ceza Kanunu'nun 235. maddesinde kapsamlı olarak düzenlenmiştir³⁸¹. Hem Kanun'un gerekçesinde³⁸² hem de öğretide bu suçun maddi konusunun “ihale”³⁸³ veya “kamu kurum ve kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet

³⁸¹ “İhaleye fesat karıştırma

Madde 235- (1) (Değişik: 11/4/2013-6459/12 md.) Kamu kurumu veya kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara ilişkin ihaleler ile yapım ihalelerine fesat karıştıran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Aşağıdaki hallerde ihaleye fesat karıştırılmış sayılır:

a) Hileli davranışlarla;

1. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek,

2. İhaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlamak,

3. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu halde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakmak,

4. Teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı halde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye almak.

b) Tekliflerle ilgili olup da ihale mevzuatına veya şartnamelere göre gizli tutulması gereken bilgilere başkalarının ulaşmasını sağlamak.

c) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle ya da hukuka aykırı diğer davranışlarla, ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye, ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek.

d) İhaleye katılmak isteyen veya katılan kişilerin ihale şartlarını ve özellikle fiyatı etkilemek için aralarında açık veya gizli anlaşma yapmaları.

(3) (Değişik: 11/4/2013-6459/12 md.) İhaleye fesat karıştırma suçunun;

a) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle işlenmesi hâlinde temel cezanın alt sınırı beş yıldan az olamaz. Ancak, kasten yaralama veya tehdit suçunun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâllerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca bu suçlar dolayısıyla cezaya hükmolunur.

b) İşlenmesi sonucunda ilgili kamu kurumu veya kuruluşu açısından bir zarar meydana gelmemiş ise, bu fıkranın (a) bendinde belirtilen hâller hariç olmak üzere, fail hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) İhaleye fesat karıştırma dolayısıyla menfaat temin eden görevli kişiler, ayrıca bu nedenle ilgili suç hükmüne göre cezalandırılırlar.

(5) Yukarıdaki fıkralar hükümleri, kamu kurum veya kuruluşları aracılığı ile yapılan artırma veya eksiltmeler ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu kurum veya kuruluşlarının ya da kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının iştirakiyle kurulmuş şirketler, bunların bünyesinde faaliyet icra eden vakıflar, kamu yararına çalışan dernekler veya kooperatifler adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara fesat karıştırılması halinde de uygulanır.”

³⁸² “... Suçun konusu, mal veya hizmet alım veya satımına ilişkin ihale ya da kiralama ihalesidir. ...”

³⁸³ Özgenç, İ.: İhale Sürecinde İşlenen Suçlar, Ankara 2013, s. 33; Koca, M./Üzülmez, İ.: İhaleye Fesat Karıştırma Suçu, TAAD, Y. 4, S. 13, Ankara Nisan 2013, s. 5; Soyaslan, D., Özel..., s. 612; Akbulut, B., s. 432.

alım veya satımlarına ya da kiralamalara ilişkin ihaleler ile yapım ihaleleri”³⁸⁴ olduğu ifade edilmiştir.

Bu görüşlere katılmak güçtür. Kanun, hangi hâllerde ihaleye fesat karıştırılmış olacağını açıkça düzenlemiştir. Bunların tamamı, usulüne uygun bir ihale yapılmasını engelleyecek davranışlardır. Fakat ihale gibi soyut bir şeyin (*esasında bir sürecin*) üzerinde, herhangi bir davranış gerçekleştirilmemektedir. Örneğin Kanun, cebir veya tehdit kullanılarak yahut diğer hukuka aykırı davranışlarla, ihaleye katılma yeterliğine ya da koşullarına sahip kişilerin, ihale sürecindeki işlemlere katılmasını engellemeyi (md. 235/II-c) suç saymıştır. Şu hâlde bir kimsenin, başkası üzerinde şiddet (fiziki cebir) uygulayarak onun ihaleye katılmasını engellemesi durumunda davranışın “ihale” üzerinde gerçekleştirildiğini söylemek mümkün değildir. Bu durumda yasaklanan davranış, *esasında bir insan üzerinde gerçekleştirilmektedir.*

Buna karşılık hileli bir davranışla ihaleye katılma yeterliği veya koşulu olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlamak durumunda (md. 235/II-2) suç teşkil eden davranış herhangi bir maddi varlık üzerinde gerçekleştirilmediğinden, suçun maddi konusu olmayacaktır. Örneğin, failin, ihalelere katılmaktan yasaklanmış bir şirket hakkında yasaklılık teyidi alması gerekirken, teyidi almayarak şirketle sözleşme tasarısı imzalaması ve böylece ihalede yasaklı olan bir şirketin iş yapmasına ve sözleşme imzalamasına imkân tanınması suç teşkil etmektedir³⁸⁵. Burada failin suç teşkil eden davranışının ihale üzerinde gerçekleştiği söylenemez; zira, bu hipotezde herhangi bir maddi konu yoktur.

³⁸⁴ Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Özel...*, s. 872.

³⁸⁵ Bkz. Yargıtay 5. CD., E. 2014/6849, K. 2019/2000, T. 14.02.2019 (Legalbank).

7. Soybağı

Soybağı, bir kimsenin anne ve babası ile arasındaki bağı ifade eder³⁸⁶. Türk Ceza Kanunu çocuğun soybağının değiştirilmesini veya gizlenmesini, aile düzenine karşı suçlar bölümü altında suç olarak düzenlemiştir (md. 231)³⁸⁷.

Öğretide suçun maddi konusunun “çocuğun soybağı” olduğu, suç teşkil eden hareketlerin soybağı üzerinde etki doğurduğu kabul edilmektedir³⁸⁸. Uygulamaya bakıldığında Yargıtay’ın da soybağını bu suçun maddi konusu olarak kabul ettiği görülmektedir³⁸⁹. Buna karşılık, suçun maddi konusunu “soybağı” olarak kabul eden Genel Kurul kararında soybağının değiştirilmesinin çoğunlukla yetkili makamlara karşı soybağına ilişkin yanlış bilgilerin verilmesiyle gerçekleştiği; yine, soybağının gizlenmesi bakımından örneğin, doğan bir çocuğun doğum beyannamesinin düzenlenmesine veya nüfus kütüğüne yazılmasına engel olunması; yaşadığı bilinen bir çocuğun öldüğünün ileri sürülmesiyle de soybağının gizlenebileceği belirtilmiştir.

³⁸⁶ Medeni Kanun’un 282. maddesi, çocuk ile anne arasında soybağının doğumla (f.1), baba ile ise anneye evlilik, tanıma yahut hâkim hükmüyle kurulacağını (f.2) düzenlemektedir. Ayrıca evlat edinme yoluyla da soybağının kurulması (f.3) mümkündür. Bir diğer anlatımla, soybağının kurulmasında, çocukla ana ve babası arasında kan bağı bulunması yahut evlat edinme ilişkisinin kurulması aranmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Dural, M./Öğüz, T./Gümüş, M.A.: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, İstanbul 2012, s. 242 §1314 vd.

³⁸⁷ “Çocuğun soybağını değiştirme

Madde 231- (1) Bir çocuğun soybağını değiştiren veya gizleyen kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Özen yükümlülüğüne aykırı davranarak, sağlık kurumundaki bir çocuğun başka bir çocukla karışmasına neden olan kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

³⁸⁸ Koca, M.: *Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu (TCK m. 231)*, V. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu – “Tıp Ceza Hukukunun Güncel Sorunları”, Ankara 2008, s. 511; Yenerer Çakmut, Ö.: *Soybağının Belirlenmesi ve Ceza Hukukunda Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu*, İstanbul 2008, s. 194; Genç, F.U.: *Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu*, Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach’a Armağan içinde, Ankara 2018, s. 165.

³⁸⁹ Yargıtay CGK, E. 2015/412, K. 2015/286, T. 29.09.2015 (Lexpera).

Kararda yer verilen ve suçun işlenmesinde sıklıkla başvurulmuş davranışlar dikkate alındığında, failin suç teşkil eden davranışlarının herhangi bir maddi varlık üzerinde işlenmediği görülmektedir. Ancak soybağını tespiti içeren bir belgenin yok edilmesi, saklanması gibi davranışlar maddi bir varlık olan soybağına ilişkin “belge” üzerinde işlendiğinden, bu hipotezlerde davranışın üzerinde gerçekleştirildiği belgenin suçun maddi konusunu olacağı düşünülebilir.

Sonuç olarak, aile hukukuna ait olan soybağı kavramı da maddi bir varlığı haiz olmadığından, bizatihi “soybağı” herhangi bir suçun maddi konusunu oluşturamaz.

E. Nitelikli (*Mevsuf*) Şey

Maddi konusu şey olan suçlarda, maddi konu bakımından yapılabilecek alt ayrımlardan biri de “*maddi konusu herhangi bir (basit) şey olan suçlar*” ve “*maddi konusu kanuni tipte yer alan belirli (nitelikli) bir şey olan suçlar*” ayrımıdır.

Birinci grup suçlarda, suçun maddi konusu herhangi bir şey olabilir. Bir diğer anlatımla maddi konusu herhangi bir şey olabilen suçlarda, maddi konuyu benzerlerinden ayıran bir özellik yoktur. Örneğin bunun taşınır mal olup olmadığı veya birisinin mülkiyetinde ya da zilyetliğinde olup olmadığı gibi özellikler herhangi bir önem arz etmez.

İkinci grupta ise maddi konuyu belirli bir hukuki veya fiziki niteliğe sahip şeylerin oluşturabileceği kanunda düzenlenmektedir³⁹⁰. Bu nitelik, suçun yapısında kurucu bir unsur olarak yer alır³⁹¹.

³⁹⁰ Bu durumlar hakkında bkz. Grispigni, F., s. 273 vd.; Gianniti, F., s. 107.

³⁹¹ Gianniti, F., s. 113.

Bu nitelik birçok şeyi içine alan geniş bir küme olabileceği gibi sınırlı birtakım şeyleri kapsayan dar bir küme de olabilir. Örneğin, bazı suçlar sadece taşınır mallara karşı işlenebilir. Esasen taşınır mallar geniş bir küme oluşturmaktadır³⁹². Buna karşılık, bazı suçlar belirli bir amaca özgülenmiş taşınır mallar üzerinde işlenebilmektedir. Bu hâlde de maddi konuyu oluşturabilecek taşınır malların oldukça sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Örneğin, “*Nitelikli hırsızlık*” suçundaki hipotezlerden biri olan suçun “*bir afet veya genel bir felâketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşya hakkında*” (TCK md. 142/1-d) işlenmesi durumu böyledir. Bu hipotezde, maddi konu olacak eşyanın afet veya genel bir felaketin meydana getirebileceği zararları önlemek, hafifletmek amacıyla hazırlanmış bir nitelikte olması (örneğin, *yaşanan afet sonrası kurulacak çadırların veya prefabrik yapıların çalınması gibi*) gerekir.

Yukarıda verilen örnekte aynı zamanda, nesnenin “özgülenme amacı” da maddi konuya ait bir niteliktir. Benzer şekilde birçok düzenlemenin, maddi konuyu oluşturan malların özgüledikleri amacı dikkate aldığı ve bu sayede bazı suçlar bakımından maddi konuların nitelikli hâle geldiği söylenebilir. Tıpkı bazı suçların kamu hizmetine sunulan (*tahsis edilen*) mallar, ibadete özgülenmiş şeyler vs. üzerinde işlenmesi durumlarında olduğu gibi.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında düzenlenen suçlar bakımından “*kültür ve tabiat varlığı*”³⁹³ olarak nitelendirilen şeyler, suçun

³⁹² Taşınır mal ve taşınmaz mal kavramları özünde medeni hukuka ait kavramlardır. Bu kavramlara ilişkin medeni hukuktaki kabuller ve kurallar ceza hukuku bakımından da aynen geçerlidir. Delpino, L./Pezzano, R.: Manuale di Diritto Penale Parte Speciale, E. XXVII, Napoli 2021, s. 614.

³⁹³ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun “*Tanımlar ve kısaltmalar*” kenar başlıklı 3. maddesi uyarınca kültür varlıkları: “... *Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş*

maddi konusu olarak karşımıza çıkabilmektedirler³⁹⁴. Burada da yine nitelikli bir maddi konudan söz etmek mümkündür. Bu nitelik o şeyin devlete, kamu kurumlarına veya kâr amacı gütmeyen özel tüzel kişilere ait olabilen; sanatsal, tarihi, arkeolojik veya etno-antropolojik önemi haiz olmasından ileri gelmektedir³⁹⁵. Kültür varlığı sayılan nesneler gerek insanlık gerekse sadece bir ulus veya grup için önemi haiz olabilirler³⁹⁶. Kültür varlığı kavramının tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi bakımından farklı yöntemler bulunsada³⁹⁷ bu şeylerin “nitelikli” maddi konu oldukları kuşkusuzdur.

Söz gelimi, KTVKK’nin “Cezalar” kenar başlıklı 65. maddesinin ilk fıkrası uyarınca *“Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile koruma alanlarının bu Kanuna göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile izin alınmaksızın inşai ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptıranlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.”*

Görüldüğü üzere korunması gerekli kültür varlıklarına zarar verilmesi hâlinde TCK’de düzenlenen mala zarar verme (md. 151, 152) suçlarına ilişkin maddeler değil; KTVKK md. 65 uygulanacak ve buna göre ceza verilecektir. Davranış ve sonuç benzer nitelikte

bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.” Tabiat varlıkları ise *“...jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.”*

³⁹⁴ Ceza hukuku ve kültür varlıkları hakkında detaylı bilgi için bkz. Katoğlu, T.: Ceza Hukuku ve Kültür Varlıkları, Ankara 2022.

³⁹⁵ Bianca, M., s. 81.

³⁹⁶ Özel, S.: Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması, İstanbul 1998, s. 23 vd.

³⁹⁷ Bu konuda geniş açıklamalar için bkz. Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 27 vd.

olsa da maddi konuyu oluşturan şeyin taşıdığı nitelikler nedeniyle işlenen suç değişmektedir³⁹⁸. Maddi konu aracılığıyla suçların birbirinden ayrılması için bu durumun, tıpkı verilen örnekte olduğu gibi kanuni tanımda belirtilmesi gerekir.

Nitelikli maddi konuyu oluşturan şeyi belirlerken hukukun diğer dallarından faydalanılması gerekebilir. Örneğin, “*Muhafaza görevini kötüye kullanma*” (TCK md. 289)³⁹⁹, “*Resmen teslim olunan mala elkonulması ve bozulması*” (TCK md. 290)⁴⁰⁰ gibi suçlar bakımından maddi konuyu hacizli mallar oluşturabilmektedir. Bu bağlamda, malın hacizli olup olmadığı belirlenirken icra ve iflas hukukuna göre değerlendirmelerin yapılması zorunludur.

³⁹⁸ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 245.

³⁹⁹ “*Muhafaza görevini kötüye kullanma*

Madde 289- (1) Muhafaza edilmek üzere kendisine resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan mal üzerinde teslim amacı dışında tasarrufta bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis ve üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Kişinin bu malın sahibi olması halinde, verilecek ceza yarı oranında indirilir.

(2) Birinci fıkrada tanımlanan suçun konusunu oluşturan eşyayı kovuşturma başlamadan önce geri veren veya bunun mümkün olmaması halinde bedelini ödeyen kişi hakkında verilecek cezaların beşte dördü indirilir.

(3) Muhafaza edilmek üzere kendisine resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan malın dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranması nedeniyle kaybolmasına veya bozulmasına neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır.

(4) Bir suça ilişkin soruşturma veya kovuşturma kapsamında elkonulan eşyayı amacı dışında kullanan kimse, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁴⁰⁰ “*Resmen teslim olunan mala elkonulması ve bozulması*

Madde 290- (1) Hükmen hak sahiplerine teslim edilen taşınmaz mallara tekrar elkoyan kimseye üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Muhafaza edilmek üzere başkasına resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan taşınır malın bu kişinin elinden rızası dışında alınması halinde hırsızlık, cebren alınması halinde yağma, hileyle alınması halinde dolandırıcılık, tahrip edilmesi halinde mala zarar verme suçuna ilişkin hükümler uygulanır. Kişinin bu malın sahibi olması halinde, verilecek cezanın yarısından dörtte üçüne kadarı indirilir.”

Benzer şekilde “*Mühür bozma*” suçu (TCK md. 203)⁴⁰¹ bakımından suçun maddi konusunu oluşturan mührün kamu idaresince konulmuş bir mühür olup olmadığının tespiti yapılırken de⁴⁰² idare hukukuyla ilgili değerlendirmelerin yapılması zorunludur.

Buna ek olarak, maddi konuyu tespit ederken yine ceza hukuku açısından değerlendirme yapmak gerekebilir. Örneğin, “*Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi*” suçu (TCK md. 165)⁴⁰³ bakımından suçun maddi konusu tespit edilirken bunun “*bir suçun işlenmesiyle*” elde edilen eşya olduğu belirlenmelidir.

Bazı durumlarda nitelikli maddi konu tespit edilirken hukuk dışındaki disiplin veya bilim dallarından faydalanılması gerekir. Söz gelimi, suçun maddi konusunu bir organın, dokunun oluşturması durumunda bu şeyin organ veya doku olup olmadığı, niteliği belirlenirken tıp biliminden hareket edilmesi zorunludur.

Bazen de maddi konuyu oluşturacak şeyin niteliğini değer yargıları belirleyebilir. Örneğin, maddi konunun müstehcen bir nesne olduğu durumda “müstehcen” nitelendirmesi değer yargılarından hareketle yapılacaktır⁴⁰⁴. Yine, müstehcenlik suçu (TCK md. 226)⁴⁰⁵ bağlamında bu suça ilişkin hükümlerin “... *bilimsel eserlerle*;

⁴⁰¹ “*Mühür bozma*

Madde 203- (1) Kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanması veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için konulan mührü kaldıran veya konuluş amacına aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

⁴⁰² Suçun maddi konusunun kamu idaresince konulan bir mühür olduğu hakkında Yargıtay 11. CD, E. 2013/21822, K. 2014/7301, T. 15.04.2014 (Yargıtay.gov.tr, E.T. 20.04.2023).

⁴⁰³ “*Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi*

Madde 165 - (Değişik: 26/6/2009 – 5918/3 md.)

(1) Bir suçun işlenmesiyle elde edilen eşyayı veya diğer malvarlığı değerini, bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, satan, devreden, satın alan veya kabul eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.”

⁴⁰⁴ Grispigni, F., s. 279.

⁴⁰⁵ “*Müstehcenlik*

Madde 226- (1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların

üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında” uygulanmayacağı düzenlenmiştir. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki böyle bir fıkranın neden kaleme alındığını anlamak güçtür. Nitekim bu düzenleme olmasa bile T.C. Anayasası’nın “Bilim ve sanat hürriyeti”ni düzenleyen 27. maddesinden hareketle aynı sonuca varmak mümkündür⁴⁰⁶. Burada

içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten,

c) Bu ürünleri, içeriğine vakıf olunabilecek şekilde satışa veya kiraya arz eden,

d) Bu ürünleri, bunların satışına mahsus alışveriş yerleri dışında, satışa arz eden, satan veya kiraya veren,

e) Bu ürünleri, sair mal veya hizmet satışları yanında veya dolayısıyla bedelsiz olarak veren veya dağıtan,

f) Bu ürünlerin reklamını yapan,

Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlamasına aracılık eden kişi altı aydan üç yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları, temsili çocuk görüntülerini veya çocuk gibi görünen kişileri kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.⁴⁰⁵

(4) Şiddet kullanılarak, hayvanlarla, ölmüş insan bedeni üzerinde veya doğal olmayan yoldan yapılan cinsel davranışlara ilişkin yazı, ses veya görüntüleri içeren ürünleri üreten, ülkeye sokan, satışa arz eden, satan, nakleden, depolayan, başkalarının kullanımına sunan veya bulunduran kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile yayınlayan veya yayınlamasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(6) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.”

⁴⁰⁶ “IX. Bilim ve sanat hürriyeti

Madde 27 – Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Yayma hakkı, Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir.”

yer alan eserlerin “bilimsel”, “sanatsal ve edebi değeri”⁴⁰⁷ haiz olması gerekmektedir. Yine bu nitelendirmelerin de bir değer yargısına dayandığını söylemek mümkündür.

Suçun faili ile maddi konusu arasındaki ilişki de maddi konunun belirli nitelikte olmasını zorunlu kılabilir. Örneğin, zimmet suçunda maddi konuyu oluşturan taşınır malın, suçun faili olan insana görevi nedeniyle devredilmiş olması ya da failin bu taşınır malı koruma ve gözetimle yükümlü olması gerekmektedir (TCK md. 247)⁴⁰⁸.

Benzer şekilde, suçun mağduruyla maddi konusu arasındaki bir ilişki nedeniyle de maddi konuyu oluşturan şeyin belirli bir niteliği haiz olması aranabilir. Örneğin, “Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf” (TCK md. 160)⁴⁰⁹ suçunda durum böyledir. Nitekim, kaybedilmiş bir eşya üzerinde bu eşyayı iade etmeksizin yahut yetkili mercilere durumu bildirmeksizin, malikmişçesine tasarrufta bulunan fail cezalandırılmaktadır. Bu durumda maddi konuyu oluşturan şeyin, suçun mağdurunun kaybettiği bir şey olması gerekmektedir.

⁴⁰⁷ Bu ifadenin de isabetli olmadığını belirtmek gerekir. Edebi kelimesi edebiyata ilişkin anlamındadır. Edebiyat da bir sanat dalı olduğundan, edebi değeri olan şeylerin aynı zamanda “sanatsal” olduğu sonucuna varılır. Bu nedenle “sanatsal ve edebi değeri olan eser” yerine “sanatsal eser” ifadesinin kullanılması daha doğru olacaktır.

⁴⁰⁸ “Zimmet

Madde 247- (1) Görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı kendisinin veya başkasının zimmetine geçiren kamu görevlisi, beş yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) Zimmet suçunun, malın geçici bir süre kullanıldıktan sonra iade edilmek üzere işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranına kadar indirilebilir.”

⁴⁰⁹ “Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf

Madde 160- (1) Kaybedilmiş olması nedeniyle malikinin zilyedliğinden çıkmış olan ya da hata sonucu ele geçirilen eşya üzerinde, iade etmeksizin veya yetkili mercileri durumdan haberdar etmeksizin, malik gibi tasarrufta bulunan kişi, şikayet üzerine, bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

Maddi konu ile bunun bulunduğu yer arasındaki ilişki de belirleyici olabilmektedir. Örneğin, hırsızlık suçunun âdet, tahsis ya da kullanımları gereği açıkta bırakılmış eşya üzerinde işlenmesi (TCK md. 142/I-e); yahut mala zarar verme suçunun, kamunun yararlanmasına ayrılmış yerdeki eşya üzerinde işlenmesi (TCK md. 152/I-a) durumlarında, maddi konunun bulunduğu yer ile olan ilişkisi dikkate alınmıştır. Bu çerçevede, maddi konuyu oluşturan şeylerin bu yerlerde bulunuyor olması gerekmektedir⁴¹⁰.

Maddi konunun niteliğini, şeyin dini bir mekânda bulunması veya dini bir şey olması da oluşturabilir. Örneğin, ibadete ayrılmış yerlerde bulunan eşyanın çalınması (TCK md. 142/I-a) veya “*ibadethanelere, bunların eklentilerine, buralardaki eşyaya, mezarlara, bunların üzerindeki yapılara, mezarlıklardaki tesislere, mezarlıkların korunmasına yönelik olarak yapılan yapılara...*” zarar verilmesi (TCK md. 153/I) suçlarında durum böyledir.

Nihayet, maddi konu bakımından yukarıda belirtilen niteliklerden sadece bir tanesi aranabileceği gibi birden fazla nitelik birlikte (*kümülatif olarak*) aranabilir. Bunun için kanuni tipin dikkatle incelenmesi gereklidir.

⁴¹⁰ Gianniti, F., s. 118.

VII. MADDİ KONUNUN BELİRLENMESİ

A. Kanuni Tipin Ele Alınması

Kanunilik ilkesini esas alan çağdaş ceza hukuku sistemlerinde, suç teşkil eden fiillerin kanunlarda açıkça öngörülmesi, tarif edilmesi gerekir. Nitekim biçimsel kanunilik ilkesi, işlendiği zamanın kanunları tarafından açıkça suç sayılmayan fiilleri cezalandırmak veya kanunda açıkça düzenlenmeyen bir ceza ile cezalandırmak yasağını ifade eder⁴¹¹. Bu bağlamda, kanunilik ilkesi kabul edildiği sürece “tipiklik” kavramından vazgeçilemez. Nitekim, tipik olmayan davranışlar ceza hukukunun ilgi alanına girmezler.

Bu nedenle tipiklik⁴¹² kavramı (*tipicità, corrispondenza al tipo legale; Tatbestandsmäßigkeit, Typizität*) ve tipe uygunluğun değerlendirilmesi ceza hukuku bakımından önemli ve zorunlu bir faaliyet olarak ortaya çıkar.

Tipiklik her şeyden önce bir fiilin görünümünü, resmini ifade eder⁴¹³. Bu açıdan bakıldığında tipiklik, bir model-kalıp rolü üstlenmekte ve canlandırılan fiili anlatmaktadır⁴¹⁴. Soyut tip değerlendirme faaliyetinin konusudur⁴¹⁵. Tipe uygunluk ise değerlendirilen konunun, uyması ve asgari koşulları taşıması gereken çerçeve/modelle olan ilişkisi olarak belirtilebilir⁴¹⁶.

⁴¹¹ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 43.

⁴¹² Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Keyman, S.: *Tipiklik ve Ceza Hukuku*, AÜHFD, C. 37, S. 1, Ankara 1980; Kunter, N.: *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul 1949, s. 39.

⁴¹³ Keyman, S., *Tipiklik...*, s. 59.

⁴¹⁴ Cataudella, A.: *Fattispecie*, Enciclopedia del Diritto, C. XVI, s. 926 vd.

⁴¹⁵ Cataudella, A., s. 935.

⁴¹⁶ Keyman, S., *Tipiklik...*, s. 71.

Bu noktada “tipiklik” ve “tipe uygunluk” kavramları arasındaki farkı vurgulamak gerekir. *Tipiklik*, tip olarak inşa edilmiş olmayı, soyut anlamda suçu yani modeli; *tipe uygunluk* ise suç oluşturmaya için modele, kanuni tipe uygun olması gereken somut fiili ilgilendirmektedir. Soyut bir çerçeve olan tipikliğe birçok olayda rastlamak mümkündür. Somut tipin bu modele uygunluğu ise insan davranışının tipiklikteki esaslı özelliklerini yansıtmayı ifade eder. *Tipiklik*, genel bir çerçeve olduğu için başlı başına bir varlığa sahipken; *tipe uygunluk* iki taraflı bir ilişki (tip ve fiil) neticesinde ortaya çıkar⁴¹⁷.

Bir suç yaratılırken, kanuni tipte maddi konuya yer verilmesi zorunlu değildir. Buna karşılık bazı durumlarda maddi konu kanuni tipte yer alabilmektedir. Öğretide de suçun maddi konusunu tipiklik bağlamında inceleyen hukukçular vardır⁴¹⁸. Nitekim daha önce de değinildiği üzere *kanuni tipte tanımlanan* maddi konu, basit veya nitelikli (doğal, hukuki vb.) bir insan veya şey olabilir.

Suçun maddi konusunun kanuni tip bakımından sahip olduğu önemi anlayabilmek için aynı hareketin sırf üzerinde gerçekleştirildiği maddi konunun değişmesi nedeniyle farklı suçlara sebep olmasının göz önünde bulundurulması yeterlidir⁴¹⁹. Örneğin, cinsel saldırı suçunun maddi konusu yaşayan bir başka insandır. Ölü bir kimse ile cinsel ilişkiye girildiğinde, cinsel saldırı suçu oluşmayacak; buna karşılık TCK md. 130/II’de düzenlenen ölünün hatırasına hakaret suçunun oluşup oluşmadığının incelenmesi gerekecektir⁴²⁰. Benzer şekilde, hayvanlarla cinsel ilişkiye girilmesi

⁴¹⁷ Keyman, S., *Tipiklik...*, s. 73.

⁴¹⁸ Canestrari, S./Cornacchia, L./De Simone, G., s. 313; Fiandaca, G./Musco, E., *Generale...*, s. 216.

⁴¹⁹ Grisignani, F., s. 272-273; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 68.

⁴²⁰ Taner, F.G.: *Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, Ankara 2017, s. 83.

hâlinde de üzerinde davranışın gerçekleştirildiği şey “insan” olmadığı için cinsel saldırı suçu oluşmayacak; 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun 28/A maddesi uyarınca fail cezalandırılacaktır.

Bunun tersi bir durum olan, üzerinde davranışın gerçekleştirildiği maddi konu aynı kalmasına rağmen davranış farklılaştığı için suçun değişmesi de mümkündür⁴²¹. Sonuç olarak, kanuni tipte maddi konuya yer verildiğinde, maddi konu ile davranış aynı olan suçlar birbirinden ayırt edilebilirler.

Üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştirildiği insan veya şey, herhangi bir insan veya şey olmayıp, soyut kanuni tanımda (tipte) öngörülen insan veya şeydir⁴²². Bu yönüyle maddi konu hukuki konu ile benzerlik göstermekte; her ikisi de normatif kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka anlatımla, hukuki konunun tespitinde olduğu gibi suçun maddi konusu belirlenirken de soyut kanuni tanımın dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Nitekim, failin davranışını üzerinde gerçekleştiği her insan veya şey suçun maddi konusu olmamaktadır. Failin bir kasayı açarak içindeki değerli eşyaları çaldığı örnekte, failin kasa üzerinde de birtakım fiziki hareketlerde bulunduğu şüphe yoktur. Fakat, hırsızlık suçunun maddi konusunu açılan kasa değil, kasanın içinden alınan başkasına ait taşınır mallar oluşturmaktadır⁴²³; çünkü kanuni tip hırsızlık suçunun maddi konusunu “*bulunduğu yerden alınan ve başkasına ait olan taşınır mal*” olarak nitelendirmiştir (TCK md. 141)⁴²⁴.

⁴²¹ Erem, F., *Suçun Konusu ...*, s. 15.

⁴²² Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 184; Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 245; Grispigni, F., s. 272; Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay CGK, E. 2010/225, K. 2010/268, T. 21.12.2010 (Lexpera).

⁴²³ Petrocelli, B., (1943) s. 231.

⁴²⁴ “Hırsızlık

Madde 141- (1) Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası

Suçun varlığı için kanuni tanımda öngörülen zorunlu unsurların varlığı gerektiğinden; suçun maddi konusu da üzerinde davranışın gerçekleştirilmesi kanunen zorunlu olan insan veya şey olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer anlatımla, suçun maddi konusu yalnızca üzerinde davranışın gerçekleştiği cismi değil; tipik fiilin doğrudan doğruya kendisine dayanarak belirttiği bütün doğal varlıkları (*entita naturale*) içerir⁴²⁵. Şu hâlde suç, etkisini bu insan veya şey üzerinde gösterir. Örneğin, “(1) Cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı bir davranışla; a) bir kamu faaliyetinin yürütülmesine, b) kamu kurumlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında verilen ya da kamu makamlarının verdiği izne dayalı olarak sunulan hizmetlerden yararlanılmasına engel olunması hâlinde...” kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi (TCK md. 113) suçu meydana gelecektir. Bu suçun maddi konusunun “faaliyetleri engelenen kamu kurumu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları” olduğu belirtilmişse de⁴²⁶ bu görüşe katılmak mümkün değildir. Herhangi bir kurum veya kuruluş, bir diğer anlatımla tüzel kişiler suçun maddi konusu olamazlar. Kanuni tanımdan hareketle bu suçun maddi konusu yoktur. TCK md. 113’te düzenlenen suç işlenirken, herhangi bir insan veya şey üzerinde bazı davranışların gerçekleştirilmesi durumunda, örneğin bir kurumun kapısının kilitlenmesi, bu kuruma ait bir şeye zarar verilmesi gibi hâllerde bu nesneler, yasal tanımda gösterilmediğinden suçun maddi konusunu oluşturamazlar.

verilir...”

⁴²⁵ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 184.

⁴²⁶ Aldemir, H.: *Hürriyete Karşı Suçların Soruşturulması ve Kovuşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar Eylemin Vasıflandırılması (Suçun Tespiti)*, Ankara 2022, s. 275.

Anılan maddeye 2022 yılında eklenen ikinci fıkrada⁴²⁷ ise “... (2) *Suçun konusunun sağlık hizmeti olması hâli...*” cezayı ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir. Her ne kadar metinde “*suçun konusu*” ifadesi dar ve teknik anlamda suçun maddi konusu yerine kullanılıyor gibi gözüксе de bu kullanımın çeşitli açılardan eleştirilebilir olduğunu belirtmek gerekir. Soyut bir kavram olarak “*sağlık hizmeti*” herhangi bir suçun maddi konusunu oluşturamaz. İkinci fıkra, sağlık hizmetiyle ilgili bir faaliyetin engellenmesini daha ağır cezalandırmaya yönelik olup, bu çerçevede suçun yine maddi konusu yoktur. Buna benzer şekilde “*Mal veya hizmet satımından kaçınma*” suçunda (TCK md. 240)⁴²⁸ hizmetin suçun maddi konusu olduğu ileri sürülse de⁴²⁹ “*hizmet*” de maddi varlığı olmayan, soyut bir kavram olduğu için bu görüşe katılmak mümkün değildir.

Öğretide, maddi konunun muhakkak bir zarara uğratılması gerektiği görüşleriyle birlikte maddi konuya yönelik düşmanca yani saldırı niteliğinde bir davranışın gerçekleşmesi gerektiğini savunan hukukçular olmuştur⁴³⁰. Örneğin, mala zarar verme suçu (TCK md. 151) bakımından başkasına ait taşınır veya taşınmaz malın, tamamen veya kısmen yıkılması, tahrip edilmesi, yok edilmesi, bozulması, kullanılamaz hâle getirilmesi, kirletilmesi şeklinde maddi konuda gerçekleşecek bir zarar aranmaktadır. Yine, öldürme veya yaralama gibi suçlarda da hem maddi konu hem de mağdur olan

⁴²⁷ Bkz. 7406 sayılı ve 12.05.2022 tarihli “Türk Ceza Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 7. Maddesi.

⁴²⁸ “*Mal veya hizmet satımından kaçınma*

Madde 240- (1) Belli bir mal veya hizmeti satmaktan kaçınarak kamu için acil bir ihtiyacın ortaya çıkmasına neden olan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁴²⁹ Elibol, C.E.: *Mal veya Hizmet Satımından Kaçınma Suçu* (TCK m. 240), İstanbul 2021, s. 66.

⁴³⁰ Bu görüş için bkz. Gianniti, F., s. 49.

insana yönelik, zarar verici veya onu yok edici “düşmanca” bir davranışın gerçekleştirildiğinde bir tereddüt yoktur.

Buna karşılık, her zaman maddi konunun zarar görmesi veya yok olması gerekmez⁴³¹. Nitekim, hırsızlık veya zimmet gibi suçlarda maddi konuyu oluşturan taşınır malın herhangi bir zarara uğratılması gerekmemektedir. Hatta, suçun maddi konusunu oluşturan şeyden başka bir şeyin zarara uğraması söz konusu olabilir. Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi kasanın kırılarak içindeki değerli şeylerin çalındığı hâlde failin hareketinin zarar verdiği şey olan “kasa” suçun maddi konusundan başka bir şeydir. Bu gibi durumlarda, failin hareketinin zarar verdiği nesne suçun maddi konusundan başka bir şey olmaktadır.

Bazı durumlarda da maddi konu üzerinde herhangi bir zarar meydana gelmemekte, maddi konunun değiştirilmesi veya çoğaltılması ya da üretilmesi söz konusu olmaktadır. Özellikle sahtecilik suçlarında (TCK md. 204 vd.) yok etme hipotezi dışındaki durumlar böyledir. Yine bazı suçlarda maddi konuya herhangi bir zarar verilmeksizin, sadece bunun miktar olarak azaltılması gerekmektedir. Örneğin, edimin ifasına fesat karıştırma suçunda (TCK md. 236/II-b) ihale kararında yahut sözleşmede yer alandan eksik miktarda malın teslim veya kabulü suç olarak düzenlenmiştir. Benzer şekilde kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma (TCK md. 238) suçunda da failin “*taahhüt ettiği işi yerine getirmeyerek, kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felaketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinlerin ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına neden...*” olması

⁴³¹ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 245.

cezalandırılmakta; bir diğ er anlatımla, maddi konuya zarar verilmesine bile bunun önemli  l   de azaltılması gerekmektedir.

Sonuc olarak,  oğ u durumda suç teşkil eden davranış maddi konuya yönelik saldırı veya ona zarar verici bir nitelikte olsa da her zaman durum böyle değildir. Buna karşılık, suç teşkil eden davranışın her zaman, suçun hukuki konusuna yönelik *düşmanca* nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, her suçun bir hukuki konusu olmasına rağmen maddi konusu olmayan suçların bulunduğunu tekrar hatırlatmak gerekir.

Bir başka görüşe göre ise suçun faili, suçun maddi konusunu elde etmek için suç iřlemektedir⁴³². Bu genellemenin de isabetli olduğunu söylemek güçtür. Hırsızlık suçunda olduğu gibi bazı suçlar bakımından fail maddi konuyu elde etmek için suç işliyor olsa da örneğin mala zarar verme, öldürme, yaralama gibi birçok diğ er suçta maddi konuyu elde etmek gibi bir amaç söz konusu değildir.

Nihayet, maddi konuyu tespit ederken her ne kadar öncelikle kanuni tip incelenmekteyse de davranışın da muhakkak göz önüne alınması gerekir. Maddi konu tespit edilirken, yani üzerinde davranışın gerçekleştirildiği insan veya şey belirlenirken, davranışın dikkate alınmaması düşünülemez. Bu nedenle, suçu öngören normla beraber davranışın belirlenmesi ve bu davranışın neyin üzerinde gerçekleştirildiğinin tespit edilmesi gerekir. Buna ek olarak, kanuni tipin ve davranışın incelenmesi her zaman yeterli olmayabilir. Bu bağlamda, suçun hukuki konusunun ve

⁴³² Kahraman, R.: *Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlarda Suçun Maddi Konusu Sorunu*, PEKSBD, C. 2, S. 2, 2018, s. 131.

sonuçlu bir suç söz konusu ise sonucun belirlenmesi, suçun maddi konusu hakkında eksiksiz bir tespit yapılmasını kolaylaştıracaktır.

Öğretide, öncelikle davranışın daha sonra hukuki konunun tespit edilmesi gerektiğini ileri süren görüşlere katılmak mümkün değildir⁴³³. Suçun hukuki konusunun tespiti hem tipikliğin hem de maddi konunun belirlenmesi bakımından önemlidir. Nitekim, sadece davranışın tespit edilmesi yeterli olmayıp, aynı zamanda bunun tipik davranış olması yani suçun düzenlendiği norma uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle hukuki konunun ve tipikliğin belirlenmesi öncelik taşımaktadır. Bunlardan sonra maddi konu ve mağdur kavramları ele alınabilir. Birbirine benzeyen ve çoğu zaman da örtüşebilen maddi konu ve mağdur kavramlarını da normatif olarak ve hukuki konudan hareketle belirlemek gerekir. Hukuken korunan ve suçla ihlal edilen varlık ya da menfaatin sahibi veya taşıyanı olan mağdur kavramı, hukuki konudan hareketle belirlenmelidir. Maddi konu ise üzerinde tipik davranışın gerçekleştirildiği, doğacı bakış açısıyla ele alınan bir şey veya insan olmalıdır. Nihayet, doğacı anlamda maddi konunun belirlenmesi yeterli olmayıp; bu maddi konunun, normdaki yani tipiklikte yer alan maddi konuya uygun düşüp düşmediğinin de tespit edilmesi gerekir⁴³⁴.

B. Kanuni Tipin Maddi Konu Bakımından Yorumlanması

Maddi konu kanuni tipte yer aldığı için ilk önce kanuni tipin incelenmesi ve buna uygun değerlendirmeler yapılması gerekmektedir⁴³⁵. Buradan çıkan sonuç şudur: Normatif düzenlemeyle ilgisi olmayan insan veya şey, üzerlerinde tipik davranış

⁴³³ Bu görüşü savunan Alman hukukçu Friedrich Dörr'ün görüşü hakkında bkz. Gianniti, F., s. 30.

⁴³⁴ Gianniti, F., s. 29-30.

⁴³⁵ Gianniti, F., s. 25.

işlense bile maddi konu olamazlar. Maddi konuyu belirlerken, suçun işleniş şeklini gözardı ederek, öncelikle suçun kanuni tanımına bakmak gerekir.

Örneğin, “*Kasten öldürme*” kenar başlıklı 81. maddede “(1) *Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır*” düzenlemesine yer verilmiştir. Kanuna göre “öldürme” davranışı yasaklanmış ve bu suç serbest hareketli bir suç olarak kaleme alınmıştır. Üzerinde öldürme davranışının gerçekleşmesi gereken kişi “*bir insan*” olarak kanuni tipte düzenlenmiştir. Şu hâlde suçun maddi konusunu “insan” oluşturmaktadır. Suçun mahiyetinden anlaşılabacağı üzere bu insanın “*yaşayan ve failden başka bir insan*” olması gerekir⁴³⁶. Bu nedenle bir hayvanı öldüren⁴³⁷, çoktan ölmüş bir insanı yaşıyor zannederek ona ateş eden veya kendisini öldüren kimse, kanuni tipte öngörülen maddi konu üzerinde suçu işlemediği için TCK md. 81’in uygulanması söz konusu olmayacaktır.

Kanuni tip, çoğu zaman maddi konunun niteliklerini ortaya koyar⁴³⁸. Örneğin, hırsızlık suçunun maddi konusu bir başkasına ait “taşınır mal”dır. Bu çıkarımı söz konusu suçun düzenlendiği 141. maddeden⁴³⁹ yapmak mümkündür. Nitekim bu maddede hem “*taşınır mal*” hem de “*bulunduğu yerden alma*” ifadelerine yer verilmiştir. Kanuni tipte taşınır mal kavramına yer verilmeseydi dahi “*bulunduğu yerden alma*” ifadesine dayanarak, suçun maddi konusunun ancak bulunduğu yerden alınabilen bir mal

⁴³⁶ Delpino, L./Pezzano, R., *Speciale*..., s. 443.

⁴³⁷ Hareketin yöneldiği şeyin insan olduğunun bilinmemesi hâlinde maddi konuda hatanın söz konusu olacağı; bu hatanın öldürme fiilinin kurucu unsuru üzerinde hata olduğundan bahisle fiilin öldürme suçu olarak nitelendirilemeyeceği konusunda Güngör, D., *Fiil*..., s. 59; Yargıtay Ceza Genel Kurulu da failin, hayvan zannederek insana ateş ettiği olayda öldürme kastının bulunmadığına hükmetmiştir YCGK, E. 1/189, K. 217, T. 19.06.1995. Karar için bkz. Yaşar, O.: Uygulamada Türk Ceza Yasası Genel Hükümler, Ankara 2000, s. 522-523.

⁴³⁸ Bkz. Fiandaca, G./Musco, E., *Generale*..., s. 217.

⁴³⁹ “(1) Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak amacıyla bulunduğu yerden alan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.”

olabileceği, dolayısıyla taşınmaz malların bu suçun maddi konusunu oluşturmayacağı tespit edilebilirdi. Buna karşılık kanuni tipte açıkça taşınır maldan bahsedilmesine rağmen hukuken taşınır mal olarak değerlendirilemeyecek şeylerin bu suçların maddi konusu olabileceğini kabul etmek mümkün değildir. Nitekim, daha önce de bahsedildiği üzere pozitif düzenlemeler elvermezken enerjiyi “*taşınır mal*” olarak kabul edip, enerjinin hırsızlık suçunun maddi konusunu oluşturduğu sonucuna varmak bu çerçevede isabetli değildir. Nitekim önceki Kanun yürürlükteyken, telefon hizmetlerinden çeşitli yöntemlerle saplama yapmak suretiyle bedelsiz ve kaçak yararlanma durumu bakımından hırsızlık suçunun kanuni tipine aykırı olarak maddi konu tespit edilmiş ve bu tür faille hırsızlık suçundan ceza verme yoluna gidilmişti. Yürürlükteki Ceza Kanunu bakımından bu sorun “*Karşılıksız yararlanma*” suçunun (TCK md. 163)⁴⁴⁰ düzenlenmesi yoluyla çözülmüştür.

Bazı hâllerde, suç öngören norm incelendiğinde bu suçun bir maddi konusu varmış gibi görünebilir. Bir diğer anlatımla, normda dil bilgisel olarak bir nesne (*oggetto grammaticale*) bulunsa da aslında suçun maddi konusu yoktur. Çünkü dil bilgisel nesne olan ve maddi konu zannedilen şey, tabii bir şey değildir.

Örneğin, 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu’nda (md. 146) ve yürürlükteki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda (md. 309) düzenlenen “*Anayasayı ihlal*” suçu

⁴⁴⁰ “*Karşılıksız yararlanma*”

Madde 163- (1) Otomatlar aracılığı ile sunulan ve bedeli ödendiği takdirde yararlanılabilen bir hizmetten ödeme yapmadan yararlanan kişi, iki aydan altı aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Telefon hatları ile frekanslarından veya elektromanyetik dalgalarla yapılan şifreli veya şifresiz yayınlardan sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan yararlanan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) (Ek: 2/7/2012-6352/83 md.) Abonelik esasına göre yararlanılabilen elektrik enerjisinin, suyun veya doğal gazın sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarının belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketilmesi halinde kişi hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

incelenecek olursa, “*Cebir ve şiddet kullanarak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzeni ortaya kaldırmaya veya bu düzen yerine başka bir düzen getirmeye veya bu düzenin fiilen uygulanmasını önlemeye teşebbüs edenler*”in cezalandırıldığı anlaşılabacaktır. İlk bakışta bu suçun maddi konusunun “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” olduğu düşünülebilir⁴⁴¹. Oysa burada doğrudan T.C. Anayasası üzerinde, tabii bir davranış gerçekleştirilmemektedir. Dolayısıyla dil bilgisi açısından bir nesne varmış gibi görünse de aslında bu suçun maddi konusu yoktur. Nitekim öğretide⁴⁴² ve Yargıtay’ın bazı kararlarında⁴⁴³ savunulanan aksine “*anayasal düzen ve bu düzenin benimsediği kurallar ve ilkeler*” gibi soyut şeylerin suçun maddi konusu olamayacağını hatırlatmak gerekir.

Bunun tersi durumlar da söz konusu olabilir. Dil bilgisi açısından bakıldığında bir maddi konu yokmuş gibi görünse de aslında suçun bir maddi konusu olabilir. Yine, dil bilgisel maddi konu olarak değerlendirilemeyecek bir şey aslında suçun maddi konusunu oluşturabilir. Örneğin, TCK md. 229’da düzenlenen dilencilik suçunda⁴⁴⁴, çocukların, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumdaki kimselerin dilencilikte araç olarak kullanılması suç olarak düzenlenmiştir. Dilbilgisel

⁴⁴¹ Toroslu, N.: *Anayasayı İhlal Suçu*, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 1985, s. 591.

⁴⁴² Yanıkoğlu, N.B.: *Türk Ceza Kanunu’nda Anayasayı İhlal Suçu*, Ankara 2022, s. 50; Tulay, M.E., s. 49.

⁴⁴³ Yargıtay da vermiş olduğu bir kararda bu suçun maddi konusunu “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının öngördüğü düzen ve devletin siyasi biçimini ve kuruluşun dayandığı ideolojik esasları ifade eden temel ilkeler*” olarak kabul etmiştir. Yargıtay 16. CD., E. 2018/7103, K. 2019/1953, T. 21.03.2019 (Lexpera).

⁴⁴⁴ “*Dilencilik*

Madde 229- (1) Çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımları ya da eş tarafından işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) Bu suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.”

olarak bu kimseler “suç vasıtası” olarak düşünölebilecekse de esasen suçun maddi konusunu oluşturmaktadırlar⁴⁴⁵.

Bazen de hem dil bilgisel açıdan hem de gerçekte suçun maddi konusu vardır. Ancak, bu ikisi birbirinden farklı şeyler olabilir. İtalyan öğretisinde bu duruma örnek olarak önceki Kanun’un 424. maddesi gösterilmiştir. Buna göre başkasının malına zarar vermek için kendi malını veya başka bir malı ateşe veren kimse cezalandırılmaktadır. Bu hipotezde, dil bilgisel maddi konunun “ateş” olmasına rağmen esasında maddi konunun ateşe verilen “mal” olduğu belirtilmiştir⁴⁴⁶.

Sonuç olarak, suçun maddi konusu her zaman dil bilgisel nesne ile örtüşmeyebilir. Bu nedenle, suçun maddi konusunu sadece dil bilgisel yorumla belirlemek her zaman doğru sonuç vermez.

Bazen de suçun maddi konusu, kanuni tipte örtölü (*zımnı*) olarak yer alabilir veya farklı davranış hipotezlerine göre değışebilir. Maddi konu örtölü olarak düzenlenmişse, normun daha da dikkatli incelenmesi gerekir. Bilindiğı üzere failin davranış, hukuken korunan bazı varlıkları ya da menfaatleri zarara uğratarı veya onları tehlikeye koyar; kısacası ihlal eder. Dış dünyada somut bir değışim meydana gelecekse, maddi konu çoğunlukla bununla ilişkili olacaktır⁴⁴⁷. Fakat belirtmek gerekir ki dış dünyadaki değışiklik veya zarar, her zaman suçun maddi konusu üzerinde ortaya çıkmaz.

⁴⁴⁵ Bkz. “XI. Suçun Maddi Konusu ve Suçun İşlenmesinde Kullanılan Araç (Vasıta)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁴⁴⁶ Gianniti, F., s. 33

⁴⁴⁷ Gianniti, F., s. 29.

Öğretide, bazı suç tiplerinin maddi konuyu “seçimlik”⁴⁴⁸ olarak belirlediği ileri sürülmüştür. Örneğin, “*ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme*” suçunda “*ibadethanelere, bunların eklentilerine, buralardaki eşyaya, mezarlara, bunların üzerindeki yapılara, mezarlıklardaki tesislere, mezarlıkların korunmasına yönelik olarak yapılan yapılara yıkmak, bozmak veya kırmak suretiyle zarar veren kişi...*” cezalandırılmaktadır (TCK md. 153/I). Bu gibi hâllerde, hareketin veya hareketlerin farklı maddi konular üzerinde gerçekleştirilebileceği; eğer farklı maddi konular üzerinde değişik zamanlarda davranış gerçekleştirilmişse ve hareketin tekliği söz konusu değilse, suçun birden fazla kere işlenmiş olduğu kabul edilecektir. Örneğin, önce ibadethaneye sonra da mezarlığa zarar veren failin, 153. maddeyi iki kere ihlal ettiği kabul edilecektir⁴⁴⁹.

Maddi konunun belirlenmesinden farklı olarak ve metodolojik açıdan daha sonraki aşamada ortaya çıkan sorun, maddi konunun doğasının belirlenmesidir. Gerçekten de ikinci aşamada, maddi konu belirlenirken hukuk veya hukuk dışı bir disiplinden hareket edilmesi gerekebilir. Örneğin, Türk Ceza Kanunu’na göre “*görölmekte olan bir davada gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla, davanın taraflarından birinin, sanığın, katılanın veya mağdurun lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kişi ...*” cezalandırılmaktadır (md. 277). Burada suçun maddi

⁴⁴⁸ Yeri gelmişken öğretide kullanılan “seçimlik” kelimesine değinmek gerekir. İtalyanca “*alternativo*” kavramının çevirisi (tercümesi) olarak “*seçimlik*” ifadesi Türk hukukunda ilk kez Prof. Dr. Nurullah Kunter tarafından kullanılmıştır. Öğretide haklı olarak belirtildiği üzere, o dönem “seçenek” ve “seçenekli” sözcükleri Türkçe sözlüklerde yer almamaktaydı. Günümüzde, “-lik” yapım ekine başvurmak yerine istenilen anlamı tam olarak veren “seçenekli” kavramının kullanılması dilbigisi açısından daha isabetli olacaktır. Aynı doğrultuda bkz. Selçuk, S., *Kavramlar...*, s. 411, dn. 1.

⁴⁴⁹ Akbulut, B., s. 432.

konusunu oluşturan insan tespit edilirken, örneğin kimlerin yargı görevi yaptığı veya yapmadığı gibi sorunların usul hukuku kuralları çerçevesinde, yargılamanın da incelenmesi suretiyle belirlenmesi gerekmektedir. Yahut daha önce de değinildiği üzere⁴⁵⁰, organ, doku vs. gibi şeylerin suçun maddi konusu olduğu hipotezlerde, üzerinde suçun işlendiği şeyin “organ” veya “doku” olup olmadığının belirlenmesi için hukukun dışında, tıp biliminin esaslarından faydalanılması gerekmektedir.

⁴⁵⁰ Bkz. “IV. E. İnsan Vücudundan Ayrılan Parçaların Durumu” başlığı altında yapılan açıklamalar.

VIII. HER SUÇTA MADDİ KONU OLUP OLMADIĞI SORUNU

A. Genel Olarak

Öğretide her suçun bir maddi konusu olup olmadığı tartışılmaktadır. Maddi konuyu çoğunlukla “suçun konusu” olarak adlandıran görüşlere ve İtalyan öğretisindeki bazı hukukçulara göre her suçta bir maddi konu bulunur⁴⁵¹. Bu görüşlerin temelinde sınırları oldukça geniş çizilen bir maddi konu anlayışı yatar. Nitekim bazı hukukçular maddi konunun sınırlarını o kadar genişletmişlerdir ki davranışın mekânsal konusunun suçun maddi konusu olabileceği gibi görüşler ileri sürülmüştür⁴⁵². Davranışın gerçekleştirildiği mekân (suçun işlendiği yer)⁴⁵³ ile üzerinde suçun işlendiği insan ya da şeyin farklı kavramlar oldukları düşünüldüğünde bu görüşlere katılmak mümkün değildir.

Her suçun bir maddi konusu olduğunu kabul eden bazı yazarlar, suçun dışsallaşmış bir insan davranışı olmasından hareketle, mutlaka doğrudan (insan veya şey) veya dolaylı (araçlar) bir maddi konunun olacağını ileri sürmektedirler⁴⁵⁴. Suçun dışsallaşmış bir insan davranışı olduğu tespiti isabetliyse de bundan hareketle yapılan çıkarım hakkında aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Nitekim, suçun dışsallaşmış bir insan davranışı olması ve her suçta bir davranışın bulunması, her suçta muhakkak bir maddi konunun da bulunmasını gerektirmez. Zira bu görüş suçta kullanılan “araçları” (vasıtaları) da maddi konu kapsamına alarak, aslında her suçun üzerinde işlendiği

⁴⁵¹ Detaylı bilgi için bkz. Ferri, E., s. 414-415; Carnelutti, F., *Lezioni...*, s. 54 vd.; Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Genel...*, s. 315; Koca, M./Üzülmüş, İ., *Genel...*, s. 118; Özgenç, İ., *Genel...*, s. 219; Alman hukukçulardan Oppenheim’in görüşleri hakkında bkz. Gianniti, F., s. 139.

⁴⁵² Bu görüş için bkz. Gianniti, F., s. 140.

⁴⁵³ Bkz. “II. Bölüm, X. Suçun Maddi Konusu ve İşlendiği Yer (Locus Commissi Delicti)” başlığı altındaki açıklamalar.

⁴⁵⁴ Ferri, E., s. 415, dn. 1.

maddi bir şey ya da insan olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak bunun zorlama bir görüş olduğunu, nitekim suçun işlenmesinde kullanılan araçların maddi konu olarak nitelendirilemeyeceğini, bu iki kavramın birbirinden farklı olduklarını⁴⁵⁵ belirtmek gerekir.

İtalyan öğretisinden hareketle suçun maddi konusunu tabii anlamda ele alan görüşlere göre her suçta bir maddi konu bulunması zorunlu değildir⁴⁵⁶. Alman hukukçu *Von Liszt* de her suçun dış dünyada hissedilebilen bir değişiklik yaratmadığını ve bu bağlamda her suçun bir konusunun olmadığını belirtmekte; sonuç olarak, maddi konusu olmayan suçların olabileceğini kabul etmektedir⁴⁵⁷.

Bu bağlamda sonucu olmayan, salt davranış (sırf hareket) suçlarında çoğunlukla bir davranışın yapılması gerekli ve yeterli olup; bu davranışın bir insan ya da şey üzerinde gerçekleşmesi gerekmez⁴⁵⁸. Bir diğer anlatımla bu suçların yapısında bir sonuç veya suçun maddi konusunun bulunması gerekmez. Şu hâlde salt davranış suçlarının büyük bir kısmında maddi konu olmadığı söylenebilir⁴⁵⁹. Örneğin, “*hükümlü veya tutuklunun*

⁴⁵⁵ Aynı yönde Gianniti, F., s. 53-54.

⁴⁵⁶ Gianniti, F., s. 139 vd.; Manzini, V.: *Trattato di Diritto Penale Italiano*, V. I, Torino 1961, s. 582; Petrocelli, B.: *Principi di Diritto Penale*, V. I, Napoli 1955, s. 198; Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 246; Güngör, D., *Fiiil...*, s. 124; Yalçın, T./Köprülü, T., s. 135; Aynı doğrultuda bkz. Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 144.

⁴⁵⁷ Akt. Gianniti, F., s. 15.

⁴⁵⁸ Gianniti, F., s. 146.

⁴⁵⁹ Bkz. Gianniti, F., s. 146; Ayrıca bkz. Petrocelli, B., s. 232.

kaçması” (md. 292)⁴⁶⁰, “kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi” (md. 262)⁴⁶¹ suçlarının maddi konusu yoktur. Yine, ceza kanunlarının emrinin yerine getirilmemesinin suç olduğu “suçu bildirmeme” (md. 278⁴⁶², 279⁴⁶³, 280⁴⁶⁴) gibi sırf

⁴⁶⁰ “Hükümlü veya tutuklunun kaçması

Madde 292- (1) Tutukevinden, ceza infaz kurumundan veya gözetimi altında bulunduğu görevlilerin elinden kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Bu suçun, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun, silahlı olarak ya da birden çok tutuklu veya hükümlü tarafından birlikte işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir katına kadar artırılır.

(4) Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre cezaya hükmolunur.

(5) Bu maddede yazılı hükümler, ceza infaz kurumu dışında çalıştırılan hükümlüler ile hapis cezası adli para cezasından çevrilmiş olanlar hakkında da uygulanır.

(6) (Mülga: 29/6/2005 – 5377/33 md.)”

⁴⁶¹ “Kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi

Madde 262- (1) Bir kamu görevini, kanun ve nizamla aykırı olarak yerine getirmeye teşebbüs eden veya terk emri kendisine bildirilmiş olduğu halde görevi sürdüren kimseye üç aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.”

⁴⁶² “Suçu bildirmeme

Madde 278- (İptal: Anayasa Mahkemesinin 30/6/2011 tarihli ve E.:2010/52, K.:2011/113 sayılı Kararı ile.; Değişik: 2/7/2012-6352/91 md.)

(1) İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.⁴⁶²

(4) Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır.”

⁴⁶³ “Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi

Madde 279- (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

⁴⁶⁴ “Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi

Madde 280- (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren

ihmal suçlarında da maddi konu yoktur⁴⁶⁵. Zira bu suçlar bir yapma emrinin ihlâli olup herhangi bir maddi konunun veya sonucun varlığı aranmaz.

Bununla birlikte bazı salt davranış suçlarında durum farklıdır. Bir diğer anlatımla bazı salt davranış suçlarında maddi konu olabilir⁴⁶⁶. Hırsızlık suçunu düzenleyen kanuni tanıma göre bu suçta bir sonuç aranmamaktadır. Buna karşılık, başkasına ait olan ve bulunduğu yerden alınan şey suçun maddi konusunu oluşturmaktadır. Şu hâlde hırsızlık suçunun maddi konusu olan sonuçsuz bir suç olduğunu söylemek gerekir⁴⁶⁷. Cinsel saldırı suçu bakımından da durum farklı değildir.

Soyut tehlike suçları bakımından da durum farklı değildir. Bilindiği üzere soyut tehlike suçlarında⁴⁶⁸ tehlikenin yasaklanan davranışta ortak tecrübeye göre, örtülü olarak, var olduğu kabul edilir ve hâkim sadece davranışın tipe uygunluğunu tespitle yetinir. Örneğin, “Müstehcenlik” suçu bakımından müstehcen yayınların çocukların girebilecekleri ya da görebilecekleri yerlerde gösterilmesi veya bu yayınların görülebilecek şekilde sergilenmesi hipotezlerinde (TCK md. 226/I-b) çocukların buralara gelip gelemeyecekleri yahut bunun çocuklar üzerindeki muhtemel etkileri önceden bilinemez⁴⁶⁹. Bunlar bakımından herhangi bir sonucun gerçekleşmesi

diğer kişiler anlaşılır.”

⁴⁶⁵ Öğretide, suçu bildirmeme suçunun bir maddi konusu olduğu, nitekim bu suçun “failin yetkili makama bildirimde bulunmadığı, işlenmiş ve suç teşkil eden olay” üzerinde işlendiğini kabul eden yazarlar vardır. Tulay, M.E., s. 49.

⁴⁶⁶ Grispigni, F., s. 69.

⁴⁶⁷ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 246.

⁴⁶⁸ Bazı yazarların “varsayılan tehlike suçları” kavramını da kullandıkları görülmektedir. Bkz. Gianniti, F., s. 149-150.

⁴⁶⁹ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 146.

gerekmez. Yine, tanımı gereği maddi olmayan, insan aklının ürünü olan, soyut varlıkların üzerinde işlenen suçlarda maddi konu yoktur.

Aynı şekilde, sonuçlu bazı suçların maddi konusunun olmaması mümkündür⁴⁷⁰. Bu suçlar çeşitli ve farklı olduklarından herhangi bir alt ayırım yapılması işlevsel değildir. Buna karşılık bir örnek vermek gerekirse TCK md. 301’de yer alan “*Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama*” suçu⁴⁷¹ bakımından da aşağılama suçlarında olduğu gibi aşağılamanın başkaları tarafından algılanması sonucu gerekmektedir⁴⁷². Bir diğer anlatımla bu suç sonuçlu bir suçtur. Ancak, suç teşkil eden davranışın üzerinde gerçekleştirilmesi zorunlu olan bir doğal varlık yoktur. Suç, Türk Milleti, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, TBMM gibi hukuki veya sosyal varlıklar üzerinde gerçekleştirildiğinden, sonuçlu bir suç olmasına rağmen bu suçların maddi konusu yoktur⁴⁷³.

Üçüncü bir görüşe göre ise her suçta bir maddi konu olup olmadığı sorunu maddi konunun dar ya da geniş anlaşılmasına göre farklı çözümlenebilir. Bu bağlamda örneğin, suçun maddi konusu geniş anlamda ele alınırsa tehlike suçlarında tehlikenin

⁴⁷⁰ Gianniti, F., s. 158; Failin, maddi konuda bir değişiklik yaratmadan herhangi bir netice suçunu işleyemeyeceğinden bahisle neticeli suçların tamamında mutlaka bir maddi konu olduğu ileri süren görüş hakkında Ceyhan, M., s. 226-227.

⁴⁷¹ “*Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama*

Madde 301- (Değişik: 30/4/2008-5759/1 md.)

(1) Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Devletin askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

(4) Bu suçtan dolayı soruşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

⁴⁷² Toroslu, N./Toroslu, T., *Genel...*, s. 111.

⁴⁷³ Aynı doğrultuda Gianniti, F., s. 158-159; Garofoli, R.: *Manuale di Diritto Penale*, Roma 2010, s. 427.

yöneldiği şey bile maddi konu olarak kabul edilebilecek ve tehlike suçlarında da maddi konunun varlığından söz edilebilecektir⁴⁷⁴.

Suçun maddi konusu kavramı tabii anlamda ele alındığından her suçun bir maddi konusu olmadığına kabul edilmesi gerekmektedir. Gerçekten de her suçun bir insan veya maddi bir şey üzerinde işlenmesi veya bunlar üzerinde bir sonucun meydana gelmesi zorunlu değildir.

B. Maddi Konusu Olmayan Suçlar

Maddi konusu olmayan suçların çerçevesini çizerken suçun maddi konusu kavramından ne anlaşıldığı ve özellikle üzerinde suçun işlendiği insan veya şeyin nasıl anlamlandırıldığı önem taşımaktadır. Nitekim, maddi konu kavramının çerçevesi dar tutuldukça maddi konusu olmayan suçların sayısı artmakta; tam tersi durumda ise yani maddi konu kavramı geniş anlaşıldıkça maddi konusu olmayan suçların sayısı azalmaktadır. Buna karşılık insan ve şey kavramları ne kadar geniş anlaşılırsa anlaşılınsın, her zaman bunların dışında kalan (duygular, fikirler gibi) kavramlar olacağından, maddi konusu olmayan suçlar varlığını sürdürecektir⁴⁷⁵.

Her suçun maddi konusu olmadığı için zarar suçu – tehlike suçu ayrımının suçun konusuna zarar verilmesi veya suçun konusunun tehlikeye atılmasına göre yapılması⁴⁷⁶ isabetli olmamaktadır. Nitekim, böyle bir yaklaşım benimsenirse maddi konusu olmayan suçlarda zarar suçu – tehlike suçu ayrımı yapılması mümkün olmayacaktır. Örneğin “*Hükümlü veya tutuklunun kaçması*” suçu (TCK md. 292) veya

⁴⁷⁴ Grispigni, F., s. 273.

⁴⁷⁵ Erem, F., *Suçun Konusu* ..., s. 16.

⁴⁷⁶ Bkz. Öztürk, B./Erdem, M.R., s. 214; Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Genel...* s. 318 vd.; Akbulut, B., s. 161; Detaylı bilgi için ayrıca bkz. Keçelioğlu, E., s. 433 vd.

yine “Kaçmaya imkân sağlama” suçunda (TCK md. 294)⁴⁷⁷ herhangi bir maddi konu yoktur. Bu suçlarda zarara uğratılan veya tehlikeye atılan herhangi bir maddi konu bulunmadığından, maddi konu ölçütü ile zarar suçu – tehlike suçu ayrımının yapılması mümkün değildir⁴⁷⁸. Sonuç olarak zarar suçu – tehlike suçu ayrımının ceza hukukunun merkezini oluşturan “suçun hukuki konusu” üzerinden yapılması gerekmektedir⁴⁷⁹.

Bunlara ek olarak, maddi konunun zarara uğratılmasının dışında genel olarak zarar suçları – tehlike suçları ayrımından hareketle de bir genelleme yapılmaması gerekir. Çünkü, zarar suçları ve tehlike suçları bakımından ilk bakışta varılacak yargı, zarar suçlarında maddi konu olduğu, buna karşılık tehlike suçlarında maddi konu olmadığıdır. Ancak bu yargı hatalı olacaktır. Nitekim, “Zehirli madde katma” suçu

⁴⁷⁷ “Kaçmaya imkân sağlama

Madde 294- (1) Gözaltına alınanın veya tutuklunun kaçmasını sağlayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hükümlünün kaçmasını sağlayan kişi, çekilecek olan hapis cezasının süresine göre iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, hükümlünün cezası;

a) Müebbet hapis cezası ise, beş yıldan sekiz yıla,

b) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise, sekiz yıldan oniki yıla,

Kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçların, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

(4) Kaçması sağlanan kişi sayısının birden fazla olması halinde, bu sayı göz önünde bulundurularak, verilecek ceza üçte birden bir katına kadar artırılır.

(5) Bu suçların gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün muhafaza veya nakli ile görevli kişiler tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza, üçte biri oranında artırılır.

(6) Bu suçların üstsoy, altsoy, eş veya kardeş tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında indirilir.

(7) Bu suçların işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin veya kasten öldürme suçunun gerçekleşmesi ya da eşyaya zarar verilmesi durumunda, ayrıca bu suçlara ilişkin hükümlere göre cezaya hükmolunur.

(8) Gözaltına alınan, tutuklu veya hükümlünün, muhafaza veya nakli ile görevli kişinin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranmasından yararlanarak kaçması halinde, altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

⁴⁷⁸ Keçelioğlu, E., s. 450.

⁴⁷⁹ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 120; Kunter, N., *Maddi...*, s. 126; Öntan, Y., s. 306-307.

(md. 185)⁴⁸⁰ bir tehlike suçudur. Buna göre içilecek sulara, yenilecek, içilecek, kullanılacak, tüketilecek her türlü besin veya şeylere zehir katarak veya başka şekilde bunları bozarak insanların hayatını ve sağlığını tehlikeye atanlar cezalandırılır. Burada bir tehlike suçu söz konusu olmasına rağmen zehir katma davranışı maddi bir şey üzerinde işlendiğinden, suçun maddi konusu vardır. Bir diğer anlatımla, suçun zarar suçu veya tehlike suçu olmasıyla, maddi konusunun bulunup bulunmaması yahut maddi konunun bir zarara uğrayıp uğramaması birbirinden farklı şeylerdir.

Öğretide cinsel taciz suçunun maddi konusunun “*cinsel taciz teşkil eden hareketlere muhatap olan kişi*”⁴⁸¹ olduğu belirtilmiş, bu tespitin hemen ardından “*başka bir ifade ile de suçun konusu mağdurun cinsel bütünlüğüdür*” denilmiştir⁴⁸². Cinsel bütünlük kavramı doğacı anlamda maddi bir varlığı haiz olmayan, soyut bir kavramdır. Bu nedenle suçun maddi konusu olamaz. Buna karşılık, üzerinde davranış gerçekleştirilen, bir diğer anlatımla “taciz edilen insan” manevi yönüyle suçun maddi konusunu oluşturabilir.

C. Tek Maddi Konusu Olan Suçlar

Çoğunlukla suçların tek bir maddi konusu vardır. Maddi konusu olan malvarlığına karşı suçların çoğunun (*hırsızlık, mala zarar, hakkı olmayan yere tecavüz* gibi) tek bir maddi konusu olduğu ve bu maddi konunun da bir “şey” olduğu söylenebilir. Maddi

⁴⁸⁰ “Zehirli madde katma

Madde 185- (1) İçilecek sulara veya yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şeylere zehir katarak veya başka suretlerle bunları bozarak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren kimseye iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Yukarıdaki fıkarda belirtilen fiillerin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak işlenmesi halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

⁴⁸¹ Koca, M./Üzülmez, İ., Özel..., s. 378.

⁴⁸² Kocaoğlu, S.: Yargı Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar (TCK m. 102-105), Ankara 2016, s. 442.

konuyu oluşturan bu şeyin bazı nitelikleri taşıyor olması gerekir. Örneğin hırsızlık suçu bakımından maddi konuda aranan doğal niteliğin bir taşınır mal olma; hukuki niteliğin ise başkasına ait olma şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir⁴⁸³.

D. Birden Fazla Maddi Konusu Olan Suçlar

Bazı suçların da birden fazla maddi konusu olabilir⁴⁸⁴. Suçun birden fazla maddi konusu olup olmadığını tespit etmek, normun incelenmesiyle mümkündür. Bu incelemenin dikkatle yapılması gerekir. Nitekim, kanun metninin dil bilgisi açısından değerlendirilmesi her zaman doğru sonuç vermez.

Bazı durumlarda kanunda çoğul ifadelerin kullanılması maddi konunun birden fazla olmasından değil, kanun metninin belirsizliği vurgulamak istemesinden kaynaklanmaktadır⁴⁸⁵. Örneğin, özellikle cinsel özgürlüğe karşı suçlar bağlamında çoğunlukla “çocuklar” ifadesi kullanılmaktadır. Bu çoğul ifade dil bilgisi açısından belirsizliği göstermekte olup, birden fazla maddi konu olarak birden fazla çocuğun bulunması gerekmemektedir.

Benzer şekilde 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’nun “*Adli cezalar*” kenar başlıklı 28/A/III maddesinde “*Hayvanlara cinsel saldırıda bulunan veya tecavüz eden kişi*”nin cezalandırılacağı düzenlenirken de belirsizlik anlamı vermek için “*hayvanlar*” ifadesi kullanılmıştır. Bir diğer anlatımla, suçun birden fazla hayvan üzerinde işlenmesi ve bu bağlamda maddi konunun birden fazla olması gerekmemektedir.

⁴⁸³ Selçuk, S., *Dolandırcılık...*, s. 59.

⁴⁸⁴ Grispigni, F., s. 272.

⁴⁸⁵ Gianniti, F., s. 126.

Birden çok maddi konulu suçları aynı türden varlık içerip içermemelerine göre:

- i. Maddi konusu birden fazla şey veya maddi konusu birden fazla insan olan **“homojen çok maddi konulu suçlar”**
- ii. Maddi konusu hem insan hem de şey olan **“heterojen çok maddi konulu suçlar”**

olarak ikiye ayırmak mümkündür⁴⁸⁶.

Örneğin, soykırım suçu (TCK md. 76) bakımından⁴⁸⁷ bir plan dahilinde, milli, etnik, ırksal ya da dini bir grup insanın tamamen veya kısmen yok edilmesi amacıyla, bu kimselerin üzerinde suç işlenebilmektedir. Söz gelimi, belirli bir etnik kökene sahip insan topluluğunun öldürülmesi durumunda, *birden fazla homojen maddi konusu olan suç* ortaya çıkmaktadır.

⁴⁸⁶ Gianniti, F., s. 129-130.

⁴⁸⁷ “Soykırım

Madde 76- (1) Bir planın icrası suretiyle, milli, etnik, ırki veya dini bir grubun tamamen veya kısmen yok edilmesi maksadıyla, bu grupların üyelerine karşı aşağıdaki fiillerden birinin işlenmesi, soykırım suçunu oluşturur:

a) Kasten öldürme.

b) Kişilerin bedensel veya ruhsal bütünlüklerine ağır zarar verme.

c) Grubun, tamamen veya kısmen yok edilmesi sonucunu doğuracak koşullarda yaşamaya zorlanması.

d) Grup içinde doğumlara engel olmaya yönelik tedbirlerin alınması.

e) Gruba ait çocukların bir başka gruba zorla nakledilmesi.

(2) Soykırım suçu failine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilir. Ancak, soykırım kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınınca gerçek içtima hükümleri uygulanır.

(3) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.

(4) Bu suçlardan dolayı zamanaşımı işlemez.”

Cebir kullanılarak işlenen yağma suçu⁴⁸⁸, *birden fazla heterojen maddi konusu olan suçların akla ilk gelen örneğidir*⁴⁸⁹. Yağma suçundaki maddi konulardan ilki eşya/maldır. Failin “alma” hareketi bu mal üzerinde gerçekleşmektedir. Buna ek olarak, yağma suçundaki ikinci maddi konuyu tehdit veya cebre (şiddete) maruz kalan “insan” oluşturmaktadır. Kanuni tipte tanımlanan cebir davranışının, failin dışındaki bir başka insan üzerinde gerçekleştirilmesi gerekir. Bu durumda üzerinde cebrin gerçekleştirildiği insan hem suçun maddi konusunu hem de korunan menfaatin hamili olarak suçun mağdurunu oluşturmaktadır⁴⁹⁰.

Yine burada yapılması mümkün olan diğer bir ayrım ise:

- i. Birden fazla maddi konu olmasının suçun kurucu unsuru olduğu, birden fazla maddi konu yoksa suçun oluşmayacağı “*birden fazla maddi konusu olması zorunlu suçlar*”
- ii. Tek bir maddi konu ile işlenmesi mümkün olan “*birden fazla maddi konusu olması zorunlu olmayan suçlar*”

⁴⁸⁸ “Yağma

Madde 148- (1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslim veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Cebir veya tehdit kullanılarak mağdurun, kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi veya var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir vesikayı vermeye, böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya, ilerde böyle bir senet haline getirilebilecek bir kâğıdı imzalamaya veya var olan bir senedi imha etmeye veya imhasına karşı koymamaya mecbur edilmesi halinde de aynı ceza verilir.

(3) Mağdurun, herhangi bir vasıta ile kendisini bilmeyecek ve savunamayacak hale getirilmesi de yağma suçunda cebir sayılır.”

⁴⁸⁹ Gianniti, F., s. 133; Fiore, C./Fiore, S., s. 192; Ayrıca bkz. Alacakaptan, U., *İşlenemez...*, s. 113.

⁴⁹⁰ Koca, M., *Yağma...*, s. 89.

ayrımıdır⁴⁹¹.

İkinci hâlde, birden fazla maddi konunun bulunması durumunda birden fazla suçun işlenmiş olabileceği isabetli olarak belirtilmiştir⁴⁹². Bu açıdan bakıldığında maddi konunun pratik önemi, özellikle suçların çokluğu (*içtima*) ve zincirleme (*müteselsil*) suç kurumları bakımından ortaya çıkmaktadır⁴⁹³.

Bu çerçevede yine maddi konularının niteliklerine, fail veya mağdurla olan ilişkilerine göre alt ayrımlar yapmak mümkündür⁴⁹⁴.

Çok sonuçlu suçlar bakımından birincil sonuç, ikincil sonuç ayrımı yapan hukukçular; maddi konuları da temel ve ikincil olarak ayırmaktadırlar⁴⁹⁵. Buna göre temel sonucun üzerinde gerçekleştiği maddi konu “*temel maddi konu*”, ikincil sonucun üzerinde gerçekleştiği maddi konu ise “*ikincil maddi konu*”dur.

Yağma suçu örneği üzerinden açıklamalara devam edilecek olursa bu suçun “*malvarlığına karşı suçlar*” altında düzenlendiğinden bahisle taşınır malın teslimiyle elde edilen çıkar ve doğan sonucun temel olduğu ve üzerinde suçun işlendiği şeyin “temel maddi konu”yu oluşturduğu; buna karşılık uygulanan cebrin doğurduğu baskı ve korkunun ikincil sonuç olduğu ve bu nedenle de cebir uygulanan “insanın” “ikincil maddi konu” olarak değerlendirileceği belirtilmiştir⁴⁹⁶.

⁴⁹¹ Bkz. Petrocelli, B., s. 198.

⁴⁹² Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 19.

⁴⁹³ Gianniti, F., s. 129.

⁴⁹⁴ Gianniti, F., s. 91 vd.

⁴⁹⁵ Selçuk, S., *Dolandırcılık...*, s. 78-79.

⁴⁹⁶ Gianniti, F., s. 132-133; Cebir, malın alınması amacıyla uygulandığı için cebrin araç pozisyonunda olduğu, asıl olarak malvarlığının korunduğu ve maddi konunun da “mal” olduğu hakkında bkz. Koca, M./Üzülmez, İ., *Özel...*, 2018, s. 625; Akbulut, B., (2021), s. 434

Dolandırıcılık suçunun ise kimi zaman tek maddi konulu, kimi zaman birden fazla maddi konulu olduğundan hareketle, zorunlu değil fakat “*olası heterojen çok maddi konulu bir suç*” olduğu ileri sürülmüştür⁴⁹⁷. Bu görüşün, *hileyle aldatılan insanı* dolandırıcılık suçunun “devamlı maddi konusu” kabul ettiğini ve *dolandırıcılık suçuyla elde edilen şeyi* de “ikincil maddi konu” olarak değerlendirdiğini hatırlatmak gerekir.

Gerçek kişilerin manevi (psişik) yönüyle de suçun maddi konusunu oluşturabileceği kabul edildiğinde, tehdit suçunun (TCK md. 106)⁴⁹⁸ maddi konusunun tehdit edilen insan olarak tespiti gerekir. Bu bağlamda, tehditi de içeren yağma suçunun her iki hipotezinde de iki maddi konulu olduğunu söylemek mümkündür.

⁴⁹⁷ Selçuk, S., *Dolandırıcılık...*, s. 78.

⁴⁹⁸ “Tehdit

Madde 106- (1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 12/5/2022-7406/6 md.) Bu suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı dokuz aydan az olamaz. Malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehditte ise, mağdurun şikayeti üzerine, altı aya kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(2) Tehdidin;

a) Silahla,

b) Kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle, imzasız mektupla veya özel işaretlerle,

c) Birden fazla kişi tarafından birlikte,

d) Var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak,

İşlenmesi halinde, fail hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Tehdit amacıyla kasten öldürme, kasten yaralama veya malvarlığına zarar verme suçunun işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ceza verilir.”

BÖLÜM II

MADDİ KONUNUN SUÇ GENEL TEORİSİNDEKİ YERİ, İŞLEVİ VE BENZER KAVRAMLARDAN FARKLARI

GENEL OLARAK

Birinci bölümde maddi konu kavramının çerçevesi çizildikten sonra ikinci ve son bölümde suçun maddi konusunun, suçu hukuki bir kurum (*müessese*) olarak ele alan⁴⁹⁹ suç genel teorisindeki yeri ve işlevi belirlenmeye çalışılacaktır.

Suçun maddi konusu kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için benzer kavramlardan ayırt edilmesi gerekmektedir. Suçun maddi konusu ve benzer kavramlar arasındaki farkları belirtirken; sadece bu farkları ortaya koyan özelliklere değinilecektir. Nitekim, suçun maddi unsuru, hukuki konusu, mağduru, faili gibi benzer kavramların her biri başlı başına bir monografik çalışma konusudur. Bu çalışmanın kapsamını aşmamak ve amacından sapmamak için sadece kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklar ortaya konulacaktır.

⁴⁹⁹ Kunter, N., *Kanuni...*, s. 18.

I. SUÇ GENEL TEORİSİNDE MADDİ KONUNUN YERİ

A. Suçun Kurucu Unsuru

Suçun kurucu (*inşai*, esaslı) unsurlarını, suçun basit şeklini meydana getiren, suçun varlığını ilgilendiren ve bunlar olmadıkça suçun tamamlanmasına imkân olmayan unsurlar olarak tanımlamak mümkündür⁵⁰⁰.

Öğretide, suçun maddi konusunu suçun unsurları arasında değerlendiren hukukçular bulunmaktadır⁵⁰¹. Yine, maddi konunun kanuni tip bakımından kurucu unsur veya ağırlaştırıcı neden olarak önem taşıdığı belirtilmiştir⁵⁰². Bu görüşteki hukukçulara göre maddi konu suçun kanuni tanımında yer aldığından, suçun kurucu – maddi ve genel bir unsurudur⁵⁰³. Benzer şekilde, her suçun bir maddi konusu olduğunu kabul eden bazı yazarlara göre maddi konu suçun cismine aittir, suçun bünyesinde yer almaktadır⁵⁰⁴.

Maddi konunun suçun maddi unsuruna dahil olduğu ileri süren görüşler⁵⁰⁵ olduğu gibi tipiklik bağlamında tipikliğin maddi (objektif) unsurları arasında konuyu ele alan yazarlar da vardır⁵⁰⁶.

⁵⁰⁰ Kunter, N., *Kanuni...*, s. 35.

⁵⁰¹ Ferri, E., s. 386; Kunter, N., *Kanuni...*, s. 26; Öztürk, B./Erdem, M.R., s. 201; Benzer şekilde maddi konunun suç fiilinin kurucu bir unsuru olduğu, bu nedenle maddi konuya ilişkin bilgisizliğin veya yanlış bilginin fiil üzerinde hataya sebep olacağı hakkında Güngör, D., *Fiil...*, s. 124.

⁵⁰² Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 184.

⁵⁰³ Bkz. Gianniti, F., s. 70; Petrocelli, B., s. 213.; Maddi konunun çoğu kez suçun asli ya da geçici unsuru olduğu hakkında bkz. Demirbaş, T., s. 592.

⁵⁰⁴ Bkz. Gianniti, F., s. 75.

⁵⁰⁵ Özgenç, İ., *Genel...*, s. 219; Kahraman, R., s. 143.

⁵⁰⁶ Koca, M./Üzülmez, İ., *Genel...*, s. 118; Bazı yazarların hareketin konusu kavramını tercih ederek, suçun maddi konusunu “suçun yapısal unsuru olarak tipe uygunluk” altında “objektif nitelikte bir unsur” olarak ele aldıkları da görülmektedir. Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P., *Genel...*, s. 214.

Bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Öncelikle, metodolojik açıdan konuya yaklaşıldığında bir davranışın üzerinde işlendiği şeyin, aynı zamanda o davranışın unsuru olamayacağını; suçun maddi konusunun, sonuç, nedensellik bağı gibi suçun objektif yapısına etki eden bir kavram olduğunu belirtmek gerekir⁵⁰⁷.

Suçun maddi konusu maddi unsurun dışında ve ondan bağımsız bir varlıktır. Bu yönüyle maddi konu, maddi unsurun bir parçasını veya onun unsurunu teşkil etmemektedir. Örneğin, hırsızlık davranışının üzerinde gerçekleştirildiği bir eşya, davranışın dışında var olan ve ondan ayrı bir şeydir. Bu yönüyle çalınan eşya, hırsızlık davranışının unsuru veya onun içerisinde yer alan bir parçası değildir. Bu nedenle, suçun maddi konusunun suç genel teorisinde bir “unsur” gibi kurgulanması isabetli olmayacaktır.

Buna karşılık, suçun maddi konusunun “*hareketin konusu*” olarak kabul edilmesi ve bu görüş doğrultusunda ele alınması hâlinde, hareket suçun unsuru olduğu için hareketin konusunun da suçun unsuru hâline gelebileceği öğretide belirtilmiştir⁵⁰⁸.

Gerçekten de “davranış” kurucu unsurdur. Her suçta mutlaka bir davranış vardır, davranışsız suç olmaz. Fakat, maddi konu kavramı davranış ile bağlantılı olsa da ondan ayrı bir kavramdır. Bu nedenle, anılan görüşe de katılmak mümkün değildir. Nitekim, davranışsız suç olmaz⁵⁰⁹ ancak maddi konusuz suç olabilir.

Bilindiği üzere genel kurucu unsurların her suçta bulunması gerekir. Her suçta bir maddi konu olmadığı için maddi konuyu suçun genel kurucu unsuru kabul etmek

⁵⁰⁷ Erem, F., *Suçun Konusu* ..., s. 13.

⁵⁰⁸ Erem, F., *Suçun Konusu* ..., s. 13.

⁵⁰⁹ Davranışsız suç olup olmayacağı hakkında detaylı bilgi için bkz. Öntan, Y., s. 33 vd.

mümkün gözükmemektedir. Suçun bir maddi konusunun olduğu hâllerde bu maddi konu bazen açıkça bazen örtülü (*zımnî*) olarak kanuni tipte yer almaktadır. Bu durum dikkate alındığında, maddi konunun suçun bünyesiyle bir ilgisi olmadığı ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, maddi konusu olmayan bir suç söz konusu ise kanuni tipte bir maddi konu yer almayacak; maddi konu olmamasına rağmen davranış ve dolayısıyla suç ortaya çıkabilecektir.

Nihayet, bazı suçlar bakımından suçun maddi konusunun özel kurucu unsur olarak suç tipinde yer alabileceği söylenebilir⁵¹⁰. Bu suçlar, genellikle maddi konunun belirli niteliği haiz olması gereken, nitelikli maddi konulu suçlardır. Örneğin, nitelikli mala zarar verme suçu bakımından malın “... kamu kurum ve kuruluşlarına ait, kamu hizmetine tahsis edilmiş veya kamunun yararlanmasına ayrılmış yer, bina, tesis veya diğer eşya ...” olması hipotezinde durum böyledir (TCK md. 152/I-a). Ancak, bu istisnai durumdan hareketle genelleme yapmak, maddi konunun her zaman suçun özel kurucu unsuru olduğunu söylemek isabetli olmaz.

Sonuç olarak, suçun unsurları bakımından çoğunlukla kabul edilen klasik ikili ayrım veya üçlü ayrımdan hangisi benimsenirse benimsensin, maddi konunun suçun genel ve başlı başına bir unsuru olmadığını kabul etmek gerekir.

B. Suçun Ayırt Edici Unsuru

Suçun unsurları konusunda Türk ceza hukuku öğretisinin çoğunlukla üçlü veya ikili ayrımı kabul ettiği görülmektedir. Suçun unsurları tartışmaları bu çalışmanın kapsamı

⁵¹⁰ Bkz. Gianniti, F., s. 76.

dışında kalmakla birlikte, hangi anlayış benimsenirse benimsensin maddi konunun suçun bir unsuru olarak kabul edilmediği görülmektedir⁵¹¹.

Maddi konusu olmayan suçların da varlığı düşünüldüğünde, maddi konunun “*genel ve mutlak bir unsur*” olarak kabulü mümkün değildir. Bu nedenle her şeyden önce maddi konunun niteliği veya suç genel teorisindeki yerine ilişkin yapılacak değerlendirmelerde unsur kavramının kullanılmaması gerekir.

Maddi konunun, benzer suçları birbirinden ayırt etmeye yarayan bir işlevi olduğu ortadadır. Örneğin, üzerinde sahtecilik yapılan belgenin “resmî” nitelikte olması, çalınan eşyanın bir afet ya da genel bir felaketin meydana getirebileceği zararları önlemek ya da hafifletmek amacıyla hazırlanan bir şey olması durumlarında olduğu gibi. Ancak bu ayırt edici özellik bir unsur olarak değil, önemli bir “işlev” olarak ele alınmalıdır. Bir başka ifadeyle bu durumdan çıkarılacak sonuç maddi konunun ayırt edici unsur olması değil, *ayırt edici bir işlevinin bulunmasıdır*.

Sonuç olarak, suçun maddi konusuna ilişkin olarak ayırt edici “unsur” gibi bir nitelendirme yapılması, maddi unsur veya manevi unsur gibi suçun unsurları ile de karışıklığa neden olabileceğinden bu nitelendirme tercih edilmemelidir. Maddi konu bir unsur olmamakla beraber, suçların birbirinden ayırt edilmesi bakımından önemli bir göstergedir. Bu nedenle örneğin, işlenen sahtecilik suçunun resmî belgede sahtecilik mi yoksa özel belgede sahtecilik mi olduğu tespit edilirken, öncelikle maddi konuya bakılmakta ve maddi konunun ayırt edici bir işlevi olduğu görülmektedir.

⁵¹¹ Uluslararası ceza hukuku veya Anglo-Sakson ceza hukuku öğretilerinde de durum farklı değildir. Bu eserlerin çoğunda suçun unsurlarının (*the elements of crime*) i. *actus reus* ve ii. *mens rea* şeklinde iki unsur altında incelendiği görmek mümkündür. Ormerod, D./Laird, K., s. 26 vd.; Herring, J., s. 66 vd.

C. Suça Etki Eden Neden

Bazı suçlar bakımından suçun maddi konusunun niteliklerine veya değerine göre ağırlaştırıcı ya da hafifletici neden olarak kanunda düzenlendiği görülmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde belirtildiği üzere⁵¹², bazı suçların maddi konusunun hukuki veya fiili olarak belirli nitelikte olmaları gerekmektedir. Bu çerçevede, maddi konunun nitelikli olduğu durumlar (*örneğin, üzerinde suçun işlendiği şeyin Cumhurbaşkanı olması yahut bir afet veya genel bir felâketin meydana getirebileceği zararları önlemek veya hafifletmek maksadıyla hazırlanan eşya olması gibi*) çoğunlukla cezayı ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir.

Verilecek cezanın ağırlaştırılması veya hafifletilmesi sonucunu doğuran nedenleri (i) *genel nedenler* ve (ii) *özel nedenler* olarak ikiye ayırmak mümkündür. Genel nedenler, ceza kanunlarının genel hükümler kısmında yer alıp, bütün suçlar bakımından sonuç doğuran genel ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenlerdir. Özel nedenler ise ceza kanunlarının özel hükümler kısmında, suç tipleriyle ilgili düzenlemelerde yer alan nedenlerdir.

Bilindiği üzere Türk Ceza Kanunu'nda birçok özel ağırlaştırıcı veya hafifletici neden, çeşitli suç tiplerine dağıtılmış şekilde yer almaktadır. Buna karşılık, Türk Ceza Kanunu'nun sistematığında genel bir ağırlaştırıcı neden yoktur. İtalyan Ceza Kanunu'nda kural olarak bütün suçlar bakımından geçerli olan genel ağırlaştırıcı nedenlere yer verilmiştir. Bu çerçevede örneğin, suçun belirli nitelikte insanlara karşı işlenmiş olması (*kamu görevlisi, kamu hizmeti yerine getiren, belirli din veya devlet*

⁵¹² Bkz. “IV. – D. Nitelikli (Mevsuf) İnsan” ve “V. – E. Nitelikli (Mevsuf) Şey” başlıkları altında yapılan açıklamalar.

adamlarına karşı) genel bir ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir (İtCK. md. 61/X). Bu kimselere karşı işlenen suçlarda, çoğunlukla o suçun maddi konusunu da oluşturacakları ve suçun bu kimseler üzerinde gerçekleştirileceği ortadadır. Bir diğer anlatımla, kanun koyucunun genel ağırlaştırıcı nedeni düzenlerken muhtemel suçların maddi konusu olarak bu kimseleri dikkate aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yukarıdaki örnekten hareketle hem genel hem de özel nedenler bakımından bir hususu vurgulamakta yarar vardır. Maddi konu ve mağdur kavramlarının örtüşebildiği durumlarda ve suçlarda, ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenin tesbiti bu iki farklı kavramdan hareketle fakat ikisini de etkileyecek ve ilgilendirecek şekilde düzenlenmektedir. Bir diğer anlatımla, bu iki kavram örtüşüyorsa suça etki eden nedenler hem maddi konuyu hem de mağduru etkiler.

Ağırlaştırıcı veya hafifletici neden olarak dikkate alınan maddi konu bir şey olabileceği gibi insan da olabilir. Örneğin, cinsel saldırı suçunda suçun maddi konusu ve suçun mağduru örtüşmekte olup⁵¹³, suçun maddi konusu cinsel saldırıya uğrayan insandır. Mağduru ve maddi konuyu oluşturan insanın çeşitli fiziksel, ruhsal, faille arasında olan ilişkiye veya hukuki durumlara göre ağırlaştırıcı neden olarak kabul edildiği görülmektedir⁵¹⁴.

Türk Ceza Kanunu'nun "*Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti*" kenar başlıklı 188. maddesinin IV. fıkrasında maddi konuyu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddenin, "*eroin, kokain, morfin, bazmorfin, sentetik kannabinoid ve*

⁵¹³ Taner, F.G., s. 82 vd.

⁵¹⁴ "*Cinsel saldırı*" kenar başlıklı TCK md. 102/III'e göre cinsel saldırı suçunun "*a) beden veya ruh bakımından kendisini savunmayacak durumda bulunan kişiye karşı, ...c) üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ... işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkralara göre verilen cezalar yarı oranında artırılır.*"

türevleri, sentetik katinon ve türevleri, sentetik opioid ve türevleri veya amfetamin ve türevleri olması” hâlinde verilecek cezanın yarı oranında artırılacağı düzenlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu, davranışın ihlal ediciliğinden hareketle, bir diğer anlatımla ihlalin yoğunluğunu dikkate alarak, bazı suçlarda suçun maddi konusunun değerinin azlığını hafifletici neden olarak düzenlemiştir. Maddi konuyu oluşturan şeyin ekonomik değerinin azlığı özellikle hırsızlık, yağma, zimmet gibi suçlar bakımından dikkate alınmakta ve verilecek cezanın belirlenmesinde etkili olmaktadır. Hırsızlık suçu bakımından Türk Ceza Kanunu’nun “*Malın değerinin az olması*” kenar başlıklı 145. maddesinde “*Hırsızlık suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, suçun işleniş şekli ve özellikleri de göz önünde bulundurularak, ceza vermekten de vazgeçilebileceği*” düzenlenmiştir.

Yağma suçu bakımından da benzer şekilde Kanun’un 150. maddesinin II. fıkrasında “*... suçunun konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle, verilecek ceza üçte birden yarıya kadar*” indirilebileceği ifade edilmiştir.

Zimmet suçunda da Kanun, “*Daha az cezayı gerektiren hal*” kenar başlıklı 249. maddede suçun maddi konusunu oluşturan malın değerinin azlığı nedeniyle verilecek cezanın üçte birden yarıya kadar indirilebileceğini düzenlemiştir.

Yargıtay’ın suçun maddi konusunu oluşturan malın değerinin azlığına ilişkin olarak birtakım ölçütler getirdiği görülmektedir⁵¹⁵. Maddi konunun değerinin ne zaman az olduğunu belirlemeye yönelik getirilen ölçütlerin temelde farklı mahkemelerin farklı değerlendirmeler yapmasının önüne geçmeyi amaçladığını söylemek mümkündür.

⁵¹⁵ Yargıtay 13. CD, E. 2019/5553, K. 2019/13629, T. 2.10.2019 (Lexpera).

Nitekim Yargıtay geçmiş uygulamaya yönelik olarak “...değer azlığına ilişkin objektif bir ölçüt belirlenip açıklanmadığı için hırsızlık suçunun konusunu oluşturan eşyanın değeri olarak 50 lira, bir mahkeme tarafından az kabul edilmezken bir diğer mahkeme aynı tarihte işlenen suçun konusunu oluşturan eşyanın değeri olan 150 lirayı az kabul edip indirim yapabilmektedir...” tespitine yer vererek, maddi konunun değerinin azlığına ilişkin mümkün mertebe objektif ölçütlerin belirlenmesi gerektiğini kabul etmektedir⁵¹⁶.

Bu doğrultuda Yargıtay’a göre maddi konunun değeri, 28.06.2014 tarihinden sonra işlenen hırsızlık suçlarında suç tarihinde geçerli olan brüt asgari ücretin onda birine kadarsa, maddi konunun değeri “az” kabul edilmektedir. Aynı kararında Yargıtay, değer azlığı ölçütünü brüt asgari ücrete endekslemesinin nedenini, asgari ücretin sabit ve durağan bir miktar olmayıp, günün ekonomik koşullarına ve bilimsel verilerine göre belirlenen, toplumsal uzlaşa ile tespit edilen değişken bir miktar olmasına bağlamıştır.

İçtihatlarla sabit miktar belirlemenin, uygulamada birlik sağlamak açısından yararlı olduğu kabul edilse de somut olayın diğer özelliklerini gözardı etmesi nedeniyle bu karar eleştirilmiştir⁵¹⁷. Bu görüşe göre Yargıtay’ın değer azlığı konusundaki tespitleri mahkemeler bakımından bağlayıcı olmayıp, yol gösterici olarak

⁵¹⁶ Yine de hırsızlık suçu bakımından “bir paket cips”, “ikinci el değeri 29,00 TL olan ayakkabı”, “içinde domates, çay, şeker, peynir gibi gıda maddelerinin bulunduğu poşet”, “9 TL değerinde bulaşık deterjanı” veya “toplam değeri 12,00 TL olan 60 adet boş bira şişesi” gibi maddi konuların değerinin az olduğu ve bu durumlarda malın değerinin azlığına ilişkin hafifletici nedenin uygulanacağı konusunda uygulamada bir tereddüt yoktur. Bu tespitler için sırasıyla bkz. Yargıtay 13. CD, E. 2015/5886, K. 2016/9557, T. 24.05.2016 (Lexpera); Yargıtay 17. CD, E. 2018/2537, K. 2018/13864, T. 06.11.2018 (Lexpera); Yargıtay 17. CD, E. 2015/18554, K. 2016/11327, T. 03.11.2016 (Lexpera); Yargıtay 13. CD, E. 2015/7631, K. 2016/11006, T. 14.06.2016 (Lexpera); Yargıtay 17. CD, E. 2015/8616, K. 2016/456, T. 19.01.2016 (Lexpera).

⁵¹⁷ Baba, Y.: *Haksızlık İçeriğindeki Azlığın Cezalandırma Üzerindeki Etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul 2017, s. 260.

değerlendirilmeli ve bu değerlerin biraz altında veya biraz üstünde kalan miktarlar bakımından hâkim kendisini serbest hissetmelidir.

Gerçekten de özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde brüt asgari ücrete endeksli bir sınır belirlemenin anlamlı olmayacağını, maddi konunun değerinin az olup olmadığını olayın özelliklerine göre hâkimin karara bağlamasının isabetli olduğunu söylemek mümkündür.

Maddi konunun parasal değerinin suça etki eden neden olarak sonuç doğurmasının yanında, bazı durumlarda değer çok az olmasının “cezalandırmaya engel” olacağı da kabul edilmektedir. Bu durum zimmet suçu bakımından söz konusu olabilmektedir⁵¹⁸. Zimmet suçunda malın değerinin çok az olması hâlinde faile ceza verilmeyebilir⁵¹⁹. Buna ek olarak, müsamaha edilen (izin verilen, göz yumulan) zimmet durumunda da suç hiç işlenmemiş kabul edilmektedir. Burada da esasında maddi konunun değerinden hareket edildiği görülmektedir. Buna göre, değersiz bir şeyin kamu görevlisi olan fail tarafından kendisi için kullanılması hâlinde zimmet suçunun oluşmayacağı kabul edilir⁵²⁰. Nitekim, failin davranışı biçimsel (*formel*) olarak zimmet suçuna vücut veriyor olsa bile hem maddi konunun ekonomik değerinin azlığı hem de kanunun korumak istediği kamu görevlisinin dürüst çalışmasına ilişkin menfaatin ihlal olmadığı

⁵¹⁸ Zimmet suçunda daha az cezayı gerektiren hâli düzenleyen 249. maddenin gerekçesi şu şekildedir: “Suç konusu malın değerinin az olması durumunda da zimmet suçu oluşur. Ancak, bu durumlarda zimmet suçundan dolayı verilecek cezada belli bir oranda indirim öngörülmüştür. Söz konusu madde metninde bu indirimin oranı belirlenmiştir.

Zimmete geçirilen malın değerinin çok az olması durumunda, bu tasarruf, hoşgörüyle karşılanabilir. Suç konusu malın değerinin çok düşük olmasına rağmen, bunun zimmete geçirilmesi bir haksızlık oluşturmakla beraber, failin ifade ettiği haksızlık muhtevası cezaya layık, cezayı gerektirici boyutta olmayabilir. Kullanma zimmeti de bazı durumlarda gerek süre gerek biçim bakımından hoşgörüyle karşılanabilir.”

⁵¹⁹ Centel, N.: *Zimmet Suçu (TCK m. 247)*, DEÜHFD Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C. 21, Özel S., İzmir 2019, s. 2795.

⁵²⁰ Okuyucu Ergün, G., *Zimmet...*, s. 73-74.

gerekçesiyle zimmet suçu oluşmamaktadır. Örneğin memurun çalıştığı devlet dairesinde devlete ait bir ataş, kurşun kalemi vs. alıp evine götürmesi durumunda olduğu gibi. Bu durumlarda korunan hukuki varlık ya da menfaatin ihlal edildiğinden ve suç oluştuğundan söz edilemez⁵²¹. Nitekim, “*Kanunsuz ve ihlalsiz suç olmaz*” (*nullum crimen sine iniuria et lege*).

D. Suçun Ön Koşulu (Şartı)

İtalyan ceza hukuku öğretisinde suçun esaslı unsurlarından önce “suçun genel ön koşulları (şartları)” olduğu savunulmuştur. Bir diğer anlatımla, suçun meydana gelebilmesi için kurucu unsurların yanında ve fakat unsur olarak nitelendirilemeyecek bazı koşulların var olması gerektiği ileri sürülmüştür. Bu ön koşullar, suçun unsurlarından bağımsız olduklarından suç teşkil eden davranışın dışında incelenmeleri gerektiği kabul edilmiştir⁵²². Buna karşılık öğretilde, ön koşul olarak değerlendirilen koşulların yokluğu durumunda suç oluşmayacağından, aslında ön koşul olarak nitelendirilen şeylerin “unsur” oldukları ileri sürülmüştür⁵²³.

Ön koşulların neler olduğu konusunda öğretilde birlik olmasa da⁵²⁴ çoğunluğun bu koşulları faile veya fiilin konusuna ilişkin olarak ele aldığı görülmektedir⁵²⁵. Örneğin, zimmet suçu bakımından failin kamu görevlisi olması, faile ilişkin bir ön koşul olarak değerlendirilebilir. Belirtmek gerekir ki “**davranışın ön koşulları**” şeklinde failin davranışından önce var olan unsurların kabulünün, özellikle kastın varlığı açısından

⁵²¹ Suçun ihlal edicilik vasfı ile ilgili olarak bkz. Katoğlu, T.: *Ceza Hukukunda Biçim ve İçerik*, KHASHFD, C. 10, S. 1, Haziran 2022, s. 140 vd.; Mantovani, F., *Generale...* (2015), s. 181 vd.

⁵²² Alacakaptan, U., *Unsurlar...*, s. 6.

⁵²³ Bettiol, G., (1962), s. 181-182.

⁵²⁴ Antolisei, F., *Generale...*, s. 215 vd.

⁵²⁵ Erem, F., *Suçun Konusu ...*, s. 13; Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 128 vd.

önemli olduğunun; failin davranışından tamamen bağımsız olan ve fail tarafından sadece bilinebilen ama asla istenemeyen koşulların varlığının kabul edilmesi gerekir⁵²⁶. Bunlar, suçun yapısında bulunan ve bu nedenle “asli” olan unsurlardır. Davranışın ön koşulu olarak değerlendirilen unsurların yokluğu hâlinde ceza normu ihlal edilmiş olamaz⁵²⁷. Örneğin, birden çok evlilik suçu (TCK md. 230)⁵²⁸ bakımından önceki bir evliliğin olmaması gibi.

Öğretide bazı hukukçular⁵²⁹ tarafından maddi konu suçun ön koşullarından biri olarak kabul edilse de bu görüşe katılmak mümkün değildir. Maddi konunun kronolojik olarak davranıştan önce ve davranıştan bağımsız olduğu hususunda tereddüt yoktur. Ancak, suçun maddi konusu tipiklikte yer almaktadır. Suçun maddi konusunu “ön koşul” olarak değerlendirilmek mümkün gözükmemektedir⁵³⁰. Örneğin, çocuk düşürtme suçunun maddi konusunun “gebelik” olduğu ileri sürülmüştür⁵³¹. Bu görüştekilere göre çocuk düşürtme davranışı gebe kadın üzerinde işlendiğinden suçun maddi konusunu gebelik oluşturmaktadır. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Nitekim, gebe olmayan bir kadının çocuğunu düşürtmek mümkün değildir. Bu

⁵²⁶ Antolisei, F., *Generale...*, s. 217; Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 130.

⁵²⁷ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 130.

⁵²⁸ “Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören

Madde 230- (1) Evli olmasına rağmen, başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

(3) Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(4) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçlardan dolayı zamanaşımı, evlenmenin iptali kararının kesinleştiği tarihten itibaren işlemeye başlar.”

⁵²⁹ Pergola, U.: *Il Reato*, Roma 1930, s. 190; Carnelutti, F.: *Teoria Generale del Reato*, Padova 1933, p. 72.

⁵³⁰ Erem, F., *Suçun Konusu ...*, s. 13

⁵³¹ Pannain, R.: “Aborto” *Novissimo Digesto Italiano*, V. 1, Torino 1957, s. 81.

nedenle, gebelik durumu çocuk düşürtme suçunun işlenebilmesi için bir ön koşul niteliğindedir⁵³². Suç teşkil eden davranışın üzerinde gerçekleştirildiği şey ise cenindir⁵³³.

E. Değerlendirme

Maddi konunun belirlenebilmesi için soyut kanuni tanımın ele alınması gerekliliğinden bahsedilmişti. Soyut kanuni tanımlar incelendiğinde, her suçta bir maddi konu bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Her suçta bulunmayan bir şeyin, “maddi unsur” veya “manevi unsur” gibi suçun unsuru olması düşünülemez. Bu nedenle maddi konunun yeri ve niteliği, işlevi ile ilgili olarak bir genelleme yapılması mümkün gözükmemektedir.

Buna karşılık, maddi konunun tipiklik bakımından önem arz ettiğinde kuşku yoktur. Bu çerçevede suçun maddi konusunun ve onun niteliklerinin, kanuni tanıma göre suç fiilinin kurucu unsuru veya arizi bir unsuru olarak etkiler doğurabildiğini söylemek mümkündür⁵³⁴.

II. SUÇLARIN SINIFLANDIRILMASINDA MADDİ KONU

Ceza hukukunun bir bilim dalı olup olmadığı tartışmaya açık olsa da bilimsel metotlardan faydalanılması gerektiği konusunda tereddüt yoktur. Bu durumun ceza

⁵³² Antolisei, F., *Speciale...*, (2002), s. 98; Mantovani, F., *Speciale...*, s. 217; Dönmezer, S.: Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, İstanbul 1998, s. 184; Erman, S./Özek, Ç.: Ceza Hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı Suçlar, İstanbul 1994, s. 192, §232; Aşçıoğlu, Ç.: Tıbbî Yardım ve El Atmalardan Doğan Sorumluluklar, Ankara 1993, s. 168; Yenerer Çakmut, Ö.: Tıbbi Müdahaleye Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, İstanbul 2003, s. 136; İçel, K.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2021, s. 245.

⁵³³ Katoğlu, T., *Çoğul Gebeliklerin...*, s. 282-283.

⁵³⁴ Gianniti, F., s. 23-24; Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 102; Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 245; Zafer, H., s. 195.

hukukundaki yansımalarından biri de suçların belirli bir sistematik izlenerek kanunda sınıflandırılması (*tasnif edilmesi*) zorunluluğudur. Gerçekten de suçların kanunda anlamsız bir yığın olarak art arda düzenlenmesi düşünülemez. Asıl ceza hukukunu teşkil eden özel kısımda sistematik çalışmaların yapılması, suçların birbirleri arasındaki benzerlikleri ve farkları ortaya koyacak organik gruplar hâlinde sınıflandırılmaları gerekmektedir⁵³⁵.

Suçların kanunda sınıflandırılmasında ölçüt olarak suçun maddi konusunun kullanılabileceği ileri sürülmüş⁵³⁶; örneğin, malvarlığına karşı suçlarda taşınır mallar, taşınmaz mallar, hayvanlar gibi maddi konuya göre ayrımlar yapılması mümkün hâle gelmiştir. Fakat, suçların sınıflandırılmasında temel ölçüt olarak maddi konunun kabul edilmesi birtakım çözülmesi güç sorunları ve sınıflandırmanın amacına aykırı sonuçları beraberinde getirmektedir.

Her şeyden önce tüm suçlarda bir maddi konu olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu tartışma aşılsa, hatta her suçun bir maddi konusu olduğu kabul edilse bile suçun maddi konusu üzerinde suçun işlendiği insan veya şey olarak tanımlandığından:

- i. *Maddi konusu insan olan suçlar*
- ii. *Maddi konusu şey olan suçlar*

şeklinde ikili ve kendi içinde kalabalık bir ayrımın yapılması gerekecektir.

Böyle bir ayrım maddi konusu insan olan ancak birbiriyle hiçbir benzer yönü bulunmayan suçların; örneğin, uluslararası bir suç olarak nitelendirilebilen soykırım

⁵³⁵ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 45.

⁵³⁶ Bu konuda bkz. Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 60-61.

suçu (TCK md. 76) ile cinsel özgürlüğe⁵³⁷ karşı bir suç olan cinsel saldırı suçunun (TCK md. 102) aynı başlık altında yer alması sonucunu doğacaktır. Kuşkusuz ki bu ayırım ve onun altında yer alacak suçlar, suçları sınıflandırma faaliyetinden beklenen faydayı sağlamayacak, bir diğer anlatımla birbirine benzemeyen suçlar bir arada bulunacaktır⁵³⁸.

Özel kısmın tamamında, tek ve temel ölçüt olarak maddi konunun kullanılması isabetli olmasa da kanunların, özellikle belirli alt başlıklarda suçun maddi konusu kavramını sınıflandırma ölçütü olarak kabul ettiği görülmektedir. Nitekim Türk Ceza Kanunu'nun "*Topluma Karşı Suçlar*" başlıklı üçüncü kısmının, "*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*" başlıklı dördüncü bölümünde maddi konu ölçütünün esas alındığı görülmektedir⁵³⁹.

Günümüz ceza kanunlarında suçların sınıflandırılması bakımından "suçun hukuki konusu" ölçütü esas alınmaktadır⁵⁴⁰. Suçların sınıflandırılmasında ölçüt olarak hukuki konunun kullanılması Klasik Okul'un eseri olup⁵⁴¹; örtülü de olsa ilk olarak İtalyan hukukçu Cesare Beccaria'nın "*Dei Delitti e Delle Pene*" (Suçlar ve Cezalar) adlı eserinde ortaya atılmıştır⁵⁴².

⁵³⁷ Cinsel özgürlük kavramı bilinçli olarak tercih edilmiştir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Taner, F.G., s. 31 vd.

⁵³⁸ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 61.

⁵³⁹ Kanun'daki ilgili kısma bakıldığında, suçun maddi konusuna göre: parada sahtecilik (md. 197), kıymetli damgada sahtecilik (md. 199), mühürde sahtecilik (md. 202), resmî belgede sahtecilik (md. 204), özel belgede sahtecilik (md. 207) gibi düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir.

⁵⁴⁰ Suçların tasnif edilmesindeki kriterler ve eleştirileri hakkında bkz. Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 45 vd.

⁵⁴¹ Ferri, E., s. 598; Toroslu, N.: *Ceza Hukukunda Okullar*, Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan, İstanbul 1998, s. 369.

⁵⁴² Beccaria, C.: *Dei Delitti e Delle Pene*, Pavia 1817, s. 116 vd.; Türkçe çeviri için bkz. Beccaria, C.: *Suçlar ve Cezalar Hakkında* (Çev. Sami Selçuk), Ankara 2018, s. 55 vd.

III. TEŞEBBÜS AÇISINDAN MADDİ KONU

Anglo-Sakson hukuk sisteminde, teşebbüs (kalkışma, *attempt*) bahsi altında imkânsızlık (*impossibility*) konusu ele alınmaktadır⁵⁴³. İmkânsızlık bağlamında fiili (*factual*) imkânsızlık ele alınırken suçun maddi konusunun incelendiği ve bunun üzerinden bir belirleme yapıldığı görülmektedir. Örneğin bir kimsenin, diğer bir kimseyi öldürmek için o kimse zannederek başka bir şeye ateş etmesi⁵⁴⁴ durumunda olduğu gibi. Kıta Avrupası hukuk sisteminin benimsendiği hukuk düzenlerinde verilen bir başka klasik örnek ise çoktan ölmüş bir kimsenin öldürülmeye çalışılması durumudur⁵⁴⁵.

Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde de teşebbüs ve suçun maddi konusu ister istemez bağlantılı olarak ele alınmaktadır. Ceza hukukunda suça teşebbüs bahsi bu çalışmanın çerçevesinin dışında kalsa da özellikle hareketin elverişli olup olmadığı saptanırken maddi konunun belirlenmesi gerektiğini vurgulamak gerekir. Aynı şekilde, işlenemez suç bakımından suçun maddi konusu belirlenmeli ve incelenmelidir⁵⁴⁶. İşlenemez suçta ele alınan “maddi konunun yokluğu” hâli, ayrıca teşebbüs bakımından da önem arz etmektedir⁵⁴⁷.

⁵⁴³ LaFave, W.R.: Criminal Law, USA 2017, s. 790, § 11.5; Hall, J.: General Principles of Criminal Law, New York 1960, s. 586; Ayrıca bkz. Smith, J.: Criminal Law, UK 2002, s. 343 vd.; Herring, J., s. 793.

⁵⁴⁴ Bkz. *State v. Mitchell*, 170 Mo. 633, 71 S.W. 175 (1902); LaFave, s. 794.

⁵⁴⁵ Maddi konunun yokluğu sebebiyle öldürme suçunun işlenemeyeceği hakkında Mantovani, F., *Speciale...*, s. 102; Benzer yönde Weaver, R.L./Burkoff, J.M./Hancock, C., s. 234; Ormerod, D./Laird, K., s. 513.

⁵⁴⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun gerekçesinde de belirtildiği üzere “suça teşebbüste kullanılan araç suçun kanuni tanımında öngörülen fiili meydana getirmeye elverişli olmalıdır. Ancak elverişlilik sadece kullanılan araç bakımından değil, suçun konusu da dahil olmak üzere bütün fiil yönünden bulunmalıdır. Nitekim uygulamada da elverişlilik bu şekilde anlaşılmaktadır.” (md. 35)

⁵⁴⁷ Koç, C., s. 58 vd.

Hareketin elverişliliği incelenirken, işlenmek istenen suçta kullanılan vasıtaların niteliği ve bunların kullanılış biçimi de değerlendirilir⁵⁴⁸. Hareketin elverişliliğinden kasıt, kullanılan vasıtaların veya gerçekleştirilen hareketlerin doğal sonucu (tabii netice, *evento naturalistico*) doğurmaya uygun olmasıdır⁵⁴⁹. Bu değerlendirme yapılırken suçun maddi konusunun doğru tespiti ve incelenmesi gerekir.

Ancak belirtmek gerekir ki maddi konunun yokluğu ve aracın elverişsizliği birbiriyle bağlantılı olsalar bile birbirinden farklı şeylerdir. Maddi konu, kanunda tanımlanan ve üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştirileceği insan veya şeydir. Elverişlilik ise harekete içkin (*mündemiç*) olan, fiilin bütünü yönünden değerlendirilmesi gereken bir kavramdır⁵⁵⁰. Bir kimsenin, karanlıkta düşmanı zannederek çöp tenekesine tabancayla ateş etmesi hâlinde, öldürme suçunu işlemek için (TCK md. 81) elverişli vasıta (*tabanca*) ve davranış (*ateş etme hareketi*) mevcutsa da öldürme suçunun maddi konusu (*yaşayan bir başka insan*) yoktur.

Bilindiği üzere öldürme suçunun maddi konusunu yaşayan bir başka insan oluşturmaktadır. Örneğin, bir insanı öldürmek için o insana şeker verilmesinin elverişliliği incelenirken, suçun hem mağdurunu hem de maddi konusunu oluşturan insanın şeker hastası olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Yine, yetişkin birisini öldürmek amacıyla bu insanın içeceği suya tebeşir tozu atılması yeterli olmayabilirken, yeni doğmuş bir bebeğin ölümüne sebep olabilecektir⁵⁵¹.

⁵⁴⁸ Alacakaptan, U., *İşlenemez ...*, s. 61 vd. ayrıca bkz. s. 114-115.

⁵⁴⁹ Santoro, A.: Tentativo (Diritto Penale), Novissimo Digesto Italiano, Torino 1971, C. XVIII, s. 1135; Özgenç, İ., *Genel...*, s. 570 vd.; Centel, N./Zafer, H./Çakmut, Ö., s. 463-464.

⁵⁵⁰ Özocak, G.: *İşlenemez Suç*, Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara 2015, C. II, s. 975.

⁵⁵¹ Aydın, D., s. 99.

Görüldüğü üzere suçun maddi konusunun doğru ve tam tespiti, suça teşebbüs bakımından önem taşımaktadır. Nitekim, hareketin elverişli olup olmadığının belirlenebilmesi için üzerinde hareketin gerçekleştirileceği maddi konunun incelenmesi zorunludur. Ancak bu sayede, örneğin, yüksek miktarda şeker verilen insanın, şeker hastası bir insan (*yani öldürme suçunun maddi konusu*) olması durumunda “elverişli” bir harekettten bahsedebilmek mümkün olacaktır.

Son olarak öğretilde, suçun maddi konusunun bir özelliğinden kaynaklanan nitelikli hâllerin uygulanması için suçun tamamlanmasının gerekmediği, nitelikli maddi konu üzerinde icra başlangıcının yeterli olacağı kabul edilmektedir⁵⁵². Bu tartışmaların merkezinde, doğal olarak, “teşebbüs” kurumu yer alsa da yine suçun maddi konusunun ne olduğu ve bunun niteliğinin tespitinin yapılması gerekmektedir. Bir diğer anlatımla, suçun maddi konusu kavramı ortaya konulmadan, nitelikli suça teşebbüse ilişkin sorunların isabetli biçimde çözülmesi mümkün olmayacaktır.

⁵⁵² Detaylı açıklamalar için bkz. Toroslu, H.: *Nitelikli Suça Teşebbüs Sorunu*, AÜHFD, C. 72, S. 1, 2023, s. 429 vd.

IV. İŞLENEMEZ SUÇ AÇISINDAN MADDİ KONU

İşlenemez (imkânsız) suç (*reato impossibile, impossible crime*)⁵⁵³, suçun maddi konusunun yokluğu veyahut suçta kullanılan vasıtanın ve dolayısıyla hareketin elverişsiz olması nedeniyle suçun işlenememesini, sonucun gerçekleşmemesini ifade eder⁵⁵⁴. İşlenemez suç kavramı ilk bakışta bir suç türü gibi düşünülebilirse de⁵⁵⁵ aslında bu bir suç türü olmayıp, *suç olmama durumudur*⁵⁵⁶.

İşlenemez suç, İtalyan Ceza Kanunu'nun 49. maddesinin II. fıkrasında “*hareketin elverişsizliği veya konunun yokluğu nedeniyle zararlı veya tehlikeli sonucun mümkün olmaması durumunda ceza verilmez*” şeklinde açıkça düzenlenmiştir⁵⁵⁷. Buna karşılık hem Mülga Ceza Kanunu'nda hem de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda işlenemez suç ele alan bir düzenleme yoktur. Türk Ceza Kanunu'nda böyle bir düzenleme olmasa da öğretide işlenemez suçun varlığı kabul edilmektedir. Böyle bir düzenlemenin Kanun'da yer almaması eksiklik olarak nitelendirilmeyebilir; zira, suça teşebbüsü düzenleyen hükümlerden hareketle işlenemez suç durumunda kanunun suç olarak öngördüğü bir fiilin oluşmadığını tespit etmek mümkündür⁵⁵⁸.

⁵⁵³ Kavram, Alman öğretisinde “elverişsiz teşebbüs” (*untauglicher Versuch*) olarak yer almaktadır ve Türk hukukunda bu şekilde kullanıldığı görülmektedir bkz. Koca, M./Üzülmez, İ., *Genel...*, s. 432; Bazı İtalyan hukukçular da imkânsız teşebbüs (*tentativo impossibile*) kavramını kullanmaktadırlar bkz. Vannini, O.: *Istituzioni di Diritto Penale Parte Generale*, Firenze 1939, s. 234 vd.

⁵⁵⁴ Alacakaptan, U., *İşlenemez...*, s. 1-2; Antolisei, F., *Generale...*, s. 499; Ranieri, S.: *Diritto Penale Parte Generale*, Milano 1945, s. 299; Cavallo, V.: *Diritto Penale Parte Generale*, V. II, Napoli 1955, s. 499.

⁵⁵⁵ İşlenemez suçun suç genel teorisindeki yeri konusunda detaylı bilgi için bkz. Alacakaptan, U., *İşlenemez...*, s. 17 vd; Özocak, G., s. 959 vd.

⁵⁵⁶ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 246; Ayrıca bkz. Özocak, G., s. 955 vd.

⁵⁵⁷ Art. 49 - Reato Supposto Erroneamente e Reato Impossibile

(II) “*La punibilità è altresì esclusa quando, per la inidoneità dell'azione o per l'inesistenza dell'oggetto di essa, è impossibile l'evento dannoso o pericoloso.*”

⁵⁵⁸ Aynı yönde bkz. Güngör, D., *Fiil...*, s. 122.

İşlenemez suçun ortaya çıktığı iki hipotezden biri suçun maddi konusunun bulunmaması nedeniyle suçun işlenememesidir⁵⁵⁹. Bu nedenle suçun maddi konusunun tespiti, işlenemez suçun tespiti bakımından zorunludur. Maddi konunun yokluğunun tespiti, *ex-ante* bir değerlendirmeye yapılır⁵⁶⁰. Bir diğer anlatımla, fiil gerçekleşmeden önceki tüm koşullar dikkate alınır; objektif olarak üçüncü kişinin sahip olduğu genel hayat tecrübelerine göre maddi konunun yokluğu belirlenir⁵⁶¹.

İşlenemez suçta maddi konunun bulunmamasından kasıt, maddi konunun kanuni tipe uygun ve elverişli olmaması nedeniyle failin gerçekleştirdiği hareketlerin, işlenmesi düşünülen suça vücut verme imkânının olmamasıdır⁵⁶². Her ne kadar suçu meydana getiren davranış ile suçun maddi konusu arasında inkâr edilemez bir bağ bulunsa da bu ikisi birbirinden farklı kavramlardır. Nitekim, bir davranışın elverişli olup olmadığını suçun maddi konusunu dikkate almadan belirleyebilmek mümkün değildir⁵⁶³.

İşlenemez suça verilen en tipik örnek, hâlihazırda ölmüş birisini yaşıyor zannederek öldürmeye çalışmaktır. Öldürme suçunun maddi konusu *yaşayan bir başka insan* olduğundan; ölmüş bir kimsenin insan öldürme suçunun maddi konusu olamayacağı ve bu nedenle verilen örnekte işlenemez suçun varlığı kabul edilmektedir⁵⁶⁴. Nitekim

⁵⁵⁹ Detaylı bilgi için bkz. Alacakaptan, U., *İşlenemez...*, s. 113 vd.

⁵⁶⁰ Yargıtay da bir kararında maddi konunun yokluğuna ilişkin değerlendirmenin eylem öncesi (*ex-ante*) yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Yargıtay 16. CD., E. 2018/7103, K. 2019/1953, T. 21.03.2019 (Lexpera).

⁵⁶¹ Özocak, G., s. 984.

⁵⁶² Centel, N./Zafer, H./Çakmut, Ö., s. 484.

⁵⁶³ Alacakaptan, U., *İşlenemez...*, s. 114-115.

⁵⁶⁴ İşlenemez suç bağlamında, suçun maddi konusunun olmaması bahsinde de *sübjektif teori*, *objektif teori*, *somut tehlike teorisi*, *yeni objektif teori* gibi çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Bu teoriler hakkında detaylı bilgi için bkz. Centel, N./Zafer, H./Çakmut, Ö., s. 484 vd.

burada öncelikle maddi konunun tespiti yapılmış (*öldürme suçunun maddi konusu “yaşayan bir başka insan”dır*) daha sonra olayda maddi konunun olmadığı ve bu nedenle işlenemez suçun var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görüleceği üzere suçun maddi konusunun doğru tespiti olmaksızın işlenemez suça ilişkin doğru sonuca ulaşmak mümkün değildir.

V. SUÇA ETKİ EDEN NEDENLERDE MADDİ KONU

Maddi konunun önemli sonuçlar doğurduğu noktalardan biri de cezayı ağırlaştıran ve hafifleten nedenlerdir. Bazı hipotezlerde suçun maddi konusuna göre verilecek cezaların ağırlaştırıldığı veya hafifletildiği görülmektedir. Suçun basit şekli için tespit edilen cezanın belirlenmesinde doğan bu sonuç, cezanın türünün (*niteliğinin*) değişmesi veya yalnızca miktarının (*niceliğinin*) ağırlaştırılması veya hafifletilmesi şeklinde olabilmektedir⁵⁶⁵.

Genel olarak, maddi konusu olan suçların çoğunda maddi konunun niteliğine göre verilecek ceza ağırlaştırılmakta veya azaltılmaktadır. Örneğin, zimmet suçunda suçun maddi konusunu oluşturan malın değerinin az olması hâlinde verilecek ceza üçte birden yarıya kadar indirilebilmektedir (TCK md. 249).

Benzer şekilde maddi konunun niteliğine göre verilecek cezanın ağırlaştırılması da söz konusu olabilmektedir. Örneğin, öldürme suçunun cezası müebbet hapisken; öldürülen insanın “boşanılan eş” olması durumunda (TCK md. 82/I-d)⁵⁶⁶ fail ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacaktır.

⁵⁶⁵ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 283.

⁵⁶⁶ “Nitelikli haller

Madde 82- (1) Kasten öldürme suçunun;

a) Tasarlayarak,

b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek,

c) Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle,

d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı,

e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

f) (Değişik: 12/5/2022-7406/2 md.) Kadına karşı,

g) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,

h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da

VI. SUÇUN MADDİ KONUSU VE MADDİ UNSURU

Suçun maddi unsuru ve suçun maddi konusu kavramları, her şeyden önce yapılan adlandırmanın benzerliği nedeniyle birbirine karıştırılabilmektedir. Buna karşılık, suçun maddi konusu ve maddi unsuru birbirinden farklı kavramlardır. Yine de suçun maddi konusunun en yakın olduğu kavramlardan birinin “*maddi unsur*” olduğunu, bunun içerisinde de özellikle “*hareket*” ile maddi konunun bağlantılı olduğunu belirtmek gerekir⁵⁶⁷.

Maddi unsuru oluşturan, insandan kaynaklanan (veya insandan başka canlı ya da cansız varlıklardan kaynaklansa bile insana atfedilebilen) fiilin, “davranış”, sonuçlu bir suç söz konusu ise “sonuç” ve bu ikisi arasındaki “nedensellik bağı”ndan oluştuğu kabul edilir⁵⁶⁸. Bu açıdan bakıldığında suçun maddi konusunun, maddi unsurun içinde veya onunla ilişkili bir kavram olmadığını görmek mümkündür.

Maddi unsur bağlamında ele alınan ve suç teşkil eden davranışın, eğer kanuni tipte bir maddi konu öngörülmüşse, bir diğer anlatımla söz konusu suç maddi konulu bir suçsa bunun üzerinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, davranışın neyin üzerinde gerçekleştiğinin incelemesi hem maddi unsuru hem de suçun maddi

yakalanmamak amacıyla,

i) (Ek:29/6/2005 - 5377/9 md.)Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle,

j) Kan gütmeye saikiyle,

k) Töre saikiyle,

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁵⁶⁷ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 11.

⁵⁶⁸ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 131; Aynı yönde detaylı açıklamalar için bkz. Antolisei, F., *Generale...*, s. 219 vd.

konusunu belirlemeyi gerektirmekte, dolaylı olarak da bu ikisi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

VII. SUÇUN MADDİ KONUSU VE HUKUKİ KONUSU

A. Maddi Konu ve Hukuki Konu Arasındaki İlişki

Tarihsel süreçte suçun maddi konusu ve hukuki konusu kavramları birbiriyle karıştırılmış, bu iki kavramın birbirinden ayrılması gerekliliği tam olarak ve ilk kez hukukçu *Franz von Liszt* tarafından ortaya konulmuştur⁵⁶⁹. Günümüzde de suçun maddi konusu ve hukuki konusu kavramları birbirinden ayrı olarak ele alınmaktadır⁵⁷⁰. Kuşkusuz hukuki konu ve maddi konu kavramları birbiriyle bağlantılıdır. Ancak, bunlar arasındaki bağlantının ve ilişkinin ortaya konulması gerekmektedir.

Uzun zamandan beri ceza hukuku sistematigine genel kısım (*genel hükümler*) ve özel kısım (*özel hükümler*) şeklinde yapılan ikili ayırım hâkim olmuş, ilk kısımda suçlu ve cezai sonuçlara ilişkin genel kurallara, öğretilere; ikinci kısımda ise kanunun öngördüğü suç fiillerinin incelenmesine ve sınıflandırılmasına yer verilmiştir⁵⁷¹.

Kanunda suçların sınıflandırılması bakımından en elverişli ölçütün “*suçun hukuki konusu*” yani suçu öngören norm tarafından korunan ve suçla ihlal edilen hukuki varlık (*bene giuridico*) ya da menfaat (*interesse giuridico*) olduğu kabul edilmesine rağmen;

⁵⁶⁹ Akt. Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 126, dn. 395.

⁵⁷⁰ Yine de bu ayırımın nasıl yapılacağı Alman öğretisinde tartışılmıştır. Detaylı açıklamalar için bkz. Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 127 vd.

⁵⁷¹ Toroslu, N.: *Suçların Tasnifi Sorunu ve Taksirli Suçlar ile Kabahatler Konusunda Bazı Eğilimler* (Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK.nun 50 Yılı ve Geleceği), İstanbul 1977, s. 115.

Türk Ceza Kanunu’nun özel kısmında bu ölçüte yeterince yer verilmediği, yer verilen bazı hâllerde ise isabetsiz belirlemelerin yapıldığı ileri sürülmüştür⁵⁷².

Suçun maddi konusunun tam ve doğru olarak belirlenmesi suçun mağduru ve hukuki konusu kavramlarının da tespiti bakımından önemlidir. Öğretide, suçun maddi konusuna zarar vermenin veya onu tehlikeye atmanın, suçun hukuki konusunun ihlali anlamına geleceği ileri sürülmüştür⁵⁷³. Buna göre suçun maddi konusu, suçun objektif unsurlarından birisini oluşturmaktadır ve bunun aracılığıyla hukuken korunan varlık veya menfaat ihlal edilmektedir⁵⁷⁴.

Suçun maddi konusuna zarar verilmedikçe veya maddi konu tehlikeye atılmadıkça, suçun hukuki konusunun ihlal edilemeyeceğini kabul eden bu görüşler her suçta bir maddi konu bulunduğunu kabul ettiklerinden kendi içinde tutarlı kabul edilebilirse de; her suçun bir hukuki konusu olmasına rağmen maddi konusu bulunmadığından bu görüşlerin isabetli olduğunu söylemek güçtür.

Yine bir başka görüşe göre suçun maddi konusu ve hukuki konusu son derece farklıdır⁵⁷⁵. Bu görüş isabetli olmakla birlikte maddi konu ve hukuki konu arasındaki ilişkinin ortaya konulabilmesi için bunlar arasındaki benzerliklerin ve farkların ele alınması gerekir. Ancak bu sayede iki kavramın tam olarak tespiti mümkün olabilir.

İki kavram arasındaki en önemli benzerlik bu kavramların “*normatif*” olmasıdır. Bu nedenle, suçun hukuki konusu ve maddi konusu kavramları kanuni tipten, yani

⁵⁷² Toroslu, N.: *Kadı Adaletine Doğru*, Güncel Hukuk, Nisan 2005, s. 11.

⁵⁷³ İçel, K. ve Diğerleri: Suç Teorisi, İstanbul 2000, s. 89; Özgenç, İ./Şahin, C.: Uygulamalı Ceza Hukuku, Ankara 2001, s. 112.

⁵⁷⁴ Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 142.

⁵⁷⁵ Oppenheim’in görüşleri hakkında bkz. Gianniti, F., s. 171.

normatif düzenlemeden hareketle belirlenir. Maddi konu kanuni tipte kurucu unsur olarak yer aldığında, normun ihlali maddi konu ile ilgili olarak gerçekleşir.

Maddi konu ve hukuki konu kavramları arasındaki bağlantı, *doğrudan* veya *dolaylı* olabilir⁵⁷⁶. Maddi konu ile hukuki konu arasında genellikle *doğrudan bir bağlantı* vardır. Yani, maddi konu olan insan veya şey, hukuki konu ile korunan hakların, menfaatlerin veya varlıkların cismanileşmiş şekli ise hukuki konu ve maddi konunun doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir. Örneğin, bir kimsenin bilgisayarının çalınması hâlinde malvarlığına karşı bir suç olan hırsızlık suçu (TCK md. 141) meydana gelmektedir. Bu suçun hukuki konusu *zilyetlik*⁵⁷⁷, maddi konusu ise çalınan bilgisayardır. Maddi konu olan bilgisayar, hukuki konu olan taşınır malın zilyetliğinin cismanileşmiş hâlini (taşınır malı) oluşturmaktadır. Yine, öldürme suçunun (TCK md. 81) hukuki konusu yaşam varlığı, maddi konusu ise öldürülen insandır. Burada da hukuki konu ile maddi konu arasında doğrudan bir bağlantı olup, maddi olarak insan, yaşam varlığının doğadaki yansımasıdır.

Aksi durumlarda da hukuki konu ve maddi konu arasında *dolaylı bir bağlantı* olabilir. Maddi konu olan şeyin herhangi bir beşerî ihtiyacı tatmine elverişli olmaması nedeniyle bir şahsi varlık teşkil etmediği hâllerde dahi bu bağlantıdan söz edilebilir⁵⁷⁸. Örneğin, hiç kimsenin sahibi olmadığı bir hayvan üzerinde kötü muamele gibi davranışların yapılması durumunda, hukuki konu ile maddi konu arasında dolaylı bir bağlantı olduğu ileri sürülmüştür⁵⁷⁹.

⁵⁷⁶ Gianniti, F., s. 171 vd.

⁵⁷⁷ Toroslu, N./Toroslu, H., *Özel...*, s. 134.

⁵⁷⁸ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 194.

⁵⁷⁹ Gianniti, F., s. 171-172.

Öğretide, hukuki konu ile maddi konu arasında her zaman doğrudan ve kesin bir bağlantı olduğu; failin davranışlarını üzerinde gerçekleştirdiği insan veya şeyin, ceza kanunun koruduğu hukuki varlık ya da menfaatlerin cismanileşmiş şekilleri olması gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁸⁰. Önemli bir gerçeği ortaya koysa da bu görüşün her zaman isabetli olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim, her zaman suçun maddi konusu, hukuki konunun cismanileşmiş şekli olmamakta ve aralarında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Örneğin, cumhurbaşkanına suikast suçunda (TCK md. 310), suçun maddi konusu olan cumhurbaşkanının, anayasal düzen ve bu düzenin işleyişine ilişkin menfaatin somutlaşmış şekli olduğunu savunmak güçtür. Bu örnekte maddi konu ve hukuki konu arasında dolaylı bir bağlantı vardır. Maddi konunun, hukuki konunun cismanileşmiş şekli olduğu söylenemez. Bu durum, özellikle maddi konusu şey olan suçlar bakımından daha açık görülmektedir⁵⁸¹. Örneğin, bir kimsenin genel güvenliği kasten tehlikeye sokacak şekilde kendi evini yıkması durumunda, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu (TCK md. 170/I-b)⁵⁸² oluşacaktır. Burada maddi konu yıkılan ev, hukuki konu⁵⁸³ ise toplumun hamili olduğu genel güvenliğe ilişkin hukuki menfaattir. Görüldüğü üzere yıkılan evin, toplumun

⁵⁸⁰ Rocco, A., *L'oggetto...*, s. 13.

⁵⁸¹ Gianniti, F., s. 172-173.

⁵⁸² “Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması

Madde 170- (1) Kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda;

a) Yangın çıkaran,

b) Bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olan,

c) Silahla ateş eden veya patlayıcı madde kullanan,

kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

⁵⁸³ Bu suçun hukuki konusunun “kişilerin ve malların kapsamlı bir şekilde tehlikeye uğratılmalarının önlenmesi” olduğu görüşü için Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Özel...*, s. 610.

güvenliğine ilişkin hukuki menfaatin cismanileşmiş şekli olduğunu söylemek oldukça güçtür.

Maddi konu ile hukuki konu arasındaki bağlantı, bu iki kavramın aynılaştırılması gibi sonuçlar da doğurabilmektedir. Nitekim öğretide, “*Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu*” (TCK md. 179)⁵⁸⁴ bakımından böyle bir “aynılaştırma” yapıldığı görülmektedir. Bu suçun hukuki konusunu “*trafik güvenliği ve bu bakımdan kamu güvenliği*”⁵⁸⁵ olarak belirten yazarlar, maddi konunun da “*trafik düzeni veya güvenliği*”⁵⁸⁶ olduğunu kabul etmektedirler.

Belirtmek gerekir ki trafik düzeni veya güvenliği gibi soyut kavramlar maddi konu olamazlar. Kaldı ki bu suçun “*kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işareti değiştirerek, kullanılamaz hale getirerek, konuldukları yerden kaldırarak...*” işlenmesi durumunda üzerinde davranışların gerçekleştirildiği nesneler olan işaret, levha vs. suçun maddi konusunu oluşturmaktadır.

⁵⁸⁴ “*Trafik güvenliğini tehlikeye sokma*

Madde 179- (1) Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işareti değiştirerek, kullanılamaz hale getirerek, konuldukları yerden kaldırarak, yanlış işaretler vererek, geçiş, varış, kalkış veya iniş yolları üzerine bir şey koyarak ya da teknik işletim sistemine müdahale ederek, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikeye neden olan kişiye bir yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

*(2) Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşım araçlarını kişilerin hayat, sağlık veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde sevk ve idare eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*⁵⁸⁴

(3) Alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanan kişi yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.”

⁵⁸⁵ Tezcan, D./Erdem, M.R./Önok, M., s. 956.

⁵⁸⁶ Tezcan, D./Erdem, M.R./Önok, M., s. 958.

Bazı hukukçular, maddi konu üzerinde gerçekleşen bir zararın hukuki konuya yansıdığını, bunlardan biri korunmadan diğerinin korunmasının mümkün olmadığını ileri sürmüşlerdir⁵⁸⁷. Bu görüş, maddi konusu olan suçlarda maddi konu korunmadan hukuki konunun tam olarak korunamayacağını ortaya koyarak önemli bir gerçeğe dikkat çekmişse de bu görüş her durumda isabetli olmamaktadır. Nitekim, aynı nitelikteki maddi konunun bir varlık olmamasına rağmen bu şeye cezai koruma sağlanmış olabilir ve bunun ihlali suç teşkil edebilir⁵⁸⁸.

B. Maddi Konu ve Hukuki Konu Arasındaki Benzerlikler ve Farklar

- i. Bazı suçlarda suçun maddi konu ile suçun mağduru veya suçun faili gibi kavramlar aynı olup, örtüşebiliyorlarsa da öğretilerde aksini düşünenlere rağmen⁵⁸⁹ suçun maddi konusu ve suçun hukuki konusu kavramları hiçbir zaman örtüşmezler.
- ii. Maddi konu, üzerinde suçun işlendiği insan veya şey olarak cismani bir yapıya sahipken; hukuki konu kavramı hukuken korunan ve suçla ihlal olunan hukuki varlık veya menfaat olduğu için maddi konu ile aynı olamaz. Bu durum, maddi konu ve hukuki konu kavramları arasındaki en temel farkı işaret etmektedir. Maddi konu, cismani, somut bir kavram iken; hukuki konu gayrimaddi, soyut

⁵⁸⁷ Cavallo, V.: La Violazione di Domicilio, Napoli 1938, s. 194.

⁵⁸⁸ Gianniti, F., s. 174.

⁵⁸⁹ Birtakım suçlarda maddi konu ve hukuki konunun örtüşebildiğini (örneğin, konut dokunulmazlığını ihlal suçu) savunan görüş hakkında bkz. Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 24.

bir kavramdır⁵⁹⁰. Şu hâlde suçun hukuki konusunun daha geniş bir alanı kapsadığını söylemek mümkündür⁵⁹¹.

- iii. Üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştiği maddi konu, sadece tipik fiil olarak dikkate alınan suça bağlanabilir. Yani, maddi konunun varlığı suçun varlığını gerektirmez. Zira suç, kurucu bir unsurunun yokluğu yahut hukuka aykırılığı ortadan kaldıran bir neden sebebiyle oluşmayabilir. Buna karşılık suçun hukuki konusu bir bütün olarak dikkate alınan suça bağlanabilir. Bu açıdan hukuki konunun varlığı ile bizzat suçun varlığı aynıdır⁵⁹².
- iv. Hukuken korunan ve suç tarafından ihlal edilen hukuki varlık veya menfaat olarak hukuki konu her suçta bulunmasına rağmen⁵⁹³ her suçun maddi konusu yoktur. Gerçekten de hukuken herhangi bir varlık ya da menfaati ihlal etmeyen bir suç düşünülemez⁵⁹⁴. Çağdaş ceza hukuku sistemleri, herhangi bir varlık ya da menfaati ihlal etmeyen davranışları cezalandırmamaktadır. Cezalandırılabilen davranışlar, toplumsal açıdan zararlı, yani dış dünyada mevcut maddi ve gayri maddi varlıkları ihlal eden davranışlardır. Ceza kanunları yalnızca doğacı anlamda gerçekliğe sahip, toplumsal yaşamın korunması bakımından zorunlu olan varlıkları ihlal eden davranışları cezalandırabilir⁵⁹⁵. Bu bağlamda, çağdaş ceza hukukunun merkezinde suçun hukuki konusunun olduğunu söylemek mümkündür. Hukuki konu, suçun

⁵⁹⁰ Benzer yönde Grispigni, F., s. 271.

⁵⁹¹ Selçuk, S., *Dolandırıcılık*..., s. 57.

⁵⁹² Toroslu, N., *Cürümlerin*..., s. 195-196.

⁵⁹³ Yalçın Sancar, T.: *Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları* (TCK. m. 159/1), Ankara 2004, s. 63.

⁵⁹⁴ Dönmezer, S./Erman, S., *Nazarî*... C. 1, s. 355.

⁵⁹⁵ Keyman, S., *Hareket*..., s. 151.

özünü oluşturmaktadır⁵⁹⁶. Buna karşılık, kanuni tipte herhangi bir maddi konu öngörülmemiş olabilir. Örneğin, Türk Ceza Kanunu'nun 271. maddesinde düzenlenen suç uydurma suçunun⁵⁹⁷ hukuki konusu adlî faaliyetlerin normal ve düzgün çalışmasına ilişkin menfaatten⁵⁹⁸ bu suçun maddi konusu yoktur⁵⁹⁹.

- v. Maddi konu genellikle suçun asli veya arızı unsuru olarak karşımıza çıkar. Buna karşılık suçun hukuki konusu, her zaman kanuni tipin dışındadır ve kanuni tipin tarifinde yer almaz. Bu durum oldukça doğaldır, çünkü hukuki konu suçun bir unsuru olmayıp suçun özünü teşkil eder⁶⁰⁰.
- vi. Suçun maddi konusu, kanuni tipin objektif bir kurucu unsurunu teşkil ettiğinde kastın varlığı için failin bunu bilmesi⁶⁰¹, failin taksirli olarak sorumlu tutulabilmesi için de en azından bunu tahmin etmesi gerekmektedir. Fakat,

⁵⁹⁶ Gerçekten de 18 yüzyılın sonunda yayımlanan Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nin (*the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen*) 5. maddesinde ihlal ediciliğin ve bu bağlamda ceza hukukunda hukuki konunun formüle edilmeye çalışıldığı görülmektedir. “V. *The law ought to prohibit only actions hurtful to society. What is not prohibited by the law, should not be hindered; nor should any one be compelled to that which the law does not require.*”

Bkz. “The Declaration of the Rights of Man and of the Citizen 1789”, (https://constitutionnet.org/sites/default/files/declaration_of_the_rights_of_man_1789.pdf, E.T. 30.01.2023)

⁵⁹⁷ “Suç uydurma

Madde 271- (1) İşlenmediğini bildiği bir suçu, yetkili makamlara işlenmiş gibi ihbar eden ya da işlenmeyen bir suçun delil veya emarelerini soruşturma yapılmasını sağlayacak biçimde uyduran kimseye üç yıla kadar hapis cezası verilir.”

⁵⁹⁸ Toroslu, H.: *Suç Uydurma Suçu*, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, Ankara 2013, s. 322; bu suçun hukuki konusunun “bireyin adil yargılanma hakkı” olduğunu kabul eden görüş için bkz. Ünver, Y.: İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, Ankara 2021, s. 186.

⁵⁹⁹ Öğretide suç üstlenme suçunun maddi konusunun olduğu, hatta suçun faili ile mağdurunun bu suçta örtüştüğü ileri sürülmüştür. Baş, E., s. 695. Suç üstlenen fail, kendisi üzerinde herhangi bir davranış gerçekleştirmediğinden bu görüşe katılmak mümkün gözükmemektedir.

⁶⁰⁰ Gianniti, F., s. 177.

⁶⁰¹ Maddi konunun maddi unsur içinde olduğu için “kasıt” kapsamında olduğu hakkında bkz. Selçuk, S., *Dolandırıcılık...*, s. 57.

hukuki konu bakımından böyle bir durum söz konusu olmayıp, failin hukuki konuyu bilmemesi, tahmin edememesi mümkündür⁶⁰².

- vii. Maddi konu ve hukuki konu kavramları arasındaki farklardan bir diğeri de “şey” kavramının kapsamına ilişkindir. Çalışmanın birinci bölümünde değinildiği üzere⁶⁰³ maddi konu açısından şey kavramı tabii anlamda ele alınmakta, elle tutulabilir cismani varlıklar şey olarak kabul edilmektedir. Suçun hukuki konusu bakımından ise “şey” hukuki bir kavram olarak ortaya çıkar ve duyularla kavranabilen, düşünceyle tanınabilen, beşerî bir ihtiyacı tatmine elverişli, insanın egemenlik (*hâkimiyet*) altına almaya müsait dış dünyanın herhangi bir kısmı olabilir⁶⁰⁴.
- viii. Nihayet, maddi konu ve hukuki konu arasında doğrudan bir bağlantının bulunduğu suçlarda bile bu iki kavram esas bakımından yine birbirinden farklı ve ayrı olmaktadır. Nitekim kanun, maddi konu olarak insanı tabiatçı anlamda ele alırken; hukuki konu bakımından aynı insanı manevi anlamda, ceza hukuku korumasını hakeden bir varlık olarak ele alır⁶⁰⁵. Örneğin, hırsızlık suçunun hukuki konusu zilyetliktir. Hırsızlık suçunun maddi konusunu oluşturan taşınır malın dayanağı bir insan olsa bile hukuki konu bu insandan ayrı ve hukuk normunun koruduğu bir menfaat olarak (*zilyetlik*) ortaya çıkmaktadır⁶⁰⁶.

⁶⁰² Bkz. Gianniti, F., s. 187; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 196.

⁶⁰³ Bkz. “VI. Maddi Konu Olarak Şey” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁶⁰⁴ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 196 vd.

⁶⁰⁵ Gianniti, F., s. 180-181; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 199.

⁶⁰⁶ Örnek için bkz. Bettiol, G., s. 156.

VIII. SUÇUN MADDİ KONUSU VE MAĞDURU

Her suçun hukuki konusu olduğu gibi bir de mağduru, diğer bir ifadeyle pasif süjesi (*soggetto passivo*) vardır. Öğretide pasif süje kavramı kullanılsa da bu çalışmada ceza hukuku açısından dar ve teknik anlamda “mağdur” kavramı tercih edilmiştir. Nitekim, Türk Ceza Kanunu da pasif süje kavramı yerine “mağdur” kavramını tercih etmiş ve istikrarlı olarak bu kavramı kullanmıştır.

Mağdur kavramını suçtan zarar görme ölçütü ile belirlemeye çalışan görüşler varsa da bu ölçüt, mağdur kavramını suçun maddi konusu ve suçtan zarar gören kavramlarından tam olarak ayırmaya elverişli olmayacağı için kabul edilemez⁶⁰⁷.

Öğretide, suçun mağduru kavramını “*maddi konunun ait olduğu veya maddi konuya sahip olan kişi*” şeklinde tanımlayan yazarlar vardır⁶⁰⁸. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Bir kere her suçun bir maddi konusu yoktur. Buna ek olarak, bazı suçlarda mağdur, maddi konunun sahibi olan insan değildir. Örneğin, yalı, köşk gibi teknik anlamda kültür varlığı olarak nitelendirilen yapıların sahibi gerçek kişiler olabilmektedir. Bu kimselerin, sahibi oldukları yapılara kanuna aykırı tadilatlar yapması Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda (md. 65)⁶⁰⁹ suç olarak

⁶⁰⁷ Antolisei, F., *Generale...*, s. 188.

⁶⁰⁸ Bu görüş için bkz. “Suçun Konusu ve Mağdur”, Hasan Sınar, (<https://www.youtube.com/watch?v=FmjJwbEHLaI>, E.T. 29.11.2022).

⁶⁰⁹ “Cezalar

Madde 65 – (Değişik: 8/10/2013-6498/3 md.)

Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının bu Kanuna göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile izin alınmaksızın inşai ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptıranlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Bu Kanuna aykırı olarak yıkma veya imar izni verenler, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

düzenlenmiştir. Özel mülkiyetin konusu olan ve bu suçun da maddi konusunu oluşturan yapının sahibinin gerçek kişi olduğu kuşkusuzdur. Buna karşılık, bir kimse bir suçun hem faili hem de mağduru olamayacağı için yapının sahibi gerçek kişi suçun mağduru olmamaktadır. Kültür varlığı üzerinde işlenen bu suç topluma karşı bir suçtur. Suçun mağduru da yapının sahibi değil “toplum”dur⁶¹⁰.

Mağdur kavramının sıkı bağlantılı olduğu “hukuki konu” kavramından hareketle belirlenmesi gerekir⁶¹¹. Mağdur, suçun ihlal ettiği ve normun koruduğu hukuki varlık ya da menfaatin, *yani hukuki konunun*, sahibi veya hâmilidir⁶¹². Belirtmek gerekir ki bu iki kavramın birbiriyle karıştırılmaması için suçun mağdurunun çerçevesinin doğru olarak çizilmesi zorunludur.

Öğretide, suçun maddi konusunun mağdurdan daha geniş bir kavram olduğu ve daha büyük bir kümeyi kapsadığı ileri sürülmüştür⁶¹³. Şeylerin de suçun maddi konusunu oluşturabileceği, buna karşılık suçun mağdurunun ancak bir “kişi” olabileceği düşünüldüğünde bu tespit isabetli görünebilir. Ancak, kişi üzerinden bir karşılaştırma yapıldığında maddi konuyu sadece gerçek kişi olan “insan”ın, mağduru ise tüzel kişiler

Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen fiiller, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak amacıyla işlenmiş ise verilecek cezalar bir kat artırılır.

(Değişik dördüncü fıkra: 20/8/2016-6745/25 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tabi olmayan tadilat ve tamiratları, kültür varlıkları yönünden bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş yerlerde yetkili idarelerden, koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmamış yerlerde koruma bölge kurulu müdürlüklerinden; tabiat varlıkları ve doğal sit alanları yönünden ise çevre ve şehircilik il müdürlüklerinden izin almaksızın ya da izne aykırı olarak yapanlar veya yaptırımlar, altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

⁶¹⁰ Benzer olaylar medyaya da yansımaktadır bkz. “Mahkeme, Kanlıca’daki Yalı Davası İçin Reza Zarrab’ı Arıyor!” (<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/mahkeme-kanlicadaki-yali-davasi-icin-reza-zarrabi-ariyor-4602926/>, E.T. 30.01.2023).

⁶¹¹ Bkz. Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P., s. 204; Florian, E.: *Trattato di Diritto Penale*, V. 1, Milano 1915, s. 452.

⁶¹² Pisapia, G.D., s. 41; Benzer yönde bkz. Romano, B., s. 391.

⁶¹³ Musotto, G.: *Diritto Penale*, V. I, Palermo 1953, p. 125.

de dahil her türlü kişilerin ve bunlara ek olarak aile, toplum gibi tüzel kişiliği olmayan kişi topluluklarının da oluşturabileceği düşünüldüğünde; bu açıdan suçun mağdurunun daha geniş bir alanı kapladığı kabul edilmelidir.

Bazı suçlar bakımından suçun maddi konusunun ve mağdurunun örtüşmesi, bir diğer anlatımla aynı insan olması mümkündür⁶¹⁴. Ancak, suçun maddi konusunun aynı zamanda mağdur olması yahut suçun mağdurunun aynı zamanda maddi konuyu oluşturması gibi bir zorunluluk söz konusu değildir⁶¹⁵. Suçun maddi konusu ve mağdurunun örtüşmesi durumu, suçla ihlal olunan hukuki varlık ya da menfaatin hamili veya sahibi olan insanın, suç teşkil eden davranışın yine kendisi üzerinde gerçekleştirildiği hâllerde ortaya çıkar⁶¹⁶. Örneğin, yaralama suçunda suçun mağduru ve maddi konusu yaralanan insandır⁶¹⁷. Öldürme suçunda da durum farklı değildir⁶¹⁸. Öldürülen insan suçun hem maddi konusunu hem de mağdurunu oluştururken, öldürülenin yakınları suçtan zarar görendir⁶¹⁹.

⁶¹⁴ Fiore, C./Fiore, S., s. 192; Fiandaca, G./Musco, E., *Generale...*, s. 216.

⁶¹⁵ Manzini, V., s. 585.

⁶¹⁶ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 187.

⁶¹⁷ Öğretide, kasten yaralama suçunun mağdurunun yaralanan insan olduğu, buna karşılık bu suçun maddi konusunun “*yaralanan kişinin vücudu*” olduğu ileri sürülmüştür. Özgenç, İ., *Genel...*, s. 219-220.

⁶¹⁸ Kunter, N., *Maddi...*, s. 118-119.

⁶¹⁹ Romano, B., s. 393.

Buna karşılık, 765 sayılı mülga Ceza Kanunu'nda düzenlenen çocuğun rızası ile kaçırılması suçu (md. 182)⁶²⁰ incelenecek olursa, bu suçun maddi konusu kaçırılan çocuk olmasına rağmen suçun mağduru kaçırılan çocuğun velisi ya da vasisidir⁶²¹.

Bazı durumlarda suçun mağduru suçtan zarar gören ile örtüşebilir. Suçtan zarar gören, tazmin edilebilir bir zarara uğrayan, iade yahut tazmin isteme hakkına sahip olan, ceza davasına katılabilen kişidir⁶²². Suçun mağduru, *çoğu zaman ve doğal olarak*, suçtan zarar görmektedir; ancak, her suçtan zarar gören, dar ve teknik anlamda suçun mağduru olmayabilir⁶²³. Örneğin, İtalyan Ceza Kanunu'nda bir kimsenin sigorta bedeli almak için kendisine zarar vermesi suç olarak düzenlenmiştir (md. 642). Öğretide, bu suçun failinin ve maddi konusunun kendisine zarar veren insan, mağdur ve suçtan zarar görenin ise sigorta şirketi olduğu belirtilmiştir⁶²⁴. Türk hukukunda da sigorta bedelini almak için bir kimsenin kendi malına zarar vermesi hâlinde (TCK md. 158/I-k) mağdurun sigorta şirketi olduğu belirtilmiştir⁶²⁵. Bu hipotezde sigorta şirketini, aynı zamanda suçtan zarar gören olarak kabul etmek gerekir. Ayrıca, ileride değinileceği üzere bir kimsenin kendisini askerliğe yaramayacak hâle getirmesi suçu

⁶²⁰ “(1) Her kim şehvet hissi veya evlenmek niyeti olmaksızın henüz on beş yaşına girmeyen küçük bir çocuğu kendi rızasıyla ana ve baba veya vasisi veyahut muvakkaten olsun kendisine bakmakta ve muhafaza etmekte olan kimseler yanından kaçırır yahut çocuğun muvafakatiyle bigayrihak yanında tutarsa bir seneye kadar hapis cezasına mahkûm olur.

(2) Eğer bu fiil, kaçırılan veya alıkonulan çocuğun rızası olmaksızın işlenmiş yahut çocuk henüz on iki yaşını ikmal etmemiş bulunursa yerine göre evvelki maddelerde yazılı hükümler tatbik olunur.”

⁶²¹ Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P., s. 205.

⁶²² Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 116; Ayrıca bkz. Kunter, N.: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul 1978, s. 233 vd.; Suçtan zarar gören kavramının, özellikle tazminat hakkı bakımından değerlendirilmesinde, özel hukuka ait bir kavram olarak ortaya çıkabildiği hakkında bkz. Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 21.

⁶²³ Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P., s. 205.

⁶²⁴ Romano, B., s. 393.

⁶²⁵ Demirbaş, T., s. 591.

da örnek olarak ele alınabilir. Bu durumda da suçun mağduru ve suçtan zarar gören devlet olacaktır⁶²⁶.

Bazı durumlarda suçun maddi konusu ile suçtan zarar görenin örtüşmesi mümkündür.

Örneğin, irtikâp suçunda (TCK md. 250)⁶²⁷ icbar edilen insan hem suçun maddi konusu hem de suçtan zarar görendir⁶²⁸. Yine, iftira suçunda (TCK md. 267)⁶²⁹ iftira

⁶²⁶ Aynı yönde bkz. Demirbaş, T., s. 591.

⁶²⁷ “İrtikap

Madde 250- (1) (Değişik: 2/7/2012-6352/86 md.) Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir.

(2) Görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) İkinci fıkrafta tanımlanan suçun kişinin hatasından yararlanarak işlenmiş olması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) (Ek: 2/7/2012-6352/86 md.) İrtikap edilen menfaatin değeri ve mağdurun ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.”

⁶²⁸ Aynı yönde Demirbaş, T., s. 592; “Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar” bölümü altında düzenlenen irtikâp suçunun hukuki konusu idari faaliyetleri yerine getiren gerçek kişilerin dürüstlüğüne ilişkin devlete ait menfaat; mağduru ise bu menfaatin sahibi devlettir.

⁶²⁹ “İftira

Madde 267- (1) Yetkili makamlara ihbar veya şikayette bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Fiilin maddi eser ve delillerini uydurarak iftirada bulunulması halinde, ceza yarı oranında artırılır.

(3) Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilmiş mağdurun aleyhine olarak bu fiil nedeniyle gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayla yer olmadığına dair karar verilmiş olan mağdurun bu fiil nedeniyle gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; iftira eden, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur.

(5) Mağdurun ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; hükmolunur.

(6) Mağdurun mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, beşinci fıkraya göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır.

(7) (İptal: Anayasa Mahkemesi’nin 17/11/2011 tarihli ve E.: 2010/115, K.: 2011/154 sayılı Kararı ile.)

(8) İftira suçundan dolayı dava zamanaşımı, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlar.

edilen insanın maddi konu olabileceğini kabul eden görüşe göre bu suçta da maddi konu ve suçtan zarar gören birbiriyle örtüşmektedir. İftira suçunda mağdurun Devlet olduğu, iftira edilenin ise hem maddi konu hem de suçtan zarar gören olduğu kabul edilmektedir⁶³⁰. Buna karşılık, katılmanın güç olduğu bir görüş iftira suçunun maddi konusunun “*isnadın içeriğini oluşturan hukuka aykırı fiil*” olduğunu ileri sürmektedir⁶³¹. Hukuka aykırı fiil, herhangi bir suçun maddi konusu olamaz.

Suçun maddi konusu ve mağduru kavramları birbiriyle örtüşebiliyor olsa da bu kavramlar arasındaki farkları şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

- i. Suçun maddi konusu bir insan ya da cismani bir şey olmasına rağmen; suçun mağduru gerçek veya tüzel kişi⁶³², toplum, aile gibi tüzel kişiliği olmayan kişi toplulukları da olabilir⁶³³. Suçun maddi konusunu oluşturabilen cismani bir şey asla suçun mağdurunu oluşturamaz. Sonuç olarak, “kişi” yönünden mağdur kavramı “şey” yönünden ise maddi konu kavramı daha geniştir⁶³⁴.

(9) Basın ve yayın yoluyla işlenen iftira suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararı, aynı veya eşdeğerde basın ve yayın organıyla ilan olunur. İlan masrafı, hükümlüden tahsil edilir.”

⁶³⁰ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 22.

⁶³¹ Tulay, M. E., s. 48.

⁶³² Öğretide bazı yazarlar tüzel kişinin mağdur olamayacağını savunsalar da tüzel kişiler birçok suçun mağduru olabilmektedir. Örneğin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun “*İtibarın korunması*” kenar başlıklı 74. maddesinde “*5178 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep*” olunması veya bu şekilde asılsız haber yayılması yasaklanmış; aynı Kanun’un “*İtibarın zedelenmesi*” kenar başlıklı 158. maddesinde de bu yasağa aykırı davranışların hapis ve adli para cezasına çarptırılacağı düzenlenmiştir. Bu suçun mağduru, itibarı zedelenen banka tüzel kişisidir. Özel hukuk bakımından haksız fiilin mağduru olabilen tüzel kişiler, ceza hukukunda da suçun mağduru olabilmektedirler.

⁶³³ Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P., s. 205; Tüzel kişilerin suçun mağduru olabileceği hakkında bkz. Manzini, V., s. 588; Aksi yönde bkz. Canelutti, F., *Lezioni...*, s. 55 vd.

⁶³⁴ Gianniti, F., s. 190.

- ii. Bu iki kavram arasındaki bir diğer fark ise suç genel teorisindeki yerleri bakımından ortaya çıkmaktadır. Maddi konu, aslî veya talî bir unsur olarak kanuni tipte yer almakta; suçun mağduru ise her zaman kanuni tipin dışında kalmaktadır⁶³⁵. Suç tarafından ihlal edilen hukuki varlık ya da menfaatin hamili veya sahibi olarak suçun mağduru, kanuni tipte yer almamaktadır. Bazı durumlarda, suçun mağduruna ait bir özelliğin suçun kurucu unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olduğu düşünülebilir. Esasen bu hâllerde norm tarafından kanuni tipe dahil edilen özellik, suçun mağdurunun değil maddi konusunun özelliğidir⁶³⁶. Dikkat edildiğinde bu durumun, suçun maddi konusunun ve mağdurunun birbiriyle örtüştüğü hipotezlerde var olduğu görülecektir. Örneğin suçun maddi konusunun (*ve kavramsal örtüşme nedeniyle mağdurunun*) yeni doğan çocuk, evli kadın vs. olduğu hipotezlerde, bu durum aslında mağdur vasıtasıyla değil maddi konu nedeniyle kanuni tipte yer almaktadır. Şu hâlde, kurucu unsur veya ağırlaştırıcı nedene sebep olan esasında mağdur olmayıp, onunla örtüşür hâlde olan maddi konudur⁶³⁷.
- iii. Hamili veya sahibi olmayan bir hukuki varlık ya da menfaat düşünülemez. Bu nedenle her suçun bir hukuki konusu olduğu gibi bir de mağduru vardır. Her ne kadar öğretide mağduru belirli olan suçlar – mağduru belirsiz olan suçlar⁶³⁸, mağduru olan suçlar – mağduru olmayan suçlar (*victimless crime*) gibi

⁶³⁵ Gianniti, F., s. 191.

⁶³⁶ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 187.

⁶³⁷ Gianniti, F., s. 191.

⁶³⁸ İtalyan öğretisinde de bazı suçların, nitelikleri itibarıyla, birden fazla kişiye yöneldiği, mağdurun gayrimuayyen olduğu kabul edilmektedir. Toplumun güvenliğine karşı suçlar (yangın çıkarma vs. gibi) bunlara örnek olarak gösterilmiştir. Antolisei, F., *Generale...*, s. 189; Fiandaca, G./Musco, E., *Generale...*, (1989), s. 134-135.

ayrımalar yapılsa da⁶³⁹ mağdursuz suç düşünülemez⁶⁴⁰. Buna karşılık birçok suçun maddi konusu yoktur.

- iv. Bazı suçların birden fazla ve çeşitli maddi konusu olmasına rağmen, mağdur tektir ve maddi konu ile mağdur örtüşmez⁶⁴¹. Nitekim, Türk Ceza Kanunu'nun “Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar” bölümü altında 255. maddede düzenlenen “Nüfuz ticareti suçu”nda⁶⁴² durum böyledir. Öğretideki bir görüşe göre bu suçun mağduru “kamu idaresi”, kendisine karşı

⁶³⁹ Bu bağlamda örneğin, topluma karşı suçların mağduru olmayan suçlar olduğu ileri sürülmektedir. Toplum, sosyolojik bir varlıktır. Toplum, kolektif varlık ya da menfaatlerin hamili, suçun mağduru olabilir.

⁶⁴⁰ Öğretide devletin, genel hukuk düzeninin koruyucusu olarak her suçun devamlı ve genel mağduru olduğu; buna karşılık, özel mağduru olmayan suçların olduğu ileri sürülmüştür. Bkz. Manzini, V., s. 585, 586.

⁶⁴¹ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 188.

⁶⁴² “Nüfuz ticareti

Madde 255- (Değişik: 2/7/2012-6352/89 md.)

(1) Kamu görevlisi üzerinde nüfuz sahibi olduğundan bahisle, haksız bir işin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kendisine veya bir başkasına menfaat temin eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Kişinin kamu görevlisi olması halinde, verilecek hapis cezası yarı oranında artırılır. İşinin gördürülmesi karşılığında veya gördürüleceği beklentisiyle menfaat sağlayan kişi ise, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Menfaat temini konusunda anlaşmaya varılması halinde dahi, suç tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.

(3) Birinci fıkrada belirtilen amaç doğrultusunda menfaat talebinde bulunulması ve fakat bunun kabul edilmemesi ya da menfaat teklif veya vaadinde bulunulması ve fakat bunun kabul edilmemesi hallerinde, birinci fıkra hükmüne göre verilecek ceza yarı oranında indirilir.

(4) Nüfuz ticareti suçuna aracılık eden kişi, müşterek fail olarak, birinci fıkrada belirtilen ceza ile cezalandırılır.

(5) Nüfuz ticareti ilişkisinde dolaylı olarak kendisine menfaat sağlanan üçüncü gerçek kişi veya tüzel kişinin menfaati kabul eden yetkilileri, müşterek fail olarak, birinci fıkrada belirtilen ceza ile cezalandırılır.

(6) İşin gördürülmesi amacıyla girişimde bulunmanın müstakil bir suç oluşturduğu hallerde kişiler ayrıca bu suç nedeniyle cezalandırılır.

(7) Bu madde hükümleri, 252 nci maddenin dokuzuncu fıkrasında sayılan kişiler üzerinde nüfuz ticareti yapılması halinde de uygulanır. Bu kişiler hakkında, Türkiye’de bulunmaları halinde, vatandaş veya yabancı olduklarına bakılmaksızın, resen soruşturma ve kovuşturma yapılır.”

nüfuz ticareti yapılan insan ve failin elde ettiği para ya da şey suçun maddi konusudur⁶⁴³.

Diğer bazı suçlarda da birden fazla çeşitli mağdur olmasına rağmen tek bir maddi konu vardır. Haberleşmenin gizliliğini ihlal suçunda (TCK md. 132)⁶⁴⁴ aralarındaki haberleşmenin gizliliği ihlal edilen kişiler suçun mağdurlarıdır. Mektup, telgraf vs. gibi haberleşmenin cismanileştiği nesneler ise suçun maddi konusudur⁶⁴⁵.

v. Bazı hipotezlerde suçun maddi konusu ve mağduru haricen bile olsa örtüşmezler⁶⁴⁶. Bu hipotezlere, şu hâller örnek olarak gösterilebilir⁶⁴⁷:

a) Suçun maddi konusu aynî bir nitelikteyse, genellikle bu maddi konu bir şeydir; mağdur ise çoğunlukla bu şeyin maliki veya zilyedidir. Bazı suçlarda maddi konu failin mülkiyetinde olmasına rağmen hukuken korunan varlık ya da menfaatin hamili failden başka bir insan olup, doğal olarak suçun mağduru da üçüncü bir kişi veya kişi topluluğu olmaktadır. Örneğin, tehlike suçu olarak

⁶⁴³ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 188.

⁶⁴⁴ “Haberleşmenin gizliliğini ihlal

Madde 132- (1) Kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu gizlilik ihlali haberleşme içeriklerinin kaydı suretiyle gerçekleşirse, verilecek ceza bir kat artırılır.

(2) Kişiler arasındaki haberleşme içeriklerini hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Kendisiyle yapılan haberleşmelerin içeriğini diğer tarafın rızası olmaksızın hukuka aykırı olarak alenen ifşa eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 2/7/2012-6352/79 md.) İfşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.

(4) (Mülga: 2/7/2012-6352/79 md.)”

⁶⁴⁵ Gianniti, F., s. 193.

⁶⁴⁶ Bkz. Gianniti, F., s. 194 vd.

⁶⁴⁷ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 188 vd.

düzenlenen⁶⁴⁸ “*Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması*” suçunda (TCK md. 170) failin kendisine ait binayı insanların hayatı, sağığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ateşe vermesi hâlinde, suçun mağduru “toplum”dur. Sigorta dolandırıcılığı suçu bağlamında, bir kimsenin malına zarar vermesi durumunda da maddi konunun maliki veya zilyedi suçun faili, suçun mağduru ise “sigorta şirketi” olmaktadır⁶⁴⁹.

b) Suçun mağduru tüzel kişilik veya tüzel kişiliğı haiz olmamakla birlikte, hukuki varlık ya da menfaatlerin hamili veya sahibi olan ve kendisini oluşturan gerçek kişilerden ayrı ve bağımsız olarak dikkate alınan bir topluluk olduğunda da benzer bir durum ortaya çıkabilmektedir. Örneğın, yine “*Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar*” altında düzenlenen “*Görevi yaptırmamak için direnme*” suçunda (TCK md. 265)⁶⁵⁰, suçun maddi konusunu görevinini yapmaması için üzerinde cebir kullanılan kamu görevlisi oluşturmakta; buna karşılık, suçun mağduru “kamu idaresi” olmaktadır.

⁶⁴⁸ Önceki Kanun’daki 381. madde düzenlemesi ve yorumu için bkz. Gözübüyük, A.P.: Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, C. 3, İstanbul 1988, s. 495 vd.

⁶⁴⁹ Korkmaz, F.: Dolandırıcılık Suçu, Ankara 2022, s. 109; Yazar, TCK md. 158/I-k’de düzenlenen “Suçun sigorta bedelini almak maksadıyla” işlenmesi durumunda, suçun maddi konusunun “*sözleşme ile kararlaştırılan sigorta bedeli*” olduğunu kabul etmektedir. Bu görüşe katılmak güçtür. Sözleşme ile kararlaştırılan sigorta bedeli, failin davranışları sonucunda elde etmeyi amaçladığı bir şey olup, suç bunun üzerinde gerçekleştirilmemektedir.

⁶⁵⁰ “*Görevi yaptırmamak için direnme*”

Madde 265- (1) Kamu görevlisine karşı görevini yapmasını engellemek amacıyla, cebir veya tehdit kullanan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun yargı görevi yapan kişilere karşı işlenmesi halinde, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Suçun, kişinin kendisini tanınmayacak bir hale koyması suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte biri oranında artırılır.

(4) Suçun, silahla ya da var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Bu suçun işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.”

Devlete karşı suçlarda devlet tüzel kişiliğinin hem suçun mağduru hem de maddi konusu olacağı yönündeki görüşe⁶⁵¹ katılmak mümkün değildir⁶⁵². Devletin, suçun mağduru olabileceği daha önce de belirtilmişti⁶⁵³. Nitekim, devlete karşı suçlarda korunan hukuki varlık ya da menfaatin hamili veya sahibi devlet olabilir. Ancak, bir tüzel kişi olarak devlet suçun maddi konusunu oluşturamaz.

Yine öğretide, kamu görevlilerine hakaret veya devlet başkanını öldürme suçlarında mağdurun devlet değil, hakaret edilen kamu görevlisi veya öldürülen devlet başkanı olduğu ileri sürülmüştür⁶⁵⁴. Bu görüş de kabul edilemez. Öncelikle, suçun mağduru kavramının normatif bir kavram olan suçun hukuki konusu üzerinden belirlenmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı suçunun (TCK md. 310) “*Millete ve Devlete Karşı Suçlar*” kısmında “*Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar*” bölümü altında düzenlendiği düşünüldüğünde, bu suçun mağdurunun öldürülen gerçek kişi (cumhurbaşkanı) olmadığı ve fakat, suçun üzerinde gerçekleştirildiği insan olarak öldürülen gerçek kişinin (cumhurbaşkanı) suçun maddi konusu olduğu ortadadır.

Buna ek olarak gerek mülga Türk Ceza Kanunu’nda gerekse yürürlükteki Kanun’da, örneğin, görevi yaptırmamak için direnme suçunda hem öngörülen ceza arttırılmış hem de suç ayrı bir yerde düzenlenerek hukuki konusu ve buna bağlı olarak suçun

⁶⁵¹ Manzini, V., s. 585.

⁶⁵² Gianniti, F., s. 196-196; Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 189.

⁶⁵³ Aynı yönde bkz. Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P., s. 205.

⁶⁵⁴ Carnelutti, F., *Teoria...*, s. 277.

mağduru farklılaşmıştır. Şu hâlde kamu görevlisi, suçun mağduru değil maddi konusu olduğundan, saldırıya rıza gösterme yetkisini de haiz olmayacaktır⁶⁵⁵.

c) Maddi konu ve mağduru oluşturan insanların farklı olması da mümkündür. Örneğin, reşit olmayan küçüğün rızası ile kaçırılması durumunda (TCK md. 234)⁶⁵⁶ maddi konu kaçırılan küçük olup, suçun mağduru küçüğün velâyet veya vesayet hakkı olan gerçek kişilerdir⁶⁵⁷. İrtikap suçunda da (TCK md. 250) suçun mağduru, kamu görevlisinin haksız menfaat elde etmek için bu sıfatını kötüye kullanmasıyla kamu idaresinin normal şekilde işleminde menfaati ihlal olunan devlettir⁶⁵⁸. Buna karşılık suçun maddi konusu ve bu hipotezde aynı zamanda suçtan zarar gören, failin icbarına maruz kalan kimsedir.

Sonuç olarak, maddi konu ve mağdur kavramları birbiriyle sıkı ilişkili kavramlar olup, zaman zaman örtüşmektedirler. Fakat bu durum iki farklı kavramın aynılaştırılmasını veya karıştırılmasını haklı kılmaz. Nitekim ceza kanunları, maddi konu ve mağdurun örtüştüğü hâllerde bile aynı kimseyi farklı şekillerde dikkate almaktadır⁶⁵⁹.

⁶⁵⁵ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 190.

⁶⁵⁶ “Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması

Madde 234- (1) Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır.

(3) (Ek: 6/12/2006 – 5560/10 md.) Kanunî temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁶⁵⁷ Gianniti, F., s. 203.

⁶⁵⁸ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 193.

⁶⁵⁹ Gianniti, F., s. 204-205.

IX. SUÇUN MADDİ KONUSU VE FAİLİ

Tıpkı suçun mağduru kavramında olduğu gibi öğretide suçun faili kavramı yerine aktif süje (*soggetto attivo*) kavramı da kullanılmaktadır. Bu çalışmada dar ve teknik anlamda “fail” kavramı tercih edilmiştir. Nitekim, Türk Ceza Kanunu da aktif süje kavramını değil “fail” kavramını tercih etmekte ve istikrarlı olarak fail kavramını kullanmaktadır.

Suçun faili ceza hukuku anlamında hukuka aykırı fiili işleyen kimsedir⁶⁶⁰. Her suçun bir faili vardır. Suçun maddi konusu ve suçun failinin bazı hâllerde örtüşmesi mümkündür. Bu hâllerin çoğunda suçun mağduru, tüzel kişi veya tüzel kişiliği olmayan topluluklardır. Bu duruma verilen tipik örneklerden biri askeri ceza kanunlarında düzenlenen kendini askerliğe yaramayacak hâle getirmek suçudur⁶⁶¹. Türk hukukunda da yer alan kendini askerliğe yaramayacak hâle getirme suçuna göre “kendisini kasten sakatlayan veya herhangi bir suretle askerliğe yaramayacak bir hâle getiren” kimse cezalandırılır (AsCK md. 79/I)⁶⁶². Bu suçta suçun faili ve maddi konusu örtüşmektedir. Suçun mağduru ise askerin, askerlik hizmetini yerine getirmesine yönelik fiziki elverişliliğinde menfaati bulunan devlettir⁶⁶³.

⁶⁶⁰ Toroslu, N./Toroslu, H., *Genel...*, s. 107.

⁶⁶¹ Delpino, L./Pezzano, R., *Generale...*, s. 68.

⁶⁶² “Kendini askerliğe yaramayacak hale getirenlerin cezası:

Madde 79 – 1 - Kendisini kasten sakatlayan veya her hangi bir suretle askerliğe yaramayacak bir hale getiren veya kendi rızasıyla bu hale getiren bir seneden beş seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılır.

2 - Fiil her nevi askeri maksatlar için çalışmak kabiliyetini mahvetmiş ise suçlu yedi seneye kadar ağır hapis ile cezalandırılır.

3 - Fiil seferberlikte yapılmışsa on seneye kadar ağır hapis, düşman karşısında yapılmışsa yapan ölüm cezasıyla cezalandırılır.”

⁶⁶³ Delpino, L./Pezzano, R., *Generale...*, s. 68.

Yine, bir kimsenin sigorta bedelini almak için kendini sakatlayarak nitelikli dolandırıcılık suçunu işlediği hipotezlerde de durum farklı değildir. Bu hâlde fail ve suçun maddi konusu örtüşmekte, korunan malvarlığının sahibi olarak sigorta şirketi ise suçun mağduru olmaktadır.

Öğretide bir görüş, suç üstlenme suçunda (Mülga CK md. 283/II; 5237 sayılı TCK md. 270)⁶⁶⁴ suçun failinin ve maddi konusunun birleştiğini, gerçeğe aykırı olarak suç işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimsenin hem suçun maddi konusu hem faili olduğunu ileri sürmektedir⁶⁶⁵. Bir başka görüş ise “*kanunda karşılığı olmasına rağmen, gerçekte işlenmeyen suç fiili*”nin bu suçun maddi konusu olduğunu ileri sürmektedir⁶⁶⁶. Benzer şekilde bu suçun maddi konusunu “*gerçeğe aykırı olarak işlemediği bir suçu üstlenme*” olarak ifade eden hukukçular da vardır⁶⁶⁷. Suçu üstlenen insan fail olsa dahi suçun maddi konusunu oluşturamayacağından, bir diğer anlatımla, suç üstlenme davranışı fail üzerinde gerçekleşmediğinden bu görüşlere katılmak mümkün değildir. Herhangi bir tabii varlık üzerinde işlenmeyen suç üstlenme suçunun maddi konusu yoktur.

Buna karşılık, maddi konu ve failin aynı insan olduğu her durumda mağdurun tüzel kişi veya tüzel kişiliği olmayan topluluk olması gerekmez. Örneğin, “*gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi*” suç olarak düzenlenmiştir

⁶⁶⁴ “Suç üstlenme

Madde 270- (1) Yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildiren kimseye iki yıla kadar hapis cezası verilir. Bu suçun üstsoy, altsoy, eş veya kardeşi cezadan kurtarmak amacıyla işlenmesi halinde; verilecek cezanın dörtte üçü indirilebileceği gibi tamamen de kaldırılabilir.”

⁶⁶⁵ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 22.

⁶⁶⁶ Tulay, M. E., s. 48-49.

⁶⁶⁷ Memiş Kartal, P.: *Türk Ceza Hukukunda Suç Üstlenme*, MÜHFHAD, C. 27, S. 1, İstanbul 2021, s. 19.

(TCK md. 100). Çocuğunu düşüren gebe kadının, bu suçun hem faili hem de maddi konusu olduğu kabul edilecek olursa⁶⁶⁸, maddi konu ve fail aynı insan olmaktadır.

Suçun maddi konusu ile suç fiilini birlikte gerçekleştiren müşterek (birlikte) failin de örtüşmesi mümkündür. Öğretide bu duruma, rızaya dayalı çocuk düşürme suçu örnek olarak verilmiş, çocuk düşürmeye rıza gösteren gebe kadının hem müşterek fail hem de suçun maddi konusunu olduğu belirtilmiştir⁶⁶⁹. Yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun 99. maddesinin II. fıkrasında “Çocuğunun düşürtülmesine rıza gösteren kadın hakkında” hapis cezasına hükmedileceği açıkça düzenlendiğinden; burada gebe kadının iştirak eden olarak değil fail olarak cezalandırılacağı belirtilmiştir⁶⁷⁰.

İki kavram birbirinden farklı olsa da maddi konu ve suçun faili arasındaki fiili veya hukuki ilişkinin dikkate alındığı, bu ilişkinin bazı suçlarda ağırlaştırıcı veya hafifletici neden olarak düzenlendiği görülmektedir. Örneğin, yakın geçmişte yapılan bir kanun değişikliği ile öldürme suçunun boşanılan eşe karşı işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir (TCK md. 82/I-d)⁶⁷¹. Yine bu suçun üstsoy veya altsoydan birine karşı işlenmesi hâli de aile hukukundan kaynaklanan bir ilişkinin dikkate alınmasıyla ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir.

⁶⁶⁸ Baş, E., s. 696; Öğretide, çocuk düşürtme suçunun maddi konusunun hem gebe kadının bedeni hem de cenin olduğu ileri sürülmüştür. Keskin Kızıroğlu, S.: *Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları*, MÜHFHAD Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 172; Bu suçta ceninin hem maddi konu hem de mağdur olduğu görüşü için bkz. Yenerer Çakmut, Ö.: *Türk Ceza Yasası'nda Çocuk Düşürme Suçu (TCK m. 100)*, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, C. 1, s. 585, 593.

⁶⁶⁹ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 191.

⁶⁷⁰ Keskin Kızıroğlu, S., s. 179.

⁶⁷¹ “Nitelikli haller

Madde 82- (1) Kasten öldürme suçunun;

... d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı... işlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

Sonuç olarak bir insan, aynı suçun hem faili hem de maddi konusu veya hem mağduru hem de maddi konusu olabilir. Ancak, aynı insanın bir suçun hem faili hem de mağduru olamayacağını hatırlatmak gerekir⁶⁷². Sadece ceza hukukunda değil hukukun bütün alanlarında fail ve mağdur kavramları aynı bünyede toplanamaz. Nitekim, bir ilişkinin hem aktif hem de pasif öznesi olunması mümkün değildir⁶⁷³. Örneğin, ceza kanunları intiharı suç olarak düzenlememekte, intihara yönlendirme davranışını yasaklamaktadır. İntiharın suç olarak düzenlenmesi hâlinde bile fail ve mağdur kavramları örtüşmemekte; bu düzenlemelerle failden başkasına ait olan (örneğin devlet, toplum gibi) menfaatler korunmaktadır. İnsanın kendi vücudu üzerindeki tasarruflarda da durum böyledir.

⁶⁷² Aksi yönde bkz. Cavallo, V., *Generale...*, s. 227; Pannain, R.: *Manuale Diritto Penale*, V. I, Torino 1962, s. 234, dn. 6.

⁶⁷³ Aynı yönde bkz. Gianniti, F., s. 201.

X. SUÇUN MADDİ KONUSU VE İŞLENDİĞİ YER (*LOCUS COMMISSİ DELICTI*)

Suçun maddi konusuyla suçun işlendiği yer arasında tıpkı suçun maddi konusu ve suçun mağduru arasındaki ilişkiye benzer bir ilişki vardır. Öyle ki bu iki kavram bazen birbiriyle örtüşebilmekte bazen birbirinden farklı olabilmekte bazen de birbirleriyle karıştırılabilmektedir. Örneğin, suçun maddi konusunu “*hareketin üzerinde gerçekleştiği kişi, nesne, mecra*⁶⁷⁴ veya *alan*⁶⁷⁵” şeklinde tanımlayanlar olmuştur⁶⁷⁶.

Suçun işlendiği yerden kasıt sonuçlu suçlarda sonucun, salt davranış suçlarında ise davranışın gerçekleştirildiği yerdir⁶⁷⁷. Suçun maddi konusuyla suçun işlendiği yerin örtüştüğü hâllere “*Konut dokunulmazlığının ihlali*” (TCK md. 116)⁶⁷⁸ suçu örnek

⁶⁷⁴ Mecra kelimesi coğrafi anlamda “*yatak*”, mecazi olarak “*bir işin gidişi, bir olayın doğrultusu*” anlamındadır. Akalın Ş.H. ve Diğerleri, s. 1642; Buna ek olarak mecra kavramı medenî hukuk ve Medenî Kanun’da da (m. 727, 744) yer almaktadır. Öğretide mecra, “*enerji ve maddelerin taşınmasına ve dağıtılmasına yarayan teknik tesisat*” olarak tanımlanmaktadır bkz. Sirmen, A.L., s. 446.

⁶⁷⁵ Alan kelimesi “*düz, açık ve geniş yer, meydan, saha*” anlamındadır. Akalın Ş.H. ve Diğerleri, s. 83.

⁶⁷⁶ Gençtürk, Y.K.: Vergi Hukukunda Muhasebe Hilesi Suçu, İstanbul 2021, s. 121.

⁶⁷⁷ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 247.

⁶⁷⁸ “*Konut dokunulmazlığının ihlali*

Madde 116- (1) Bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak giren veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmayan kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Değişik: 31/3/2005 – 5328/8 md.) Birinci fıkra kapsamına giren fiillerin, açık bir rızaya gerek duyulmaksızın girilmesi mutlak olan yerler dışında kalan işyerleri ve eklentileri hakkında işlenmesi hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) (Değişik: 31/3/2005 – 5328/8 md.) Evlilik birliğinde aile bireylerinden ya da konutun veya işyerinin birden fazla kişi tarafından ortak kullanılması durumunda, bu kişilerden birinin rızası varsa, yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Ancak bunun için rıza açıklamasının meşru bir amaca yönelik olması gerekir.

(4) Fiilin, cebir veya tehdit kullanılmak suretiyle ya da gece vakti işlenmesi halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

olarak gösterilebilir. Nitekim, bu suçun maddi konusunu oluşturan “konut” veya “konutun eklentisi”⁶⁷⁹ aynı zamanda suçun işlendiği yerdir.

Suçun maddi konusu kavramıyla suçun işlendiği yerin yakın kavramlar olduğunun bir başka örneği çevreye karşı işlenen suçlardır. Çevreye karşı suçlar (TCK md. 181-184) bakımından “çevre”yi bu suçların maddi konusu olarak kabul eden hukukçular vardır⁶⁸⁰.

Teknik bir kavram olarak “çevre” 09.08.1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda tanımlanmıştır. Buna göre çevre, “*canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam*”dır. Bu tanımdan hareketle çevreyi “ortam” olarak nitelendirmek; buna karşılık, çevreyi oluşturan örneğin akarsu gibi kirletilmesi mümkün doğal varlıkların maddi konu olabileceğini belirtmek gerekir. Bu nedenle “*atık veya artıkları toprağa veya havaya veren*” kimseden söz edildiği için TCK md. 181’de düzenlenen “Çevrenin kasten kirletilmesi” suçunun⁶⁸¹ maddi konusunun “atık

⁶⁷⁹ Okuyucu Ergün, G.: Konut Dokunulmazlığını İhlâl Suçu, Ankara 2010, s. 39; bu suçta saldırının objesinin “failin içine girdiği kapalı alan” olduğunu kabul eden hukukçular da vardır bkz. Ünver, Y., *Hukuksal Değer...*, s. 137.

⁶⁸⁰ Artuk, M.E.: *Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK. m. 181)*, İMÜHFD, C. 1, S. 1, 2014, s. 43.

⁶⁸¹ “Çevrenin kasten kirletilmesi

Madde 181- (1) İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza iki katı kadar artırılır.

(4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi halinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(5) Bu maddenin iki, üç ve dördüncü fıkrasındaki fiillerden dolayı tüzel kişiler hakkında bunlara özgü

veya artıklar” olduğunu kabul eden görüşe⁶⁸² katılmak mümkün değildir. Çevrenin kirletilmesinde kullanılan atık veya artıklar suçun işlenmesinde araç olsalar da suçun maddi konusunu oluşturmazlar.

Suçun işlendiği yer ve suçun maddi konusu kavramlarının kültür varlıklarının korunması için öngörülen suçlar bakımından da benzeştiği, birbiriyle karıştırılabildiği görülmektedir. Örneğin “İzinsiz araştırma, kazı ve sondaj yapanlar” kenar başlıklı KTVKK md. 74 uyarınca izinsiz olarak define arayanlar cezalandırılmaktadır⁶⁸³. Definenin araştırıldığı kazı ve sondanın yapıldığı yerler “üzerinde suçun işlendiği maddi konu” gibi görünse de aslında suçun işlendiği yerleri ifade etmektedirler⁶⁸⁴. Define ise üzerinde davranışın gerçekleştirildiği şey olmadığından suçun maddi konusunu oluşturmamakta ancak “suçun işlenmesiyle elde edilmesi beklenen şey, nesne” olarak değerlendirilebilmektedir. Gerçekten, bir defineye zarar verilmesi, parçalanması, yok edilmesi gibi bir davranış yasaklanmış olsaydı bu hipotezde “define” suçun maddi konusunu oluşturabilirdi. Fakat mevcut düzenlemede define

güvenlik tedbirlerine hükmolunur.”

⁶⁸² Hafizoğulları, Z./Özen, M., *Topluma...*, s. 60.

⁶⁸³ “İzinsiz araştırma, kazı ve sondaj yapanlar:

Madde 74 – (Değişik: 23/1/2008-5728/416 md.)

(1) *Kültür varlıkları bulmak amacıyla, izinsiz olarak kazı veya sondaj yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Ancak, kazı veya sondajın yapıldığı yerin, sit alanı veya bu Kanuna göre korunması gerekli başka bir yer olmaması halinde, verilecek cezanın üçte biri indirilir.*

(2) *İzinsiz olarak define araştıranlar, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu fiillerin yurt dışına kültür varlıklarını kaçırma amacıyla veya kültür varlıklarının korunmasında görevli kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza iki katına kadar artırılır.*

(3) *Kişinin bu maddede tanımlanan suçları işlemek suretiyle bulduğu kültür varlığını soruşturma başlamadan önce mahallî mülki amire teslim etmesi hâlinde, mahkeme verilecek cezada üçte ikisine kadar indirim yapılabilir.*

(4) *İzinsiz olarak define araştıran kişinin, hakkında kovuşturma başlayınca kadar, kendisini bu fiili işlemeye gerekli cihazları temin etmek suretiyle sevk eden kişilerin kimliklerini açıklaması ve yakalanmasını sağlaması hâlinde, mahkeme verilecek cezada indirim yapabileceği gibi, ceza verilmesine yer olmadığına da karar verebilir.”*

⁶⁸⁴ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 248.

üzerinde bir davranış gerçekleştirilmediğinden, bu suçun maddi konusu olmadığından kabul edilmesi gerekir.

Yine, kültür varlığı ticareti yapılan işyeri ve depoların kontrolüne engel olma suçu (KTVKK md. 69) bakımından da denetlenmesine engel olunan işyeri ve depolar suçun işlendiği yer olarak ele alınabilmekte; buna karşılık suçun maddi konusunu oluşturamamaktadırlar.

Ceza kanunu birtakım suçların bazı belirli mekânlarda (yerlerde) işlenmesini şart koşmuş olabilir. Hakkı olmayan yere tecavüz suçu (TCK md. 154)⁶⁸⁵ bu duruma örnektir⁶⁸⁶. Öğretide “mekân şartı” olarak değinilen⁶⁸⁷ bu hipotezlerde mekânın suçun maddi konusunun içinde değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁶⁸⁸. Bu görüşü savunan hukukçulardan *Oppenheim*, “mekân konusu” nitelendirmesi ile (*räumliches Objekt, oggetto spaziale*) bunun suçun konusuyla birleştiğini savunmuştur. Ona göre mekânla fiil arasındaki ilişkinin sonucunda “mekân konusu” kavramı ortaya çıkmakta ve bu iki kavram aynılaşmaktadır. Bu nedenle de yazarın “mekân konulu suç” (*Verbrechen mit räumlichem Objekt*) kavramını kullandığı görülmektedir. Ancak,

⁶⁸⁵ “Hakkı olmayan yere tecavüz

Madde 154- (1) (Değişik: 25/2/2009-5841/1 md.) Bir hakka dayanmaksızın başkasına ait taşınmaz mal veya eklentilerini malikmiş gibi tamamen veya kısmen işgal eden veya sınırlarını değiştiren veya bozan veya hak sahibinin bunlardan kısmen de olsa yararlanmasına engel olan kimseye, suçtan zarar görenin şikâyeti üzerine altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası verilir.

(2) Köy tüzel kişiliğine ait olduğunu veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş bulunduğunu bilerek mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malları kısmen veya tamamen zapt eden, bunlar üzerinde tasarrufta bulunan veya sürüp eken kimse hakkında birinci fıkrada yazılı cezalar uygulanır.

(3) Kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştiren kimse hakkında birinci fıkrada yazılı cezalar uygulanır.”

⁶⁸⁶ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 248.

⁶⁸⁷ Gianniti, F., s. 57.

⁶⁸⁸ Bkz. Gianniti, F., s. 56-57; Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 18.

suçun işlendiği yer kapsamında olan mekân şartının, maddi konuyu oluşturan üzerinde suçun işlendiği şeye dahil edilmemesi gerekir⁶⁸⁹. Çünkü bu hâlde suç teşkil eden fiilin cezalandırılabilir olması için suçun işlenmesi gereken yer, mahal veya mekândır⁶⁹⁰. Bu mekânın suçun maddi konusu olarak tespiti isabetli olmayacağı gibi bu iki kavramın da birbiriyle karıştırılması sonucunu doğuracaktır⁶⁹¹. Kaldı ki bir suçun bir mekânda işlenmesi şart koşulduğunda, mekân şartını ikincil (tâli) bir şart olarak kabul etmek gerekir. Bu şart, maddi konu ile aynılaşmaz.

Bir şeyin suçun maddi konusu mu yoksa suçun işlendiği yer mi olduğunu belirlerken normun ele alınması gerekir. Nitekim aynı şey, bir düzenleme bakımından suçun işlendiği yer olabilirken diğer bir düzenlemede suçun maddi konusu olabilmektedir. Örneğin, bir ulaşım aracı olarak hava aracının⁶⁹² (*bir yolcu uçağı*) kaçırılması suçunda (TCK md. 223)⁶⁹³ kaçırılan hava aracı suçun maddi konusu iken⁶⁹⁴; nitelikli hırsızlık

⁶⁸⁹ Erem, F., *Suçun Konusu...*, s. 18.

⁶⁹⁰ Katoğlu, T., *Kültür...*, s. 248.

⁶⁹¹ Gianniti, F., s. 57-58.

⁶⁹² Türk Ceza Kanunu'nda hava aracı tanımlanmamıştır. Hava araçlarının taşınması gereken teknik ve hukuki nitelikler hakkında detaylı bilgi için bkz. Göka, M.E.: *Sözleşmeye Dayanan Hava Aracı İpoteği*, AÜHFD, C. 1, S. 69, 2020, s. 108 vd.

⁶⁹³ “Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması

Madde 223- (1) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla kara ulaşım aracının hareket etmesini engelleyen, bu aracı hareket halinde iken durduran veya gitmekte olduğu yerden başka yere götüren kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun konusunun deniz veya demiryolu ulaşım aracı olması halinde, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla hava ulaşım aracının hareket etmesini engelleyen veya bu aracı gitmekte olduğu yerden başka yere götüren kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(4) Bu suçların işlenmesi sırasında kişilerin hürriyetinin tahdit edilmesi dolayısıyla ayrıca cezaya hükmolunur.

(5) Bu suçların işlenmesi sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.”

⁶⁹⁴ Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K., *Genel...*, s. 316.

suçunun halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım aracı içinde işlenmesi hâlinde (TCK md. 142/I-c)⁶⁹⁵ ulaşım aracı suçun işlendiği yer olmaktadır.

Yine, aslında mahal olsalar bile kanuni tanımın açıkça ve özel olarak belirlediği yerlerin suçun maddi konusu olabileceğini belirtmek gerekir⁶⁹⁶. Nitekim, KTVKK md. 65 uyarınca “*tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile koruma alanları*”na zarar verilmesi hâlinde bu davranış cezalandırılmaktadır. Tescil edilen sit alanı aslında bir mahal olmasına rağmen bu suç bakımından suçun maddi konusu olarak açıkça düzenlenmiştir.

Öğretide, fuhuş suçu (TCK md. 227)⁶⁹⁷ bakımından fuhuş yapılması için yer tedarik edilmesi hipotezinde suçun maddi konusunun “*tedarik edilen yer*” olduğu ileri

⁶⁹⁵ “*Nitelikli hırsızlık*

Madde 142- (1) Hırsızlık suçunun;

... c) Halkın yararlanmasına sunulmuş ulaşım aracı içinde veya bunların belli varış veya kalkış yerlerinde bulunan eşya hakkında ... işlenmesi hâlinde, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”

⁶⁹⁶ Gianniti, F., s. 59.

⁶⁹⁷ “*Fuhuş*

Madde 227- (1) Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.

(2) Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır.

(3) (Mülga: 6/12/2006 – 5560/45 md.; Yeniden düzenleme: 24/11/2016-6763/18 md.) Fuhşu kolaylaştırmak veya fuhşa aracılık etmek amacıyla hazırlanmış görüntü, yazı ve sözleri içeren ürünleri veren, dağıtan veya yayan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz günden iki bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır.

(5) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde,

sürülmüştür⁶⁹⁸. Fuhuş yapılması için tedarik edilen yer suçun işlendiği yer olduğundan, bu görüşe katılmak mümkün gözükmemektedir.

Benzer şekilde, kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçu (TCK md. 228)⁶⁹⁹ bakımından suçun maddi konusunun “*kumar oynanması için sağlanan bina, ev, oda, vs. yerler...*” veya araçlar olduğunu kabul eden görüşler mevcuttur⁷⁰⁰. Hatta bu suçun maddi konusunun “*oynanmasına yer ve imkân sağlanan kumar*” olduğunu ileri sürenler de vardır⁷⁰¹. Kumar oynanan bu yerler de esasında suçun işlendiği yerlerdir. Bu nedenle yukarıdaki görüşlere katılmak da güçtür.

Yeri gelmişken bu suçun maddi konusuyla ilgili olarak Yargıtay’ın bazı kararlarına da değinmek gerekmektedir. Kanun’a göre kumar oynanması için yer veya imkân

yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(7) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(8) Fuhşa sürüklenen kişi, tedaviye veya psikolojik terapiye tâbi tutulabilir.”

⁶⁹⁸ Zafer, H.: *Fuhşa Teşvik Suçunda Zincirleme Suçun Mağdura İlişkin Koşulunun Değerlendirilmesi*, GÜHFD, Y. 2010/I, Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, C. I, s. 427; Merki Çoksezen, D.: *Fuhuş Suçu* (TCK 227), Ankara 2021, s. 171.

⁶⁹⁹ “Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama

Madde 228- (1) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz gündən aşağı olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Çocukların kumar oynaması için yer ve imkân sağlanması halinde, verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

(3) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/139 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/134 md.) Suçun bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle işlenmesi halinde üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin gündən onbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(4) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/139 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/134 md.) Suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Bu suçtan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(6) Ceza Kanununun uygulanmasında kumar, kazanç amacıyla icra edilen ve kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlardır.”

⁷⁰⁰ Karakehya, H.: *Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu*, MÜHFHAD, C. 19, S. 2, Y. 2013, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, s. 706; Babayiğit, B.: *Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu* (TCK m. 228), Ankara 2021, s. 126-127; Bayraktar K. ve Diğerleri: *Özel Ceza Hukuku Genel Ahlaka Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar Cilt VII*, İstanbul 2020, s.121.

⁷⁰¹ Yılmaz, Ö.: *Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu*, TAAD, Y. 11, S. 41, Ankara 2020, s. 584.

sağlayan kimse cezalandırılır. Yargıtay, yasa dışı bahis ya da şans oyunlarının oynanmasına imkân sağlama ve kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçlarında, bahis ve *kumar oynayan kişilerin* suçun maddi konusu olduğunu kabul etmektedir⁷⁰². Öncelikle belirtmek gerekir ki bu suçun faili kumar oynanması için yer ve imkân sağlayan herkes olabilir. Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçunun maddi konusu yoktur. Fail tarafından sağlanan ve kumar oynanan bu yerler “suçun işlendiği yer”dir. Suç, “*Topluma Karşı Suçlar*” başlıklı üçüncü kısımda düzenlendiğinden, suçun hukuki konusu ile topluma ait menfaatler korunmakta ve bu doğrultuda suçun mağduru da “*toplum*” olmaktadır⁷⁰³.

⁷⁰² “... sanıkların üzerine atılı yasa dışı bahis ya da şans oyunlarının oynanmasına imkân sağlama suçunda ve kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçunda, bahis ve kumar oynayan kişiler suçun mağduru olmayıp konusunu teşkil ettiği ...” Yargıtay 19. CD. E. 2016/10550, K. 2017/7814, T. 09.10.2017; E. 2016/15726, K. 2017/2912, T. 30.03.2017 (Lexpera)

⁷⁰³ Hafizoğulları, Z./Özen, M., *Topluma...*, s. 393.

XI. SUÇUN MADDİ KONUSU VE SUÇUN İŞLENMESİNDE KULLANILAN ARAÇ (VASITA)

Suçun işlenmesinde kullanılan araç, ceza hukukunun önemli kavramlarından biridir. Nitekim, suçun işlenmesinde kullanılan araca göre işlenen suç ve buna bağlı olarak cezanın ağırlığı değişebilmekte, failin kusurluluğu belirlenirken de suçta kullanılan araçlar dikkate alınmaktadır. Hâkim suçun işlenmesinde kullanılan araçları da dikkate alarak temel cezayı belirlemektedir (TCK md. 61/I-b). Nitekim, suçta kullanılan araçlar failin kişiliğini tanımaya, onun suç işleme kapasitesini ortaya çıkarmaya yarar⁷⁰⁴.

İnsanın belirli bir sonucu doğurmak için kullandığı ve kendisinin dışında olan şeyler, dar anlamda *aracı (vasıtayı)* oluşturur⁷⁰⁵.

Suçun işlenmesinde kullanılan araç denildiğinde akla ilk olarak “silah” kavramı gelmektedir⁷⁰⁶. Suçun işlenmesinde kullanılan araçların en yaygın ve önemlisi, dar ve teknik anlamda “silah” olsa bile suç teşkil eden davranışı gerçekleştirmeye yardımcı olan ve bu doğrultuda kullanılan her şey araç kapsamındadır.

“İspat aracı olarak yararlı görülen, suçta kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan, suçtan meydana gelen

⁷⁰⁴ Örneğin, öldürme suçunun “zehir” kullanılarak işlenmesi hâlinde daha ağır bir durum söz konusu olmaktadır. Giuliani, G.: Istituzioni di Diritto Criminale, V. 1, Italia 1856, s. 406, §VIII.

⁷⁰⁵ Delogu, T.: *Suç Genel Teorisinde “Alet”* (Çev. Doğan Soyaslan), AÜHFD, C. 41, S. 1, Ankara 1990, s. 51.

⁷⁰⁶ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Tanımlar” kenar başlıklı 6. maddesinin 1. fıkrasının f bendinde “*Silâh* deyiminden; 1. Ateşli silahlar, 2. Patlayıcı maddeler, 3. Saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet, 4. Saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler, 5. Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler”in anlaşılacağı düzenlenmiştir.

ya da üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya” olarak tanımlanan (Suç Eşyası Yönetmeliği md. 3/I-1) ve özellikle eşya müsadereesi bakımından⁷⁰⁷ önem taşıyan suç eşyası kavramı da bazı hâllerde araç kapsamındadır.

İşlenen bir suç sonucunda ortaya çıkan ve “suç eşyası” olarak nitelendirilen şeyler, suç işlenmesinde kullanılmadıkları için araç sayılmazlar. Yine, işlenen suç sonucunda ortaya çıkan şeylerin, mantıki olarak, o suçun maddi konusu olması da düşünülemez. Bu doğrultuda örneğin, sahte olarak kıymetli damga üretilmesi hipotezinde (TCK md. 199)⁷⁰⁸, üretilen damga bir suç eşyası olmakla birlikte; suçun işlenmesinde kullanılan bir araç veya kıymetli damgada sahtecilik suçunun maddi konusu değildir. Buna karşılık, sahte olarak üretilmiş bir kıymetli damganın ülkeye sokulması, nakledilmesi, muhafaza edilmesi veya tedavüle koyulması, sahteliği bilinmesine rağmen bu damganın kabul edilmesi veya sahte olduğu bilinmeden kabul edilmesine rağmen sahteliği öğrenildikten sonra tedavüle koyulması gibi hipotezlerde “sahte kıymetli damga”, “Kıymetli damgada sahtecilik” suçunun (TCK md. 199) maddi konusu olabilecektir. Benzer şekilde, bir “mühür” bazı durumlarda suç işlenmesinde

⁷⁰⁷ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Eşya müsadereesi” kenar başlıklı 54. maddesinin 1. fıkrasına göre “İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadereesine hükmolunur...”

⁷⁰⁸ “Kıymetli damgada sahtecilik

Madde 199- (1) Kıymetli damgayı sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Sahte olarak üretilmiş kıymetli damgayı bilerek kabul eden kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) Sahteliğini bilmeden kabul ettiği kıymetli damgayı bu niteliğini bilerek tedavüle koyan kişi, bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(4) Damgalı kağıtlar, damga ve posta pulları ve muayyen bir miktar vergi veya harcın ödendiğini belgelemek amacıyla kullanılan pullar, kıymetli damga sayılır.”

kullanılan araç olabilirken; “Mühür bozma” suçu (TCK md. 203)⁷⁰⁹ bakımından mühür suçun maddi konusudur⁷¹⁰. Yine, sahte (naylon) fatura düzenleme suçu olarak bilinen 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 359. maddesi⁷¹¹ bakımından da benzer

⁷⁰⁹ “Mühür bozma

Madde 203- (1) Kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanmasını veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için konulan mühürü kaldıran veya konuluş amacına aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

⁷¹⁰ “Maddi konusu ‘kamu idaresinde konulan mühür’ ... olan mühür bozma suçunun...” Yargıtay 11. CD, E. 2013/21822, K. 2014/7301, T. 15.04.2014 (Yargıtay.gov.tr, E.T. 20.04.2023).

⁷¹¹ “Kaçakçılık Suçları ve Cezaları

Madde 359 – (Değişik: 23/1/2008-5728/276 md.)

a) Vergi kanunlarına göre tutulan veya düzenlenen ve saklanma ve ibraz mecburiyeti bulunan;

1) Defter ve kayıtlarda hesap ve muhasebe hileleri yapanlar, gerçek olmayan veya kayda konu işlemlerle ilgisi bulunmayan kişiler adına hesap açanlar veya defterlere kaydı gereken hesap ve işlemleri vergi matrahının azalması sonucunu doğuracak şekilde tamamen veya kısmen başka defter, belge veya diğer kayıt ortamlarına kaydedenler,

2) Defter, kayıt ve belgeleri tahrif edenler veya gizleyenler veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar,

Hakkında on sekiz aydan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Varlığı noter tasdik kayıtları veya sair suretlerle sabit olduğu halde, inceleme sırasında vergi incelemesine yetkili kimselere defter ve belgelerin ibraz edilmemesi, bu fıkra hükmünün uygulanmasında gizleme olarak kabul edilir. Gerçek bir muamele veya duruma dayanmakla birlikte bu muamele veya durumu mahiyet veya miktar itibariyle gerçeğe aykırı şekilde yansıtan belge ise, muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgedir.

b) Vergi kanunları uyarınca tutulan veya düzenlenen ve saklama ve ibraz mecburiyeti bulunan defter, kayıt ve belgeleri yok edenler veya defter sayfelerini yok ederek yerine başka yapraklar koyanlar veya hiç yaprak koymayanlar veya belgelerin asıl veya suretlerini tamamen veya kısmen sahte olarak düzenleyenler veya bu belgeleri kullananlar, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belge, sahte belgedir.

c) Bu Kanun hükümlerine göre ancak Maliye Bakanlığı ile anlaşması bulunan kişilerin basabileceği belgeleri, Bakanlık ile anlaşması olmadığı halde basanlar veya bilerek kullananlar iki yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

ç) (Ek:29/4/2021-7318/4 md.) Hazine ve Maliye Bakanlığınca yetkilendirilmediği halde, ödeme kaydedici cihaz mührünü kaldıran, donanım veya yazılımını değiştiren veya yetkilendirilmiş olsun ya da olmasın ödeme kaydedici cihazın hafıza birimlerine, elektronik devre elemanlarına veya harici donanım veya yazılımlarla olan bağlantı sistemine ya da kayıt dışı satışın önlenmesi için kurulan elektronik kontrol ve denetim sistemleri veya ilgili diğer sistemlere fiziksel veya bilişim yoluyla müdahale ederek; gerçekleştirilen satışlara ait mali belge veya bilgilerin cihazda kayıt altına alınmasını engelleyen, cihazda kayıt altına alınan bilgileri değiştiren veya silen, ödeme kaydedici cihaz veya bağlantılı diğer donanım ve sistemler ya da kayıt dışı satışın önlenmesi için kurulan elektronik kontrol ve denetim sistemleri veya ilgili diğer sistemler tarafından Hazine ve Maliye Bakanlığı veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına elektronik ortamda iletilmesi gereken belge, bilgi veya verilerin iletilmesini önleyen veya bunların gerçeğe uygun olmayan şekilde iletilmesine sebebiyet verenler üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

371 inci maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında bu madde hükmü uygulanmaz.

(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Bu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratıldığıının tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin, gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesilen

değerlendirmeleri yapmak mümkündür. Kanun’da öngörülen belgelerin düzenlenmesi hipotezi bakımından düzenlenen belge işlenen suçun sonucunda ortaya çıkan bir şey olup, bu suçun maddi konusunu oluşturmaz⁷¹².

Suçun maddi konusu ve suçun işlenmesinde araç olarak kullanılan şeylerin çoğunlukla birbirinden ayrılabilirdiğini ve bu ayrım yapılırken herhangi bir tereddüt olmadığını söylemek mümkündür. Buna karşılık öğretide, suçun maddi konusu kavramını oldukça geniş ele alan ve bu çerçevede suç araçlarını da maddi konu kapsamında değerlendiren görüşler mevcuttur⁷¹³. Buna göre suçun işlenmesinde kullanılan ve suç işleme amacına hizmet eden araçlar da maddi konu olabilirler⁷¹⁴.

Failin, suç teşkil eden davranışı gerçekleştirirken kullandığı araçlarla, üzerinde suçun işlendiği maddi konu aynı şey değildir⁷¹⁵. Suç işlenirken kullanılan araçlar maddi bünyeye sahip, dış dünyada varlığı olan şeylerdir. Hatta failin davranışı bunlara temas eder. Ancak, davranış bizatihi bunların üzerinde ya da bunlara yönelik olarak

cezaların yarısı ve buna isabet eden gecikme zammının; soruşturma evresinde ödenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar ödenmesi halinde ise verilecek ceza üçte bir oranında indirilir.

(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Tarh edilen vergi ve vergi aslına bağlı olarak kesilen cezanın bulunmadığı durumlarda verilecek ceza yarı oranında indirilir.

(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen ceza indiriminden faydalanabilmek için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şarttır.

(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Bu maddede düzenlenen suçların birden fazla takvim yılı veya vergilendirme dönemi içinde aynı suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesi halinde, Türk Ceza Kanununun 43 üncü maddesi uygulanır.

Kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanması 344 üncü maddede yazılı vergi ziyai cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmez.”

⁷¹² Yargıtay, sahte fatura düzenleme suçunun maddi konusunun “düzenlenen fatura” olduğunu kabul etmektedir. Yargıtay 11. CD, E. 2018/4314, K. 2018/7746, T. 09.10.2018; E. 2016/4351, K. 2016/7950, T. 30.11.2016; E. 2016/5864, K. 2018/4060, T. 02.05.2018 (Lexpera).

⁷¹³ Ferri, E., s. 414-415.

⁷¹⁴ Gianniti, F., s. 53, dn. 44.

⁷¹⁵ Toroslu, N., *Cürümlerin...*, s. 68-69.

gerçekleştirilmez. Bu nedenle, suçun maddi konusu kavramının esasında başka bir kavram olan suçta kullanılan araçları da içine alacak şekilde geniş yorumlanması mümkün değildir⁷¹⁶.

Örneğin, kasten öldürme suçunun (TCK md. 81) silahla işlendiği hâllerde, failin kullandığı silah suçun işlenmesinde kullanılan aracı, öldürülen insan ise suçun maddi konusunu oluşturmaktadır. Hırsızlık suçunu (TCK md. 141) işleyebilmek için kullanılan taklit anahtar, kullanılan bilişim sistemleri birer araçtır⁷¹⁷. Belirtmek gerekir ki bir suçun işlenmesinde araç olan nesnenin bir başka suçta maddi konuyu oluşturması mümkündür. Örneğin, öldürme suçunda araç olan tabancanın, “*suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*” fiili bakımından (TCK md. 281)⁷¹⁸ suçun maddi konu olması mümkündür.

Dolaylı failliğin söz konusu olduğu hipotezlerde de durum farklı değildir. Failin, suçun işlenmesinde bir başka kimseyi araç olarak kullandığı bu durumda, araç olarak kullanılan kimse suçun maddi konusu olmamaktadır. Yine kasten öldürme suçunun, bir başkasının araç olarak kullanılarak işlenmesi hâlinde öldürülen insan suçun maddi konusunu oluşturmaktadır.

⁷¹⁶ Gianniti, F., s. 53-54; Aynı yönde bkz. Delogu, T., s. 55-56.

⁷¹⁷ Bu bağlamda “*fil aracı*” kavramı da kullanılmaktadır bkz. Akbulut, B., s. 432.

⁷¹⁸ “*Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*”

Madde 281- (1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez.

(2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(3) İlişkin olduğu suç nedeniyle hüküm verilmeden önce gizlenen delilleri mahkemeye teslim eden kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle verilecek cezanın beşte dördü indirilir.”

Bu durumun tersi de söz konusu olabilmektedir. Örneğin, İtalyan Ceza Kanunu’nda küçükleri, isnat edilebilir olmayanları, gözetime bırakılmış kimseleri dilendiren, dilenirken kullanan kimselerin cezalandırılacağı düzenlenmiştir (İtCK md. 671/I). İtalyan öğretisinde bu düzenleme açısından ilk bakışta suçun işlenmesinde araç olarak kullanıldığı düşünülebilecek kimselerin, aslında suçun “maddi konusu”nu oluşturduğu ileri sürülmüştür⁷¹⁹. Benzer düzenleme Türk hukukunda da yer almaktadır. Buna göre “*çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi...*” cezalandırılmaktadır (TCK md. 229/I).

Türk ceza kanunu sistematüğinde bu suç “*Topluma Karşı Suçlar*” kısmında “*Genel Ahlaka Karşı Suçlar*” başlıklı yedinci bölümde düzenlenmektedir. Dolayısıyla suçla korunan hukuki menfaat genel ahlaka ilişkin olup suçun mağdurunu “toplum” oluşturmaktadır. Yargıtay’ın bazı kararlarında⁷²⁰ ve öğretideki bazı yazarlarca⁷²¹, dilencilik suçunun mağduru, dilencilikte araç olarak kullanılan kimse olarak kabul edilmektedir. Suçun mağdurunun, normatif bir kavram olan hukuki konudan hareketle

⁷¹⁹ Gianniti, F., s. 34-35.

⁷²⁰ “...I- Kendisinin dilencilik yapmadan acıma duygularını daha fazla etkileyecek çocuk veya beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda olan kimseleri dilencilik yapmaları için araç olarak kullanan böylece kendisi için dileneni mağdur konumuna sokan failin eylemi TCK’nın 229/I. Maddesinde tanımlanıp, TCK’nın 229. Maddesinin 2.fikrasında ise bu suçun üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımları ya da eş tarafından işlenmesi halinde cezanın arttırılacağı hükmüne yer verilmiştir. ...” Yargıtay 6. CD, E. 2010/7644, K. 2013/5854, T. 19.03.2013 (Legalbank); “...b- Üç mağduru dilendiren sanık hakkında...” Yargıtay 8. CD, E. 2016/5052, K. 2016/7718, T. 09.06.2016 (Legalbank); “...mağdure C.’ın, A.’la dilencilik yaptığı sırada yakalanması ... Olay tarihinde 8 yaşı içinde bulunan mağdurenin...” Yargıtay 14. CD, E. 2014/851, K. 2014/1728, T. 17.02.2014 (Legalbank); “...sanığın da kendisine emanet edilen mağdureyi kucağına alarak karayolundan geçmekte olan araçların arasında dolaşmak ve mağdurenin yaşının küçüklüğünden, muhtaçlığından faydalanarak toplumun yardımseverlik ve acıma duygularını istismar etmek suretiyle onu araç olarak kullanarak dilencilik yaptığı...” Yargıtay 14. CD, E. 2012/5603, K. 2014/9420, T. 10.07.2014 (Lexpera).

⁷²¹ Gökcan, H.T./Artuç, M.: Pratik Türk Ceza Kanunu, Ankara 2021, s. 1223.

belirlenmesi gerektiğinden, dilencilikte araç olarak kullanılan kimselerin suçun mağduru oldukları görüşüne katılmak mümkün değildir.

Kanun’da çocukların, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek olanların “*araç olarak*” kullanılmasından açıkça söz edilmektedir. Ancak bu kimselerin teknik anlamda “araç” (vasıta) mı yoksa “suçun maddi konusu” mu olduğunun üzerinde durulması gerekir.

Her ne kadar Kanun’da bu kimselerden “araç” olarak bahsedilse de öğretide bu kimselerin suçun maddi konusunu oluşturdukları görüşü⁷²² baskındır. Dilencilik suçu bakımından başkasını araç olarak kullanmayı, dolaylı faillik (TCK md. 37/II) kurumuyla karıştırmamak gerekir⁷²³. Türk Ceza Kanunu’nun 229. maddesindeki suçun oluşabilmesi için dilencilikte kullanılan kimsenin tipik davranışı gerçekleştirmesi zorunlu değildir. Söz gelimi fail, bu kimseleri yanına alıp kendisi dilenerek suçu işleyebilmektedir. Kanun, bu kimselerin dilencilikte araç olarak kullanılmasını yasakladığından, suçu oluşturan davranışın bu kimselerin üzerinde gerçekleştirildiği ve dolayısıyla bunların suçun maddi konusunu oluşturduklarını kabul etmek mümkündür.

Türk Ceza Kanun’u bir başka insanın suç işlenmesinde araç olarak kullanılabileceğini kabul etmektedir (md. 37/II). Buna karşılık öğretide farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre suçun maddi konusunu insan veya bedensel bir şey oluştururken, “araç”

⁷²² Bayraktar, K. ve Diğerleri: Özel Ceza Hukuku Cilt VII – Genel Ahlak Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar, İstanbul 2020, s. 145; Birtok, F.: *Dilencilik Suçu*, İnÜHFD, C. 5, S. 2, Y. 2014, s. 147; bu kimselerin suçun işlenmesinde araç oldukları hakkında bkz. Özen, M./Hafızogulları, Z., *Tophuma...*, s. 397.

⁷²³ Aynı yönde bkz. Yargıtay CGK, E. 2020/369, K. 2021/244, T. 02.06.2021 (Lexpera).

sadece bedensel bir şey olabilmektedir⁷²⁴. Aksi yöndeki ikinci görüşe göre insan veya insanın vücudu suç işlenmesinde “araç” olarak kullanılabilir⁷²⁵. Bu görüşe göre örneğin, bir kimsenin kendisini yüksekte atarak başkasının üstüne düşüp, onu ezerek ölümüne sebep olması hâlinde aşağıya atlayan kimsenin vücudu “suç aleti” olarak nitelendirilir.

Belirtmek gerekir ki dolaylı faillik hipotezinde olduğu gibi bir başkasını suç işlemek için araç olarak kullanmak mümkündür. Ancak bunun dışında bir kimsenin kendi vücudunu suç işlerken kullanması yahut verilen örnekte olduğu gibi vücuduyla bir suçu meydana getirmesi, o kimseyi teknik anlamda “araç” hâline getirmemektedir. Bu nedenle, insanın vücudunun suç işlenmesinde araç olabileceğini kabul eden ikinci görüşe katılmak mümkün değildir.

⁷²⁴ Gianniti, F., s. 54.

⁷²⁵ Delogu, T., s. 62.

SONUÇ

Hukukun bir bilim dalı mı yoksa bir disiplin mi olduğu tartışmaya açık olsa da ceza hukukunun bilimsel metotlardan faydalandığı, bir sistematik içerisinde kavramları ve suçları ele aldığı kuşkusuzdur. Bu doğrultuda farklı işlevleri olan suçun maddi konusu kavramı, ceza hukukunun genel ve özel hükümlerinin anlaşılması ve sistematikleştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bir kavrama verilecek adın, adlandırılan şeyin bütününe yansıtması, onu benzerlerinden ayırması ve söz konusu kavramın özelliklerini ortaya koyması beklenir. Bu doğrultuda her ne kadar öğretilerde birçok farklı adlandırma yapılsa da bu çalışmada “suçun maddi konusu” kavramı tercih edilmiştir. Tamlamadaki “maddi” sıfatı, hem kavramın tabiatçı bakış açısıyla ele alınması gerektiğini hem de cismaniliğini vurgulaması nedeniyle vazgeçilmezdir. Buna ek olarak maddi sıfatı maddi konunun, hukuki konu kavramından ayırt edilmesini de kolaylaştırmaktadır. Nitekim, kavramın kökenlerinin yer aldığı İtalyan ceza hukuku öğretisinde de “suçun maddi konusu” adlandırmasının yerleştiğini söylemek mümkündür.

Suçun maddi konusu en yalın anlatımla, *üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştirildiği insan veya şeydir*. Yapılan bu tanım dikkate alındığında maddi konu kavramı basit ve anlaşılır gibi görünse de kavramın iki ayağını oluşturan “insan” ve “şey”den ne anlaşılması gerektiği açıklanmalıdır.

Çalışmada, kişi (*persona*) yerine insan kavramı tercih edilmiştir. Nitekim kişi kavramı bir *fiksiyon*, kurmaca olup hem gerçek kişileri hem de tüzel kişileri bünyesinde barındırmaktadır. Suçun maddi konusunu ancak cismani şeyler oluşturabilir. Bu çerçevede tabii bir bünyeyi haiz olmayan tüzel kişilerin maddi konu olmaları

düşünülemez. Gerçek kişiyi ifade eden insan kavramı hem tüzel kişileri açıkça dışlamak hem de maddi konu kavramını berraklaştırmak amacıyla bilinçli olarak tercih edilmiştir.

Üzerinde suçun işlendiği insan bakımından ortaya çıkan en temel sorun, insanın hangi yönüyle maddi konu olabileceğidir. İnsanın fiziksel yönüyle suçun maddi konusu olabileceğinde herhangi bir şüphe yoktur. Buna karşılık öğretide, insanın manevi yönüyle de maddi konu olup olamayacağı tartışılmıştır. Hukuk, insanı tüm yönleriyle nazara almakta, insanın maddi varlığı kadar manevi varlığı da hukuken korunmaktadır. İnsan, fiziksel yönü yerine manevi yönüyle de dikkate alındığında doğal bir varlık olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, insanın manevi varlığı üzerinde de suç işlenmesi durumunda, insan suçun maddi konusunu oluşturmaktadır. Buna karşılık şeref, haysiyet gibi soyut varlıklar suçun maddi konusu olamazlar.

Cenin, embriyo gibi insan sayılmayan şeylerin veya insan vücudundan ayrılan parçaların “insan” olarak suçun maddi konusunu oluşturmaları mümkün değildir. Aynı şekilde, hayvan, bitki gibi canlı varlıklar da insan olarak suçun maddi konusunu oluşturmazlar. Bu durum, anılan şeylerin hukuki korumadan tamamen yoksun oldukları anlamına gelmemektedir. Bunlar teknik olarak insan sayılmasalar da diğer koşulları sağlamaları hâlinde üzerinde suçun işlendiği şey olarak maddi konuyu oluşturabilmektedirler.

Maddi konu kavramının ikinci ayağını üzerinde suç işlenen “şey” oluşturmaktadır. Mal veya eşya yerine şey kavramının kullanılması bilinçli bir tercihten ileri gelmektedir. Nitekim üzerinde suçun işlendiği nesnenin, dar ve teknik anlamda eşya olması veya ekonomik değeri bulunan bir mal olması gerekmemektedir. Bunlardan

daha kapsayıcı olan şey kavramının da maddi, bir diğer anlatımla somut şeyler olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim, sınırlandırılmamış ya da cismani olmayan enerji, dijital hâlde bulunan sermaye piyasası araçları, kripto varlıklar veya dijital paralar; maddi varlığı olmayan piyasa, düşünce, sır, bilgi, içerik, haber, kişisel veri, ihale vs. gibi şeyler soyut varlıklar olup, suçun maddi konusunu oluşturamamaktadırlar.

Bazı durumlarda, üzerinde suçun işleneceği insan veya şeyin belirli hukuki veya fiili niteliklere sahip olması aranır. Bir diğer anlatımla, ortada nitelikli bir maddi konu vardır. Bu durumda, üzerinde suçun işlendiği insan veya şeyin aranan niteliği haiz olup olmadığını tespit etmek zorunludur. Nitekim, aranan niteliklerin olmaması hâlinde suçun maddi konusunun yokluğundan ve bu bağlamda işlenemez suçtan veya farklı bir suçun işlendiğinden bahsedilir.

Bir suçun maddi konusu belirlenirken kanuni tipin incelenmesi ve bunun maddi konu bakımından yorumlanması gerekir. Nitekim, üzerinde suç teşkil eden davranışın gerçekleştirildiği insan veya şey, herhangi bir insan veya şey olmayıp, soyut kanuni tanımda (*tip*) öngörülen insan veya şeydir.

Bu bağlamda tipiklik, *tip olarak inşa edilmiş olmak*, soyut anlamda suçu, modeli ifade etmektedir. Kural olarak maddi konunun suç tipinde yer alması zorunlu değildir. Fakat, maddi konunun kanuni tipe yer aldığı durumlarda, maddi konunun kanuni tipe göre belirlenmesi icap eder. Bu yönüyle maddi konu, normatif bir kavramdır. Suçun maddi konusu tespit edilirken maddi konuya hiç yabancı olmayan davranış kavramı da incelenmeli, davranışın üzerinde gerçekleştirileceği şeyin ne olduğu bu çerçevede belirlenmelidir.

Bazı hâllerde suç öngören normda dil bilgisel bir maddi konu varmış gibi görünse de suçun maddi konusu olmayabilir. Çünkü norm incelendiğinde maddi konu zannedilen şey aslında tabii bir şey değildir. Nitekim *anayasayı ihlal* (TCK md. 309) suçunda durum böyledir. Bu durumun tam tersi de söz konusu olabilir. Suç öngören normda dil bilgisel bir maddi konu yok gibi görünse de aslında suçun maddi konusu olabilir. Örneğin, *dilencilik* suçunda (TCK md. 229) normun dil bilgisel olarak “araç” kabul ettiği şeyin aslında suçun maddi konusu olması gibi. Buradan çıkan sonuç, suçun maddi konusunun her zaman dilbilgisel nesne ile örtüşmediğidir. Bu nedenle, sadece dil bilgisel yorumla suçun maddi konusunun belirlenmesi hatalı tespitlere neden olabilir.

Suç öngören norm bazen örtülü (zımnî) olarak maddi konuyu içerebilir. Bazen de normda açıkça gösterilen maddi konu belirlenirken, hukuktan farklı bilim veya disiplinlere başvurmak gerekebilir. Nitekim örneğin, çeşitli suçların maddi konusunu oluşturabilen organ, doku gibi şeylerin belirlenmesinde tıp bilimi dikkate alınmalıdır. Tıp biliminde organ veya doku sayılmayan şeyler maddi konusu organ veya doku olan suçların maddi konusunu oluşturamazlar.

Bu bağlamda ele alınması gereken bir diğer sorun her suçta bir maddi konu bulunup bulunmadığıdır. Bir diğer anlatımla, maddi konusuz suç olup olamayacağının belirlenmesi gerekir. Nitekim, öğretilerde bu konuda farklı görüşler mevcuttur. Bir kere, maddi konu kavramı tabiatçı bakış açısıyla ele alındığında ve bu bağlamda cismani bir varlık arandığında her suçta maddi konu olmayacağı açıktır. Öyle ki bazı suçları oluşturan davranışlar hiçbir maddi varlık üzerinde işlenmemektedir. Bu bağlamda, sonucu olmayan salt davranış suçlarında çoğunlukla bir maddi konu yoktur. “*Hükümlü veya tutuklunun kaçması*” (TCK md. 292), “*Kamu görevinin usulsüz olarak*

üstlenilmesi” (TCK md. 262) suçları bu duruma örnek olarak gösterilebilirler. “*Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama*” (TCK md. 301) gibi sonucu olan bazı suçlarda da maddi konu yoktur. Bu nedenle her suçta bir maddi konu bulunmadığının kabul edilmesi gerekir.

Maddi konusu olan suçların ise bazılarının bir tane bazılarının da birden çok maddi konusu olabilir. Bunun tespiti için dil bilgisi açısından inceleme yeterli değildir. Nitekim kanun, anlam olarak belirsizliği vurgulamak için çoğul ifadelerle yer verebilir. Bu durum, suçun maddi konusunun birden fazla olduğunu göstermez. Örneğin, cinsel özgürlüğe karşı suçlarda “*çocuklar*” şeklinde çoğul ifade kullanılsa bile suçun maddi konusu olarak birden fazla çocuğun bulunması gerekmez. Buna karşılık, yağma suçu bakımından birden fazla maddi konu ortaya çıkmakta, cebir uygulanan insan ve taşınır mal suçun maddi konularını oluşturmaktadır.

Maddi konunun suç genel teorisinde nerede yer aldığı ve bu bağlamda suçun bir unsuru olup olmadığı da tartışılmıştır. Öncelikle, her suçta bir maddi konu olmadığından suçun unsurları bakımından ister ikili ister üçlü ayırım benimsensin, maddi konunun suçun genel bir kurucu unsuru olarak kabul edilmesi mümkün gözükmemektedir. Buna karşılık, maddi konu bazı suçlar bakımından özel kurucu unsur olarak kanuni tipte yer alabilir. Maddi konunun belirli nitelikte olması gereken suçlarda çoğunlukla durum böyledir.

Maddi konunun suçun ayırt edici bir unsuru olup olmadığı da tartışılmıştır. Her şeyden önce “*unsur*” kavramının kullanılmasının isabetli olmayacağını belirtmek gerekir. Buna karşılık, maddi konunun bir fiili diğer fiillerden ayırt etmeye yarayan işlevi olduğunda da şüphe yoktur. Örneğin, öldürme suçunun maddi konusunu oluşturan

insanın niteliğine göre işlenen suç tipi değişebilmekte ve bu bağlamda öldürülen insan Cumhurbaşkanına ise “*Cumhurbaşkanına suikast suçu*” (TCK md. 310) söz konusu olmaktadır.

Maddi konunun pratik açıdan en önemli işlevi, suça etki eden nedenler bakımından kendini gösterir. Gerçekten de bazı ağırlaştırıcı nedenler veya hafifletici nedenler maddi konunun niteliklerine göre belirlenmektedir. Bunun sonucunda maddi konu doğrudan somut cezaya etki etmektedir.

Ceza hukukunun sistematığı açısından da maddi konu önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Suçlar, ceza kanunlarında anlamsız ve düzensiz bir yığın olarak yer almamakta, çeşitli özelliklerine göre sınıflandırılmaktadırlar. Bugün için suçların sınıflandırılmasındaki temel ölçüt “suçun hukuki konusu”dur. Suçun maddi konusu, bazı durumlarda yardımcı ölçüt olarak nazara alınabilmektedir. Yine bazı bölümlerde, örneğin Türk Ceza Kanunu’nun “*Topluma Karşı Suçlar*” başlıklı üçüncü kısmının “*Kamu Güvenine Karşı Suçlar*” başlıklı dördüncü bölümünde maddi konu ölçütüne göre sınıflandırma yapılabilmektedir.

Ceza hukukunun köklü kurumlarından olan “teşebbüs” bakımından da suçun maddi konusu önem taşımaktadır. Nitekim, bu bağlamda değerlendirilebilen imkânsızlık hâllerinde suçun maddi konusunun yokluğu veya maddi konuya bağlı olarak hareketin elverişli olup olmadığı sorunları ortaya çıkabilmektedir. İşlenemez suç bakımından da suçun maddi konusunun olup olmadığının ortaya konulması gerekmektedir.

Nihayet, maddi konu kavramı tam ve doğru biçimde anlaşılmadıkça bu kavramın sıkı ilişkili ancak farklı olduğu “*suçun hukuki konusu*”, “*mağdur*”, “*suçtan zarar gören*”,

“*maddi unsur*”, “*davranış*”, “*fail*” gibi benzer kavramların da anlaşılması mümkün gözükmemektedir.

Öncelikle suçun maddi konusu hiçbir zaman suçun hukuki konusuyla veya davranışla örtüşmez. Buna karşılık maddi konu kavramı bazı suçlarda suçun mağduru, suçtan zarar gören ve fail kavramlarıyla örtüşebilir.

Hukuki varlık ya da menfaatin ihlal edilmediği herhangi bir suç düşünülemez. Bu nedenle her suçun mutlaka bir hukuki konusu vardır. Bütün hukuki varlık ya da menfaatlerin de muhakkak bir sahibi veya hamili bulunduğundan, her suçun bir de mağduru vardır. Yine her suçta muhakkak bir fail bulunur. Bu tespitlerden hareketle, maddi konunun benzerlerinden ilk ve temel farkı, her suçta bir maddi konunun bulunmamasıdır.

İkinci fark, maddi konunun cismani, somut bir nitelikte olmasıdır. Bu bağlamda, somut varlığı olmayan şeyler maddi konuyu oluşturamazlar. Buna karşılık suçun hukuki konusu ile maddi olmayan varlık ya da menfaatler korunabilmektedir.

Suçun mağduru, gerçek veya tüzel kişilerin yanında toplum, aile gibi tüzel kişiliği bulunmayan kişi toplulukları da olabilirken maddi konuyu oluşturacak kişinin mutlaka “insan” olması gerekmektedir. Tüzel kişi veya tüzel kişiliği bulunmayan toplum, aile gibi soyut topluluklar suçun maddi konusu olamazlar.

Benzer şekilde, suçun işlendiği yer ve suçun işlenmesinde kullanılan araç (vasıta) kavramları da maddi konu ile karıştırılabilmektedir. Suçun işlendiği yer, sonuçlu suçlarda sonucun, salt davranış suçlarında davranışın gerçekleştirildiği yerdir. Örneğin, izinsiz araştırma, kazı ve sondaj yapılması suçu bakımından (KTVKK md.

74) define bulmak için kazı yapılan yer, üzerinde suçun işlendiği maddi konu gibi düşünülse de aslında suçun işlendiği yerlerdir.

Suçun işlenmesinde kullanılan araç da hareket kavramına yabancı olmadığı gibi suçun maddi konusuyla karıştırılmaya müsaittir. Suçun işlenmesinde kullanılan araç ile üzerinde suçun işlendiği şey farklıdır. Örneğin, *dilencilik* suçu bakımından dilendirilen kimseler suç işlenmesinde kullanılan araç olarak ifade edilse bile davranış bu kimselerin üzerinde gerçekleştirildiğinden dilendirilen kimseler suçun maddi konusunu oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Akalın, Ş.H. ve Diğerleri: Türkçe Sözlük, Ankara 2011.

Akbulut, B.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2021.

Akipek, J./Akıntürk, T.: Türk Medenî Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, C. 1, İstanbul 2007.

Akipek, J./Akıntürk, T./Ateş, D.: Eşya Hukuku, İstanbul 2018.

Aksoy Dursun, S.: Eşya Kavramı, İstanbul 2012.

Aksoy, H.C.: Medeni Hukuk ve Özellikle Kişilik Hakkı Yönünden Kişisel Verilerin Korunması, Ankara 2010.

Alacakaptan, U.: İşlenemez Suç, Ankara 1968. (Kısaltma: *İşlenemez...*)

Alacakaptan, U.: Suçun Unsurları, Ankara 1970. (Kısaltma: *Unsurlar...*)

Aldemir, H.: Hürriyete Karşı Suçların Soruşturulması ve Kovuşturulmasında Dikkat Edilecek Hususlar Eylemin Vasıflandırılması (Suçun Tespiti), Ankara 2022.

Alimena, B.: Del Consorso Di Reati e Di Pene, Enciclopedia del Diritto Penale Italiano, C. V.

Alimena, B.: Principii di Diritto Penale, V. I, Napoli 1910. (Kısaltma: *Principii...*)

Antalya, G.: Marmara Hukuk Yorumu Eşya Hukuku C. IV/1, Ankara 2021.

Antalya, G./Topuz, M.: Medeni Hukuk – Giriş, Temel Kavramlar, Başlangıç Hükümleri, C. 1, Ankara 2021.

Antolisei, F.: L'azione e L'evento nel Reato, Milano 1928.

Antolisei, F.: Manuale di Diritto Penale – Parte Speciale, Milano 2016.

Antolisei, F.: Manuale di Diritto Penale Parte Generale, Milano 2003. (Kısaltma: *Generale...*)

Artuk, M.E.: *Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK. M. 181)*, İMÜHFD, C. 1, S. 1, 2014, s. 37-48.

Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018. (Kısaltma: *Genel...*)

Artuk, M.E./Gökçen, A./Alşahin, M.E./Çakır, K.: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018. (Kısaltma: *Özel...*)

Aşçıoğlu, Ç.: Tıbbî Yardım ve El Atmalardan Doğan Sorumluluklar, Ankara 1993.

Aybay, A./Hatemi, H.: Eşya Hukuku, İstanbul 2014.

Aydın, D.: *Suçta Teşebbüs*, AÜHFD, C. 55, S. 1, Ankara 2006, s. 85-113.

Aytaç, Z.: Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara 1988.

Aytekin İnceoğlu, A.: *Bankacılık Sırrının Açıklanması Suçu (Bankacılık Kanunu m. 159)*, (5. Türk-Kore Ceza Hukuku Günleri, Karşılaştırmalı Hukukta Ekonomik Suçlar Uluslararası Sempozyumu Tebliğler – C: I içinde), Ankara 2020 s. 763-785.

Baba, Y.: *Haksızlık İçeriğindeki Azlığın Cezalandırma Üzerindeki Etkisi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul 2017.

Babayiğit, B.: Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu (TCK m. 228), Ankara 2021.

Baş, E.: Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur, Ankara 2021.

Battaglini, G.: Diritto Penale Parte Generale, Bologna 1940.

Bayraktar, K. ve Diğerleri: Özel Ceza Hukuku Cilt VII – Genel Ahlaka Karşı Suçlar ve Aile Düzenine Karşı Suçlar, İstanbul 2020.

Baysal, İ. O.: *Sermaye Piyasasında Manipülasyon Suçu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara 2011.

Beccaria, C.: Dei Delitti e Delle Pene, Pavia 1817.

Beccaria, C.: Suçlar ve Cezalar Hakkında (Çev. Sami Selçuk), Ankara 2018.

Bellavista, G.: I Reati Senza Azione, Napoli 1937.

Benussi, C.: Trattato di Diritto Penale, Parte Speciale, V. 1, I Delitti Contro la Pubblica Amministrazione, I Delitti dei Pubblici Ufficiali, Padova 2001.

Bettiol, G.: Diritto Penale Parte Generale, Padova 1978.

Bettiol, G.: Diritto Penale Parte Generale, Palermo 1962.

Bianca, M.: Diritto Civile – La Proprieta, Milano 2017.

Bilgen, T.: *Türk Ceza Kanununda Banka veya Kredi Kartlarının Kötiye Kullanılması Suçları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, İzmir 2010.

Birtek, F.: Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler, Ankara 2018.

Birtek, F.: *Dilencilik Suçu*, İnÜHFD, C. 5, S. 2, Y. 2014, s. 121-172.

Canestrari, S./Cornacchia, L./De Simone, G.: Manuale di Diritto Penale Parte Generale, Bologna 2007.

Cankurt, E.: *Kişinin Hatırasına Hakaret Suçu (TCK m.130)*, BÜHFD, C. 1, S. 1, Haziran 2015, s. 147-176.

Carmignani, J.: Juris Criminalis Elementa, V.1, Pisa 1833.

Carnelutti, F.: Lezioni di Diritto Penale - Il Reato, V. I, Milano 1943. (Kısaltma: *Lezioni...*)

Carnelutti, F.: Teoria Generale del Reato, Padova 1933. (Kısaltma: *Teoria...*)

Carrara, F.: Programma Del Corso Di Diritto Criminale Parte Generale, V. 1, Lucca 1877.

Cataudella, A.: Fattispecie, Enciclopedia del Diritto, C. XVI.

Cavallo, V.: Diritto Penale Parte Generale, V. II, Napoli 1955. (Kısaltma: *Generale...*)

Cavallo, V.: La Violazione di Domicilio, Napoli 1938.

Centel, N.: *Zimmet Suçu (TCK m. 247)*, DEÜHFD Proz Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, C. 21, Özel S., İzmir 2019, s. 2779-2800.

Centel, N./Zafer, H./Çakmut, Ö.: Türk Ceza Hukukuna Giriş, Ankara 2017.

Ceylan, M.: Ceza Hukukunda Netice, İstanbul 2022.

Coşkun, M.: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2022.

Dall'Ora, A.: Condotta Omissiva e Condotta Permanente Nella Teoria Generale del Reato, Milano 1950.

Dayanç Kuzeyli, N.N./Töremiş, E.H.: *Kripto Varlıkların Hukuki Niteliği*, Vergi Dünyası, Y. 42, S. 494, Ekim 2022, s. 63-77.

De Marsico, A.: Delitti Contro il Patrimonio, Napoli 1951.

Değirmenci, O.: *Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları*, TBB Dergisi 2008, S. 77, s. 33-86.

Delitala, G.: Il "Fatto" Nella Teoria Generale Del Reato, Padova 1930.

Delogu, T.: *Suç Genel Teorisinde “Alet”* (Çev. Doğan Soyaslan), AÜHFD, C. 41, S. 1, Ankara 1990, s. 49-75.

Delpino, L./Pezzano, R.: *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*, Napoli 2021. (Kısaltma: *Generale...*)

Delpino, L./Pezzano, R.: *Manuale di Diritto Penale Parte Speciale*, Napoli 2021. (Kısaltma: *Speciale...*)

Demirbaş, T.: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2021.

Demiryan, R.: *Dizionario Italiano-Turco*, İstanbul 1995.

Di Amato, A./Fucito, F.: *Criminal Law in Italy*, Netherlands 2020.

Donay, S.: *Meslek Sırrının Açıklanması Suçu*, İstanbul 1978.

Dönmezer, S.: *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, İstanbul 1998.

Dönmezer, S./Erman, S.: *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Genel Kısım C. 1*, İstanbul 1973. (Kısaltma: *Nazarî...*)

Dural, M./Öğüz, T./Gümüş, M.A.: *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, İstanbul 2012.

Dursun Özdemir, G.: *Ceza Hukuku Perspektifinden Kripto Varlıklara İlişkin Bir Değerlendirme*, CHD 2022, C. 17, S. 48, s. 39-75.

Dülger, M.V.: *Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku*, Ankara 2022.

Dülger, M.V.: *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 2021. (Kısaltma: *Genel...*)

Elibol, C.E.: *Mal veya Hizmet Satımından Kaçınma Suçu (TCK m. 240)*, İstanbul 2021.

Erdoğan, İ./ Keskin, A.D.: Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Ankara 2019.

Erem, F.: *Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin*, AÜHFD 1968, C. 25, S. 1, s. 11-33.
(Kısaltma: *Suçun Konusu...*)

Erem, F.: Türk Ceza Hukuku C. 1, Ankara 1954.

Erem, F./Danışman, A./Artuk, M.E.: Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997.

Eren, F.: Mülkiyet Hukuku, Ankara 2011.

Ergüne, M.S.: Taşınır Mülkiyeti, İstanbul 2017.

Erman, S.: Hakaret ve Sövme Suçları, İstanbul 1989.

Erman, S./Özek, Ç.: Ceza Hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı Suçlar, İstanbul 1994.

Ersoy, Y.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2002. (Kısaltma: *Genel Hükümler...*)

Ersoy, Y.: *Genel Hukuki Koruma Çerçevesinde Bilişim Suçları*, AÜSBFD, C. 49, S. 3, s. 149-183.

Ferri, E.: Principii di Diritto Criminale, Torino 1928.

Fiandaca, G.: *Omissione “Diritto Penale”*, Digesto della Discipline Penalistiche, V. 8, Torino 1994.

Fiandaca, G./Musco, E.: Diritto Penale Parte Generale, Bologna 2007. (Kısaltma: *Generale...*)

Fiandaca, G./Musco, E.: Diritto Penale Parte Speciale, V. 1, Torino 2020. (Kısaltma: *Speciale...*)

Fiore, C./Fiore, S.: Diritto Penale Parte Generale, Milano 2020.

Florian, E.: Ingiuria e diffamazione, Milano 1939.

Florian, E.: Parte Generale del Diritto Penale, V. 1, Milano 1934.

Florian, E.: Trattato di Diritto Penale, V. 1, Milano 1915.

Garofoli, R.: Manuale di Diritto Penale, Roma 2010.

Genç, F.U.: *Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu*, Dr. Dr. h.c. Silvia Tellenbach'a Armağan içinde, Ankara 2018, s. 159-209.

Gençtürk, Y.K.: Vergi Hukukunda Muhasebe Hilesi Suçu, İstanbul 2021.

Gianniti, F.: L'oggetto Materiale Del Reato, Milano 1966.

Giuliani, G.: Istituzioni di Diritto Criminale, V. 1, Italia 1856.

Göka, M.E.: *Sözleşmeye Dayanan Hava Aracı İpoteği*, AÜHFD, C. 1, S. 69, 2020, s. 107-188.

Gökcan, H.T./Artuç, M.: Pratik Türk Ceza Kanunu, Ankara 2021.

Gözübüyük, A.P.: Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi, C. 3, İstanbul 1988.

Green, S.P.: *Property Offenses*, in the Oxford Handbook of Criminal Law, Oxford 2014, s. 768-789.

Grispigni, F.: Diritto Penale Italiano, V. 2, Milano 1950.

Grosso, C.F./Pelissero, M./Petrini, D./Pisa, P.: Manuale di Diritto Penale Parte Generale, Milano 2020.

Güngör, D.: Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata, Ankara 2007. (Kısaltma: *Fiil...*)

Güngör, D.: Resmî Belgelerde Sahtecilik Suçu, Ankara 2010.

Hafizoğulları, Z./Özen, M.: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2015.
(Kısaltma: *Genel...*)

Hafizoğulları, Z./Özen, M.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2015. (Kısaltma: *Kişilere...*)

Hafizoğulları, Z./Özen, M.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar, Ankara 2022. (Kısaltma: *Topluma...*)

Hakeri, H.: Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Ankara 2020.

Hall, J.: General Principles of Criminal Law, New York 1960.

Herring, J.: Criminal Law Text, Cases, and Materials, Oxford 2020.

Impallomeni, G. B.: Istituzioni Di Diritto Penale, Torino 1921.

İçel, K. ve Diğerleri: Suç Teorisi, İstanbul 2000.

İçel, K.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2021.

Kahraman, R.: *Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlarda Suçun Maddi Konusu Sorunu*, PEKSBD, C. 2, S. 2, 2018, s. 130-145.

Karakehya, H.: *Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu*, MÜHFHAD, C. 19, S. 2, Y. 2013, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, s. 699-714.

Katoğlu, T.: *Ceza Hukuku Bakımından Çoğul Gebeliklerin Kısmi Sonlandırılması*, GÜHFD - Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan, S. 2, s. 269-292. (Kısaltma: *Çoğul Gebeliklerin...*)

Katoğlu, T.: *Ceza Hukuku ve Etik*, Toplum ve Hekim Dergisi, C. 19, S. 4, s. 300-306.

Katoğlu, T.: *Ceza Hukuku ve Kültür Varlıkları*, Ankara 2022. (Kısaltma: *Kültür...*)

Katoğlu, T.: *Ceza Hukukunda Biçim ve İçerik*, KHASHFD, C. 10, S. 1, Haziran 2022, s. 135-145.

Katoğlu, T.: *Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları*, AÜHFD, C. 61, S. 2, 2012, s. 657-693.

Katoğlu, T.: *Sır Kavramının Adil Yargılanmaya Etkileri*, (Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı içinde), Ankara 2014, s. 261-273.

Katoğlu, T.: *Türk Hukukunun Bir Parçası Olarak Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi*, AÜHFD, C. 55, S. 1, s. 157-193.

Keçelioğlu, E.: *Sırf Hareket Suçu Soyut Tehlike Suçu Mudur?*, AHBVÜHFD, C. XXV, S. 2, Ankara 2021, s. 433-464.

Kendigelen, A./Kırca, İ.: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2020.

Keskin Kızıroğlu, S.: *Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları*, MÜHFHAD Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 165-191.

Keyman, S.: *Cürmi Fiilin Yapısal Unsuru Olarak Hareket*, AÜHFD, C. 40, S. 1, Ankara 1988, s. 121-171. (Kısaltma: *Hareket...*)

Keyman, S.: Hukuka Giriş, Ankara 2000. (Kısaltma: *Giriş...*)

Keyman, S.: *Hukukun Bilimselliği Üzerine*, Prof. Dr. Turan Tufan Yüce'ye Armağan DEÜ, s. 421-433.

Keyman, S.: *Tipiklik ve Ceza Hukuku*, AÜHFD, C. 37, S. 1, Ankara 1980, s. 59-105. (Kısaltma: *Tipiklik...*)

Koca, M.: *Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu (TCK m. 231)*, V. Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu – “Tıp Ceza Hukukunun Güncel Sorunları”, Ankara 2008, s. 501-534.

Koca, M.: Yağma Cürümleri, Ankara 2003. (Kısaltma: *Yağma...*)

Koca, M./Üzülmez, İ.: *İhaleye Fesat Karıştırma Suçu*, TAAD, Y. 4, S. 13, Ankara Nisan 2013, s. 1-40.

Koca, M./Üzülmez, İ.: *Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (TCK m. 135)*, DEÜHFD Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel Sayı, İzmir 2019, s. 69-93.

Koca, M./Üzülmez, İ.: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022. (Kısaltma: *Genel...*)

Koca, M./Üzülmez, İ.: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018. (Kısaltma: *Özel...*)

Kocaoğlu, S.: Yargı Kararları Işığında Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar (TCK m. 102-105), Ankara 2016.

Kocayusufpaşaoğlu, N.: Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme (Tıpkı Bası), İstanbul 2010.

Koç, C.: *Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu*, TBB Dergisi, S. 147, Ankara 2020, s. 49-73.

Koçhisarlıoğlu, C./Söğütlü Erişgin, Ö.: *Hayvanın Hukukî Konumu*, Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan, C. 2, İzmir 2013, s. 1691-1723.

Korkmaz, F.: Dolandırıcılık Suçu, Ankara 2022.

Köksal, A.: *Yargıtay Kararları Işığında Elektronik Belgede Sahteciliğe İlişkin Bazı Değerlendirmeler*, AÜHFD, C. 72, S. 2, Ankara 2023, s. 691-715.

Köse Aysun, M.: *Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu* (TCK m. 135), Ankara 2021.

Kunter, N.: *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, B. 6, İstanbul 1978.

Kunter, N.: *Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi*, İstanbul 1949. (Kısaltma: *Kanuni...*)

Kunter, N.: *Suçun Maddi Unsurları Nazariyesi*, İstanbul 1954. (Kısaltma: *Maddi...*)

LaFave, W.R.: *Criminal Law*, USA 2017.

Lanza, P.: *Trattato Teorico Pratico di Diritto Penale con Esteso Commento del Vigente Codice: Parte 1. Filosofia del Diritto Penale*, Pisa 1895.

Leone, G.: *Il Reato Aberrante*, Napoli 1940.

Maheshwari, R.: *Why is the Crypto Market Rising Today?*, Forbes 2023.

Maiwald, M.: *İcraî ve İhmalî Davranış – Bir Başkası İçin Hareket Etmek* (Çev. Cumhur Şahin), *Türk Ceza Kanunu Tasarısı İçin Müzakereler*, SÜHFY, Konya 1988, s. 159-174.

Mantovani, F.: *Diritto Penale Parte Generale*, Milano 2020. (Kısaltma: *Generale...*)

Mantovani, F.: *Diritto Penale Parte Speciale I – Delitti Contro la Persona*, Milano 2019. (Kısaltma: *Speciale...*)

Manzini, V.: *Trattato di Diritto Penale Italiano*, V. 1, Torino 1964.

Marcovitch, H.: *Black's Medical Dictionary*, London 2010.

Marinucci, G./Dolcini, E./Gatta, L.G.: *Manuale di Diritto Penale Parte Generale*, Milano 2019.

Mecacci, F.: Trattato di Diritto Penale, V. 1, Torino 1901.

Memiş Kartal, P.: *Türk Ceza Hukukunda Suç Üstlenme*, MÜHFHAD, C. 27, S. 1, İstanbul 2021, s. 16-25.

Merki Çoksezen, D.: Fuhuş Suçu (TCK 227), Ankara 2021.

Messinetti, D.: *Personalita* in. Enciclopedia Del Diritto, C. XXXIII, 1983, s. 355-405.

Morris, C.: *Crypto market cap is once again above \$2 Trillion*, Fortune 2022.

Musotto, G.: Diritto Penale, V. I, Palermo 1953.

Mutluoğlu, D.: Kripto Para Birimleri ve Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu, Ankara 2020.

Negri, F./Piscitello, A./Riva, B.: Il Peculato, Padova 2006.

Oğuzman, M. K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S.: Eşya Hukuku, İstanbul 2018

Okuyucu Ergün, G.: *Banka ve Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması*, MÜHFHAD Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, C. 19, S. 2, İstanbul 2013, s. 1065-1086.

Okuyucu Ergün, G.: *Bilgi Suistimali Yasağının Muhatabı*, BTHD, C. XXXVII, S. 1, Ankara 2021, s. 5-33.

Okuyucu Ergün, G.: Konut Dokunulmazlığını İhlâl Suçu, Ankara 2010.

Okuyucu Ergün, G.: Türk Ceza Hukukunda Zimmet Suçu, Ankara 2008. (*Kısaltma: Zimmet...*)

Orhan, U.: *Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Türk Ceza Hukuku Düzenlemeleri Üzerine Değerlendirmeler*, AÜHFD, S. 70, C. 4, Ankara 2021, s. 1359-1384.

Orhan, U.: *Manipülasyon (Piyasa Dolandırıcılığı) Suçu*, DEÜHFD, C. 23, S. 2, 2021, s. 1635-1673.

- Ormerod, D./Laird, K.:** Smith, Hogan, & Ormerod's Criminal Law, Oxford 2021.
- Öncel, S.:** İtalyanca-Türkçe Sözlük (Dizionario Italiano – Turco), C. 2, Ankara 2017.
- Önder, A.:** Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, İstanbul 1992.
- Öntan, Y.:** Ceza Hukukunda Davranış ve Netice, Ankara 2021.
- Özbek, V.Ö.:** Ekonomi Ceza Hukuku İkinci Kitap Özel Hükümler, Ankara 2021.
- Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P.:** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022. (Kısaltma: *Genel...*)
- Özbek, V.Ö./Doğan, K./Bacaksız, P.:** Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2021.
- Özbilen, A. B.:** İnsan Kökenli Biyolojik Maddelere İlişkin Hukuki İşlemler, İstanbul 2011.
- Özdemir, G.:** *Kripto Paraların Eşya Niteliği*, SDÜHFD, C. 11, S. 1, 2021, s. 289-306.
- Özel, S.:** Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması, İstanbul 1998.
- Özen, M.:** Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, Ankara 2019.
- Özen, M./Köksal, A.:** *Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması Suçu*, AÜHFD, C. 69, S. 1, Ankara 2020, s. 189-232.
- Özgenç, İ.:** Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara 2002.
- Özgenç, İ.:** İhale Sürecinde İşlenen Suçlar, Ankara 2013.
- Özgenç, İ.:** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022. (Kısaltma: *Genel...*)
- Özgenç, İ./Şahin, C.:** Uygulamalı Ceza Hukuku, Ankara 2001.

Özocak, G.: *İşlenemez Suç*, Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara 2015, C. II, s. 953-988.

Öztan, B.: Tüzel Kişiler, Ankara 1994.

Öztürk, B./Erdem, M.R.: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara 2021.

Pagliari, A.: Parte Speciale I, I, Delitti Contro la Pubblica Amministrazione, Milano 2000.

Pannain, R.: “Aborto” Novissimo Digesto Italiano, V. 1, Torino 1957.

Pannain, R.: Manuale Diritto Penale, V. I, Torino 1962.

Pergola, U.: Il Reato, Roma 1930.

Petrocelli, B.: Principi di Diritto Penale, V. I, Napoli 1955.

Pisapia, G.D.: İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri Genel Kısım (Çev. Atıf Akgüç), Ankara 1971.

Pulitano, D.: Diritto Penale, Torino 2021.

Ranieri, S.: Diritto Penale Parte Generale, Milano 1945.

Ranieri, S.: Manuale di Diritto Penale, V. III, Padova 1952.

Rocco, A.: L'oggetto del Reato e Della Tutela Giuridica Penale, Torino 1913.
(Kısaltma: *L'oggetto...*)

Romano, B.: Diritto Penale Parte Generale, Milano 2016.

Santoro, A.: Manuale di Diritto Penale, V. II, Torino 1962.

Santoro, A.: Manuale di Diritto Penale, V. 1, Torino 1958. (Kısaltma: *Manuale...*)

Santoro, A.: Tentativo (Diritto Penale), Novissimo Digesto Italiano, Torino 1971, V. XVIII.

Searle, J. R.: Speech Acts: An Essay in Philosophy of Language, Cambridge 1969.

Selçuk, S.: Dolandırıcılık, Ankara 1982. (Kısaltma: *Dolandırıcılık...*)

Selçuk, S.: *Kavramlar, Adlandırmalar ve Kararlar*, Yargıtay Dergisi 1993, C. 19, S. 4, s. 403-439. (Kısaltma: *Kavramlar...*)

Selçuk, S.: Önce Dil, İstanbul 2009.

Serozan, R.: Eşya Hukuku I, İstanbul 2014. (Kısaltma: *Eşya...*)

Serozan, R.: Taşınır Eşya Hukuku, İstanbul 2002.

Serozan, R.: Tüzel Kişiler Özellikle: Dernekler ve Vakıflar, İstanbul 1994.

Serozan, R./Engin, B. İ.: Miras Hukuku, Ankara 2018.

Sınar, H.: *Kişisel Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme, Yayma veya Ele Geçirme Suçu (TCK md. 136)*, KVKD, C. 2, S. 1, Ankara 2020, s. 33-62.

Sieber, U./Jescheck, H.: Alman Ceza Hukukuna Giriş – Ceza Hukukunun Sınırları (Çev. Feridun Yenisey), İstanbul 2007.

Sirmen, A.L.: Eşya Hukuku, Ankara 2022.

Smith, J.: Criminal Law, UK 2002.

Sokullu Akıncı, F./Dursun, S.: Viktimoloji (Mağdurbilim), İstanbul 2016.

Soyaslan, D.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018.

Soyaslan, D.: Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018. (Kısaltma: *Özel...*)

Şensoy, N.: Basit Hırsızlık ve Çeşitli Mevsuf Hırsızlıklar, İstanbul 1956.

Taner, F.G.: *Özel Belgelerde Sahtecilik Suçları Bağlamında Maddi Hasarlı Trafik Kazası Tespit Tutanakları (Kağıt ve Elektronik) ve Ortaya Çıkan Sorunlar*, CHD, C. 12, S. 35, Ankara 2017, s. 117-149.

Taner, F.G.: *Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar*, Ankara 2017.

Taner, M. T.: *Ceza Hukuku Umumî Kısım*, İstanbul 1949.

Tevetoğlu, M.: *Hukuki Yönleriyle Kripto Varlıklar ve Kripto Varlıkların İlk Arzı*, İstanbul 2021.

Tezcan, D./Erdem, M.R./Önok, M.: *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Ankara 2021.

Toroslu, H.: *Nitelikli Suça Teşebbüs Sorunu*, AÜHFD, C. 72, S. 1, 2023, s. 417-446.

Toroslu, H.: *Suç Uydurma Suçu*, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, Ankara 2013, s. 319-337.

Toroslu, N.: *Anayasayı İhlal Suçu*, Ankara Barosu Dergisi, S. 4, 1985, s. 591-601.

Toroslu, N.: *Ceza Hukukunda Okullar*, Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan, İstanbul 1998, s. 367-376.

Toroslu, N.: *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, Ankara 2019.
(Kısaltma: *Cürümlerin...*)

Toroslu, N.: *Kadı Adaletine Doğru*, Güncel Hukuk, Nisan 2005.

Toroslu, N.: *Organ Aktarma ve Cezai Sorumluluk*, AÜHFD, C. 35, S. 1, s. 91-118.
(Kısaltma: *Organ...*)

Toroslu, N.: *Suçların Tasnifi Sorunu ve Taksirli Suçlar ile Kabahatler Konusunda Bazı Eğilimler* (Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK.nun 50 Yılı ve Geleceği), İstanbul 1977, s. 113-154.

Toroslu, N./Toroslu, H.: Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2019. (Kısaltma: *Genel...*)

Toroslu, N./Toroslu, H.: Ceza Hukuku Özel Kısım, Ankara 2021. (Kısaltma: *Özel...*)

Töngür, A.R./Çetintürk, E.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020.

Tufanoğlu, İ.: *Banka veya Kredi Kartlarının Kötiye Kullanılması Suçları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2014.

Tulay, M.E.: Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata (*error in persona vel obiecto*), Ankara 2022.

Tuozi, P.: Corso di Diritto Penale Secondo il Vigente Codice d'Italia, V. 1, Napoli.

Ünver, Y.: Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer, Ankara 2003. (Kısaltma: *Hukuksal Değer...*)

Ünver, Y.: İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, Ankara 2021.

Vannini, O.: Il Delitto di Omicidio, Milano 1935.

Vannini, O.: Istituzioni di Diritto Penale Parte Generale, Firenze 1939.

Weaver, R.L./Burkoff, J.M./Hancock, C.: Criminal Law – A Contemporary Approach, USA 2021.

Yalçın Sancar, T.: Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları (TCK. m. 159/1), Ankara 2004.

Yalçın, T./Köprülü, T.: Ceza Hukuku Genel Hükümler Uygulamalı Çalışmaları, Ankara 2016.

Yanikoğlu, N.B.: Türk Ceza Kanunu'nda Anayasayı İhlal Suçu, Ankara 2022.

Yaşar, O.: Uygulamada Türk Ceza Yasası Genel Hükümler, Ankara 2000.

Yayla, M.: Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, Ankara 2012.

Yenerer Çakmut, Ö.: Soybağının Belirlenmesi ve Ceza Hukukunda Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu, İstanbul 2008.

Yenerer Çakmut, Ö.: Tıbbi Müdahaleye Rızanın Ceza Hukuku Açısından İncelenmesi, İstanbul 2003.

Yenerer Çakmut, Ö.: *Türk Ceza Yasası'nda Çocuk Düşürme Suçu (TCK m. 100)*, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer Armağanı, C. 1, s. 585-602.

Yılmaz, Ö.: *Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Suçu*, TAAD, Y. 11, S. 41, Ankara 2020, s. 579-622.

Yüce, T. T.: Ceza Hukukunun Temel Kavramları, Ankara 1985.

Yüksel, S./Güçlütürk, O. G.: *Kripto Varlıkların İlk Arzı (ICO) ve Türk Hukukunda İlgili Düzenlemelerin Tespiti* (Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir içinde), İstanbul 2020, s. 181-253.

Zafer, H.: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2021.

Zafer, H.: *Fuhşa Teşvik Suçunda Zincirleme Suçun Mağdura İlişkin Koşulunun Değerlendirilmesi*, GÜHFD, Y. 2010/I, Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, C. I, s. 421-430.

DiĞER KAYNAKLAR

“Kripto Varlık Piyasasında Yasal Düzenleme: Fırsatlar, Riskler, Öneriler”,

Ankara 2022, (<https://www.youtube.com/watch?v=XLNf5k5x6PE&t=354s>)

“Mahkeme, Kanlıca’daki yalı davası için Reza Zarrab’ı arıyor!”

(<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/mahkeme-kanlicadaki-yali-davasi-icin-reza-zarrabi-ariyor-4602926/>).

“Suçun Konusu ve Mağdur”, Hasan Sınar,

(<https://www.youtube.com/watch?v=FmjJwbEHLal>).

“The Decleration of the Rights of Man and of the Citizen 1789”,

(https://constitutionnet.org/sites/default/files/declaration_of_the_rights_of_man_1789.pdf).

“UK Cryptoassets Taskforce: Final Report - October 2018”, UK 2018,

(https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/752070/cryptoassets_taskforce_final_report_final_web.pdf)

Codice Penale – Ed. 2021

(<https://www.studiocataldi.it/codicepenale/codicepenale.pdf>)

Codice Penale Titolo III–

(<https://www.altalex.com/documents/news/2014/12/09/del-reato>)

Dutch Civil Code – (<http://www.dutchcivillaw.com/civilcodebook033.htm>)

Enciclopedia Del Diritto, Giuffrè Editore, Varese 1958.

Legalbank – (<http://www.legalbank.net>)

Lexpera – (<http://www.lexpera.com.tr>)

Türk Hukuk Lûgatı, Ankara 1998.

Yargıtay Karar Arama – (<https://karararama.yargitay.gov.tr>)

